

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 76 · 4. mai
Sesjonen 2020–2021

Møte tirsdag den 4. mai 2021 kl. 10

President: Tone Wilhelmsen Trøen

Dagsorden (nr.76):

1. Stortingets vedtak til lov om endringer i folketrygdloven og sosialtjenesteloven (Lovvedtak 99 (2020–2021), jf. Innst. 354 L (2020–2021) og Prop. 108 L (2020–2021))
2. Stortingets vedtak til lov om opphevelse av eksportkredittloven (Lovvedtak 100 (2020–2021), jf. Innst. 345 L (2020–2021) og Prop. 103 L (2020–2021))
3. Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (lovfesting av omsorgsansvaret for enslige mindreårige som bor i asylmottak) (Lovvedtak 101 (2020–2021), jf. Innst. 344 L (2020–2021) og Prop. 82 L (2020–2021))
4. Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (nytt tiltak ved brudd på utlendingsloven m.m.) (Lovvedtak 102 (2020–2021), jf. Innst. 343 L (2020–2021) og Prop. 83 L (2020–2021))
5. Debatt om statsministerens redegjørelse om Koronakommisjonens rapport og regjeringens videre oppfølging av denne (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 26. april 2021)
6. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Offisielle samiske og offisielt kvensk navn på Kongeriket Norge (Innst. 367 S (2020–2021), jf. Prop. 118 S (2020–2021))
7. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i kostnadsrammer for samlokaliseringssprosjektet ved Campus Ås (Innst. 368 S (2020–2021), jf. Prop. 125 S (2020–2021))
8. Interpellasjon fra representanten Carl-Erik Grimstad til kommunal- og moderniseringsministeren: «Covid-19-pandemien har utfordret nasjonale og lokale myndigheter. På lokalt nivå har vi sett at smittevernlovens krav om å bringe formannskap og kommunestyre inn i sentrale beslutningsprosesser har blitt erstattet av en ikke-hjemlet kriseledelse med omfattende fullmakter. Stortingets virke har også endret seg. Politikk har for alvor inntatt digitale møteflater. Det har skapt nye muligheter til å delta politisk – i en tid da tradisjonelt politisk engasjement generelt er svekket. Samtidig har smittevernhensyn begrenset tilgangen til tradisjonelle diskusjonsarenaer, som legger premissene for demokratiet vårt. I en krisesituasjon har vi opplevd utfordringer med å gjennomføre demokratiske prosesser, spesielt på lokalt nivå. Vil regjeringen ta initiativ til en samlet og forskningsbasert rapport med erfaringer fra de demokratiske utfordringene og mulighetene som pandemien har utløst?»
9. Redegjørelse av kultur- og likestillingsministeren om ytringsfrihet og pressefrihet og om nåsituasjonen måloppnåelsen i mediepolitikken i Norge
10. Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jenny Klinge, Sandra Borch og Emilie Enger Mehl om kompensasjon på grunn av lovforbud med tilbakevirkende kraft (Innst. 346 S (2020–2021), jf. Dokument 8:103 S (2020–2021))
11. Interpellasjon fra representanten Emilie Enger Mehl til justis- og beredskapsministeren: «Regjeringen har sentralisert politiet over hele Norge med den såkalte nærpoltireformen. Sentraliseringen er gjennomgripende i distrikt og bydeler der folk bor. Lokale politifolk er flyttet til sentrale funksjoner og store systemer. 120 lensmannskontor er lagt ned. Rundt 1 800 politiansatte er fjernet fra ca. 230 politistasjoner. Politiet er mer sentral- og toppstyrt, ifølge forskning fra Politihøgskolen. Lokalt politi har mistet myndighet til å prioritere ressurser og saker i sine nærmiljø. Gudbrandsdalstinget varsler om at beredskap og forebyggende arbeid er svekket. En politisjef i Bergen viser til at nærpoltireformen har gjort politiet for lite synlig i bydelene og svekket kontakten med ungdom. Målet med reformen var tilstedeværelse av et kompetent og effektivt lokalt nærpolti, der befolkningen bor. Hvilke negative konsekvenser ser regjeringen av at politiet i stedet er blitt mer sentralisert?»
12. Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av politiets innsats mot kriminalitet ved bruk av IKT (Innst. 360 S (2020–2021), jf. Dokument 3:5 (2020–2021))
13. Interpellasjon fra representanten Emilie Enger Mehl til klima- og miljøministeren: «Stortinget har fastsatt bestandsmål for ulv på 4-6 ynglinger. I flere år har vi ligget over dette. I 2018 gikk Verdens naturfond (WWF) til sak mot staten om felling av ulv. Klima- og miljøminister Ola Elvestuen (Venstre) uttalte: «Venstre er glade for at WWF har saksøkt staten og krever ny norsk ulveforvaltning. Dette er viktig fordi vi er mange som mener at stortingsflertallet har lagt seg på et bestandsmål som er for lavt for å innfri våre forplik-

telser etter Bernkonvensjonen.» 26. mars 2021 ble staten frifunnet i Høyesterett. Retten gir uttrykk for at det norske bestandsmålet ikke er i strid med Bernkonvensjonen. Det er sist registrert 8,5 ynglinger i Norge. For 2021 ga rovviltneemndene lisensfelingskvote på fem revir i ulvesonen. Regjeringen reduserte den til to. Dermed forvaltes ulv fortsatt over bestandsmålet.

I lys av dommen – hvordan vil regjeringen redusere ulvebestanden og sørge for at Stortingets vilje følges?»

14. Interpellasjon fra representanten Liv Signe Navarsete til utviklingsministeren:

«I 4 år har partnerskapen Ceres2030 gått gjennom fleire hundre tusen artiklar og rapportar frå dei siste 20 åra for å få svar på korleis verda mest effektivt kan utrydde svolt og ekstrem fattigdom innan 2030, og kva det vil koste. Konklusjonen er at om dei rike landa doblar si støtte til verdas 500 000 småbønder så dei kan doble sin matproduksjon, og landa gjer det same, kan dei langt på veg få slutt på ekstrem fattigdom og svolt og samstundes takle klima- og naturkrisa som råkar dei. Noreg yter 2–3 pst. av bistandsmidlane til landbruk, og er dermed på jumboplass i OECD der gjennomsnittet er på 7 prosent. Regjeringa har lagt fram ein handlingsplan, men lite har skjedd etter det.

Korleis vil statsråden sikre at Noreg yter ein langt større del av bistandsmidlane til landbruk og kampen mot svolt og ekstrem fattigdom og slik bidreg til at berekraftsmål 2 kan oppnåast innan 2030?»

15. Referat

Presidenten: Presidenten vil av smittevern hensyn foreslå at publikumsgalleriet holdes stengt under dagens møte. – Det anses vedtatt.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag fortsetter utover kl. 16.

Sakene nr. 1–4 vil bli behandlet under ett.

Sak nr. 1 [10:00:33]

Stortingets vedtak til lov om endringer i folketrygdloven og sosialtjenesteloven (Lovvedtak 99 (2020–2021), jf. Innst. 354 L (2020–2021) og Prop. 108 L (2020–2021))

Sak nr. 2 [10:00:34]

Stortingets vedtak til lov om opphevelse av eksportkredittloven (Lovvedtak 100 (2020–2021), jf. Innst. 345 L (2020–2021) og Prop. 103 L (2020–2021))

Sak nr. 3 [10:00:35]

Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (lovfesting av omsorgsansvaret for enslige mindrerårig som bor i asylmottak) (Lovvedtak 101 (2020–2021), jf. Innst. 344 L (2020–2021) og Prop. 82 L (2020–2021))

Sak nr. 4 [10:00:36]

Stortingets vedtak til lov om endringer i utlendingsloven (nytt tiltak ved brudd på utlendingsloven m.m.) (Lovvedtak 102 (2020–2021), jf. Innst. 343 L (2020–2021) og Prop. 83 L (2020–2021))

Presidenten: Ingen har bedt om ordet.

Sak nr. 5 [10:00:47]

Debatt om statsministerens redegjørelse om Koronakommisjonens rapport og regjeringens videre oppfølging av denne (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 26. april 2021)

Presidenten: Presidenten vil fordele taletiden slik: 10 minutter til hvert av partiene Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, 5 minutter til hvert av partiene Sosialistisk Venstreparti, Venstre, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt og 15 minutter til regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil ti replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Jonas Gahr Støre (A) [10:01:40]: Koronakrisen har store konsekvenser for menneskers liv og helse i landet vårt, og vi skylder å lære av det vi har erfart, lære av det som har fungert, og lære av de alvorlige manglene og svakhetene som koronakommisjonen har avdekket. De svakhetene og manglene kan ikke skyves til side, og de er ikke skjønnhetsfeil.

Det er riktig som kommisjonen skriver, og som det er påpekt fra regjeringens talspersoner ofte, at håndteringen alt i alt har vært god. Ikke minst skyldes det at den norske modellen, med høy tillit, en sterk offentlig helsetjeneste og et organisert arbeidsliv, har fungert. Læringen her må handle om å ta godt vare på denne samfunnsmodellen.

Det er likevel slik at manglene og svakhetene kommisjonen avdekker, er alvorlige. Det er her behovet for læring og endring ligger. Det manglet gode beredskapsplaner, det manglet smittevernuttstyr, det var ikke øvd på omfattende og langvarig pandemi, bl.a.

Det er ikke selve pandemien som var et paradigmeskifte, slik enkelte statsråder sier. Paradigmeskiftet handler om den omfattende bruken av smitteverntiltak. En pandemi har vært en sannsynlig hendelse. Den burde vi vært bedre forberedt på.

Når vi spør hva vi kan lære, er det spesielt alvorlig og nedslående at et av de sentrale læringspunktene kommisjonen trekker fram, lyder som et ekko av Gjørv-kommisjonen i 2012. Krisene er ulike, men kjernen i kritikken er den samme. Beredskapen og krisehåndteringen lider under manglende samordning, koordinering og overordnet ledelse. Koronakommisjonen skriver at «ingen har tatt ansvar for å vurdere (...) summen av konsekvensene». Gjørv-kommisjonen slo fast at kritiske ressurser ikke fant hverandre.

NRK oppsummerte sammenligningen slik:

«Et nøkkelpoeng for 22. juli-kommisjonen, var at ressursene ikke fant hverandre da terroren rammet. (...) Kommisjonen mente det var behov for bedre og mer koordinert lederskap på tvers av sektorer. Et lignende poeng trekkes frem ni år senere.»

Vi kunne legge til et inntrykk fra en annen aktuell sak, salget av Bergen Engines til russiske interesser, der det i ukesvis kom motstridende uttalelser fra hele fire ulike departementer. Samordningen av sikkerhets- og beredskapsarbeidet framstår som mangelfull.

Denne kritikken og disse manglene rammer regjeringens ledelse. Erna Solberg gjorde i 2013 det å bedre den overordnede ledelsen av beredskaps- og sikkerhetsarbeidet til et av sine viktigste valglofter. Samordningen av beredskapsarbeidet skulle styrkes, og Erna Solberg sa til VG i 2013: «Man trenger en statsminister som har styringen i disse sakene».

Det ble varslet et sikkerhetselement på Statsministerens kontor, og Justisdepartementet skulle ha et overordnet beredskapsansvar. Men det såkalte sikkerhetselementet på Statsministerens kontor fungerte ikke, og sju ulike justisministre har kommet og gått på åtte år i et departement som virkelig trengte kontinuitet for å kunne jobbe godt med en bedre beredskapskultur og sørge for at hele beredskapsapparatet fungerer hver for seg og som en helhet.

Der vi nå står i 2021, må Stortinget spørre seg hvor langt vi egentlig er kommet siden 2013 med å sørge for et beredskapsapparat som henger bedre sammen, som øver sammen, som samhandler bedre, og hvor den ene delen av vår fragmenterte stat vet hva den andre gjør. Dette er viktig, for den neste krisen blir ikke lik den andre. Den neste krisen kan utfordre oss på nye områder, men beredskapsapparatet vi har, skal kunne møte dem alle.

Det er utvilsomt – la oss være tydelige på det – investert mye i bedre beredskap siden terroren på Utøya og i

Regjeringskvartalet i 2011. Beredskapen i Norge er på mange enkeltområder blitt bedre, også innenfor helse. Det har tverrpolitisk støtte. Men før koronakrisen manglet det overordnet beredskapsledelse som kunne gjort oss bedre rustet til å møte en pandemi. Under koronakrisen har det ifølge kommisjonen vært vesentlige mangler i koordinering og ledelse av håndteringen, og i den pågående Bergen Engines-saken ser vi departementer som går i beina på hverandre – igjen en tydelig mangel på ledelse og samordning. Det gjør meg urolig for hvor langt vi egentlig er kommet for å sikre bedre ledelse av sikkerhets- og beredskapsarbeidet i Norge. Erna Solberg lovet å samordne beredskapsarbeidet, ta styring, som hun selv sa. Åtte år senere tyder det på at det ikke har skjedd.

Behandlingen av koronakommisjonens rapporter må føre til læring, og læringen må føre til endring på vesentlige punkter: forbedre beredskapskapasitet, styrke beredskapskultur og stødigere beredskapsledelse.

Trond Helleland (H) [10:07:07]: Jeg er glad for at koronakommisjonens delrapport blir gjenstand for en bred debatt her i Stortinget i dag. Vi hadde jo også enrunde i forrige uke. Det er viktig å lære av det kommisjonen peker på. Jeg har ikke oppfattet det sånn at regjeringen ikke har sagt at de vil ta lærdom. Tvert imot – jeg synes statsministeren og regjeringen har vært ydmyke i forhold til de påpekningene som kommisjonen kommer med. Men statsministeren har også redegjort for at kommisjonens arbeid skal fortsette. Jeg ser at det ligger en del forslag på bordet i dag som er ønsker om temaer som skal adresseres av koronakommisjonen. Det er helt greit, det er et uavhengig kommisjonsarbeid, men jeg regner med at kommisjonen lytter til signaler fra Stortinget. Det viktige er jo at mens koronakommisjonen fortsetter sitt arbeid, fortsetter regjeringen sitt arbeid med å bekjempe pandemien.

Det må vel være lov når man står på talerstolen i landets nasjonalforsamling, å gratulere en som har jobbet veldig mye det sist året, med 50-årsdagen, nemlig Bent Høie, som er 50 år i dag. Gratulerer til helseministeren, som virkelig har stått i stormen.

Stortinget har vært involvert i koronahåndteringen, men regjeringen har selv sagt hatt hovedansvaret i og med den smittevernloven vi har. Derfor er det naturlig at kommisjonen peker på punkter der regjeringen etter deres mening ikke har gjort en god nok jobb. Og jeg er helt sikker på at regjeringen vil følge opp påpekningene når kommisjonen også leverer sin endelige rapport. Statsministeren har også vært tydelig på at det vil bli utarbeidet en stortingsmelding når kommisjonen er ferdig med sitt arbeid, og at vi får full og bred anledning til å diskutere det her i Stortinget.

Vi har fortsatt store utfordringer knyttet til pandemien. Å håndtere krisen er selvsagt førsteprioritet. I det arbeidet vil også kommisjonens foreløpige bidrag være nyttig. Kommisjonen peker på flere punkter som var for dårlig forberedt. Det står at man var forberedt på en pandemi, men ikke en pandemi som ga oss tiltak som vi for to år siden bare ville ristet på hodet av og sett som helt urealistiske. I det ligger det selvsagt mange læringspunkter. Det vil være vanskelig å være forberedt på det utenkelige, men det vi må ha på plass, og det føler jeg at vi også har vist gjennom det året som er gått, er et samfunn som kan takle det utenkelige – et samfunn som raskt responderer og som samhandler. Det har vi i Norge.

Det har vært gjort forberedelser til pandemier, og vi i Stortinget har vært med på flere av forberedelsene. I 2019 reviderte vi smittevernloven, som en oppfølging av pandemimeldingen fra 2013, som vel daværende helseminister Gahr Støre hadde ansvaret for. Det ble fastsatt nasjonal beredskapsplan mot utbrudd av alvorlige smittsomme sykdommer. Det ble etablert mandat for beredskapsutvalget mot biologiske hendelser, og i 2018 ble det lagt fram en ny versjon av nasjonal helseberedskapsplan.

Kommisjonen peker på mange ting, bl.a. mangel på smittevernutstyr, at det burde vært på plass. Det var åpenbart en svakhet i beredskapen som vi må ta lærdom av, og som regjeringen har sagt de vil ta lærdom av. Heldigvis er lagrene fylt opp nå, slik at vi er godt forsynt for svært mange år framover.

Den 12. mars stengte Norge ned. Kommisjonen uttaler at de er enig i at man skulle sette inn inngripende tiltak. Dette var tiltak som er de mest inngripende vi har hatt i fredstid, og la sterke begrensninger på enkeltmenneskers frihet. Det gikk fra å være en helsekrise til å bli en samfunnskrise, der mange andre sektorer enn helsesektoren ble berørt – ja, alle sektorer.

Kommisjonen peker på at denne beslutningen skulle vært tatt av regjeringen og ikke Helsedirektoratet. Det er viktig å opptre i samsvar med Grunnloven når slike kriser oppstår, og regjeringen har erkjent at det var en feil at det ikke var regjeringen i statsråd som fattet beslutningen. Men allerede dagen etter, fra den 13. mars, har alle rettslige tiltak blitt fattet av regjeringen med faglige anbefalinger fra FHI og Helsedirektoratet.

Flere innlegg fra Høyre vil bli holdt om ulike deler av pandemihåndteringen, og jeg har lyst til å si at man kan naturligvis se på koronakommisjonens delrapport som en karakterbok, det er fullt legitimt, men man bør også se på den som en lærebok – en bok som anviser hvilke tiltak som må iverksettes for å komme bedre ut av pandemien.

Sylvi Listhaug (FrP) [10:12:28]: Koronakommisjonen har lagt fram en foreløpig rapport som konklude-

rer med at myndighetenes håndtering samlet sett har vært god. Det skal vi være glade for. Norge har hatt få dødsfall og relativt få syke sammenliknet med mange andre land.

Dessverre er ikke pandemien over ennå. Vi står midt i krisen. En viktig grunn til det er importsmitte. Det er bra og nødvendig at statsministeren erkjenner at regjeringen ikke har gjort nok for å stoppe importsmitte. Etter Fremskrittspartiets syn har regjeringen vært på hælene helt siden i fjor høst. Rapporten sier også at regjeringen manglet en plan for å håndtere importsmitte da det kom en ny smittebølge høsten 2020.

Fremskrittspartiet tok til orde for å innføre obligatorisk testing på grensene allerede i august 2020, og debatten gikk hele høsten. Først fra nyttår ble dette innført, i alle fall på papiret. Det at man ikke hadde kontroll, bidro til at vi fikk flere varianter av muterte virus til landet. Det bidro til at folk etter nyttår ble pålagt svært krevende restriksjoner. Vi fikk ikke besøke hverandre, og landet ble på det nærmeste stengt ned, spesielt i Oslo-området. Butikker, restauranter og andre virksomheter ble i praksis stengt av myndighetene.

Regjeringen sendte på høring forslag om portforbud, i praksis å sette befolkningen i fengsel i eget hjem, mens det strømmet folk over grensene, uten kontroll. Det er ikke rart mange ble mektig provosert. Vi som bor i landet, fulgte stort sett lydig opp, med de omkostningene det har, mens det kom titusener av personer over grensene, og med kontroll kun på papiret. Det var Stortinget som presset regjeringen til å stramme kraftig inn, slik at man fikk mer kontroll på grensene.

Norge er ikke medlem av EU. Det norske folk har stemt nei to ganger. Vi skal være et selvstendig land. Selvsagt er det fornuftig i mange sammenhenger å samarbeide med EU og andre land, men Fremskrittspartiet er kritisk til den nesegruse beundringen av EUs vaksineinnsats som regjeringen har lagt for dagen. I EU-landene får EU-kommisjonen flengende kritikk for den jobben som er gjort for å skaffe vaksiner. I Norge deler regjeringen ut hyllester.

EU og Norge ligger langt bak de beste landene. Det går dessverre smått med vaksineringsen, og dermed smått med gjenåpningen. Prisen betaler barn, unge, studenter, eldre og næringsdrivende, som er knallhardt rammet av pandemien. Vi har, på samme måte som Israel og andre land, hatt muligheten til å ta initiativ overfor vaksineprodusentene for å få til egne avtaler, men det ser ut til at regjeringen heller valgte å stole blindt på EU og overlate jobben til EU og EU-kommisjonen.

I koronakommisjonens rapport kommer det fram at det har vært et møte med AstraZeneca. På NRK kunne vi lese at det også vært et møte med Pfizer, som da har vært hemmeligholdt for kommisjonen. Hvorfor? Har

det vært møte med andre? Hva har norske myndigheter signalisert i møtene? Det påstås langt på vei fra helseministeren at det ikke var mulig for Norge å få egne avtaler. Hvorfor greide da Israel og andre land det? De fikk egne avtaler og har vaksinert befolkningen rekordraskt. Handler det om penger? Vi har brukt over 300 krisemilliarder. Noen milliarder til vaksiner ville sannsynligvis kunne spare oss for penger ved at vi fikk gjennomført raskere vaksiner, og dermed gjenåpning av samfunnet.

Fremskrittspartiet vil til bunns i dette og foreslår derfor å sette i gang en gransking av regjeringens vaksinestrategi for både innkjøp og fordeling. Erfaringene med EU-samarbeidet om vaksiner er at Norge må ta et større ansvar selv. Vi er et selvstendig land med ansvar for egen befolkning når det gjelder vaksiner, medisin og medisinsk utstyr. Vi har en norsk næring som er klar til å bidra med egen produksjon. Det er derfor en skuffelse at det i statsministerens redegjørelse igjen høres ut som om hun skal lene seg på EU.

Fremskrittspartiet er uenig i at vi skal stole blindt på EU, og mener vi skal sikre oss produksjon og beredskap i Norge og slutte å opptre som om vi er medlem i EU. Europeiske land og EU-kommisjonen kan gjerne kjøpe medisiner av oss. Fremskrittspartiet fremmer forslag om norsk produksjon og beredskap og håper på flertall for dette.

Mye tyder på at mange innvandrere ikke har fått med seg at vi står midt i en pandemi. På tross av massiv satsing på informasjon på alle språk har smitten blant innvandrere økt jevnt og trutt gjennom hele pandemien. Det statsministeren ikke nevnte noe om i sin redegjørelse, var andre mulige årsaker til at innvandrere er overrepresentert. Da Fremskrittspartiet pekte på at innvandrere måtte begynne å ta ansvar og følge smittevernsreglene, beskyldte regjeringen oss for å stigmatisere. Helseministeren sa at det var yrke, trangboddhet og sosiale forhold som var årsaken til høy smitte blant innvandrere. Senere har flere forskningsrapporter pekt på at slike ting i liten grad er forklaringen. Når regjeringen forklarer at høy smitte blant innvandrere kommer av faktorer de ikke kan gjøre noe med, må man heller ikke bli overrasket over at det skurer og går. Når det viser seg at regjeringens forklaring var helt feil, ville det vært på sin plass med en litt mer ydmyk holdning og mindre berøringsangst for fremtiden.

Statsministeren var i sin redegjørelse innom at man ikke nådde fram til innvandrerbefolkningen. Hva sier dette om norsk integreringspolitikk? At den har spilt fallitt. Vi bruker mange milliarder kroner hvert eneste år på integrering. Krisen har vist oss at deler av befolkningen ikke får med seg det som skjer rundt dem, og om de gjør det, bryr de seg ikke om det, noe som er enda verre.

Statsministerens budskap er at nå har man lært at man må lage en egen kommunikasjonsordning for å nå deler av innvandrerbefolkningen i nye krisesituasjoner. Fremskrittspartiet mener at lærdommen må være at vi forventer at de som får opphold i Norge, lærer seg norsk, og at de skjønner det samfunnet de bor i. Myndighetene skal konsentrere seg om å håndtere krisen og ikke drive voksenopplæring på alle mulige språk gjennom ulike kommunikasjonskanaler. Man har et ansvar selv for å sette seg inn i regelverk og å følge med på det som skjer.

Mange er knallhardt rammet av pandemien. Psykiske lidelser har eksplodert. Det samme har spiseforstyrrelser. Helsekøene har økt. Elever har store kunnskapskull. Studenter har det svært vanskelig. Næringsdrivende er redde for å miste livsverket sitt. 200 000 er uten arbeid eller er permittert. Statsministeren har uttalt at ingen skal stå igjen alene med sine utfordringer etter pandemien. Jeg er spent på hvordan dette skal følges opp i praksis. Det er mange næringsdrivende som knapt har fått én krone selv om det har gått over ett år siden pandemien traff. Mange har utsatt innbetalingen av skatter og avgifter og gruer seg til å betale dette tilbake. Det kan være det lasset som velter tuen. 8 pst. rente gjør det ikke lettere. Tusenvis av permitterte lur på om det er en jobb å gå tilbake til.

Finansministeren er opptatt av budsjettbalanse og pengebruk. Fremskrittspartiet vil ikke bruke mer penger enn nødvendig, men vi vil sende mindre penger ut av landet. Vi vil bruke mindre penger på rådyr integrering ved å ta imot færre flyktninger, men styrke hjelpen i nærområdene. Vi vil bruke mindre penger på symboliske klimatiltak og sikre egen befolkning og næringsliv. Nå handler det om å sette tæring etter næring og prioritere å gjenreise næringsliv som er hardt rammet, sikre at flest mulig kommer tilbake i jobb, hjelpe elever med å tette kunnskapshull og redusere helsekøene igjen etter koronaen.

Det er bra at kommisjonen skal jobbe videre, for krisen er ikke over.

Jeg tar opp Fremskrittspartiets løse forslag og vil også benytte anledningen til å gratulere helseministeren med 50-årsdagen. Så får vi håpe pandemien er over snart, så han kan feire skikkelig!

Presidenten: Representanten Sylvi Listhaug har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Marit Arnstad (Sp) [10:21:02]: Som flere talere allerede har vært inne på, er det viktig å ha denne debatten for å kunne lære og også vurdere koronahåndteringen underveis. Men dette er bare en underveisetappe, for det er klart at koronakommisjonens arbeid vil fortsette, og vi kommer til å ha flere debatter om dette også i årene som kommer.

Koronakommisjonens klareste konklusjon var at det var en alvorlig svikt at regjeringen ikke var forberedt da pandemien kom. Det er også et underlag for koronakommisjonen at vår solide samfunnsmodell, de breie velferdsordningene våre, arbeidslivssamarbeidet og de sterke kommunene våre har vært helt avgjørende i måten vi har håndtert pandemien på, og at det er en styrke at vi er et samfunn der vi stoler på hverandre og har tillit til hverandre og til myndighetene.

Jeg kan på en måte forstå at regjeringen har valgt en strategi der de først og fremst ønsker å snakke om det de kaller paradigmeskiftet, det som skjedde etter 12. mars i fjor. Det er forståelig. Jeg vil si det er menneskelig å gjøre det, for regjeringen viste stor handlekraft i dagene rundt 12. mars. At en ønsker å snakke om det, forstår jeg godt, men en må også ta med seg hele bildet som koronakommisjonen legger fram for oss. Det bildet er både at regjeringen var handlekraftig 12. mars i fjor, at vi har et samfunn som er i stand til å håndtere denne typen utfordringer, og at vi var for dårlig forberedt, at beredskapsarbeidet ikke har fått den oppmerksomheten og det alvorret som det fortjener. Det er et paradoks fordi Høyre gikk i regjering nettopp på et valgkamplofte om å gjøre Norge bedre rustet til denne typen kriser. Kommisjonen dokumenterer at de loftene som en gikk til regjering på, ikke er innfridd etter sju år og like mange beredskapsministre. Det er alvorlig, og det må en også ta med seg.

Jeg har også lyst til å si at underveis i håndteringen er det regjeringen som har hatt ansvaret. Det er ikke riktig som representanten Helleland sier, at Stortinget har vært så veldig involvert i det. Regjeringen har faktisk ikke konsultert Stortinget underveis. Regjeringen har informert underveis, men det er regjeringen som har det overordnede ansvaret.

Da har jeg lyst til å peke på noen få punkter fra koronakommisjonen som jeg mener vi må lære av i årene framover. Det ene er manglende samordning – at de ulike sektorene ikke ser hverandre, at en ikke er i stand til å samarbeide om ting raskt nok, effektivt nok. Det andre er at en ikke tok tilstrekkelig hensyn til kommunene, som viste seg å være noen av de viktigste aktørene i hele arbeidet. Hvor viktig kommunene har vært underveis i pandemihåndteringen, var vi egentlig veldig lite forberedt på. De fikk altfor dårlig hjelp i starten, for lite informasjon, for lite hjelp, og de fikk også for lite smittevernutstyr. Men kommunenes rolle kan nesten ikke overvurderes i det arbeidet som er lagt bak oss. Det viser, også for et senterpartihjerte, hvor viktig norske kommuner er, små som store, når det gjelder å ta ansvar i den situasjonen en er i.

Når det gjelder beredskap, ligger det flere forslag til behandling i Stortinget akkurat nå. Det ligger et forslag som skal behandles på torsdag. Regjeringspartiene går imot alle forslagene i den innstillingen. Det ligger et for-

slag om totalberedskap som Senterpartiet fremmet igjen nå i vår. Jeg har ingen forhåpninger om at regjeringspartiene går for det. Justisministeren påsto at regjeringen var positiv til det, men hadde ikke tida til det akkurat nå. Men regjeringspartiene har jo stemt imot en totalberedskapskommisjon helt siden 2017 – fordi det var noen andre som kom på den ideen enn de selv, tror jeg. Men jeg mener at koronakommisjonen også viser oss at vi trenger en total gjennomgang av hele samfunnets beredskap, og at det har gått for lang tid når vi ikke har hatt en slik gjennomgang helt siden 2000, da Willoch-utvalget la fram sin innstilling – Et sårbart samfunn.

Koronakommisjonen må føre til at vi lærer noen ting. Det er viktig at en kommer til å arbeide videre, og at det kommer til å være nye behandlinger, men Senterpartiet har et krav som vi fremmer som forslag her i dag, nemlig at vaksinestrategien ikke kan overlates til koronakommisjonen. Der bør Stortinget bidra til å nedsette en egen, uavhengig kommisjon som går gjennom den strategien regjeringen har valgt i denne saken.

Med det vil jeg ta opp de forslagene som Senterpartiet og Arbeiderpartiet står bak.

Presidenten: Representanten Marit Arnstad har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Audun Lysbakken (SV) [10:26:28]: Det var mangelen på selvkritikk fra regjeringspartiene i forrige uke som gjorde at reaksjonen fra opposisjonen var ganske hard. Jeg synes at jeg ante en litt annen tone i innlegget til representanten Helleland nå, og det er jeg glad for. Jeg synes beskrivelsen av kommisjonens rapport som en lærebok er god. Det er jo for å sikre at vi lærer, at vi også mener at dette ikke kan være punktum for Stortingets behandling, men at saken bør sendes til kontrollkomiteen for videre diskusjon, nettopp for at både Stortinget og regjeringen får lagt føringer for hva det er som skal læres, og hva det er som skal skje.

Regjeringen som sitter nå, ble valgt i 2013 med beredskap som fanesak. Derfor er det sånn at selv om kommisjonen er tydelig i sin ros til håndteringen av pandemien på mange områder, rammer også den kritikken som er der, statsministeren hardt fordi nettopp bedre beredskap var et så sentralt løfte i 2013.

Hva er det som er viktige punkter å ta med seg av den kritikken kommisjonen kommer med? Det ene er rett og slett at Norge var for dårlig forberedt på en pandemi. En hadde ikke øvd, en hadde ikke en plan, hyllene var tomme.

Det andre som vi mener er veldig viktig for Stortinget å diskutere videre, er mangelen på – skal vi si – en demokratisk forankring underveis i pandemien. Det er et spørsmålet SV har tatt opp mange ganger underveis. Vi

har en smittevernlov som er godt tilpasset en kortvarig krise, men som har vist seg ikke å være tilpasset en langvarig krise. Den manglende involveringen av Stortinget underveis mener vi har betydd at vi har fått for lite åpenhet, men kanskje vil det også vise seg at vi har fått for lite diskusjon underveis om helheten – om de som har tapt på tiltak, om hvordan ulike tiltak og hensyn må veies opp mot hverandre. En stortingsbehandling av de mest inngripende tiltakene knyttet til både nedstenging og gjenåpning ville gitt oss en annen debatt. Jeg er helt sikker på at vi ville klart å bli enige – sann som de har gjort det gjennom brede forhandlinger i Danmark – men jeg tror det ville gitt håndteringen av krisen en del ting som vi har manglet. Derfor bør en av konklusjonene være at smittevernloven endres sann at de mest inngripende tiltakene overfor innbyggerne må behandles i Stortinget.

Men den aller viktigste kritikken av regjeringen er håndteringen av den forskjellskrisen som pandemien har blitt. Det har igjen og igjen helt konsekvent vært opposisjonen som har måttet presse på plass de tiltakene som trengtes for de arbeidsløse og for bedriftene, mens regjeringen har kommet etter, og ikke på noe tidspunkt greid å legge fram en fast plan for, f.eks., hva slags sosiale tiltak som skulle følge de ulike nedstengingene.

SV fremmer en rekke forslag i dag, og det er bl.a. fordi vi ønsker å sikre at vi også kommer i gang med å se på en del sider ved håndteringen av pandemien og beredskapen som kommisjonen ikke har lagt mye vekt på. Det gjelder bl.a. systemproblemene i helsevesenet vårt. Hvorfor har Norge så lav intensivkapasitet sammenliknet med mange andre land? Ja, det er nærliggende å tro at en årsak til det er det markedsinspirerte finansieringssystemet, den foretaksmodellen vi har i helsevesenet, som gjør at det ikke lønner seg å tenke langsiktig.

Vi må også se på disse systemspørsmålene i denne sammenhengen. Hvordan lager vi en finansieringsmodell og en organisering av sykehusene våre som gjør at beredskapstenkning lønner seg eller i hvert fall ikke er ulønnsomt? Da må vi se på stykkprisfinansiering, da må vi se på foretaksmodellen, da må vi se på hvordan vi skal innrette styringen av sykehusene våre. Derfor fremmer vi forslag i dag om å be kommisjonen se på det. Dette tok SV opp også i fjor, men kommisjonen har i liten grad sett på det, og jeg opplever også at regjeringen har vært ganske uinteressert i problemstillingen.

Vi ønsker også å be om at det jobbes videre med å se på de sosiale tiltakene. Vi må evaluere ikke bare hvordan vi har håndtert smitten, men også hvordan vi har håndtert arbeidsløsheten, den sosiale krisen og de store forskjellene som har vist seg å være i landet vårt i løpet av pandemien.

Med det tar jeg opp de forslagene SV har fremmet.

Terje Breivik (V) [10:31:51]: Det står respekt av at regjeringa har sett i gang ei ekstern uavhengig evaluering av og debatt om eiga krisehandtering midt under pandemien, og at statsministeren seier seg samd med koronakommisjonen på sentrale kritiske punkt. Det føyer seg inn i eit systematisk mønster som regjeringa fortener skryt for – at dei har vore så opne og tilgjengelege frå dag éin om kva dei har sett i verk av tiltak, men òg om tvilen og vurderingane undervegs, viljen dei har hatt til å lytta breitt heile tida og samspelet med Stortinget.

At me alle, Stortinget inkludert, har ei slik audmjuk tilnærming når me no så smått skal både evaluera og læra, og – viktigast av alt – leggja til rette for at me som styresmakter og ansvarlege er betre førebudde om det skulle koma ei ny, liknande krise i framtida, trur eg er klokt, ikkje minst med tanke på å ta vare på og vidarefordla det unike tillitsforholdet me har mellom styresmaktene, borgarane og sivilsamfunnet i Noreg – eit tillitsforhold kommisjonen kort og godt summerer opp slik:

«Myndighetene kunne imidlertid ikke lykkes uten oppslutning fra befolkningen.»

Myndighetene, styresmaktene, er i denne forstand like mykje Stortinget som regjeringa. Folk der ute gjer ikkje nødvendigvis forskjell på regjering og storting. Dei gjer seg opp ei meining om korleis me har styrt landet gjennom krisa, og om styresmaktene saman handterer dette slik at det avgjerande tillitsforholdet ikkje berre står seg, men kjem styrkt ut av koronakrisa.

For at eg ikkje skal verta misforstått: Eg er sjølvsgd samd i at Stortinget har ei viktig rolle i å vera konstruktivt kritiske til korleis ei regjering heile tida opptrer, òg i ein krisesituasjon. Med tanke på akkurat denne krisa trur eg likevel Stortinget med fordel òg bør bruka tid og ressursar på å stilla spørsmål om Stortinget kunne handtert ein slik pandemi annleis og betre, før me eventuelt fell for freistinga til å slå kortsiktig politisk mynt på ein sidig å kritisera regjeringa. Det er me, Stortinget, som har gjeve regjeringa og helsestyresmaktene vide fullmakter i smittevernlover for å handtera ein slik pandemi. Og utan at eg skal ta på meg rolla som betrevitar, tvilar eg sterkt på om Stortinget den gongen hadde føresett å innretta lovverket slik at det er optimalt tilpassa for å handtera ein slik krisesituasjon. Den debatten er det ikkje tid for å ta i dag, midt i krisa. Men når Stortinget skal ha den store evalueringsdebatten i kjølvatnet av koronapandemien, er det likevel ei av dei største og viktigaste problemstillingane som bør drøftast: Har Stortinget lagt godt nok til rette gjennom lov- og rammeverk for at Noreg som samfunn er godt nok skodd til å handtera liknande kriser i framtida? Kan samspelet storting-regjering gjerast enda betre, òg frå Stortinget si side?

Avslutningsvis vil eg på vegner av Venstre igjen nytta høvet til å seia at me på Stortinget i stort er imponert over jobben regjeringa og dei to fremste faginstansane me har, Folkehelseinstituttet og Helsedirektoratet, har lagt ned. Ingen land i verda var godt nok førebudde på å takla ein slik pandemi. Ingen hadde føresetnader for å ha planar, strategiar og beredskap som var førebudde på eit totalt ukjent virus, som var så smittsamt, og som har slikt fatalt sjukdomsbilete for utsette grupper. Likevel er Noreg eit av landa som har lågast smitte, færrest dødsfall og er minst rama økonomisk.

Så veit me alle at alt langt frå er rosenraudt, og at mykje arbeid framleis står igjen, ikkje minst for dei som slit helsemessig, anten på grunn av etterverknader av smitte eller på grunn av belastningar nedstenginga har påført dei. Slik sett er det svært lett å stilla seg bak målet regjeringa er så tydeleg på: Ingen skal stå igjen åleine med utfordringar som er forårsaka av pandemien. Saman skal me koma oss ut av krisa.

Hans Fredrik Grøvan (KrF) [10:36:38]: La meg starte med å understreke at det er viktig å huske på at denne rapporten er en delrapport og ikke en helhetlig vurdering av hele håndteringen. Pandemien pågår fortsatt, den er ikke over. Vi må være åpne for at det kan bli avdekket forhold også i månedene framover, forhold som ikke er tatt opp og belyst i denne rapporten, rett og slett fordi pandemien fortsatt pågår.

I en rapport som den vi nå har fått på bordet, vil naturligvis hovedfokus være tilbakeskuende. Men som sagt, nå tar vi med oss det som er kommet fram, vi lærer av det, og vi ser framover. Denne rapporten må bli et verktøy for å avdekke ny viktig kunnskap inn mot pandemiens slutfase.

Myndighetenes håndtering av pandemien har samlet sett vært god. Her er rapporten helt klar. Så skal vi ta lærdom av de punktene i rapporten som dokumenterer svakheter. I samfunnets krisetenkning tar en gjerne utgangspunkt i den forrige krisen som oppsto. Vi planlegger ofte som om den neste krisen blir lik den forrige. Det ligger naturlig i menneskets natur å tenke sånn, men denne krisen kan lære oss at vi også må forberede oss på nye scenarioer, nye typer kriser, og at det utenkelige kan skje – som har skjedd i denne. Det å være forberedt på full nedstenging av Norge har ingen kunnet ha et fullstendig bilde av konsekvensene av. Det er en ekstrem situasjon som vi som samfunn ikke har kunnet se konsekvensene av fullt ut, uavhengig av hvem som hadde styrt.

Så er vi veldig glad for at vi har satt liv og helse først i denne krisen. Det er et viktig verdivalg, og det har vært en grunnleggende tilnærming for hele håndteringen av

krisen. Vi har prioritert barn og unge. Det er også et viktig verdivalg.

Norge står i en særklasse internasjonalt når det gjelder antall døde. Det er nok flere årsaker til at det er sånn, men det er ikke tvil om at det bl.a. er resultat av tydelige prioriteringer, der vi setter liv og helse først.

Diskusjonen rundt organisering er gjerne en gjenganger i evaluering av kriser. Det gjelder også i denne rapporten. Men vi må samtidig huske alt som har fungert svært godt, noe vi må ta med oss som positive erfaringer. Det er også en viktig lærdom.

Så vet vi at vi vil merke konsekvensene av denne pandemien i lang tid framover. De menneskelige kostnadene er store. La oss ikke undervurdere de utfordringene. De psykiske belastningene kan ha store konsekvenser for dem det gjelder. Derfor er det viktig at vi styrker satsingen på psykisk helse ytterligere, og vi må styrke innsatsen på forebygging, slik at vi tidlig kan fange opp barn og unge som sliter, og som står i fare for å falle utenfor.

Pandemien har forsterket behovet for en tettere og tydeligere oppfølging av barn og unge og ikke minst av de voldsutsatte og de som sliter med psykisk helse. Dette er viktig for at en skal være rustet til å ta livet tilbake til det normale igjen når krisen er over. Her har både helsevesenet, skoleverket og barnevernet viktige oppgaver foran seg, og det er viktig å føre en politikk som gir familiene et best mulig utgangspunkt.

Jeg tror ettertiden vil vise at denne regjeringen ledet landet trygt gjennom krisen, og at de tiltakene som ble iverksatt, bidro til å gjøre det aller viktigste: redde liv. Nå står vi foran en stor og viktig test når vi gradvis vender tilbake til en mer normal tilstand. Husker vi da på alle som sliter med psykiske plager? Husker vi da på de barna som fikk sin barndom satt på vent, og alle dem som opplevde ensomhet og isolasjon?

Det er når det åpner opp, at vi virkelig skal vise hvilket tillitssamfunn vi er. Det handler om enkeltmennesker, de små fellesskapene som skal på plass igjen og fungere normalt igjen, familiene, barn og unge, de som har vært permittert og arbeidsledige, som vi som storsamfunn nå skal stå opp for og hjelpe for at disse skal kunne skape seg en ny framtid.

Bjørnar Moxnes (R) [10:41:36]: I redegjørelsen sist uke erkjente Erna Solberg at pandemien rammer skjevt, men hun fortsetter å stå på at regjeringens krisepolitikk øker forskjellene, noe som går hardest ut over arbeidsfolk, barn og unge, de som bor alene, de som er syke og sårbare. Ikke minst har regjeringen sørget for å holde krisepakken utenfor kommisjonens mandat, selv om det er i krisepakken at regjeringen nettopp lar rike bedriftseiere og eiendomsbaroner få alt de peker på, mens

regningen veltes over på arbeidstakerne. Det er derfor vi i Rødt sier at selv om viruset i seg selv ikke gjør forskjell på folk, har regjeringens pandemihåndtering definitivt økt forskjellene. Vårt krav er klart: Vi har vært gjennom en urettferdig nedstengning, nå må vi sikre en rettferdig gjenåpning av samfunnet vårt.

Pandemien har også vist hvordan høreregjeringen har skaltet og valt med velferden vår på en måte som har gjort oss mer sårbare. Det er for få intensivplasser, de ansatte har for små stillingsbrøker, det er ufrivillig deltid og også outsourcing av tjenester. Alt dette i sum har økt smittefaren i samfunnet vårt. Rapporten har også vist at regjeringen ga etter for press om å åpne for arbeidskraft-import fra land med høy smitte, til tross for advarsler fra helsemyndighetene – altså det motsatte av hva helseministeren fortalte Stortinget. Rødts krav er fortsatt at kontrollkomiteen tar tak i dette og får alle fakta på bordet.

Koronakommisjonens rapport er en real slakt av beredskapspolitikken til høreregjeringen, som gikk til valg på å skulle bedre Norges beredskap. Dette rammer også Fremskrittspartiet med sine sju – er det vel – justisministre på rekke og rad i Solberg-regjeringen, inklusiv påtroppende partileder Sylvi Listhaug. Som det sto i en avis kommentar sist uke:

«Siden 2013 har Frp hatt så mange beredskapsministre at de ville brutt koronaforskriftene om de møttes hjemme til mimrefest.»

Det blir interessant å se om partiene som sitter eller har sittet i regjering, vil blokkere Stortingets rolle i å kontrollere deres eget arbeid. Problemet – og det skal sies – går for så vidt lenger tilbake enn til den nåværende regjeringen. De siste tiårene har skiftende regjeringer nedprioritert selvforsyning og beredskap. Beredskapslagre for smittevernutstyr er solgt og lagt ned. Det samme har skjedd med beredskapslagre for mat og medisiner. Rødt forventer at de andre partiene nå snart legger vekk den naive troen på frihandel. Det må bli slutt på at man legger ned og selger ut landets beredskap og stoler blindt på lange internasjonale forsyningskjeder og legemiddelindustriens gigantselskaper.

I rapporten kommer det også fram at Grunnloven trolig ble brutt. Alle vet at det er nettopp i en krise at risikoen for undergraving av demokratiske prinsipper og rettigheter er størst. Men istedenfor å sikre at krisetiltakene i møte med pandemien var innenfor Grunnlovens og menneskerettighetenes rammer, hevet regjeringen seg over sanne hensyn og tilsidesatte både Grunnloven og menneskerettighetene.

Rødts krav er tydelig: Koronakommisjonens rapport må behandles grundig av Stortinget før valget. Vi har derfor foreslått at statsministerens redegjørelse sendes til kontrollkomiteen for behandling, og jeg opprettholder det forslaget i dag.

Rødt tar veldig alvorlig all overføring av makt til EU, spesielt når det kan stride mot Grunnloven, som rapporten jo peker på at trolig kan ha skjedd da vi tilsluttet oss EU-avtalen JPA uten behandling i Stortinget, til tross for at Regjeringsadvokaten i et brev til regjeringen skrev at det «fremstår rimelig klart at Stortingets samtykke er nødvendig». Solberg sier at hun

«informerte (...) utvalget om at saken var på grensen for hva som burde behandles i Stortinget.

Jeg noterte ikke (...) bemerkninger til dette fra de parlamentariske lederne.»

Ingen på Stortinget har kunnet bekrefte hittil at Solberg informerte Stortinget om dette. Så jeg spør igjen: Informerte Solberg Stortinget om Regjeringsadvokatens konklusjon om at avtalen krever Stortingets samtykke?

Statsminister Erna Solberg [10:47:05]: Koronakommisjonen har 63 læringspunkter og anbefalinger, og regjeringen jobber med oppfølgingen av alle disse på ulike måter fremover. Den peker bl.a. på at Norge ikke var godt nok forberedt, at myndighetene ikke hadde laget scenarioer og gjennomført øvelser som tok høyde for nedstengningen av store deler av samfunnet.

Jeg er enig i at vi i beredskapsarbeidet i for liten grad har utfordret vedtatte sannheter om hvordan pandemi skal håndteres. Vi har vært forberedt på at det kunne komme en influensapandemi, og det var både systemer og nasjonale planer for dette, men vi var ikke forberedt på en pandemi som krevde omfattende nedstengning av samfunnet. Tvert imot, det var advart mot nettopp den typen tiltak. En viktig lærdom er at vi ikke bare kan tegne opp de scenarioene vi mener er mest sannsynlige. Vi må også planlegge for det som virker mindre sannsynlig. En pandemiøvelse kunne ha avdekket noen av de mangler i planverket som kommisjonen tar opp.

Kommisjonen peker på at Norge burde hatt større lagre av smittevernutstyr. Det er jeg også enig i.

Kommisjonen peker også på at beslutningen om å innføre tiltakene 12. mars burde vært fattet i statsråd. Selv om vedtaket ble fattet av Helsedirektoratet, så ble beslutningen tatt i samråd med regjeringen. Jeg er likevel enig i at vedtaket burde vært fattet i statsråd.

Kommisjonen mener også at regjeringen manglet en plan for å håndtere importsmitte da det kom en ny smittebølge i Europa høsten 2020. Vi hadde et system på plass, men må i ettertid erkjenne at karanteneplikten for lenge var for tillitsbasert.

Regjeringen vil bruke rapporten fra kommisjonen til videre håndtering av pandemien og til å forberede oss for fremtidige kriser.

Det vi har gjort i over ett år nå, representerer et paradigmeskifte. Vi har brukt smittevern tiltak i et omfang og over så lang tid som få hadde forestilt seg var mulig.

Vi har lært underveis, og vi har justert kursen når det har vært nødvendig. Også fra det som har fungert, skal vi ta med oss nødvendige lærdommer, for det er mye som har fungert. Grunnberedskapen i Norge har vært god.

Koronakommisjonens vurdering er at håndteringen av pandemien samlet sett har vært god. Målt per innbygger er dødstallene i Norge om lag en tiendedel av gjennomsnittet for andre europeiske land. Norge er også et av de landene i Europa som er minst rammet økonomisk.

Mye har fungert, men krisen er ikke over. Det å håndtere krisen er fortsatt regjeringens absolutt viktigste førsteprioritet.

Vi er også over i fasen der vi skal håndtere følgevirkningene av en del av de tiltakene som er gjennomført. Jeg har tidligere, i forbindelse med redegjørelsen om gjenåpningen, pekt på de fire viktige områdene som vi ser på som oppfølging.

Noen av dem som har opplevd covid-19, opplever langvarige symptomer. Helsedirektoratet arbeider nå med å ferdigstille en nasjonal plan for rehabilitering etter covid-19-sykdom. Noen få pasienter opplever særlig komplekse og vedvarende symptomer. Regjeringen ønsker å legge bedre til rette for at disse pasientene kan få et bedre utredningstilbud og et mer persontilpasset rehabiliteringstilbud.

Regjeringen vil derfor gi de regionale helseforetakene i oppdrag å etablere tverrfaglige senfølgeklinikker for dem som er hardest rammet. Vi kommer også til å be Helsedirektoratet vurdere å etablere et nettbasert oppførings- og rehabiliteringsprogram som skal fokusere på symptomoppfølging, opptrening, psykisk helse og ernæring. Et slikt program er utviklet i Storbritannia og er en ny og innovativ måte å drive opptrening på.

Regjeringen har sett på fire viktige oppfølgingsstrategier, som jeg også har nevnt for Stortinget tidligere, og vi kommer tilbake til Stortinget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for å styrke alle disse områdene og for å begrense langtidskonsekvensene. Samtidig er det et helt overordnet mål at vi skal løfte Norge ut av denne krisen, også ved å løfte antallet jobber, og sørge for at når vi går ut av denne krisen, skal ingen stå igjen alene med sine utfordringer forårsaket av pandemien. Vi skal sammen komme oss ut av krisen, slik vi sammen har stått i denne krisen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Jonas Gahr Støre (A) [10:52:18]: Jeg vil først si at jeg synes statsministerens tone nå ga inntrykk av vilje til å lære og lytte til mange av konklusjonene. Det er positivt. Jeg vil også si meg enig i det hun sier på slutten, om betydningen av å følge opp konsekvensene for dem som har hatt covid-19. Det er et internasjonalt feno-

men som vi må bidra til, og jeg tror vi har medisinske miljøer som kan gi sine bidrag.

Jeg vil tilbake til de læringspunktene som er viktig for det som ligger foran oss. Jeg vil stille statsministeren et spørsmål når det gjelder samordning, for det er jo blitt avdekket i kommisjonens rapport at

«... ingen har tatt ansvar for å vurdere summen av konsekvensene for samfunnet som helhet.»

Mitt første spørsmål er egentlig: Er statsministeren enig med kommisjonen på dette punkt?

Statsminister Erna Solberg [10:53:02]: Jeg er enig med kommisjonen i at det blir en følgefeil av at vi ikke har gjort vurderinger av alternative forløp av å bruke smittevernlovens regler om å kunne stenge ned aktivitet. Når det ikke ligger i scenarioene, har vi heller ikke fulgt opp og sett konsekvensene av de scenarioene. Det blir en følgefeil på grunn av mangel på utfordringer med tanke på det.

Det vi har sett på, er samordning og utfordringer i forbindelse med en influensapandemi, basert på den stortingsmeldingen som tidligere helseminister Gahr Støre la frem, og som hadde en influensapandemi som bakgrunn. Vi har sett på konsekvensen av det mest sannsynlige scenarioet, som også er det DSB har laget, med kortvarig, tremåneders, stor aktivitet – hvordan vi skal sørge for å holde aktivitet oppe, hvordan vi skal sørge for kontinuitet og konsekvensene av det. Men fordi man ikke har tegnet scenarioer med nedstengning, har man heller ikke vurdert konsekvenser av nedstengning. Det er det som i sum ligger i kritikken fra koronakommisjonen.

Siden jeg er enig i at vi burde sett de scenarioene, er jeg også enig i at man får noen følgefeil.

Jonas Gahr Støre (A) [10:54:14]: Dette blir beskrevet som en følgefeil. Nå er vi altså etter 12. mars et år etter, vi lever i håndteringen av korona. Ser statsministeren, som i 2013 var så opptatt av å ha bedre styring og samordning, at det bør gjøres endringer i måten vi sikrer den samordningen på? Altså: Her knytter hun seg opp til mulighetene for en influensaepidemi, og at det er en følgefeil at det ble noe annet enn en mulig influensaepidemi. Kommisjonen skriver at det ikke var planer for hvordan hver sektor skal håndtere inngripende tiltak, og at planverket ikke var dimensjonert for en langvarig krise.

Spørsmålet er: Vi har hatt forslag om beredskapselementer på Statsministerens kontor, vi har hatt poenget med bedre samordning, og rapporten slår fast at sektorene gikk i beina på hverandre. Er dette bare en følgefeil, eller er det også uttrykk for at det er manglende styring og ledelse med beredskapsarbeidet i Norge?

Statsminister Erna Solberg [10:55:07]: Jeg har ikke sett at kommisjonen sier at man gikk i beina på hverandre. Man sier at man ikke har gjort den analysen med tanke på smittevernlovens åpning for å stenge ned aktivitet. Grunnen til det er at det var advart mot. Man skulle faktisk opprettholde aktivitet. I Verdens helseorganisasjons planer var det viktig at man opprettholdt aktivitet, at man ikke skulle stenge ned. I vårt planverk og i det europeiske planverket var alt dette lagt til grunn. Det er altså en feil vi ser i ettertid, at det ikke burde vært lagt til grunn, at vi burde ha utfordret disse scenarioene på en bedre måte.

Jeg må si at jeg ikke har hørt at man sier at man har gått i beina på hverandre, men man har ikke sett følgefeilene for andre, altså ikke sett hva som er utfordringen i andre sektorer, utover det som dreier seg om at hvis mange blir syke, må man sørge for å opprettholde drift – kontinuitetsarbeidet. Det har det vært planer for i regjeringen, hvordan man skal sørge for å opprettholde aktivitet hvis mange blir syke.

Jonas Gahr Støre (A) [10:56:09]: Så det må forstås slik at statsministeren mener at beredskapsstyring, beredskapsarbeidet i Norge og i regjeringen, er patent, det har alle de kvaliteter som trengs? Det som rammet oss her, var følgefeil, at vi hadde planlagt for influensa, og så kom det en koronapandemi?

Det var varsler om en mulig koronapandemi fra internasjonale helsemyndigheter gjennom de siste årene. Så spørsmålet mitt er: For den neste krisen, ser statsministeren det slik at hun er fornøyd og tilfreds med måten beredskapsarbeidet styres på i Norge? Er det tilfellet?

Statsminister Erna Solberg [10:56:42]: Jeg mener at det ikke går an å trekke de konklusjonene fra de svarene jeg har gitt, fra det innlegget jeg holdt, eller fra redegjørelsen på 45 minutter. Vi har påpekt mange ting vi skal bli bedre på – også å utfordre scenarioene på en helt annen måte fremover, rett og slett planlegge mer for det utenkelige istedenfor å planlegge veldig godt for det tenkelige, det vi tror, for vi treffes av andre hendelser. Det er selvfølgelig noe av det vi må lære oss å utfordre mer i dette arbeidet.

Vi har systematisk gått gjennom alle departementene i løpet av min statsministerperiode – i regjeringens beredskapsutvalg, gjennom «interns» på Statsministerens kontor som har laget interne evalueringer og sett på hva som er utfordringene på mange områder. Vi har identifisert svakheter i det arbeidet vi har, knyttet til strømnnett, knyttet til vannforsyning. En av grunnene til at tidligere statsråd Listhaug var veldig tydelig overfor Oslo kommune på at de ikke kunne utsette byggingen av alternativ vannforsyning i Oslo, er at Oslo var veldig sårbar når det gjelder vannforsyningen. Alt dette er arbeid

vi har gjort fordi vi har koordinert og sett på svakheter, men vi må alltid lære, og vi kan alltid bli bedre.

Sylvi Listhaug (FrP) [10:57:59]: Jeg er veldig glad for at statsministeren sa at hun ønsker å bidra til at det blir en gransking, en evaluering av vaksinestrategien, det var nevnt forrige gang. Det er klart at hele nøkkelen for at vi ikke får gjenåpnet nå, er at det har gått sent med vaksineringen. Vi har sett hva som skjer i Israel, der man på mange måter har fått mer av hverdagen tilbake, og jeg tror mange i det norske samfunnet misunner dem stort. Nå går det heldigvis noe raskere her også, men vi er dessverre ennå langt unna.

Det har vært omtalt i rapporten at det har vært et møte med AstraZeneca. Senere ble det kjent i mediene at det også hadde vært et møte med Pfizer. Jeg ønsker å spørre statsministeren om Norge hadde kontakt med flere enn disse to, eventuelt hva som var tema for dette, og om statsministeren mener Norge har gjort nok for å skaffe seg egne avtaler, slik vi ser de landene som har lykkes best, gjorde.

Statsminister Erna Solberg [10:59:00]: Jeg må henvise til helseministeren for å svare detaljert om hvilke tiltak og hvem som var snakket om. Det vi har fått tilbakemeldinger om, er at det ikke var mulig å få den type avtaler. Man ønsket ikke å gå til enkeltland, man måtte inngå i allianser. Den alliansen som ga oss bredest mulighet, ga oss seks ulike avtaler vi kunne gå inn i som delkjøpere, på et tidspunkt hvor vi ikke visste hvilke vaksiner som ville bli vellykket. Noen land har fått mye vaksiner, de har f.eks. fått AstraZeneca-vaksiner, de har kjøpt mange av dem og inngått avtaler. Det ville vært veldig kritisk for Norge i dag når vi nå har suspendert bruken av AstraZeneca, hvis vi hadde inngått én avtale med ett selskap. Derfor var denne beskyttelsen, hvor vi hadde seks ulike avtaler gjennom EU, ganske viktig, fordi vi hadde opsjoner på flere områder. Det har gitt oss større grad av sikkerhet.

Når man går igjennom de landene som har bedre vaksiner, er det to ting: Israel er et spesialtilfelle, og de andre har enten egen produksjon eller har fått vaksiner fra kineserne. Det er stort sett det som er svaret.

Sylvi Listhaug (FrP) [11:00:04]: Det understreker hvor viktig egen medisinalproduksjonen i Norge er, noe som jeg håper Fremskrittspartiet får flertall for.

Fremskrittspartiet er glad for at statsministeren har sagt at ingen skal stå alene med sine utfordringer etter pandemien. Det kommer til å koste mye penger hvis vi skal følge opp dette i praksis, enten det er snakk om psykisk helse, helsekøer, kunnskapshull for elever, barn og unge som sliter, eldre, næringsliv eller å bekjempe arbeidsledighet. Det kommer til å koste mye penger.

Fremskrittspartiet er definitivt klar til å sette tæring etter næring, prioritere dette framover. Men jeg har lyst til å spørre statsministeren: Hva blir viktigst nå framover for regjeringen? Er det budsjettbalansen finansministeren er opptatt av, eller er det faktisk å sikre at ingen står alene med sine utfordringer etter pandemien?

Statsminister Erna Solberg [11:00:55]: Selv om vi skulle være opptatt av at ingen står igjen alene etter pandemien, må vi også være opptatt av å sørge for en økonomisk utvikling som ikke forverrer den langsiktige balansen i Norge. Det betyr at barn og unge som har vært gjennom en pandemi, ikke skal oppleve at de blir sittende med betydelig høyere skatter eller pensjonsutfordringer som de må betale for generasjonen før, vårt Pay-as-You-Go-system. Derfor er det viktig at vi klarer å gjøre begge deler.

Det aller viktigste fremover, samtidig som vi tar vare på dem som har fått utfordringer knyttet til dette, enten utdannings- eller helsemessig eller på andre måter, er å ha et veldig tydelig fokus på én ting: Å skape flere jobber i privat sektor og sørge for at vi får flere som er med på å finansiere de offentlige utgiftene fremover. Det skaper jobber til folk, og det skaper skatteinntekter i fremtiden som vil bidra til at vi har mulighet til å finansiere velferden.

Marit Arnstad (Sp) [11:02:15]: Koronakommisjonens rapport må jo føre til, og har kanskje allerede til dels ført til, en helt ny tenkning omkring beredskap og ikke minst lagring av viktig utstyr: smittevernutstyr, legemidler og andre ting. Kanskje kommer den også til å føre oss inn i en debatt om vi bør etablere vaksineproduksjon. Globalt sett er jo Norge store på produksjon av veterinære vaksiner. Kanskje må vi også tenke i den retningen om vaksineproduksjon i årene framover.

Senterpartiet har vært opptatt av at en må ha en god dialog med de nasjonale produsentene som nå har kastet seg rundt og begynt å produsere smittevernutstyr, og også gjenopprette noen av de viktige tiltakene en har hatt, bl.a. beredskapsavtaler en hadde med bedrifter for en del år tilbake, men som ble avvirket.

På torsdag skal det behandles en sak der det blir flertall for flere av forslagene, gjennom et Dokument 8-forslag fra Senterpartiet. Men regjeringspartiene stemmer imot. Hvorfor gjør regjeringspartiene det?

Statsminister Erna Solberg [11:03:21]: For det første har jeg lyst til å understreke at vi er helt enig i at vi både må ha mer lagret smittevernutstyr, og at vi må samarbeide med norsk industri og ta vare på den utviklingen. Det har vi også gitt Helsedirektoratet i oppdrag å følge opp når de nå skal jobbe med hvordan smittevernutstyr skal være. Samtidig er det vanskelig å tenke

seg at vi kan opprettholde en like stor produksjon, for vi har jo hatt et ekstremt forbruk i forhold til hva som er et normalforbruk. Derfor er det viktig at vi har beredskapskapasitet for å kunne gjøre ting, kanskje mer enn bare å produsere hele tiden.

På noen områder er det jo nye bedrifter. Jeg åpnet senest i forrige uke en bedrift på Stord som produserer medisinsk smittevernutstyr og har gode kontrakter med helsevesenet for utviklingen av det, og som har høy kvalitet på det.

Så sier koronakommisjonen faktisk at vi allerede har begynt å etablere lagre for legemidler, og at det var godt i gang før pandemien kom. En av tingene de faktisk sier vi var i gang med, er jo dette arbeidet. Jeg mener det er viktig at vi har lagre for begge, men det er viktig at vi sørger for at vi har en organisering av dette, som bidrar til at vi alltid også får sirkulasjon av de tingene vi har, sånn at ting ikke går ut på dato.

Marit Arnstad (Sp) [11:04:34]: Jeg forstår at statsministeren mener at mye av dette er i gang, og da håper jeg at regjeringspartiene vil tenke seg om og stemme for de forslagene som skal behandles i Stortinget på torsdag. Det hadde jo vært fornuftig om vi hadde fått en enstemmighet omkring den typen gode forslag, både om dialogen med nasjonale produsenter av beredskapsutstyr og også om beredskapsavtaler.

Jeg har et spørsmål som mer angår kommunene, for her må jeg si at noe av det som har imponert gjennom denne pandemien, er kommunenes rolle og hvordan de har tatt det ansvaret og de oppgavene de er blitt pålagt – enten de er små eller store, enten det er lille Frosta i Trøndelag eller store bykommuner, har de tatt det ansvaret. Det er klart at de som har stått i fremste rekke der, har dels vært kommuneoverlegene og kommunale smittevernleger. Jeg tror at en av tingene en er nødt til å se på i årene framover, er hvordan en skal sikre rekruttering og stabilisering i den delen av tjenesten, for de kommer til å være et kritisk moment i enhver behandling av pandemier, store eller små pandemier.

Hvordan vil regjeringen følge opp det?

Statsminister Erna Solberg [11:05:43]: Det er helt riktig at kommunene har gjort en kjempejobb. TISK-strategien er noe av det som gjør at Norge har et mer vellykket resultat på mange områder enn en del av nabolandene våre som har valgt de samme makrotiltakene, nemlig at vi har sporet og karantenesatt mer, særlig smittesporingsarbeidet. Derfor har det vært så viktig for oss å sørge for at vi ikke får et så høyt press og trykk i Norge at vi ikke klarer smittesporingen, for det kunne raknet med det første. Så det er en masse god grunn til å gi kommuner honnør for det arbeidet. Det har også vært et godt støtteapparat fra Folkehelseinstituttet, og

vi har hatt grupper som skal hjelpe med oppfølgingen knyttet til dette.

Jeg er enig i at det å ha smittevernleger som er gode, kompetente og flinke, som er godt plassert, og som gir gode råd til politikerne i kommunene, er helt avgjørende. Jeg har ikke hørt at dette er en rekrutteringsutfordring. Hvis det er en rekrutteringsutfordring, må vi jo snakke med kommunene om hvordan vi klarer å rekruttere til den ordningen. Men det er også viktig å si at smittevernloven gir smittevernlegene i kommunene ekstremt mye mer makt. I utgangspunktet er det de som har makten til å fatte beslutninger i kommunene.

Audun Lysbakken (SV) [11:07:06]: Norge har betydelig færre intensivplasser enn snittet i OECD, og det er en utfordring som har gjort oss sårbare og vil fortsette å gjøre oss sårbare, hvis vi ikke klarer å løse det. Dette er en problemstilling som kommisjonen i liten grad har gått inn på, og som i stor grad handler om hvordan vi organiserer sykehusene våre, hvordan vi finansierer sykehusene våre, hva det er vi skal stimulere til i måten pengene styres på. En av de lærdommene vi må trekke, mener SV er at beredskap og høyere intensivkapasitet må prioriteres framover, og at vi må ha et finansierings-system som gjør det mulig, bort fra dagens stykkprisfinansiering. Anerkjenner statsministeren at vi har for få intensivplasser, og vil hun, som SV har foreslått i dag, la kommisjonen se på også disse systemutfordringene i helsevesenet?

Statsminister Erna Solberg [11:08:10]: Regjeringen har absolutt anerkjent dette, både ved at vi har fulgt opp det som lå i planen for hvordan man skulle behandle pandemien med korttidsutdannede folk for å hjelpe til når vi trenger det. Det er den pandemiberedskapen vi må ha. Vi kommer aldri til å ha intensivplasser til å håndtere en storslått pandemi på andre måter enn det å ha kraftfulle tiltak for å få smitten ned. Men vi har sett at vi trenger det, og derfor har vi i tildelingsbrevet fra helseministeren til helseforetakene sagt at de skal bygge opp kapasitet. Og her er kapasitet ikke først og fremst senger, her er kapasitet først og fremst mennesker med kompetanse. Derfor har man sagt at det skal være minst hundre nye opplæringsstillinger for intensivsykepleiere i løpet av dette året. Så dette arbeidet er vi i gang med. Jeg har ingenting imot at kommisjonen ser på de spørsmålene, vi er ikke uenig i dette, men å si at dette betyr at vi ikke skal ha stykkprisfinansiering, er bare en unnskyldning for å gjennomføre en politikk som gjør at vi får dårligere og mindre effektivitet i helseforetakene. Det synes ikke jeg er en god idé. Men beredskap må vi ta hensyn til – litt uavhengig av stykkprisfinansiering.

Bjørnar Moxnes (R) [11:09:34]: La meg gjenta et hovedpoeng i rapporten: Myndighetene burde forsikret seg om at pandemihåndteringen skjedde innenfor Grunnloven og menneskerettighetene. Det skjedde åpenbart ikke i starten av pandemien. Tar Solberg selvkritikk for dette?

Mulig grunnlovsstridig overføring av myndighet til EU, med JPA-avtalen, uten Stortingets samtykke, mener vi er alvorlig. Så sies det fra Solberg at hun informerte koronautvalget om at avtalen var på grensen for hva regjeringen kunne vedta, men ikke «noterte kritiske bemerkninger (...) fra de parlamentariske lederne». Jeg spør, og det er vel nå for tredje gang, med håp om et svar: Informerte statsministeren om Regjeringsadvokatens vurdering om at norsk deltakelse i denne EU-avtalen krever Stortingets samtykke?

Statsminister Erna Solberg [11:10:30]: Hvis jeg får lov å begynne med det første spørsmålet, har vi innrømmet at vi i begynnelsen gjorde for lite vurderinger av Grunnloven og menneskerettighetene. Nå brukte vi en smittevernlov som er vedtatt av Stortinget, og jeg forutsetter at når en sak er vedtatt av Stortinget med hjemler gitt, så er den faktisk vurdert etter Grunnloven. Så selv om vi ikke gjorde eksplisitte vurderinger i det hastverket vi hadde i den første biten, så har vi endret på det. Derfor har vi siden gjort vurderinger på alle de andre vedtakene vi gjør, og har en helt systematisk tilnærming til det. For vi så tidlig, og lenge før kommisjonen kom, at det var en svakhet, og vi måtte gjøre bedre vurdering av det. Men jeg må innrømme at vi hadde et visst hastverk, og vi brukte en lov som var vedtatt av Stortinget, med den arbeidsdelingen som lå i den loven. Jeg forutsetter egentlig at når vi har vedtatt lover, så er de innenfor.

Når det da gjelder JPA-avtalen, har vi notert fra det møtet at vi orienterte – og vi var bevisst på at vi skulle orientere – om dette, fordi det hastet, det var en vanskelig sak som vi ikke hadde tid til å vente med hvis vi skulle være med på det smittevernsinnkjøpet. Da har vi notert akkurat det som er sagt, eller skrevet, til kommisjonen. Vi har ikke der utbrodert hvilke ulike vurderinger som var, men vi har overfor de parlamentariske lederne i koronautvalget sagt at det er tvil om kompetansespørsmålet.

Presidenten: Replikkordskiftet er omme.

Ingvild Kjerkol (A) [11:12:13]: Koronakommisjonen har levert sin første rapport, og statsministeren har gitt sin redegjørelse til Stortinget. Kommisjonen konkluderer med at vi var for dårlig forberedt. Norge manglet smittvernustyr, legemidler og annet nødvendig utstyr. Sårbarheten som følge av lav intensivkapasitet i

sykehusene var også godt opplyst. Koordinering mellom sektorene manglet.

I sin redegjørelse sa statsministeren til Stortinget:

«Jeg er enig i at vi i beredskapsarbeidet i for liten grad har utfordret vedtatte sannheter om hvordan pandemier skal håndteres i Norge.»

Ifølge statsministeren hadde regjeringen planlagt for en pandemi, bare ikke denne pandemien. Det er særlig to spørsmål Stortinget må få svar på:

1. Var vi forberedt på en pandemi i tråd med den statsministeren hevder de hadde planlagt for?
2. Burde vi hatt planer for en mer alvorlig pandemi?

På spørsmål 1 svarer koronakommisjonen nei. Regjeringen var informert, men ikke forberedt. Det er ikke øvd på nasjonal beredskapsplan for pandemisk influensa i tråd med smittevernloven, ikke laget scenarioer, planer eller gjennomført øvelser som tar høyde for bruk av virkemidlene som ligger i smittevernloven. Det er ikke øvd på omfattende nedstenging selv om smittevernloven har hjemler for det. Det har heller ikke vært gjennomført nasjonale sivile øvelser eller nasjonale helseøvelser i den senere tid hvor krisehåndtering av pandemi, epidemi eller smittevern, smitteutbrudd har vært et hovedtema.

Regjeringen har i altfor liten grad tatt stilling til hva en alvorlig hendelse som pandemi betyr for samfunnet som helhet, og det er derfor vanskelig for hver sektor å ivareta sitt ansvar. Regjeringen sendte ut meldinger til kommuner og helseforetak: Forbered dere på høyt sykefravær, opp imot 40 pst., men ingen analyse av hva konsekvensene for samfunnet var om 40 pst. ble sykemeldt.

Så til spørsmål 2: Burde vi hatt planer for en mer alvorlig pandemi? Selv om covid-19 er et nytt virus, er ikke korona en ny virustype. SARS, alvorlig akutt luftveissyndrom, har høy smittsomhet, sykелighet og en dødelighet på ca. 10 pst. Det ble registrert i Kina i november 2002, og majoriteten av pasientene var i alderen 25–70 år og hadde vært friske på forhånd. I juli 2003 erklærte WHO SARS-epidemien for over, og det kom aldri en vaksine. Høsten 2012 ble det påvist en ny type koronavirus hos personer som hadde oppholdt seg i Midtøsten, Middle East Respiratory Syndrome, MERS. Dødeligheten er høy og ligger på rundt 35 pst. basert på de rapporterte tilfellene. I stortingsmeldingen om pandemisk influensa i 2012 ble SARS/koronavirus omtalt og brukt som eksempel på langt mer alvorlige pandemier.

«Den neste alvorlige naturlige pandemien trenger ikke å være ondartet influensa A. En SARS- eller Corona-pandemi er ikke umulig å tenke seg.»

Regjeringens pandemiplan ble ikke oppdatert etter SARS, MERS og heller ikke etter ebolakrisen i Kongo i 2014, da også en helsearbeider sendt fra Norge ble smittet.

Ulike beredskapspolitikere har kommet og gått i Solbergs regjering uten at helhet og samfunnssikkerhet over sektorene er ivaretatt. Statsministeren har uttalt at covid-19-pandemien er et paradigmeskifte. Arbeiderpartiet mener det er viktig at Stortinget ser nøye på kommisjonens bruk av begrepet «paradigmeskifte». Kommisjonen bruker det ordet for å beskrive at ingen pandemi før har blitt håndtert med å slå viruset ned. Det er premisset for kommisjonens bruk av ordet «paradigmeskifte».

Sveinung Stensland (H) [11:16:51]: Det fineste med koronakommisjonens rapport er at den tar inn over seg at dette er noe samfunnet har håndtert som helhet sammen – ikke noe «oss» og «dem», men «vi». Men regjeringen har selvsagt ansvaret.

Vi har stadig store utfordringer knyttet til pandemien. Koronaepidemien er ikke over, og det vil ta tid før vi fullt ut vet hva denne epidemien har medført. Vi vet at enkelte av dem som ble syke, vil få følgeskader og trenge oppfølging i lengre tid. Vår oppgave er å sørge for at de får hjelp.

I tidlig fase ble det tatt beslutninger under stor usikkerhet og uten sikker kunnskap om effekten, men vi skal være glade for at det ble handlet raskt og resolutt. Hadde en krevd full oversikt før en handlet, hadde vi fått mer sykdom og lidelse. Land som ventet lenger, kom dårligere ut. De som ikke tok dette på alvor og hadde en idé om at viruset ikke var så farlig, ble straffet hardt for akkurat det.

Norge var ikke godt nok forberedt da covid-19-pandemien kom. Vi var forberedt på at det skulle komme en pandemi, og hadde både systemer og planer for det, men sykdomsforløpet, smitteveiene og behandlingen av covid-19 er annerledes enn for mange andre virus. Vi fikk et nytt virus å hankses med. Denne pandemien innebærer bruk av smitteverntiltak i et omfang og over så lang tid at ingen kunne forestille seg eller planlegge for det, noe også koronakommisjonen er inne på. Men nettopp det å håndtere det ukjente og kommunisere tydelig kjennetegner god kriseledelse, og kommisjonen påpeker at regjeringen har lyktes med akkurat det.

Oppslutningen om regjeringens strategi har vært god. Det har selvsagt vært debatt, og det er det fortsatt. Det kjennetegner et demokrati at en har debatt i både gode og mer krevende dager. Pressen, opposisjonen, fagfolk og andre har stilt kritiske spørsmål. Det at vi har denne debatten i dag, basert på en rapport regjeringen bestilte, viser at alle tar dette på alvor, og vi er opptatt av å lære og bli bedre.

Kommisjonen mener at det ikke tas nok hensyn til hvor stor risikoen i én sektor avhenger av risikoen i en annen sektor. Det må følges opp. Det er den samlede be-

redskapen som er interessant. En kjede er aldri sterkere enn dens svakeste ledd. Samtidig ser en at noe av det som har vært bra, er hvordan forskjellige samfunnssektorer har samarbeidet, og fleksibiliteten vi ser i systemet. Ikke minst ser vi det i det ansvaret kommunene har tatt. Det er et ansvar de for øvrig har etter smittevernloven, men i forlengelsen av det har kommunene fått en rekke ekstra oppgaver de ikke ante at de skulle få for litt over et år siden.

I det hele tatt er det mye vi driver med her i landet nå som vi ikke visste om vinteren 2020. Men det er jo nettopp det som er beredskap – hvor godt en er rustet til å møte nye og uventede oppgaver.

Kommisjonen trekker frem styrken i at kommunene har et stort ansvar for smittevernarbeidet i Norge. Tiltaksmengden har tidvis vært stor og rammet særlig der smitten har vært størst. Dette har rammet enkelte mer enn andre. Enkeltbransjer har kommet ekstra ille ut, og mange er med rette bekymret for både unge og eldre som opplever ensomhet. Det skal være forholdsmessighet mellom smittesituasjon og tiltak, og det må settes inn kompensierende tiltak der det er mulig, men slike tiltak kan aldri fullt ut kompensere for det vi kan kalle en normalsituasjon. Landet vårt har vært og er i en ekstraordinær situasjon, og det er krevende for mange. Besøksrestriksjoner ble innført på sykehjem og sykehus for å stenge smitten ute. Disse restriksjonene ble mange steder praktisert litt for strengt både under og etter den første smittebølgen.

For mange er det største savnet å få en klem eller å få reise. Vi er alle forskjellige, og innstramningene rammer ulikt. Hadde en hatt full oversikt over konsekvensene av enhver innstramning, ville en nok vært mer på med kompensierende tiltak, men jobb nummer én har vært og er fortsatt å stanse smitten, og der har vi samlet sett lyktes bedre enn mange land det er naturlig å sammenligne seg med.

En av konklusjonene til kommisjonen er at håndteringen av pandemien samlet sett er god. Vi må da ta med oss at rapporten bare dekker starten av pandemien. Derfor er det bra at kommisjonen fortsetter arbeidet. Vi er ikke ferdig med denne pandemien. Vi vet ikke når og hvordan den ender. Vi kjenner ikke fullt ut konsekvensene verken økonomisk eller helsemessig.

Det vi vet, er at vi har en sterk nasjon med høy grad av tillit. Norge er et veldig bra land. Vi har veldig bra innbyggere, og vi stoler på hverandre. Det er den viktigste grunnen til at dette har gått bra. Det er også den viktigste grunnen til at alt blir bra.

Kjersti Toppe (Sp) [11:21:46]: Koronakommisjonen har levert ein grundig rapport med fleire bodskap, læringspunkt og anbefalingar. Dei konkluderer med at

myndighetene samla sett har handtert pandemien godt, men at det er kritikkverdige forhold, særleg ved beredskap. Regjeringa visste at ein pandemi var den nasjonale krisa som var mest sannsynleg og ville ha dei mest negative konsekvensane. Det er ein alvorleg svikt at dei likevel ikkje var førebudde då covid-19-pandemien kom. Det fanst ingen scenario, planar eller øvingar.

Regjeringa visste at det var sannsynleg at det ville verta vanskeleg å skaffa smittevernutstyr under ein pandemi. Likevel var lagera tomme. Evalueringa av både SARS-epidemien i 2003 og ebolautbrotet i 2015 slo fast at det kunne verta mangel på smittevernutstyr globalt. Likevel har regjeringa sin einaste plan vore å kjøpa utstyr i den globale marknaden på vanleg måte. Om smitten i Kina hadde vore i ein fase med resten av verda, ville situasjonen ha vorte særskild kritisk. Statsministeren tar sjølvkritikk på dette her. Det er bra, og det er nødvendig.

Statsministeren viser òg til at dei manglande planane var på grunn av at ein hadde planar for ein influensapandemi, ikkje ein pandemi som kravde omfattande nedstenging av samfunnet. Statsministeren sa i utgreiinga at det aldri ville vera mogleg å planleggja for alle hendingar på førehand, og at det er ein diskusjon kor detaljert krisescenarioa bør vera.

Eg tenkjer dette er litt provoserande, for DSB sin krisescenariorapport frå 2019 omhandlar pandemi. Det tilfellet er eit influensavirus, men det er eit influensavirus som har svært store konsekvensar for samfunnet. Scenarioet er 35 000 alvorleg sjuke, 6 000–8 000 døde. Det stod i rapporten at dagens intensivkapasitet ikkje er tilstrekkelig til å dekkje behovet for dette scenarioet, så ein burde ha lært òg av det scenarioet som var.

Beredskap handlar om å vera budde på å handtera uventa hendingar av ulike storleikar. Beredskap er vesentleg for samfunnssikkerheita vår, og det er eit politisk ansvar å ta stilling til ulike scenario. Dette ansvaret har ikkje regjeringa tatt, sjølv om dei i 2013 gjekk til val på å betra beredskapen i samfunnet. Neste pandemi vil vera annleis, om og når han kjem. Han kan vera mindre smittsam og mindre alvorleg, eller motsett.

Statsministeren sa òg i utgreiinga si: «Jeg vil samtidig understreke at regjeringen la stor vekt på å skjerme akutttilbudet, tilbudet til kreftpasienter, barn og rus/psykiatri, noe spesialisthelsetjenesten også lyktes godt med.»

Eg spør: Veit regjeringa dette? Koronakommisjonen slår fast at Noreg ikkje har hatt ei overdødelegheit under pandemien, men kommisjonen slår òg fast at dette kan endra seg i eit lengre perspektiv, for sjukehusaktiviteten når det gjeld akutttilbod, kreft, rus og psykiatri, vart ramma. Under nedstenginga gjekk augeblikkeleg hjelp ned med 24 pst. Rus og psykiske lidningar fekk nedgang i døgnbehandling på 22 pst., for barn 14 pst. Det mest be-

kymringsfulle er at kreftdiagnostikken har gått så kraftig ned. Screeningprogramma vart stengde, men framleis er det lågt oppmøte. Det er mange færre nye krefttilfelle oppdaga i fjor, ein nedgang på 17 pst. med brystkreftdiagnostikk, tarmkreft 16 pst.

Dette er alvorleg, og dette må vi ta tak i framover, for ein sånn redusert aktivitet i spesialisthelsetenesta kan medføra at færre pasientar har fått stilt sin diagnose og vorte behandla for sjukdomen sin. Det kan få konsekvensar for helsetilstanden og sjukelegheit i befolkninnga i framtida, og det kan gi auka pågang på helsetenestene i åra framover. Det er eit politisk ansvar å sørgja for at den kapasiteten finst, slik at ikkje resultatet av denne pandemien vert at det er ei større dødelegheit enn nødvendig. Vi må lære av dette. Både sjukehuskapasitet og intensivkapasitet er viktig både før, under og etter ein pandemi. Vi må lære at pasientens helseteneste, som er regjeringa sin visjon, ikkje tolte denne pandemien, for pasientens helseteneste handlar ikkje om landets helseberedskap.

Statsråd Monica Mæland [11:27:08]: Covid-19-pandemien har vist oss hvor vidtrekkende konsekvenser store tverrsektorielle kriser kan få, og hvor krevende de kan være å håndtere. Koronakommisjonen peker på flere forbedringspunkter, men den overordnede vurderingen er altså at myndighetenes håndtering av covid-19-pandemien samlet sett har vært god. En viktig årsak til dette er at vi har bygget en god grunnberedskap.

Regjeringen har siden vi tiltrådte, jobbet systematisk med å følge opp 22. juli-kommisjonens anbefalinger og styrke grunnberedskapen. Mye er blitt bedre. Derfor er det norske beredskapssystemet godt forberedt på at store og tverrsektorielle hendelser vil kunne inntruffe. Vi er forberedt gjennom å ha kunnskap om et bredt spekter av hendelser som kan treffe oss. Vi er forberedt gjennom omfattende øvingsvirksomhet og gjennom systematisk oppfølging og læring fra øvelser og tidligere hendelser. Og selv om vi ikke har øvet på covid-19-pandemiens hendelsesforløp, bidrar andre øvelser til å styrke grunnberedskapen og til at vi har et godt utviklet system for sentral krisehåndtering.

Koronakommisjonen slår da også fast at Justis- og beredskapsdepartementet har god trening i å være lederdepartement. Så er vi forberedt gjennom å ha konkrete ordninger for å organisere krisehåndteringen, og verktøy som raskt kan tas i bruk. Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet, kriserådet, lederdepartementsrollen og rammeverket med de 14 kritiske samfunnsfunksjonene er eksempler på det.

Rammeverket med de 14 kritiske samfunnsfunksjonene framgår hvert år av Justis- og beredskapsdepartementets Prop. 1 S og er godt kjent i forvaltningen. Under

NATO-øvelsen Trident Juncture i 2018 rapporterte departementene med hovedansvar for de 14 funksjonene jevnlig på evnen til å opprettholde kontinuiteten under det scenarioet øvelsen fulgte. Et trafikklyssystem med rødt, gult og grønt ble tatt i bruk. Dette rapporteringssystemet var derfor øvet og klart til å tas i bruk da pandemien traff oss.

Listen med de 14 funksjonene gjorde også at regjeringen i løpet av to døgn fra 12. mars i fjor kunne lage en liste over hvilke foresatte som ville få ha barn i barnehage og på barneskole selv om disse i hovedsak var stengt. Den samme listen har vært et viktig grunnlag for prioriteringer ved innreisereguleringer til Norge.

Koronakommisjonen slår fast at det under pandemien ikke har vært vesentlige utfordringer knyttet til å sikre kontinuiteten i de 14 funksjonene. Denne vurderingen deler jeg. Tolv av funksjonene har hele tiden vært grønne. Funksjonen «Styring og kriseledelse» var gul i en periode i mars og april i fjor, bl.a. på grunn av bekymring over hvordan belastningen med håndteringen kunne påvirke håndteringsevnen. Funksjonen «Helse og omsorg» har vært i gult under hele pandemien. Det har ulike årsaker, men bl.a. bekymringen for sårbare barn og unge. Rapporteringen på helse og omsorg har derfor bidratt til et vedvarende fokus på nettopp denne gruppen under pandemien.

Alle de 14 kritiske samfunnsfunksjonene er tverrsektorielle, og rapporteringene har gitt regjeringen god innsikt i tverrsektorielle utfordringer under pandemien. I tillegg har Justis- og beredskapsdepartementet som lederdepartement jevnlig innhentet rapporteringer fra samtlige departementer om konsekvenser av tiltak og lagt en samlet vurdering fram for regjeringen for oppfølging. Evnen til tverrsektorielle konsekvensvurderinger under en hendelse er likevel noe som må videreutvikles.

Koronakommisjonen sier regjeringen manglet en plan for å håndtere importsmitte høsten 2020. Jeg er enig i at vi ikke var godt nok forberedt på dette punktet, selv om vi hele tiden har hatt blant Europas strengeste regler for innreise og karantene. Dette punktet må vi likevel gjennomgå og lære av.

Koronakommisjonens rapport er nå sendt på høring. I tillegg har Justis- og beredskapsdepartementet sendt brev til samtlige departementer og bedt om status for oppfølging av koronakommisjonens læringspunkter. Gjennom denne oppfølgingen vil vi bruke rapporten og de tilbakemeldingene vi får, til å lære og styrke beredskapen ytterligere.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Martin Henriksen (A) [11:31:50]: I 2013 etterlyste Erna Solberg en statsminister som har styring med beredskapen. I 2017 sa Erna Solberg at Høyre var det eneste partiet som tok beredskap på alvor. Det som skjer nå etter koronakommisjonens alvorlige rapport, er at Høyre må stå ansvarlig for de løftene man ga til velgerne.

Koronakommisjonen avdekker at regjeringa ikke hadde sørget for å oppdatere beredskapsplanen mot pandemi siden 2014. Landet manglet intensivkapasitet og utstyr.

Samtidig har regjeringspartiene stemt ned forslag om en ny nasjonal plan for smittevern og pandemi, stemt mot forslag om å få en tydeligere ansvarsfordeling mellom FHI og Helsedirektoratet og mot forslag om en totalberedskapskommisjon. Mener statsråden i dag etter kommisjonens alvorlige konklusjoner at det var rett å ikke oppdatere pandemiplanen, og at det var riktig å stemme mot en totalberedskapskommisjon og forslag om ny smittevernplan for pandemi?

Statsråd Monica Mæland [11:32:53]: Siden helseministeren er i salen og også skal både holde innlegg og svare på replikker, tenker jeg at han er rett mann til å svare på helserelaterte spørsmål.

Det jeg gjerne svarer på, er hvordan vi har trygget beredskapen i Norge siden 2013. Det at vi hvert eneste år har hatt det som en av våre øverst prioriterte oppgaver, gjør at vi er bedre rustet enn noen gang til å møte de hendelser vi vet vi kan møte, men også de hendelser vi ikke kan vite at kommer. Derfor er grunnberedskap så veldig viktig, det at vi nå har en grunnberedskap som vi også har øvet på. Vi har disse årene hatt mange store øvelser som har lært oss hvordan vi skal øve systemer, hvordan vi skal sørge for å opprettholde kritiske samfunnsfunksjoner, hvordan vi skal håndtere uventede kriser. Derfor er vel også koronakommisjonens rapport tydelig på at da hendelsen inntraff, snudde vi oss rundt og håndterte situasjonen.

Martin Henriksen (A) [11:33:58]: Nå påpeker koronakommisjonen at det ikke har vært gjennomført nasjonale sivile øvelser eller nasjonale helseøvelser hvor krisehåndtering av pandemi har vært et hovedtema. Justisministeren er den øverst ansvarlige for beredskapen, også koordinerende departement under pandemien.

Da Erna Solberg sa at vi hadde en plan for pandemi, men ikke denne, var det oppsiktsvekkende. Fagdirektoratene har i flere år hatt pandemi som en av de mest sannsynlige hendelsene med store konsekvenser. DSBs scenario viste at en pandemi kunne gi langt flere smittede og flere sykehusinnleggelses enn det vi heldigvis har hatt med covid-19, men det var ikke den pandemien re-

gjeringa hadde en plan for. Betyr det at regjeringa ikke hadde forberedt Norge på en pandemi som var så alvorlig som det faktisk ble advart mot?

Statsråd Monica Mæland [11:34:58]: Det er ingen som har bestridt at vi ikke har øvet på en stor og omfattende pandemi, en covid-19-pandemi, en pandemi med de tiltak som vi måtte gjennomføre. Det har ingen bestridt. Men det vi har vært tydelige på, er at det har vært gjort store, viktige øvelser. Vi hadde en stor IKT-øvelse i 2016, vi hadde Trident Javelin i 2017, vi hadde Trident Juncture i 2018, og vi hadde Digital 2020 – store øvelser som er tverrsektorielle, og det er hele poenget. Det er slik at selv om vi har øvet på andre temaer, er hele poenget å sette i verk øvelser som innebærer at hele statsapparatet må samarbeide, må samordne og må håndtere kritiske situasjoner. Jeg tror at noe av styrken nettopp har vært at da vi fikk en situasjon som verken vi eller noe annet land var forberedt på, da vi satte i verk tiltak som ingen av oss eller noe annet land var forberedt på, ja så hadde vi systemer som gjorde at vi var i stand til å trykke på den store røde knappen og håndtere konsekvensene av det.

Martin Henriksen (A) [11:36:08]: Jeg takker for svaret, selv om det ikke var det jeg spurte om.

Jeg vil gå videre til et annet mulig læringspunkt, som koronakommisjonen for så vidt ikke peker på, og det er at dagens statsminister i 2013 sa at man trenger en statsminister som har styring i sakene om beredskap. Jeg har et spørsmål til oppfølging av det. Jeg er enig i daværende opposisjonsleder Erna Solbergs ord. Men det viktigste kjennetegnet på statsminister Erna Solbergs lederskap av Justisdepartementet, med ansvar for beredskapen, er ikke stabilitet og helhetsansvar, men utskiftninger og uklarhet – åtte justisministre, et såkalt sikkerhetslement som kom og gikk, innføring og deretter utfasing av egen beredskapsminister og folkehelseminister. Hva har regjeringa lært om helhetsansvar og gjennomføringskraft av disse åtte justisministrene og ulike beredskaps- og folkehelseministre? Vil statsråden anbefale en eventuell ny regjering å styre på samme måte som Erna Solbergs regjering har gjort?

Statsråd Monica Mæland [11:37:12]: Jeg tror man skal være forsiktig med å telle antall ministre for å danne sammenligningsgrunnlag for hvor god beredskapen er. Det viste dessverre den rød-grønne regjeringen til fulle i 2013. Det er ikke antallet det kommer an på, det er jobben man gjør. Og jobben vi har gjort hvert eneste år siden 2013, er å styrke beredskapen.

Vi har nå 3 500 flere ansatte i politiet enn vi hadde. Vi har utstyr til å gjennomføre øvelser. Vi har nye redningshelikoptre, og vi har omorganisert redningstje-

nesten. Vi har fått åpnet nasjonalt beredskapssenter. Vi har styrket PST, og vi har styrket NSM. Vi innfører nå 16 nye redningshelikoptre, vi har omorganisert tjenesten. Vi har satt i gang bygging av en ny brann- og rednings-skole i Tjeldsund. Nødnett er bygget ut og tatt i bruk. Sivildforsvaret er styrket.

Jeg kunne fortsatt og fortsatt og fortsatt. Det kan ikke være noen tvil om at vi hvert eneste år har styrket beredskapen kraftig i dette landet, nettopp på bakgrunn av de erfaringene vi gjorde i 2013.

Jon Engen-Helgheim (FrP) [11:38:33]: Onsdag i forrige uke under spørretimen stod vi på disse plassene. Samtidig som vi gjorde det, la Utenriksdepartementet ut nye reiseråd og strengere karantenerregler til utsatte land som det viser seg at nordmenn reiser mye til. Det kom altså godt over et år ut i pandemien.

Jeg har stor forståelse for at dette har vært vanskelig å håndtere, og at man ikke kan treffe med alle tiltakene med en gang, men vi har hatt et stort problem gjennom hele pandemien med at innvandrerbefolkningen er grovt overrepresentert. Det er blitt forklart med faktorer som har vist seg å være feil, men det kan vise seg at høy reisevirksomhet til en del innvandrergruppers hjemland kanskje kan være en forklaring på dette.

Da lurer jeg på: Hva har justisministeren gjort for å kartlegge hvor mye av den overrepresentasjonen blant innvandrere som skyldes reisevirksomhet til innvandreres hjemland?

Statsråd Monica Mæland [11:39:38]: Hvis representanten spør om vi fører statistikk over fødelandet til reisende, gjør vi ikke det. Men vi fører statistikk over det meste annet når det gjelder reisende nå, og det vi har sett, og det alle grafer viser, er at vi har hatt en mye høyere reiseaktivitet knyttet til påskeferie, juleferie og vinterferie. Derfor prøvde vi å forhindre det knyttet til påsken.

Det er ingen tvil om at bosatte i Norge, enten de er født i Norge eller ikke, reiser veldig mye. Nordmenn reiser til ferieleiligheter i Spania; polskfødte reiser hjem til Polen. Derfor har vi nå jevnlig innført stadig strengere karantene- og testregler. Det er ikke noe mål i seg selv å forhindre reising, men det er et mål å sørge for at vi forhindrer spredning av sykdom.

Jeg skjønnte ikke helt koblingen til forrige onsdag. Det vi gjorde, var å innføre mye strengere karantenerregler knyttet til reisende fra India, Pakistan, Bangladesh og Nepal. Det var knyttet opp til situasjonen nå, ikke situasjonen i fjor, i høst, i de landene.

Jon Engen-Helgheim (FrP) [11:40:45]: Poenget mitt er at man kanskje burde ha sett på et tidligere tidspunkt at denne reisevirksomheten jeg omtalte, kan ha vært en

stor årsak til høy smitte blant deler av innvandrerbefolkningen i Norge.

Det er dessverre sånn at innvandrerbefolkningen har blitt rammet meget hardt, og det går utover samfunnet på flere områder. Verst er det for innvandrerbefolkningen, som i mye større grad blir alvorlig syke. Dette må vi ta på alvor, og da er kunnskap svært viktig.

I dagens Aftenpost er det en representant fra det somaliske miljøet som sier at informasjon må komme fra noen som somaliere stoler på. Det blir gjentatt en rekke ganger av flere. Jeg synes det er rart at vi har fått et samfunn hvor deler av befolkningen ikke stoler på myndighetene og trenger informasjon på egne kanaler og egne språk.

Spørsmålet er om beredskapsministeren ser at samfunnet blir mer sårbart hvis en større del av befolkningen ikke følger råd og anbefalinger under en krise, og kommer regjeringen til å følge opp beredskapsproblemet som det medfører?

Statsråd Monica Mæland [11:41:53]: Hvis representanten inviterer til en debatt om vi skal ha ett sett med reiseregler for innvandrerbefolkningen og ett for andre deler av befolkningen, er det selvsagt ikke en aktuell problemstilling. Alle mennesker behandles likt, basert på om de er bosatt i Norge eller ikke. Det er grunnlaget for våre restriksjoner.

Vi har skilt nødvendige fra unødvendige reiser rett og slett for å sile ut alle unødvendige reiser. Det har vært for mye reising, særlig knyttet til høytider. Det gjelder enten det er nordmenn eller innvandrerbefolkning, og det har vi måttet stramme inn. De tiltakene som virket i fjor vår, virket ikke i høst. Det gjorde at vi strammet kraftig til når det gjaldt både regler for karantenehotell, testing og etter hvert veldig strenge restriksjoner for hvem som må komme.

Så har DSB og IMDi fått i oppdrag – nettopp fordi vi ser vi har problemer med å nå fram til deler av befolkningen – å utarbeide bedre rutiner som kan brukes i enhver krise, for hvordan vi skal nå alle deler av befolkningen på en bedre måte enn vi har greid nå.

Marit Arnstad (Sp) [11:43:13]: Etter en litt mer åpen start på denne debatten faller justis- og beredskapsministeren tilbake igjen i sporet der alt var bra, og ingenting var galt, og denne regjeringen har gjort alt greit. Men en av de viktigste konklusjonene til koronakommisjonen er jo at en ikke var godt nok forberedt, at det var for dårlig samordning mellom de ulike sektorene. Det må på en måte også justis- og beredskapsministeren være villig til å ta inn over seg.

Da må jeg bare spørre: Synes beredskapsministeren at samordningen er god nok, eller er hun enig med koronakommisjonen i at det sviktet på det punktet? Synes

beredskapsministeren at intensivkapasiteten var god nok for denne typen pandemier, eller burde den ha vært bedre, slik også opposisjonen i Stortinget har påpekt en rekke ganger?

Statsråd Monica Mæland [11:44:08]: Jeg benytter muligheten til å gratulere representanten med dagen i dag. Det er flere bursdagsfeiringer i dag.

Hvis representanten ikke har hørt at jeg gjentatte ganger – både da vi stod her forrige onsdag, og i dag – har sagt at vi skal lære, vi skal bli bedre, og vi kan alltid bli bedre, tror jeg man bare ikke har villet høre etter. Jeg begynte med å si det, og jeg avsluttet mitt innlegg med å si det. Det er deler av håndteringen som vi veldig fort og veldig tydelig sa at kunne ha vært bedre. Smittevernuttstyr er et veldig godt eksempel på det.

Når det gjelder samordning, har jeg nok et litt mer balansert syn på det enn det representanten spør om. Jeg mener at det foregikk veldig mye samordningsarbeid. Allerede noen få dager etter nedstengningen innhentet vi rapporter. Vi laget grunnlag for at regjeringen og koronautvalget i regjering nettopp kunne diskutere tverrsektorielt. Jeg mener også på det punktet at veldig mye er blitt bedre, men det er ikke perfekt, og vi kan bli bedre.

Marit Arnstad (Sp) [11:45:18]: Takk for gratulasjonen. Jeg tror både jeg og helseministeren kan bekrefte at 4. mai er en god dag å ha bursdag på.

Jeg skal tilbake til noe jeg har tatt opp med beredskapsministeren også tidligere, nemlig totalberedskapskommisjonen. Den sier statsråden til meg ved flere tilfeller er en god idé, men det er ikke tid til det akkurat nå. Da er det grunn til å nevne at regjeringspartiene har stemt imot det forslaget opptil flere ganger, helt siden 2017.

Det er altså svært viktig at vi snart får en samlet gjennomgang av samfunnets beredskap. Det er 20 år siden sist. Willoch-utvalget var viktig. De pekte på store og viktige punkter knyttet til sårbarheten i det norske samfunnet. Men jeg mener at også koronakommisjonen peker fram mot behovet for en slik totalberedskapskommisjon – ikke som et hastverksarbeid midt i en pandemi, men som en konsekvens og et resultat av rapporten fra koronakommisjonen.

Statsråd Monica Mæland [11:46:17]: Jeg ble sitert som om jeg sa at det var en god idé. Det var vel ikke det jeg sa; jeg sa at det kan det være. Jeg er ikke avvisende til å tenke det, og jeg kan svare for den debatten jeg var i på et tidspunkt etter at jeg ble justis- og beredskapsminister, hvor dette ble løftet fram av Senterpartiet. Det jeg har sagt, er at vi akkurat nå må håndtere en pandemi, og de samme menneskene som håndterer pande-

mien, server også koronakommisjonen, og vi har koronakommisjonen, som gjør et stort arbeid.

Vi har hatt ulike utvalg. De er satt ned for å diskutere ulike konsekvenser av pandemien. Vi fikk en rapport forrige fredag, vi har fått flere økonomiske vurderinger, og vi får altså nye rapporter knyttet til koronahåndtering. Disse jobber ikke i et vakuum. De må serves av noen, og de «noen» er de samme menneskene som altså håndterer krisen, og som driver samfunnshjulet i departementene og i samfunnet vårt så godt de kan i normalt tempo.

Jeg har sagt at akkurat nå mener jeg tidspunktet for den debatten ikke er riktig, men at vi kan komme tilbake til det etter pandemien.

Nicholas Wilkinson (SV) [11:47:31]: Vi har hatt problemer med demokratiet i denne saken. For eksempel sier punkt 7 i utvalgets rapport at regjeringen ikke forsikret seg om at de følger Grunnloven og menneskerettighetene, og regjeringen ville ikke sende karantenehotellsaken til Stortinget, noe som også var et stort problem.

Men jeg har et annet spørsmål, og det gjelder en sak om at det nå er vanskeligere å komme inn til Norge. Et eksempel var en kvinne som reiste til Polen til sin mors gravferd. Nav og skatteetaten sier at hun bor i Norge – og hun ble avvist fra Norge. Er justisministeren helt sikker på at alle disse reglene følger menneskerettighetene og Grunnloven?

Statsråd Monica Mæland [11:48:28]: Det er målet i enhver krise å følge så normale rutiner som mulig når man utarbeider lover og forskrifter, og vi ser veldig godt at vi i begynnelsen – fordi vi hadde så dårlig tid, fordi vi skulle forhindre smitte, sykdom og død – ikke gjorde en god nok jobb. Og på mitt ansvarsområde var det koronalovent som ikke ble sendt på høring. Der tror jeg et samlet storting var enige om at dette var måten å gjøre det på. Den ble enstemmig vedtatt. Det er ikke sånn vi ønsker å ha det, og vi har bestrebet oss i tiden etterpå – det sier også koronakommisjonen – på å følge så normale prosedyrer som mulig knyttet til høring, ikke så lange høringer som vi pleier å ha under normale forhold, men at alt skal høres, og at vi alltid skal gjøre vurderinger knyttet til menneskerettigheter og Grunnloven. Det er helt selvsagt, og det er en god idé å se på systemer rundt dette knyttet til andre kriser som kan komme til å oppstå.

De som ikke er folkere registrert i Norge, får ikke komme til Norge akkurat nå. Jeg vet at det er vanskelig for mange. Det er en debatt vi har, og vi ser på det grunnlaget, men dette er for å ha et system som forhindrer importsmitte.

Nicholas Wilkinson (SV) [11:49:40]: En annen sak: Vi har hatt problemer med smitte fra andre land, f.eks. ved at vi åpnet opp for at private selskaper kunne hente folk fra andre land for å arbeide i Norge. Det har økt smitten. Vi i SV har vært litt bekymret over denne åpningen i 2020, at det var lite kontroll med karantenene. Er justisministeren helt sikker på at vi nå kontrollerer alle karantenestedene, ikke bare hoteller på Gardermoen, men også at private selskaper har gode karanteneregler?

Statsråd Monica Mæland [11:50:34]: Jeg er veldig glad for spørsmålet, for det har festet seg et inntrykk av at det er norsk industri som har brakt mutert smitte til landet, men sann er det altså ikke. Det er slik at vi stengte ned for de aller fleste 12. mars i fjor. Så åpnet vi opp for landbruket, og det var kontakt mot Norsk Industri i begynnelsen av juni. Da var altså smitten på sitt laveste. Vi åpnet opp for norsk industri 1. juli, og vi åpnet opp for alle 15. juli. Det var altså noen veldig få uker i fjor mens smitten var på sitt laveste at vi åpnet opp for norsk industri, som nå har fått skylden for veldig mye. Bildet er mye mer sammensatt. Det er veldig mye knyttet til reisevirksomheten til folk som bor i Norge, og knyttet til høytider, ferie og fritid.

Når det gjelder situasjonen nå knyttet til arbeidsgivere, har vi innført et system hvor man, hvis man ikke er på hotell, skal ha innkvartering som er forhåndsgodkjent av Arbeidstilsynet. Jeg mener at vi nå har rammet dette inn på en veldig god, veldig grundig måte. Men det er sann nå at de færreste kommer inn, så akkurat nå er det ikke noe stort problem.

Martin Henriksen (A) [11:51:58]: Det er flere likheter mellom konklusjonene fra koronakommisjonen og Gjörv-kommisjonen, selv om representanter fra Høyre tidligere har sagt at alle punktene fra Gjörv er blitt fulgt opp.

Ståle Ulriksen, som er forsker ved Forsvarets høgskole, sa til NRK: «Jeg synes det er ganske mange likheter, spesielt dette med manglende forberedelser i forhold til noe som er varslet». Øyunn Syrstad Høydal, som er evalueringsforsker ved OsloMet, sa til NRK: «22. juli-kommisjonen trakk frem både utfordringer knyttet til planverk og manglende kriseøvelser (...). Begge disse to tingene er jo relevant og perspektiver vi ser igjen i den nye rapporten.»

Koronakommisjonen trekker fram manglende helhetsansvar, som et ekko av Gjörv-kommisjonen, og konkluderer med at et beredskapssystem basert på sektorprinsippet svikter når ingen tar ansvar for helheten.

En ærlig debatt krever at man erkjenner feil for å lære. Vil justisministeren nå erkjenne at det er punkter fra Gjörv-kommisjonen som ikke er utbedret av den sittende regjering?

Statsråd Monica Mæland [11:53:05]: Jeg er veldig forbauset over at Arbeiderpartiet, ved representanten Gahr Støre og nå Henriksen, er så veldig insisterende på å sammenligne Gjörv-kommisjonen og koronakommisjonen. Og hvis representanten ønsker en ærlig debatt, har jeg lyst til å sitere to punkter fra Gjörv-kommisjonen:

Punkt én: «Angrepet på regjeringskvartalet 22/7 kunne ha vært forhindre gjennom effektiv iverksettelse av allerede vedtatte sikringstiltak.» – Allerede vedtatt.

Punkt to: «Myndighetenes evne til å beskytte mennesker på Utøya sviktet.»

Det å forhindre en pandemi, det å svikte syke mennesker, er altså ikke overskriften til koronakommisjonen. Jeg mener at de to hendelsene har det til felles at de er veldig, veldig alvorlige, men det er to helt forskjellige hendelser, de er håndtert helt forskjellig, og beredskaps-håndteringen av dem er helt forskjellig. Forskjellene er altså større enn likhetene.

Jeg mener at det er ting å lære av koronakommisjonens rapport, men jeg mener også at vi har fulgt opp Gjörv-kommisjonen. Det er meldt til Stortinget, det ble meldt i forrige samfunnssikkerhetsmelding, i 2016.

Presidenten: Replikordskiftet er dermed omme.

Statsråd Bent Høie [11:54:26]: Koronakommisjonen slår fast at ingen vestlige land eller WHO hadde planlagt for så omfattende og inngripende tiltak som Norge var villig til å ta i bruk under denne pandemien. Vi har tatt lærdom av at vi ikke var godt nok forberedt på dette. Nasjonal helseberedskapsplan og plan mot alvorlige sykdommer var likevel viktige grunnlagsdokumenter for vår håndtering. Regjeringen har også basert sin håndtering på læring fra andre land og faglige råd fra helsemyndighetene. Vi må erkjenne at ikke alle beslutninger, mange tatt under stor usikkerhet og tidspress, har vist seg å være like gode. Jeg setter derfor stor pris på kommisjonens anerkjennelse av at fleksibilitet, omstillingsevne og handlekraft var viktige komponenter i regjeringens håndtering av denne krisen.

Den norske modellen, preget av høy grad av tillit mellom befolkning og myndigheter og mellom folk flest, har gitt høy etterlevelse av nasjonale og kommunale tiltak. Den nasjonale dugnaden vi inviterte til 12. mars, er en viktig suksessfaktor. Men vår samfunnsmodell ville trolig ikke alene gitt samme resultat uavhengig av hvordan vi hadde håndtert situasjonen. Vi ser land rundt oss som er lik oss og bygger på den samme samfunnsmodellen, som er hardere rammet enn oss av pandemien når det gjelder liv og helse.

Behandlingsaktiviteten i sykehusene gikk i perioder betydelig ned for planlagte aktiviteter, men også for øyeblikkelig hjelp og enkelte andre behandlingstyper. Jeg merker meg at kommisjonen peker på at reduksjonen i

planlagt aktivitet og reetablering av mer normalt aktivitetsnivå ikke var godt nok koordinert, og at det kan være hensiktsmessig med et nasjonalt plangrunnlag for å unngå å redusere behandlingskapasiteten unødvendig. Jeg vil samtidig understreke at regjeringen la stor vekt på å skjerme akutttilbudet, tilbudet til kreftpasienter, til barn og til rus/psykisk helse, noe jeg mener spesialisthelsetjenesten under de forholdene som var, også lyktes godt med.

Mange kommuner har måttet omorganisere virksomheter og omdisponere personell til smittesporing og testing. Reduserte dagaktivitetstilbud og reduserte tilbud om rehabilitering og trening kan ha ført til ensomhet og gått ut over fysisk og kognitiv funksjon. Innledningsvis iverksatte vi stort sett nasjonale tiltak for å unngå at sykehusene ble overveldet. Noen kan derfor ha opplevd det som at statlige myndigheter har konsentrert seg om spesialisthelsetjenesten. Da vi fikk slått ned smitten, ble lokale kommunale tiltak mer sentrale der det var forhøyet smitte.

Testing, isolering, sporing og karantene, TISK-strategien, har vært viktig for å slå ned lokale utbrudd. Her har kommunene gjort en svært god jobb. Kommisjonen anbefaler at planene bør inkludere oppskalering av kapasitet og behov for å beskrive tettere samarbeid og koordinering mellom laboratorier, sykehus og kommuner. Kommisjonen anbefaler også at smittevernloven bør regulere dette nærmere og påpeker behov for digitale verktøy i kommunene. Regjeringen vil følge opp disse anbefalingene.

Vi hadde ikke nok smittevernutstyr på lager da pandemien førte til sammenbruddet i globale forsyningslinjer samtidig med enorm økning i etterspørselen. Vi etablerte raskt en innkjøpsordning som klarte å skaffe smittevernutstyr fra utlandet og fra norske produsenter. Regjeringen har nå bygd opp et nasjonalt lager av smittevernutstyr som tilsvarer seks måneders pandemiforbruk, i tillegg til kommunenes og helseforetakenes egne lagre. Vi vil foreslå en permanent ordning i statsbudsjettet for 2022.

Kommisjonen gjør i denne runden ingen fullstendig vurdering av vaksinespørsmålene. Tilgang til vaksiner og vaksinasjonsprogrammet er avgjørende for at vi skal kunne gjenåpne samfunnet. Per i dag har ca. 30 pst. av den voksne befolkningen fått minst én dose. Og tilgangen til vaksiner gjennom EUs anskaffelse er økende. Sist fredag vedtok regjeringen etter anbefaling fra FHI å forlenge perioden mellom første og andre dose. Hvis alt går etter planen, betyr det at alle over 18 år vil ha fått tilbud om første dose i løpet av juli.

Jeg vil framheve at det ikke er tilfeldig at Norge ser ut til å komme bedre ut av pandemien enn mange andre land. Mange dyktige mennesker i helsetjenesten og i for-

valtningen har jobbet ekstremt mye med å behandle syke, spore smitte, vaksinere og ikke minst utarbeide grunnlag for vanskelige beslutninger. Jeg vil takke hver og en av dem for innsatsen så langt.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Ingvild Kjerkol (A) [11:59:50]: Nå har jeg hatt anledning til å gratulere statsråden med dagen, men med så mange timer på vakt som statsråden har hatt det siste året, er det en glede å se at han fortsatt ser ut som en guttunge. (Munterhet i salen.) Det er et kompliment der jeg kommer fra.

I sin redegjørelse til Stortinget sa statsministeren at regjeringen i beredskapsarbeidet i for liten grad har utfordret vedtatte sannheter om hvordan pandemier skal håndteres i Norge. Ifølge statsministeren hadde regjeringen planlagt for en pandemi, bare ikke for den vi fikk. Da er det naturlig for meg å spørre helseministeren: Mener statsråden at vi var forberedt på en pandemi i tråd med den regjeringen faktisk hadde planlagt for?

Statsråd Bent Høie [12:00:37]: I tråd med de planene som var, hadde vi gjort veldig mye med oppdatering av planer. Jeg har bl.a. hørt fra talerstolen her at planene våre ikke ble oppdatert, som bl.a. etter erfaringen fra ebolautbruddet i 2015 og andre erfaringer. Det er ikke korrekt. Vi hadde jo ikke minst en beredskapsplan for smittsomme sykdommer som i veldig stor grad ble oppdatert basert på de erfaringene. Den koordineringsmekanismen som regjeringen etablerte for å koordinere helsesektoren med andre sektorer i forbindelse med smittsomme sykdommer, beredskapsutvalget for smittsomme og biologiske hendelser, var bl.a. basert på de erfaringene. Men det som kommisjonen slår fast, og som jeg er helt enig i, er at dette planverket, våre øvelser osv. ikke tok høyde for at vi var villig til å bruke så omfattende tiltak over så lang tid for å ha kontroll på en pandemi. Det er en situasjon som jeg også i mitt innlegg peker på, og som vi deler med de fleste andre vestlige land, og for så vidt også Verdens helseorganisasjons eget planverk.

Ingvild Kjerkol (A) [12:01:46]: Det er godt å høre at man har oppdatert. Erfaringene med ebola er jo også mer spesielle med tanke på at den ikke er like smittsom som den situasjonen vi har nå med covid-19. Men det er naturlig å spørre om vi burde hatt planer for en mer alvorlig pandemi. I stortingsmeldingen om pandemisk influensa, Meld. St. 16 for 2012–2013, ble SARS-koronavirus omtalt og brukt som et eksempel på en langt mer alvorlig pandemi. Det sto der at den neste alvorlige pandemien ikke trenger å være ondartet influensa, men at en SARS-koronapandemi ikke er umulig å tenke seg.

Svaret som statsråden ga på det forrige spørsmålet mitt, om at man ikke ønsket tiltak over så lang tid – er det ikke mer nærliggende å se på om man hadde sterk nok responsevne for en mer smittsom pandemi, med de erfaringene man hadde med SARS og korona i andre land? Det er jo det at denne sykdommen er så smittsom, som er den største forskjellen.

Statsråd Bent Høie [12:02:51]: De beredskapsplanene vi har, tar jo også høyde for mer alvorlige sykdommer enn en influensapandemi. Det som en ikke tar høyde for, er det som også kommisjonen beskriver som et paradigmeskifte. Representanten har helt rett i, i avslutningen av sitt innlegg, at det som en beskriver som et paradigmeskifte fra kommisjonens side, er hvilke virkemidler vi er villig til å ta i bruk for å beholde kontrollen over en pandemi. Dette er jo til dels virkemidler som det i det etablerte planverket advares mot. Jeg har selv deltatt i internasjonale øvelser på pandemihåndtering sammen med kolleger. Noe av det vi øver på, er å ikke iverksette f.eks. reiserestriksjoner, handelsrestriksjoner osv., nettopp fordi det i den internasjonale tenkningen på dette området er sett på som at noen av de tiltakene vil skade mer enn de gagnar. I den pandemien vi nå har vært igjennom, har vi erfart at vi må tenke annerledes rundt disse spørsmålene.

Ingvild Kjerkol (A) [12:04:02]: Det er fristende å følge opp det med å tenke annerledes, for punkt nr. 13 i kommisjonens oppsummering handler om import-smitte. Regjeringen manglet en plan for å håndtere importsmitten og brukte heller ikke tiden med liten smitte til å forberede seg på mer trafikk over grensene. Nylig så vi i Aftenposten at én reisende hadde ført til 700 smittede med mutert virus. I dag har jeg lyst til å spørre statsråden: Vi har hatt mange diskusjoner i denne salen om det å innføre obligatorisk testing i kombinasjon med karantene. Høsten kjenner vi jo. Det er historien. Regjeringen utsatte jo det. Mener statsråden i dag at man burde ha kommet i gang med obligatorisk testing i kombinasjon med karantene tidligere, med de erfaringene vi har, og den gjennomgangen koronakommisjonen legger fram?

Statsråd Bent Høie [12:04:56]: Ja, noen av de erfaringene vi har, handler jo nettopp om at mange av de ordningene som vi hadde, var for tillitsbaserte i den situasjonen som hadde utviklet seg. Selv om Norge har hatt strengere restriksjoner enn de fleste andre land, var de det. Men dette var jo også et spørsmål der f.eks. det å innføre obligatorisk test på grensen var noe som Arbeiderpartiets leder så sent som i august hadde den helt riktige ryggmargsrefleksen på, at dette er et veldig inngripende tiltak som en ikke normalt sett bruker i

helsetjenesten. Det var under partilederdebatten i Arendalsuka spørsmålet kom opp.

Dette handler også om kapasitet. En vesentlig forutsetning for å innføre testing på grensen var jo også godkjenningen av hurtigtestene. Det var noe av det som var bekymringen. Det var også faktisk viljen til å stenge så mange grenser som det som vi måtte stenge. Men regjeringen innførte jo disse tiltakene fortløpende etter hvert som vi fikk faglige anbefalinger om det. Jeg tror det ville være ganske krevende også for andre regjeringer å trosse faglige råd (presidenten klubber) på dette området, med så store negative konsekvenser som det har (presidenten klubber) både for befolkningen og for næringslivet.

Presidenten: Presidenten minner om taletiden, som er 1 minutt.

Morten Stordalen (FrP) [12:06:23]: La meg først få gratulere med den store dagen til helseministeren.

Importsmitte har vært et stort tema – og viktig også for Fremskrittspartiet – i lang tid. Derfor var det svært gledelig da man opprettet karantenehotell, og særlig for dem uten fast bopel i Norge. Generelt er det jo slik at de tiltak man setter i verk, bør ha tillit og virke logisk for befolkningen. Så er det slik – det har vært mye omtalt – at studenter som har utenlandsopphold, men har bopel i Norge, kan ha karantene hjemme. Dersom et eldre ektepar har vært på lengre utenlandsopphold, som sikkert kan sies å være unødvendig reise, kommer hjem til Norge igjen og har fast bopel i Norge, kan ikke de ha karantene i boligen. For mange kan det virke ganske ulogisk. Spørsmålet blir da: Er det smittevern-faglige råd som gjør at det er forskjellsbehandling når det gjelder hvor man kan ha karantenen sin?

Statsråd Bent Høie [12:07:22]: Dette er et spørsmål som i utgangspunktet tilligger justisministeren, men jeg kan allikevel forsøke å svare. Det skillet som representanten her tar opp, er et skille mellom unødvendige og nødvendige reiser. Hvis du er en student som har studert i utlandet og har, for å si det sånn, ditt jente- eller gutterom stående hos dine foreldre, er det å reise hjem ikke en unødvendig reise, det er noe som er nødvendig å gjøre. Men et eldre ektepar som har reist til Syden på ferie når regjeringen sier at dette er en unødvendig reise og advarer mot det, har brutt et av regjeringens viktige råd. Da mener vi at det er forholdsmessig å si at en må ta karantene på karantenehotellet. Det er det som gir best beskyttelse. I utgangspunktet er det jo sånn at hvis alle reisende hadde vært på karantenehotell, hadde det gitt den beste beskyttelsen, men utfordringen med det er jo nettopp at en ville kunnet sette spørsmålstegn ved om det ville være riktig overfor alle

som må foreta nødvendige reiser. Det er den typen avveininger regjeringen hele veien må gjøre.

Morten Stordalen (FrP) [12:08:28]: Helseministeren snakker jo da om smittevernfarene. Det er derfor jeg velger å fortsette på det sporet. På et karantenehotell møter man jo mange andre mennesker. Man kan gå fritt rundt, man kan gå ut, man har egentlig ikke noen kontroll på om man går på butikken eller hva som helst. Men hvis det da ikke er smittevernfarene, er det ikke da bedre å si, sånn som jeg hører helseministeren gjøre, at det er en unødvendig reise, så derfor er det bedre å være på karantenehotell? Er det ikke bedre å si det da, at det egentlig handler om at vi ikke vil at du skal reise, og det har ikke noe med smittevernfarene råd å gjøre i det hele tatt?

Statsråd Bent Høie [12:09:09]: Men disse to tingene henger jo veldig nøye sammen. Det er for det første slik at rådet om ikke å foreta en unødvendig reise er smittevernfarene begrunnet, nettopp fordi vi ønsker å redusere antallet mennesker som reiser, betydelig. Det har vi jo lyktes med. Det andre er at når en kommer hjem, er det veldig viktig at en følger de tillitsbaserte ordningene for dem som er på nødvendig reise og nemlig har karantene hjemme. Men vi ser og erfarer at det gir best kontroll å ha karantenen på hotell. Det er helt riktig at vi har ikke politivakt utenfor hvert hotellrom, men i utgangspunktet er nok den samlede erfaringen at det i sum er mye bedre kontroll på etterlevelsen av karantenen for dem som er på karantenehotell, enn for dem som har karantene hjemme.

Kjersti Toppe (Sp) [12:10:11]: Kommunene har fått mykje større oppgaver enn dei kunne ha vore førebudde på, seier kommisjonen. Regjeringa sin pressekonferanse var lenge einaste informasjonskjelde for kommunane om kva dei straks skulle gjennomføra. Kommunane fekk ikkje nødvendig støtte til å gjennomføra TISK. Regjeringa la mest vekt på sjukehusa i fordelinga av smittevernutstyr. I 2019 stemte regjeringsspartia ned vårt forslag om ein smittevernplan for kommunane. Spørsmålet er om statsråden tar sjølvkritikk på at dei ikkje har vore nok merksame på og ikkje hatt ein politikk for å støtta kommunane sitt beredskapsarbeid, og om dei vil læra av dette, slik at kommunehelsetenesta sitt beredskapsansvar vert styrkt, inkludert situasjonen til kommuneoverlegane og smittevernlegane.

Statsråd Bent Høie [12:11:09]: Jeg mener at det har kommet viktige tilbakemeldinger i koronakommisjonens rapport også på dette området. Som kommisjonen påpeker, er også en del av disse spørsmål som regjeringen hadde tatt tak i underveis under håndterin-

gen av pandemien, f.eks. kommunikasjonen med kommunene og smittevernoverlegene i kommunene, som vi tok tak i da vi fikk en veldig tydelig tilbakemelding etter nedstengingen 3. januar om at de opplevde at kommunikasjonen ikke fungerte godt nok. Da involverte vi Legeforeningen. Vi involverte de legene som ga uttrykk for dette, og etablerte nye rutiner som følge av det. Vi har hatt stor oppmerksomhet på utfordringene som smittevernoverlegene i kommunene har stått i, og det faktum at veldig mange kommuner har veldig små stillingsprosenter i den typen roller, og at det har vært en ekstrem arbeidsbelastning for disse personene å håndtere en pandemi over så lang tid. Derfor ba vi direktoratet jobbe spesielt med dette tidlig høsten 2020. Der er vi selvfølgelig avhengig av oppfølgingen i den enkelte kommune.

Kjersti Toppe (Sp) [12:12:21]: Det er jo spesielt at ein må skriva kronikk i Ytring på NRK for å få til god informasjon når landet står midt i ei helsekrise. Det må eg seia.

Det har vore ein del diskusjon om regjeringa var førebudd på ein annan pandemi og ikkje den influensapandemien som Direktoratet for samfunnstryggleik og beredskap, DSB, har i sitt krisescenario. I det krisescenariet står det at det er ein ganske alvorleg situasjon, dette også, med enormt mange alvorleg sjuke, mange intensivpasientar og opp mot 8 000 døde. Nokon av tiltaka er dei same om det er ein pandemi. Ein må ha kapasitet i helsevesenet. Ein må ha intensivberedskap. Ein må ha ein beredskap i kommunane. Så spørsmålet er, som er litt tilsvarande det Ingvild Kjerkol spurde om: Var regjeringa førebudd på ein pandemi slik det er beskrive i DSB sitt krisescenario frå 2019?

Statsråd Bent Høie [12:13:23]: Det hadde vi planer for, og noe av det som vi gjorde i forberedelsen til at smitten kom til Norge, var at både kommunene og sykehusene gikk igjennom sine eksisterende planer og oppdaterte dem. Statsforvalteren hadde ansvar for å sjekke at kommunenes planer var oppdatert. Det var et mindre antall kommuner som ikke hadde oppdaterte planer. De ble da oppdatert før en fikk smitten til Norge.

Vi hadde planer for oppskalering av kapasiteten på sykehusene osv., som ble oppdatert og iverksatt da det var behov for det. Det som er kommisjonens påpekning, er nettopp at noen av de virkemidlene vi har vært villig til å bruke ellers i samfunnet for å ha kontrollen på smittespredningen og å unngå en overbelastning av helsetjenesten, har vært av et mye større omfang og over mye lengre tid enn det som våre planer, og for så vidt også planene til Verdens helseorganisasjon og andre land, har tatt høyde for. Det er det som beskrives som et paradmeskifte.

Nicholas Wilkinson (SV) [12:14:22]: Gratulerer med dagen!

Vi må snakke om smittevernloven. I punkt nr. 11 sier kommisjonen at vi må revidere smittevernloven. SV fremmet et forslag om fullmakter i smittevernloven og fikk flertall for et punkt, og det var at vi skal ha en helhetlig revisjon av smittevernloven. Men regjeringspartiene stemte imot. Derfor må jeg spørre helseministeren: Er helseministeren enig i forslaget fra SV, og er helseministeren enig med kommisjonen i at vi må se igjennom og revidere smittevernloven?

Statsråd Bent Høie [12:15:30]: Det er helt naturlig å revidere smittevernloven etter at vi har vært gjennom en hendelse som nå. Det ga regjeringspartiene helt klart uttrykk for i forbindelse med den saken som representanten refererer til. Men det regjeringspartiene gjør, er at de ofte stemmer imot forslag som beskrives i stortingsdebatter som å slå inn åpne dører. Så brukes det igjen av opposisjonen som et bevis på at regjeringspartiene er imot noe som de stemmer imot, men som de stemmer imot fordi de refererer til at regjeringen allerede jobber med det. Dette er en del av det spillet som foregår i Stortinget. Det er kanskje ikke det vakreste spillet som foregår, men det har alltid foregått under skiftende regjeringer.

Det er det som er bakgrunnen for dette. Det er helt selvfølgelig og naturlig å revidere smittevernloven etter dette. Men det som jeg ikke har vært enig med SV i, er deres forslag om å endre smittevernloven underveis i pandemien og å endre rammebetingelsene for håndteringen av en nasjonal krise underveis. Jeg er glad for at stortingsflertallet har vært enig med regjeringen i at det ikke har vært et fornuftig forslag.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Martin Henriksen (A) [12:16:45]: Vi trenger en ærlig debatt om beredskap i Norge. Da må regjeringa og Høyre også erkjenne feil som er gjort. Høyre gikk til valg på beredskap to ganger. Enkelte Høyre-representanter sa også at Erna Solbergs personlige egenskaper skulle utgjøre en forskjell. Likevel har vi de siste åtte årene eksempler på at oppfølgingen ikke har vært god nok.

Koronakommisjonen påpeker mangler i beredskapen forut for en pandemi. Kommisjonen avdekket at regjeringa ikke hadde sørget for å oppdatere beredskapsplanen for pandemi siden 2014. Landet manglet intensivkapasitet og utstyr selv om regjeringa visste at det kunne bli et problem. Statsministeren tok heller ikke in-

itiativ til at aktørene ble samordnet i starten, ifølge kommisjonen.

Tidligere har regjeringa fått kritikk gjentatte ganger fra Riksrevisjonen for manglende objektsikring. Vi så sviktende sikkerhetskultur i Bergen Engines-saka. Og Arbeiderpartiet mener at det er en manglende satsing på beredskapen nær folk, altså den lokale beredskapen i kommunene.

Åtte år etter Gjörv-kommisjonens konklusjoner er det fortsatt punkter som ikke er utbedret. Koronakommisjonen peker på mangler i samordning og samvirke, øvelser, planverk og helhetsansvar.

God beredskap krever også at man erkjenner feil, for å lære. Jeg har dessverre inntrykk av at regjeringa er mer opptatt av å være indignert enn å vise vilje til ydmykhet.

Representanten Sylvi Listhaug sa tidligere i sitt innlegg at det var på sin plass med litt mer ydmyk holdning.

Regjeringa fortjener kritisk søkelys, men det fortjener også partiet Erna Solberg ga beredskapsansvaret. Fremskrittspartiet hadde ansvar for beredskap i sju år, fra oktober 2013 til januar 2020. I den perioden hadde Fremskrittspartiet ti statsråder med ansvar for beredskap – sju justisministre, to samfunnssikkerhets- og beredskapsministre og en folkehelseminister. Det er ikke bare tegn på Erna Solbergs styring av Justisdepartementet, men også en dom over Fremskrittspartiets arbeid. Likevel nevnte altså representanten Listhaug ikke tida før 12. mars 2020 med et eneste ord. Hun nevnte heller ikke sitt eget ansvar. Det ansvaret kan ikke Listhaug snakke seg bort fra.

Koronakommisjonens kritikk av alvorlig svikt før pandemien rammer i høyeste grad også Fremskrittspartiet i tillegg til Erna Solberg.

Ove Trellevik (H) [12:20:00]: Koronakrisa har store konsekvensar for norsk økonomi og rammar alle næringer og sektorar over heile landet, også kommunesektoren.

I rapporten kan me lesa at det har vore store forskjellar mellom kommunane når det gjeld belastninga i smittevernarbeidet. Fleire små kommunar har sett behovet for ytterlegare kommunelegeressursar under pandemien og har løyst dette på ulikt vis, bl.a. gjennom interkommunalt samarbeid. Eg vil gje honnør til kommunanes handtering, sjølv om fleire kommunar, som f.eks. både Oslo og Drammen, har hatt utfordringar med å nå ut til innbyggjarane sine med god informasjon.

Tidleg og god informasjon er sentralt for myndighetene og har vore grunnleggjande for at kommunane har kunna varetaka ansvaret for smittevern og bevara innbyggjarane sin tillit, men det står òg noko på kommunanes handtering og formidling av dette.

Statsforvaltarane har også hatt ei viktig rolle i å informera og gje gode råd til kommunane. I tillegg bringar dei viktig informasjon om forholda i kommunane tilbake til sentrale myndigheiter. Dagleg ser me kommunar som på ein eksemplarisk måte bidreg til å kjempa mot pandemien.

Gjennom heile koronakrisa har regjeringa vore tydeleg på at dei vil stilla opp for kommunane, og det har dei gjort gjennom fleire økonomiske tiltakspakker. Kommunesektoren fekk i 2020 meir enn 19 mrd. kr i overføringar og økonomiske tiltak for å vera økonomisk rusta til å handtere utfordringane i samband med covid-19. Av dette var heile 18 mrd. kr løyvingar som var grunngjevne i koronapandemien.

I 2021 er det løyvd koronamidlar til kommunesektoren på nær 16 mrd. kr. Dette inkluderer nesten 2 mrd. kr som er gjevne som ein særskild kompensasjon for skattesvikten til kommunane i 2020.

Den låge løns- og prisveksten har også bidrege til å styrkja kommuneøkonomien, så dei kan handtera pandemien på ein god måte. Dette er midlar dei får behalda, sjølv om prisveksten vart betydeleg lågare enn forventa då me vedtok budsjettet for 2020 her i Stortinget. Regjeringa og Stortinget har dermed gjort det mogleg for kommunane å handtera pandemien på ein god måte, samstundes som dei har kunna oppretthalda tenesteproduksjonen elles så godt som mogleg og sjølv sagt teke omsyn til at pandemien også ramma tilsette i kommunal sektor.

Det er sjølv sagt vanskeleg å anslå nøyaktig kor store konsekvensar virusutbrotet har hatt for kommunane. Regjeringa har etablert ei arbeidsgruppe som saman med KS skal kartleggja dei økonomiske konsekvensane av koronakrisa for kommunane. Denne arbeidsgruppa skal arbeida heilt fram til august 2021.

Så er det òg verdt å nemna at staten og KS er einige om at kompensasjonen frå staten for 2020 er godt i samsvar med kommunesektorens meirutgifter og mindreinntekter som følgje av koronakrisa.

Geir Jørgen Bekkevold (KrF) [12:23:23]: Vi er på vei ut av pandemien, men vi er på ingen måte ferdig med verken pandemien eller konsekvensene den har for samfunnet. Denne første delrapporten fra kommisjonen viser at vi kan lære mye for å sikre at vi er bedre forberedt neste gang en uventet situasjon eller krise rammer landet.

Etter ett år med pandemi er det særlig én ting jeg tenker står sterkt igjen i samfunnet, nemlig tilliten vi har, både til hverandre og til myndighetene. Det har vært avgjørende for at vi har sluttet opp om de strenge tiltakene som myndighetene har innført. Det er allikevel noen læringspunkter vi er nødt til å ta med oss i arbeidet videre.

Når vi ser tilbake på de første ukene, med nedstenging og mangel på smittevernutstyr, er vi nødt til å erkjenne at vi kunne vært bedre forberedt. Hele våren 2020 bar preg av utstyrsangel, både i spesialisthelsetjenesten og i kommunene. Selv om vi etter hvert lyktes med å skaffe godt og nok utstyr, var dette en stor utfordring for mange i starten, og det er dette vi bl.a. er nødt til å sikre på en bedre måte i framtiden.

Det siste året har mange vært alene – mer alene enn noen gang. Andre har aldri hatt så mye tid til familien sin. For noen har dette vært et gode, og noe de vil beholde, for andre er det slik at man føler man er på overtid med tanke på at tiltakene må lettes.

Det sikreste vi vet etter et år med tiltak i varierende grad, er at de rammer skjevt. Pandemien rammer skjevt, tiltakene for å kontrollere den rammer også skjevt, og konsekvensene i ettertid vil følgelig også ramme skjevt.

Det er for tidlig å trekke de endelige konklusjonene. Men vi har allerede fått noen viktige læringspunkter som vi må sikre at blir fulgt opp, og at vi ruster vår felles beredskap. Det er viktig. Samtidig er det mye som gjenstår å lære, og sånn sett er jeg enig med Høyres parlamentariske leder i at denne delrapporten også kan være en lærebok. Vi har fått 63 læringspunkter som, forutsatt at de følges opp, kan gjøre at vi er bedre rustet i framtiden.

Jon Engen-Helgheim (FrP) [12:26:05]: Jeg vil først begynne med å si at regjeringen har gjort veldig mye bra underveis i denne pandemien. Jobben vår er riktignok å peke på hva som kan gjøres bedre, og bli bedre forberedt til neste gang, men det har vært en imponerende innsats fra regjeringen, og det står det respekt av.

Det er i en krise vi får se hva som egentlig bor i et samfunn, og i det norske samfunnet bor det mye bra. Det er høy tillit, og det er mye dugnadsånd i befolkningen. Men det er en ting jeg har prøvd å ta opp en rekke ganger, og som har vist seg å være viktig å ta opp. Overrepresentasjonen av smitte blant innvandrerbefolkningen kan i perioder sies å ha ført pandemien i Norge. Det har vært et stort problem som det – spesielt i starten – har vært en stor berøringsangst for å ta tak i.

Kommisjonen svarer i liten grad på hva som kunne og burde vært gjort annerledes på dette feltet, annet enn bedre og mer målrettet informasjon. Jeg synes det er vanskelig å se for seg at en så stor del av befolkningen ikke har fått med seg at vi står midt i en pandemi, og ikke får med seg grunnleggende informasjon, uansett hvilke kanaler man følger.

Det viser seg etter hvert at det kan være langt flere og helt andre årsaker som er grunnen til denne overrepresentasjonen, enn det som har blitt pekt på. Regelverket for innreise og karantene har i lang tid vært rettet mot at

man har skilt på nødvendige og unødvendige reiser, på tross av at viruset ikke skiller på nødvendige og unødvendige reiser.

Det er et paradoks at det i lang tid har vært lovlig å reise i en begravelse med flere hundre deltagere i Pakistan, et arrangement som ville vært ulovlig i Norge. Det blir ansett som en nødvendig reise, og man slipper karantene. Men hvis man reiser med bil til hytta si i Sverige uten å møte et menneske, må man i karantene. Da er regelverket ikke rettet mot der risikoen er størst. Her mener jeg regjeringen må gjøre en innsats for å kartlegge hva som gikk galt, og hva som bør gjøres bedre i framtiden.

Vi har hatt representanter fra regjeringen som på et tidlig tidspunkt når vi tok opp dette, sa at vi ikke måtte peke på innvandrere, og at innvandrere kom til å bli redde for å teste seg hvis Fremskrittspartiet snakket om smitte blant innvandrere. Vel, etter det har mange flere snakket om det samme, og aldri før har så mange innvandrere testet seg. Det er positivt. Men vi må starte å stille de samme kravene og de samme forventningene til hele befolkningen. Da tror jeg vi vil lykkes bedre.

Rigmor Aasrud (A) [12:29:25]: Jeg vil starte med to sitater fra rapporten:

«Regjeringen har i beredskapsarbeidet ikke tatt hensyn til hvordan risiko i én sektor avhenger av risikoen i andre sektorer.»

«Et beredskapssystem som er basert på at hver sektor skal vurdere egen risiko og sårbarhet, svikter når ingen har tatt ansvar for å vurdere summen av konsekvensene for samfunnet som helhet.»

En kan jo spørre seg: Er dette på grunn av eller på tross av sju beredskapsministre og et beredskapselement på Statsministerens kontor? For allerede i Meld. St. 16 for 2012–2013, Beredskap mot pandemisk influensa, som ble behandlet i Stortinget i mai 2013, omtales aktivitetsbegrensninger som myndigheter vil kunne oppfordre eller pålegge befolkningen å følge, og at det ville være permitteringer.

Etter det fastsatte Solberg-regjeringen en ny pandemiplan i 2014. Nye krisescenarioer kom i 2019, som viste et betydelig mer krevende risikobilde ved en pandemi. Noen scenarioer viste en enda mer krevende situasjon enn det vi har i dag.

Hvordan var så regjeringens planer for arbeidsfolk som ville bli rammet? Planen, hvis det var en plan, ble tydeliggjort for Stortinget i mars 2020. Det var å legge til rette for massepermitteringer og velte kostnader over på arbeidsfolk ved at arbeidsgiverperioden ble kuttet fra 15 til 2 dager. I en rekke krisepakker presset Stortinget regjeringen til å satse kraftigere på økonomiske tiltak for arbeidsfolk og bedrifter.

Gang på gang har regjeringen innført inngripende smittevernstiltak raskt, uten å ha en klar plan for hva som kan gjøres for dem som blir rammet hardt av tiltakene. Tiltak har blitt avsluttet, nye er opprettet, noen med tilbakevirkende kraft, og andre har vært fraværende. Mye har vært uforutsigbart.

Da regjeringen i slutten av januar stengte grensene, hadde de i nesten et år – et år! – vært klar over at stengte grenser kunne bli en nødvendighet. Likevel hadde regjeringen ingen svar til dem som pendlet over grensen, som gikk uten lønn, som gikk mange måneder uten at de visste hvordan ordningen skulle være, og kjente på en stor usikkerhet om hva som skulle skje.

Først den 12. mars, nøyaktig et år etter at krisen rammet, kom regjeringen med forslag til løsninger på et problem som man i lang tid hadde vært klar over kunne oppstå. Det er rett og slett uforståelig at man har vært så lite forberedt på tiltak i situasjoner som man visste kunne oppstå.

Representanten Stensland sa at den viktigste grunnen til at det hadde gått bra, er folket. Det er jeg faktisk enig i. Hvis man legger til alle som har jobbet i helsevesenet, i Nav, i skolen, i renhold og i transport, tror jeg vi er ved noe av det som er kjernen i dette.

Peter Frølich (H) [12:32:39]: Det er livsviktig med grundige kommisjoner etter kriser, og det er like viktig å faktisk følge opp og anerkjenne de punktene som kommisjonen påpeker. Det har vi i dag sett at regjeringen med statsministeren i front gjør ettertrykkelig, og det er bra.

Så må jeg si at noen av analysene og debattene etter at kommisjonens rapport ble lagt fram, har vært litt unyanserte – for å si det mildt. En favoritt som vi bl.a. har fått høre fra Arbeiderpartiet i dag, har vært at regjeringen har sviktet på beredskap. Det er grovt unyansert, det finnes ikke bare beredskap, det finnes terrorberedskap, militærberedskap, naturkatastrofeberedskap, havariberedskap, mat- og forsyningsberedskap, cyberberedskap, atomberedskap, pandemiberedskap. Hvis jeg skulle ha listet opp alle reformene, alle investeringene, alle styrkingene, alle tiltakene på disse ulike feltene, hadde jeg stått her til i kveld. Hovedoppsummeringen er at grunnberedskapen har fungert.

En annen gjenganger vi har hørt, har vært at vi skulle hatt en plan, vi skulle hatt en plan for en lengre pandemi osv. Jeg synes det er veldig etterpåklokt bare å slenge ut en påstand om at det er for dårlig. Kontrollspørsmålet må jo da være: for dårlig i forhold til hva? Det er ikke noe annet land i verden som har hatt planer som ville fungert, og om vi hadde hatt en sånn plan, ville den mest sannsynlig bygget på en annen kunnskap enn det som har vist seg å være den riktige kunnskapen. Men én ting

er iallfall helt sikkert – enten man er for planer, mot planer, har eller ikke har planer – og det er at ingen planer, sivile eller militære, overlever møtet med virkeligheten. Det som betyr noe når krisen treffer, er lederskap, det er handlekraft, det er dømmekraft, og det er utholdenhet til stå igjennom krisen. Det har vi vært så heldige å ha i Norge. Vi har en av verdens beste pandemihåndteringer. Rett over grensen til Sverige hadde mange tryglet om å få den samme gode pandemiberedskapen som vi har hatt. Det er et bevis på de utrolige kreftene vi har i dette landet, alt fra eksperter og ledere til næringsliv – og ikke minst millioner av nordmenn som gjør en innsats når det trengs.

Så har pandemihåndteringen faktisk en politisk dimensjon. Er det selvsagt å si at de som håndterte denne pandemien for oss, var dyktige politikere, mens noen politikere kanskje ville ha håndtert dette dårlig? Nei, det er ikke selvsagt, det er realitetene. Men det betyr ikke at det bare er regjeringen som skal løpe av gårde med hele æren. Opposisjonen skal også ha en stor takk for den innsatsen og samarbeidsviljen som de viste, spesielt i begynnelsen av pandemien. Det var Norge på sitt beste.

Når vi nå skal gjøre opp regning og analytisk gå til verks for å finne ut hva vi skal gjøre for å gjøre Norge sterkere og bedre rustet i framtiden, må vi beholde litt av den spirten fra våren 2020.

Terje Aasland (A) [12:36:01]: I lys av siste taler tror jeg det er grunn til å understreke den rollen Stortinget hadde både i mars i fjor og egentlig helt fram til nå når det gjaldt både å justere, korrigere og ikke minst være en bidragsyter i de ulike beredskapsordninger som er gjennomført.

Jeg har lyst til å rette oppmerksomheten litt mot de økonomiske tiltakene som er iverksatt, for det er også en viktig del av beredskapen. En del av koronakommisjonens mandat er faktisk å vurdere både de økonomiske og de sosiale konsekvensene av pandemien og smitteverntiltakene. Det er ingen tvil, det som kommer fram i rapporten, er at det var riktig med store, økonomiske kompensasjoner. Men de er ikke vurdert grundig i kommisjonsrapporten som er forelagt, og det mener vi er helt vesentlig at gjøres. Det er opplagt en klar mangel ved rapporten som foreligger nå.

Tilbakemeldingene som kommisjonen har fått, tegner et bilde av en regjering som ikke i stor nok grad har evnet å se smitteverntiltakene og de økonomiske tiltakene i en sammenheng. Disse tiltakene burde etter flere omganger og flere uttalelser fra Stortinget gått hånd i hånd. I stedet har vi i altfor mange tilfeller sett at smitteverntiltak har kommet uten at regjeringen har hatt noen som helst strategi for hvordan tiltakene skal følges opp med økonomisk støttehjelp og ordninger som får

bedrifter og arbeidsplasser gjennom krisen. Det har gjort at tiltak enten har kommet for sent eller i mange tilfeller ikke i det hele tatt.

I tillegg er det svært urovekkende at regjeringen etter første smittebølge fjernet ordninger uten at det forelå noen plan for hvordan disse ordningene igjen skulle bli reetablert. Det kanskje mest triste og mest alvorlige tilfellet var da regjeringen i fjor avsluttet kompensasjonsordningen uten at det forelå noen som helst plan for å få ordningen på plass igjen dersom den måtte på plass. Konsekvensen var at regjeringen måtte bruke mange måneder på å lage en teknisk løsning for næringslivet før man igjen kunne få støtte. Dette er selvfølgelig uttrykk for at beredskapen og håndteringen av situasjonen har vært mangelfull og krevende.

I det videre håper jeg at de økonomiske tiltakene som er iverksatt, blir grundig evaluert, enten av koronakommisjonen direkte eller ved at det blir satt ned arbeidsutvalg som faktisk vurderer dette grundig og analyserer på hvilken måte milliardene har truffet, og hvordan de har fungert. Vår oppfatning er at de store pengene i kompensasjonsordningen ikke treffer dem som faktisk nå kanskje har den største slitasjen. Gjennom de små og mellomstore bedriftene sysselsettes og trygges veldig mange mennesker. Så har vi ordninger som ikke treffer på grunn av at de generelle ordningene fra regjeringen er altoverskyggende. Da er det viktig å få gode vurderinger og gode analyser for hvordan en kan treffe tiltakene bedre ved neste korsvei.

Kristin Ørmen Johnsen (H) [12:39:27]: Vi må ikke glemme at koronakommisjonen har konkludert med at myndighetenes håndtering samlet sett har vært god. Den påpeker at myndighetene har vist handlekraft og omstilt seg. I motsetning til hva representanten Henriksen sa i sitt innlegg, har regjeringen vist godt lederskap. Det er resultatene som teller. Vi ser det i antall smittede, antall innlagte på sykehus og antall døde – dette er noe mange land ville ønske å ha. Så til Henriksen, som jeg refererte til: Det er kanskje slik at «the proof is in the pudding», som det sies. Jeg skjønner intensjonen med å snakke lederskap ned, men det er faktisk resultatene som er her.

Jeg har lyst til å ta opp punkt 15 i rapporten. Det handler om barn og unges situasjon under pandemien. Kommisjonen påpeker – med rette – at barn og unge har vært hardt rammet. De skriver også at det er for tidlig å trekke de langsiktige konklusjonene når det gjelder koronapandemien, med tanke på smitteverntiltakene og hva det vil føre til. Derfor er det veldig viktig å følge utviklingen. Men regjeringen har hele tiden under pandemien prioritert barn og unge, og det har vært strammet inn på andre områder, slik at de skal få så lav tiltaksbyrde som mulig.

De frivillige organisasjonene har fått beholde tilskudd uavhengig av aktivitetsnivå, slik at man kan være i stand til å komme i gang raskt når smitteverntiltakene lettes på. Gjennom kompensasjonsordninger for frivillighet og idrett har det vært utbetalt over 2 mrd. kr for aktiviteter som har vært avlyst i 2020, nettopp for å holde organisasjonene i gang. I tillegg har barne- og ungdomsorganisasjonene fått ekstra bevilgninger. Hjelpetelefoner har fått midler. Alt dette skal være for at de skal være oppe og gå når smitteverntiltakene en gang kan lettes helt på.

Mange elever har mistet mye tid på skolen dette skoleåret. I krisepakken i januar la regjeringen fram en tiltakspakke på 500 mill. kr til utvidede sommerskoletilbud med kurs for barn og unge i grunnskolen. Jeg kan være glad for at i min hjemkommune, Drammen, har man faktisk fått tildelt 9,4 mill. kr til dette.

Så regjeringen har prioritert barn og unge. Jeg var glad for at det i statsministerens redegjørelse for Stortinget om koronakommisjonens rapport kom fram at det i revidert nasjonalbudsjett vil komme ytterligere tiltak for å imøtekomme sårbare barn og unges behov.

Tuva Moflag (A) [12:42:46]: Kommunelegen i Nordre Follo, der jeg bor, har i flere sammenhenger sagt at eldre har hatt den største sykdomsbyrden, mens yngre har hatt den største tiltaksbyrden. Det er presist oppsummert.

Nå er det heldigvis sann at vaksinasjonen er godt i gang for de eldste. Sykehjemsbeboerne er ferdigvaksinert, og de eldste hjemmeboende har fått i hvert fall én vaksinedose. Det betyr at sykdomsbyrden for de eldste blir lavere. Men fortsatt er tiltaksbyrden for de yngste ganske høy mange steder. Det er fortsatt rødt nivå på skolene hjemme hos meg. Men aller verst har det vært her i Oslo. Barn og unge her har levd med de strengeste tiltakene over lengst tid.

Koronakommisjonen fastslår at barn og unge kan bære med seg konsekvensene av nedstengningen utover i livsløpet. Hjemmeskole og digital undervisning kan gi mindre motivasjon og dårligere vilkår for læring. Det kan føre til frafall og gi varige konsekvenser for jobbmølighetene senere i livet. Og kanskje har vi blitt litt for fortrolige med begrepet hjemmeskole? Danskene kaller det nødscole, og det er kanskje et bedre begrep? For det er ikke sann at hjemmeskole er det samme som vanlig skole, bare at det skjer hjemme.

Ikke minst gjelder det studenter som har fått undervisning gjennom en skjerm det siste året. For en uke siden kom det nedslående resultater fra Studentenes helse- og trivselsundersøkelse. Allerede før pandemien steg andelen studenter som rapporterer om alvorlige psykiske plager – fra 18 pst. i 2010 til 32 pst. i 2018. Nå har den-

ne utviklingen skutt ytterligere fart, og halvparten av studentene rapporterer om symptomer på alvorlige psykiske helseplager. Det er dramatisk. En av fire sier at de har vurdert å ta sitt eget liv. Det skal mer enn en vaksine til for å snu dette.

Sårbare barn og unge har vært et tilbakevendende tema under pandemien. Flere viktige tjenester falt helt eller delvis bort våren 2020, noe som kan ha ført til økt omfang av omsorgssvikt, vold og overgrep. Kommisjonen peker på at tallene er usikre. Men det er framtiden også. Vi må være forberedt på at mange trenger oppfølging også etter at pandemien tilsynelatende er slutt. For selv om vaksinasjon representerer lyset i enden av tunnelen, er det ikke sann at pandemien er slutt når siste sprøytestikk er satt. Vi må ruste oss for pandemien etter pandemien.

Jeg var på digitalt besøk hos Romerike Krisesenter for noen uker siden. Deres erfaring er at kriser gjerne har et etterslep som varer i et par år. Mange av oss vil ta hverdagen raskt tilbake. For andre tar det lengre tid. Selv om mange ledige vil komme tilbake i jobb når aktiviteten normaliseres, er det risiko for at noen støtes varig ut av arbeidsmarkedet. Redusert sosial kontakt og mindre fysisk aktivitet kan gi varige negative helseeffekter.

Vårt løfte til dere er at vi skal stille opp så lenge det trengs.

Bente Stein Mathisen (H) [12:46:11]: Når man blir rammet av en krise, er det viktig med godt lederskap, og det er ekstremt viktig å være fleksibel. Det er noe av hele vesenet til en krise at vi ikke kan forutse og planlegge alle detaljer. Mye kan endre seg fra dag til dag eller fra time til time. Da gjelder det å være våken, se hva som skjer, være villig til å legge om strategien, fokusere på nye utfordringer og bruke de ressursene man har, annerledes enn dagen før. En alvorlig krise i et land er en slags eksamen i fleksibilitet for den sitter med ansvaret.

Pandemien som fortsatt preger oss, ble en slik eksamen for vår regjering. Og de har bestått prøven, bedre enn de aller fleste regjeringer i verden. Dette er også koronakommisjonens konklusjon: Hvis vi ser på myndighetenes håndtering samlet, har den vært god.

Vi har lavere dødelighet enn de fleste andre land, og regjeringen, Helsedirektoratet og Folkehelseinstituttet har i fellesskap kommunisert godt med den norske befolkning. Ja, de har virkelig vært på og vært synlige. De aller fleste i vårt samfunn har skjønnet alvoret i situasjonen og fulgt de retningslinjer og anbefalinger som har kommet.

Så er det selvsagt slik, når vi ser tilbake på det som har skjedd siden mars i fjor, at noe kunne vært gjort bedre. Vi hadde ikke nok smittevernutstyr da pandemien rammet. Det ble en svært krevende situasjon. Men den svakheten i beredskapen har vi tatt lærdom av. Vi har

bygd opp et beredskapslager for smittevernutstyr, og Helsedirektoratet utreder nå hvordan vi skal organisere en fremtidig permanent løsning for beredskapslager. Og selv om vi manglet nødvendig utstyr i 2020, påpeker koronakommisjonen at regjeringen viste fleksibilitet og handlekraft for å skaffe smittevernutstyr.

Ifølge kommisjonen er pandemien vi nå opplever, et paradigmeskifte. Vi har brukt smitteverntiltak i et omfang og over en så lang tid som ingen hadde forestilt seg eller planlagt for. God kriseledelse er fleksibel. Det handler om å håndtere det ukjente, ta avgjørelser, få ny informasjon, vurdere på nytt og ta en ny avgjørelse. Denne fleksibiliteten har vår regjering vist i den vanskelige tiden og utfordringen vi står oppe i, og jeg og mange med meg vil takke for det.

Nicholas Wilkinson (SV) [12:48:50]: Jeg er bekymret. Vi har en psykisk helsekrise. Koronapandemien har ført til en dobling av angstsymptomer og en tredobling av depressive symptomer i befolkningen, sier UiO. Flere sliter med ensomhet og psykiske plager. Ifølge FHI sliter unge og aleneboende mest, i tillegg til de som bor i byene, som har hatt mange inngripende tiltak. Den verste statistikken er antall nyhenviste til psykisk helsevern for barn og unge. Fra oktober 2019 til oktober 2020 har det økt med 13,2 pst. Men den nye rapporten om psykisk helse viser at det har økt enda mer etter høsten 2020.

Mental Helse har levert en rapport om brukere av psykisk helsevern. Sju av ti sier at det har blitt verre. Flere forteller om flere symptomer, mer rus, selvmordstanker og triggering av traumeerfaring. Under pandemien, viser forskningen fra Fosse i 2020, har 54 pst. av pasientene opplevd å få avbrutt eller utsatt helsehjelp. Det har skadet mye.

Jeg håper at disse tallene synker inn. SV etterspurte en psykisk helsekrisepakke fra august 2020. Vi var helt alene. Vi fikk flertall for noen smuler for å styrke psykisk helsevern i vinter. Nå trenger vi en psykisk helsekrisepakke. Regjeringen har fått en rapport om psykisk helse med mange viktige og gode forslag. Et viktig tiltak er lavterskeltilbud i hele landet. Det foreslo SV i budsjettet, men fikk ikke flertall. Nå forventer jeg at regjeringen følger opp og fremmer forslag med penger på bordet. Denne krisen bør være startskuddet for endelig å bygge opp det psykiske helsevernet, som har blitt skadet under denne regjeringen.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Stein Erik Lauvås (A) [12:52:07]: Det er alvorlig det kommisjonen skriver om regjeringens manglende sty-

ring, både i forkant av og nå i selve pandemiutbruddet. Kommisjonen beskriver i sin rapport bl.a. at:

«Myndighetene visste at en pandemi var den nasjonale krisen som var mest sannsynlig, og som ville ha de mest negative konsekvensene. Likevel var de ikke forberedt da den omfattende og alvorlige covid-19-pandemien kom.»

Så fortsetter de og skriver videre:

«Kommunene og samfunnet for øvrig har derfor ikke hatt mulighet til å forberede seg på at smitte skulle slås ned og holdes nede over lang tid.»

Kommisjonen sier regjeringen visste det var stor sannsynlighet for at det ville bli vanskelig å skaffe smittevernutstyr, men hadde likevel ikke sørget for å bygge beredskapslager. Hele våren 2020 var preget av stor mangel på utstyr, særlig i kommunehelsetjenesten.

Kommisjonen fortsetter med å slå fast at det er en stor styrke at kommunene har et stort smittevernansvar. Så uttaler kommisjonen at regjeringen har vært for sent ute med å informere og involvere kommunene i beslutninger, mens regjeringen samtidig har stilt store krav til kommunene, og at regjeringen burde lagt bedre til rette for at kommunene skulle klare å innfri de kravene regjeringen satte.

Dette er alvorlig kritikk. Regjeringen har altså ved sin mangelfulle håndtering satt samfunnet og kommunene i en mye vanskeligere situasjon enn nødvendig. Regjeringen var ikke forberedt. Regjeringen jobbet med andre saker. De fokuserte ikke på beredskap, de fokuserte ikke på å forberede oss på det som var den mest sannsynlige nasjonale krisen. De satte hele førstelinjetjenesten ute i kommunene i en mye vanskeligere situasjon enn det som hadde vært nødvendig.

Statsministeren omtaler kritikken som bagatellmessig, statsministeren mener regjeringen har gjort en strålende jobb, og statsministeren mener at det kun er noen skjønnhetsfeil i regjeringens håndtering av pandemien. Det er farlig når mennesker med stor makt og innflytelse ikke evner å ta inn over seg kritikk. Det er farlig når statsministeren og regjeringen prøver å omgå kritikk som er både saklig og godt framsatt og dokumentert. Så hører vi her i salen at regjeringen skal ta læring, men den første reaksjonen til regjeringen og statsministeren var noe annet. At det er vanskelige saker og ukjente faktorer, får nå være så, men å avfeie kritikken som skjønnhetsfeil og bagatellmessig, blir for enkelt. Det er direkte uansvarlig.

Nå trenger vi at regjeringen klargjør hvordan de skal sette kommunene i stand til å håndtere ettervirkningen av pandemien, med utfordringer innen omsorg, psykiatritjenester, helse og skole som noen eksempler. Kommunene fortjener klare svar. Kommunene fortjener

langsiktighet i dette. Det må regjeringen og statsministeren svare ut, og det raskt.

Kent Gudmundsen (H) [12:55:25]: At samfunnet har stått i en krevende tid siden mars i fjor – ja, det er det liten tvil om. Samtidig er vi privilegert i Norge, der vi så langt har håndtert situasjonen vi står i, og følgene av den, bedre enn de fleste andre land i verden. Men like fullt: Det er viktig at vi er varsomme og følger dette tett, særlig hvordan våre unge, håpefulle har det i denne spesielle tiden. Som vår helseminister så riktig minnet oss om tidlig i pandemien: Barne- og ungdomstiden er her nå, ikke senere. Derfor har regjeringen prioritert barn og unge under hele denne tiden, og det har vært helt riktig og ikke minst veldig viktig.

Undersøkelser tyder heldigvis på at for det store flertallet har arbeidsforholdene i hjemmet vært relativt gode, men mange elever har fått et lavere læringsutbytte enn normalt, særlig elever med vedtak om spesialundervisning og elever med særskilt norskopplæring – man har altså fått færre tilrettelagte timer enn man skulle ønske. Jeg vil benytte anledningen til å takke alle i oppvekstsektoren som har stått på under pandemien sånn at ungene våre har kunnet oppleve en så normal skolehverdag som mulig.

Framover må vi gjøre vårt ytterste for at alle elever skal få tatt igjen tapt læring. Det har ikke stått på penger. Så langt er det bevilget mange milliarder ekstra til kommunene for bedre å kunne følge opp ungene våre, styrke laget rundt eleven og bidra til en tett og god oppfølging av alle i skolen – bl.a. 300 mill. kr til å følge opp elever for tapt progresjon, 500 mill. kr til nye og utvidede sommerskoletilbud og 200 mill. kr til ekstra digitale hjelpemidler, for å nevne noe.

I lys av dette er altså ikke tiden inne til å senke kravene til fordypning hos læreren, fjerne opptakskrav til lærerutdanningen, melde Norge ut av undersøkelser og redusere kunnskapen om tilstanden i skolen, snakke om det viktigste først og innføringen av en tillitsreform i skolen og like etter styre undervisningen til lærerne med fysisk aktivitet, eller binde opp ressurser til skolemat framfor satsing på flere lærere med fordypning. Likevel er det altså dette kunnskapssynet vi står overfor på rød-grønn side inn i en stortingsvalgkamp der slaget vil stå om hva slags skole ungene våre fortjener å møte etter pandemien.

I Høyre vil satsing på kunnskap om skolen og i skolen, på flere lærere med fordypning og på en målrettet innsats for å sikre grunnleggende ferdigheter tidlig i skoleløpet være helt sentralt. Vi må bidra til at flere barn opplever mestring i skolehverdagen som kommer, for det gjør noe med selvtiliten, det gjør noe med selvbildet og med hvordan barnas ryggsekk fylles for å møte nye

utfordringer senere i livet. Det synes venstresiden å ha glemt fullstendig når de overbyr hverandre på alt annet enn en kunnskapssatsing i skolepolitikken. Det er heller ingen god måte å møte skolehverdagen på etter pandemien.

Guro Angell Gimse (H) [12:58:49]: Formålet med all krisehåndtering er å få kontroll over krisen og å beskytte innbyggerne. I koronapandemien har Norge lavere smittetall og færre dødsfall sammenlignet med land som det er naturlig å sammenligne seg med. Regjeringen har i all hovedsak lyktes med håndteringen, selv om koronakommisjonens rapport peker på viktige læringspunkter.

Jeg savner noe vesentlig i denne debatten. Det handler om hva som karakteriserer beslutninger i en krise. Krise er en situasjon som er preget av stor usikkerhet, forutsetningene endrer seg ofte på kort tid, og tiden til å tenke, til å konsultere og vurdere og få aksept for avgjørelser, er mindre i en krise. Når det gjelder planlegging, vil det være sånn i en krise at hva det enn planlegges for, blir man tvunget til å avvike fra planen i møte med virkeligheten. Det er det side opp og side ned med forskning på. Å designe en riktig plan for alle hendelser er helt umulig, og kriseplaner er sjelden midtpunktet for en krisehåndtering når det virkelig gjelder. Ifølge undersøkelser har planer liten eller ingen betydning – altså: liten eller ingen betydning – for en effektiv kriserespons.

Forskere sier at det finnes en fundamental motsetning mellom planlegging og beslutninger i kriser. Planlegging forutsetter at man vet hva som vil skje, noe som er helt umulig i kriser. I kriser kreves derimot improvisasjon og fleksibilitet – mer enn papirplaner.

Opposisjonens kritikk rundt planverket rommer ikke dette perspektivet i det hele tatt. Regjeringen har vist stor evne til nettopp det ekspertene på kriser framhever som viktig: å handle fleksibelt, å ha evne til improvisasjon – og endre kurs når det er nødvendig. De har vært handlekraftige, og strategien som er valgt, har spart mange liv.

Når det er sagt: Koronakommisjonens rapport kommer med berettiget kritikk, som regjeringen har tatt inn over seg og er klare på at de vil lære av. Men vi må ikke glemme hovedkonklusjonen i rapporten, som sier at håndteringen i all hovedsak har vært god.

Carl-Erik Grimstad (V) [13:01:57]: Representanten Helleland kalte kommisjonens rapport for en lærebok, og det er helt sikkert riktig. Det er et stort arbeid som er nedlagt. Nå skal ikke jeg gå inn på læringspunktene i denne rapporten. Jeg synes de er godt gjort rede for av regjeringens representanter her i dag, og jeg ser lite til den indignasjonen som representanten Henriksen referer til, og registrerer at der hans partileder snakker

om imøtekommenhet fra regjeringens side, fortsetter hans partifeller å snakke om indignasjon, bagatellisering og fare.

Jeg skal ofre noen ord på selve rapporten og se på den som en slags pedagogisk tekst, med referanse til lærebokpunktet. Det er ikke fordi jeg synes det er fruktbart å kritisere budbringeren, men fordi jeg mener det er to punkter av betydning som mangler i rapporten, og som har en viss betydning for denne debatten.

Rapporten er tung og god på det rettsvitenskapelige. Professorene Holmøyvik og Graver har fått god plass og har satt store fotavtrykk etter seg i rapporten.

Tilsvarende dårlig mener jeg den er på det komparative perspektivet. Det vil si det politiske perspektivet, referansen til andre land og hvordan de har håndtert situasjonen. Kontrasten til den danske koronarapporten er spesielt slående. For der den norske rapporten nesten ikke viser noen referanser til andre lands håndtering, har altså den danske et eget kapittel om nabolandenes håndtering og et 40 siders notat om både den tyske, den svenske og den norske situasjonen og håndteringen til regjeringen i disse landene.

Når det gjelder kommunikasjon, ofres altså regjeringens håndtering en 10–12 sider. Det er ikke særlig mye i en rapport på 455 sider, og det er nesten ikke empiri når det gjelder kommunikasjon. Den er deskriptiv og ikke analyserende, og det komparative perspektivet mangler også der, både historisk og geografisk. Dette har resultert i mye synsing og selvsagte påstander uten grunnleggende informasjonsanalyser, til tross for at pandemien i betydelig grad har vært en kommunikasjonskrise. Jeg beklager å måtte si dette, men kommunikasjonsmessig er dette ikke tilstrekkelig.

Disse to punktene er jeg lei for at kommisjonsrapporten ikke er bedre på, for det er jo nettopp i det sammenlignende perspektivet at Norges håndtering best kan bedømmes, og jeg håper at kommisjonen i sitt senere arbeid er tydeligere på disse to feltene.

Ingjerd Schou (H) [13:05:12]: Vi behandler og debatterer koronakommisjonens rapport, og vi skal lære, vi skal korrigere, vi skal fornye, og vi skal forsøke å være forberedt på det utenkelige. Det er mange ord om etterpåklokskap, og jeg fant noen av H.C. Andersen:

Slik var kritikken, og den er alltid så klok – etterpå.

Jeg vil takke statsministeren for en god redegjørelse om koronakommisjonens rapport og regjeringens videre oppfølging av denne. Det er ingen tvil om at vi har hatt en pålitelig og handlekraftig regjering som har klart å balansere en rekke hensyn gjennom en historisk krevende tid. I vår tid har vi ingen erfaringer tilsvarende dette.

Som nettopp rapporten gjør tydelig, er det å håndtere en pandemi ingen eksakt vitenskap. Det er en lø-

pende prosess som krever raske beslutninger og stiller enorme krav til koordinering og presisjon. Pandemier kjenner ingen landegrenser. Derfor er det ikke tilstrekkelig hva vi i Norge gjør. Vi må samarbeide med andre land for å nedkjempe nettopp denne.

Vi er ikke gjennom pandemien, men vi aner lyset, og i forrige uke hadde New York Times en lengre reportasje om EUs vaksinestrategi. Som vi kunne lese i saken 28. april, har EU sikret seg 1,8 mrd. nye doser med Pfizer-vaksine. Det hele ble sikret ved at EUs øverste ledelse involverte seg direkte i forhandlingene.

Det eneste som kan bekjempe pandemien på sikt, er flokkimmunitet gjennom vaksinasjon. I Norge får vi våre vaksiner nettopp gjennom avtaler med EU, det såkalte EU-sporet. Det er all grunn til å takke for dette. Det er ikke opplagt; vi er ikke medlem.

Det betyr at gode nyheter for EU er gode nyheter for Norge, og regjeringen valgte EU-sporet tidlig under pandemien etter å ha vurdert alternativer for anskaffelse av vaksine. Det manglet ikke på kritikk fra opposisjonen for dette. Norge skulle gått alene, kunne man høre, spesielt fra Senterpartiet. Vaksinenasjonalismen ville vært en uklok linje for et lite land som Norge, men Slagsvold Vedum og hans parti argumenterte likevel for dette. De pekte på land som Israel og Storbritannia, som har høyere vaksinasjonsgrad enn Norge eller EU. Det er likevel helt urimelig for Norge å sammenligne oss med de to landene. Like fullt etterlyste Vedum et samarbeid med disse og ikke med EU.

Sannheten er en annen. Israel inngikk særegne avtaler med produsenter på et tidlig tidspunkt, som det er tvilsomt om Norge ville fått tilbud om eller anledning til å delta i, innenfor rammene av norsk personvern. Brite-ne på sin side har en storstilt hjemlig vaksineproduksjon. Og forslaget om samarbeid blir mer ironisk når man tenker over hvordan lokallag i Senterpartiet har vedtatt boikott av enkelte israelske varer, og hvordan partiet ønsker regjeringssamarbeid med partier som ensidig anerkjenner Palestina.

Kjersti Toppe (Sp) [13:08:33]: Det er tydeleg at regjeringspartia har fått gode talepunkt før denne debatten, der ein skal seia at regjeringa viser handlekraft, der ein skal seia at det er umogleg å planleggja for ein pandemi vi ikkje veit kva tid kjem og korleis er, og så skal ein angripa Senterpartiet. Men det gjer ikkje denne debatten betre. Det er jo slik at det er eit alvorleg bak-teppe. Vi har den mest omfattande krisa i landet sidan den andre verdskrigen, og da hadde eg forventa at det vart ein litt meir seriøs debatt enn det som iallfall har kome no på slutten.

Representanten Ove Trellevik hadde eit greitt innlegg om rolla til kommunane – enormt viktig. Men eg er

ueinig i at regjeringa har gjort nok, med tanke på dette med at i mai fekk kommunane berre eit krav om at dei måtte testa 5 pst. av befolkninga på ei veke. Dei fekk inga hjelp til korleis dette skulle gjennomførast, korleis smittesporing skulle skje. Det skjedde på gamlemåten, manuelt. Smittestoppappen kollapsa jo, og det gjorde at mange kommunar var heilt bakpå da faddervekene begynte på hausten. Det er det heller ikkje nokon som har snakka om. At kommunane skulle fått meir hjelp, og at ein må ta lærdom av det, kunne eg ønskt at nokon frå regjeringa faktisk hadde sagt, og ikkje berre koma med kva dei har gjort, når det kom langt uti pandemien.

Så vil eg ta opp ein ting i debatten som eg heller ikkje likar, og det er når Framstegspartiet går langt i å leggja skylda på innvandrarar for at vi har fått ein pandemi. Eg tenkjer at det har vi vore borti på litt ulike område. Det var ungdomen som var syndebukkar i haust. Det har ikkje vore greitt å vera polske familiar eller koma frå Polen i Noreg, for arbeidsinnvandrane vart òg syndebukkar. Og no skal det vera innvandrarar. Eg tenkjer at slik skal vi ikkje ha det i Noreg, for er det noko som gjer at vi alle kjem oss gjennom denne pandemien, er det at ingen skal vera syndebukkar. Vi skal ha full openheit, slik at alle tør å testa seg, for elles går dette i heilt feil retning.

Når det gjeld beredskap og at det finst så mange forskjellige beredskapar, så vi kan faktisk ikkje diskutera dette i dag, er det òg berre tull, for kommisjonen var tydeleg på at regjeringa visste at ein pandemi var den mest sannsynlege nasjonale krisa. Dei seier:

«Det er en alvorlig svikt at de likevel ikke var forberedt da covid-19-pandemien kom.»

Det er det som er utgangspunktet for denne debatten.

Så skal vi sjølv sagt sjå framover. Det er vi alle einige om, for pandemien er ikkje over, og det finst mange krevjande situasjonar igjen som vi må ta ansvar for.

Karin Andersen (SV) [13:11:47]: Først vil jeg si at jeg er helt enig med representanten Toppe, som tar opp dette med å peke ut syndebukker. Ingen er trygge før alle er trygge i denne saken. Derfor er det viktig at vi får vaksinert befolkningen, og at verden får vaksinert befolkningen.

Jeg skjønner at det har vært vanskelig å sitte med ansvaret i en pandemi. Men kritikken som treffer på akkurat det som alle visste, nemlig at den mest sannsynlige krisen som kunne treffe oss, var en pandemi, og at man ikke engang hadde smittevernutstyr på plass, er alvorlig – for det er ikke noe hokusfokus. Det er ikke noe man skulle ha trengt å tenke på og ha store planer for. Det gjelder det basisutstyret man skulle hatt, til den mest sannsynlige krisen som kunne oppstå. Jeg er glad for at SV har tatt det opp flere ganger, også behovet for å pro-

dusere både medisiner, vaksiner og mer smittevernutstyr i Norge. Det trenger vi, rett og slett for å ha en viss kompetanse og kunnskap om dette framover.

Og så: Vi har sett hvor viktig kommunesektoren er gjennom denne pandemien. De har ansvaret for noen av de mest sårbare personene, for utviklingshemmede, funksjonshemmede, sjuke gamle, unger som trenger hjelp fra barnevernet osv., og det er mennesker som vi ikke kan forvente skal kunne være fleksible. Men det som skjedde, var at det ikke var kapasitet i systemene til å håndtere litt mer ansvar på smittevern osv., og ivareta veldig mange av dem som var veldig sårbare. Det er en viktig lærdom framover, at vi må ha bedre kapasitet både i skole og i omsorgen, slik at det blir mulig å kunne håndtere kriser – de kommer til å komme – og at vi klarer å ta godt vare på dem som er sårbare i samfunnet.

Så hører jeg mange snakker om etterpåklokskap. Ja, men vi har altså måttet presse regjeringen hver eneste gang når det gjelder kommuneøkonomi. Kommunene sa fra om at de trengte mer, og vi måtte presse på. Da be-driftene sa fra, da kulturlivet sa fra, presset vi på og fikk igjennom bedre ordninger enn det regjeringen la fram. Fra område til område har det vært sånn, og jeg har en del ganger lurt på hvordan det hadde sett ut hvis regjeringens forslag hadde blitt vedtatt. Var det meningen at vi ikke skulle ta det på alvor? Var det bare et slags for-handlingsutspill, det man kom med til Stortinget, og ikke det man egentlig mente var tilstrekkelig?

Per-Willy Amundsen (FrP) [13:15:05]: Det har vært svært underlig å lytte til denne debatten som har pågått i dag, særlig Arbeiderpartiets – skal vi si – ramsalte kritikk, hvor man angriper alt og ingenting og trekker sammenligninger med erfaringene etter 22. juli. Det er en tilsnikelse ut av enhver proporsjon, for det går ikke an å sammenligne den totale svikten vi så i forbindelse med 22. juli, med de utfordringene vi har sett når det gjelder pandemisituasjonen i Norge.

Med Fremskrittspartiet i regjering har vi styrket norsk beredskap betydelig. Det er et faktum. Men det er mange typer beredskap. Det handler om IKT-beredskap, og det handler ikke minst om terrorberedskap, hvor vi under Fremskrittspartiet i regjering fikk på plass politiets nasjonale beredskapssenter. Det gir en helt annen forutsetning for å kunne bekjempe terroranslag på norsk jord. Ja, vi har styrket politiet, vi har styrket IP3-kapasitetene til norsk politi, og ikke minst har vi også fått på plass og er i ferd med å få etablert en redningshelikopterbase i Tromsø. På alle de viktige punktene hvor Justisdepartementet og justisfeltet har ansvar for norsk beredskap, er det styrket betydelig i regjeringsperioden.

Det betyr ikke at man ikke skal være lydhør for den kritikken som har fremkommet når det gjelder pande-

miberedskap, for den er høyst reell. Fremskrittspartiet har vært med på den kritikken. Men det gjelder altså et departement som ikke var styrt av Fremskrittspartiet. Man hadde for lite smittevernstyr tilgjengelig, og man har tenkt for lite gjennom hvordan man skal forebygge en pandemi på norsk jord. Det er et faktum at det har figurert øverst på lista over hendelser som kan ramme Norge, og det har det gjort over lang tid. Derfor har også regjeringen holdt ulike beredskapskonferanser internt, hvor man har understreket de nødvendige departementenes ansvar for å bygge norsk beredskap. Justisdepartementet har gjort det, i høyeste grad. Jeg er ikke så sikker på at alle andre departement har gjort det samme.

Det er helt utrolig at man klarer å ha denne debatten uten å gå inn på de problemstillingene, og den berøringsangsten, som gjelder smitte i innvandermiljøer. Kun Fremskrittspartiet snakker om det. Man har ikke tatt det på alvor. Man har forsøkt å være politisk korrekt, har ikke ønsket å ta opp den problemstillingen. Så har vi hatt en smitteutvikling som har vært svært utfordrende for Oslo, og som også har slått inn i resten av landet hva gjelder omfordeling av vaksiner. Det er beklagelig.

Sylvi Listhaug (FrP) [13:18:18]: Jeg vil gjerne gi en stemmeforklaring. Fremskrittspartiet kommer til å støtte forslagene nr. 1, 2 og 4, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Vi ber også om at forslag nr. 17 blir votert over etterpå.

Karin Andersen (SV) [13:18:56]: Jeg får gjenta det jeg sa i stad. Jeg skjønner at det er vanskelig å styre under en krise, men det er noe med å lytte underveis. Når vi har behandlet krisepakken i Stortinget, har i hvert fall vi i Stortinget fått beskjed fra kommunene om at det var for lite, og vi presset på. Regjeringen la fram forslag om noe, men Stortinget plusset på.

Så var det ordningene for de permitterte: Der la regjeringen fram ordninger som var for dårlige, og som ville gjort at enda flere hadde fått sosiale problemer, men jeg regner med at det var det regjeringen ville det skulle bli – ikke at det var et slags utspill i en slags forhandling. Men Stortinget plusset på, og hvorfor gjorde vi det? Jo, fordi vi hørte på de signalene vi fikk. Det samme gjorde vi når det gjaldt næringslivet, og de ordningene er ikke gode nok ennå. Vi gjorde det fordi vi lyttet til næringslivet underveis – både reiselivet og særlig veldig mange av de små bedriftene, som det virket som om regjeringen ikke har hørt, og ikke har jobbet med – for å få til ordninger som faktisk funker i praksis. Det er derfor det er litt vanskelig å svelge at regjeringen skal ha, for å si det sånn, hele æren for det også. Det hadde vært en helt annen situasjon hvis regjeringens forslag gjennom hele denne pandemien var det som var blitt vedtatt, og den situasjonen hadde ikke vært bedre.

Så dette handler ikke bare om å være etterpåklok. Det handler om å kunne lytte underveis og ta på alvor de innspillene som kommer inn, for dette er ikke innspill fra noen som ikke skjønner hva de står oppe i. Det gjelder f.eks. turistnæringen og alle småbedriftene som er knyttet til den, og det gjelder f.eks. kulturlivet, som virkelig har hatt det vanskelig. Det vi må gjøre nå, er jo å sørge for at de kommer gjennom krisa og ut av den – og stå på beina.

Derfor har jeg behov for å si nå at vi er nødt til å sikre at disse ordningene ikke opphører, at vi ikke avslutter tiltakene, før vi vet at det går bra. Det må gjelde bedriftene, det må gjelde kulturlivet, det må gjelde kommunene, det må gjelde alt det som vi på en måte kan ordne felles. For det vi vet, er at denne koronakrisen har forsterket forskjellene, og jeg hører alle sier at de vil at forskjellene skal være mindre. Da er vi faktisk nødt til å handle politisk for at det skal være mulig.

Presidenten: Representanten Kjersti Toppe har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Kjersti Toppe (Sp) [13:22:19]: Vi skal ikkje ha berøringsangst for nokon ting når det gjeld ein pandemi. Da skal alle grupper og alle folk få det same tilbodet, og vi skal ha like stor merksemd på dei. Det er forskjell på det og det å uttala seg sånn at ein kan vera med og bidra til at nokre grupper vert oppfatta som syndebukkar. Det er farleg i ein pandemi, og det må vi ta eit ansvar for at vi iallfall ikkje bidrar til.

Framstegspartiet seier at dei har styrkt beredskapen i regjering – ja, men dei har iallfall ikkje styrkt helseberedskapen. Det tenkjer eg vi kan slå fast; at nokre sider av den har vi sett at det no har kome stor kritikk av. Da må vi læra av det, for det er ein ting som er sikkert, og det er at det ikkje er siste gongen vi står i ein situasjon med ein pandemi og ei helsekrise i dette landet.

Per-Willy Amundsen (FrP) [13:23:35]: Representanten Toppe er med på å gjøre denne debatten litt mer presis – det takker jeg henne for – for hun snakker om helseberedskap.

Ja, det er viktig. Fremskrittspartiet har også vært kritisk til den. I forbindelse med behandlingen av stortingsmeldingen om samfunnsikkerhet påpekte vi nettopp de forholdene: at man burde ha mer smittevernstyr tilgjengelig, man burde være mer forberedt på at en pandemisituasjon kunne komme, og det var også varslet. DSB har hatt det øverst på topp blant sine scenarioer over mange år. Det er en realitet.

Men derfra til å gjøre seg den tilsnikelsen som jeg oppfatter at særlig Arbeiderpartiet står for i denne sal, og fremstille det som at regjeringen siden 2013 ikke har

styrket beredskapen, er med respekt å melde totalt feil. Og de er ganske grundig gjennomgått i denne salen, alle de tiltakene som er gjort, ikke minst for å bekjempe terror, noe som også har vært høyt oppe på listen DSB har operert med. Terrorberedskap og IKT-sikkerhet er viktige forhold som Justisdepartementet har ansvar for, og hvor det i høyeste grad er levert. Å hevde noe annet er en tilsnikelse. Det forblir ukorrekt, og man kan ikke forsøke å sammenligne med den situasjonen Norge står i, i pandemien.

Fremskrittspartiet er ikke enig i alle vurderingene regjeringen har gjort, og regjeringen kunne vært bedre forberedt på helsesiden, men å sammenligne den situasjonen med det vi opplevde 22. juli 2011, er en historieforfalskning ingen er tjent med å forsøke seg på. Den gangen var det sterke krefter som ønsket at regjeringen Stoltenberg skulle gå av, nettopp fordi man ikke var forberedt på å håndtere det dramatiske og forferdelige angrepet vi opplevde 22. juli.

Nå er pandemisituasjonen i Norge, sammenlignet med i veldig mange andre land, relativt godt håndtert. Det betyr ikke at det ikke er grunn til å være kritisk, og jeg har, særlig på vegne av mitt parti, vært kritisk til at man ikke har turt å være tydelig nok hva gjelder innvandrerbefolkningen og innvandrerbefolkningens ansvar i denne situasjonen. Vi kunne altså vært i en helt annen situasjon i Oslo dersom man hadde tatt det på større alvor og ikke vært så forsiktig som man var, og man kunne vært i en annen situasjon dersom vi hadde vært bedre forberedt på helsesiden.

Men håpet er jo at man tar lærdom av det, og at man står bedre rustet neste gang en pandemi er ute. For er det noe vi kan være helt sikre på, er det dessverre at vi risikerer at dette kan skje igjen, og da bør Norge stå langt bedre rustet.

Martin Henriksen (A) [13:26:48]: Fram til de to siste innleggene fra representanten Amundsen har det jo virket som at Fremskrittspartiet har glemt at de satt i regjering i syv år med ti statsråder med ansvaret for beredskapen, bl.a. syv justisministre og to folkehelseministre, og den av folkehelseministrene som satt lengst, var nettopp representanten Sylvi Listhaug. Per-Willy Amundsen er den første representanten fra Fremskrittspartiet som jeg i forbindelse med pandemien har hørt snakke om noe som skjedde før 20. mars 2020, altså den perioden Fremskrittspartiet selv var med og hadde ansvar for å forberede beredskap. Fremskrittspartiet satt altså i regjering fram til januar 2020, en måned før de første registrerte tilfellene av korona kom til landet.

Så til det som både representanten Amundsen og for så vidt også justisministeren tidligere sa: Når jeg,

bl.a., har trukket linjene tilbake til Gjørnv-kommisjonen, er det for å lære. Når både Amundsen og justisministeren tidligere i dag svarer på utfordringen om å trekke linjene tilbake til hva den forrige regjeringen gjorde åtte, ni eller ti år tilbake i tid uten å erkjenne egne feil, synes jeg det er merkelig. Det er helt riktig at 22. juli 2011 og den koronaepidemien vi har opplevd nå, ikke kan sammenlignes, i hvert fall ikke direkte.

Grunnen til at jeg stusser over at det trekkes så klart fram fra justisministeren, er for det første at justisministeren selv til NRK sammenlignet Gjørnv-kommisjonen og koronakommisjonens rapporter til NRK – hva konklusjonene var den gangen og nå, og hva det sa om regjeringens arbeid. For det andre: Grunnen til at det er viktig å trekke linjene tilbake, er at Gjørnv-kommisjonen påpekte at det var noen punkter, noen utfordringer, eller læringspunkter, om man vil, som ikke fungerte, og som er overordnet, som handler om samordning, ledelse, helhetsansvar, øvelse, planverk – som gjelder flere kriser enn kun terror, flere kriser enn kun pandemi. Den brutale kritikken fra Gjørnv-kommisjonen er det ingen som bortforklarer, og jeg gjør absolutt ingen forsøk på det heller. Det ble gjort feil før 22. juli. Men jeg mener at regjeringen og Fremskrittspartiet selv må ta selvkritikk på det som koronakommisjonen påpeker av likhetspunkter mellom Gjørnv-kommisjonen og koronakommisjonen – på planverk, øvelser og samordning og helhetsansvar.

Dette er det ikke bare jeg som sier. Det store forskningsprosjektet NEXUS påpekte bl.a. at samordningsproblemene ikke var løst, og at satsingen på beredskap i første rekke hadde kommet i toppen. Det er forskere fra både Forsvarets høgskole og OsloMet som har påpekt likhetene i kritikken fra de to kommisjonene. Da er poenget at hvis man skal ta lærdom av læringspunktene fra de to kommisjonene, må man både ta selvkritikk og ikke underslå alvorligheten i det som har kommet fra de to kommisjonene.

Presidenten: Dermed er debatten om redegjørelsen ferdig.

Presidenten vil komme tilbake til videre behandlingsmåte ved votering.

Sak nr. 6 [13:30:04]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Offisielle samiske og offisielt kvensk navn på Kongeriket Norge (Innst. 367 S (2020–2021), jf. Prop. 118 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik:

3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Kari Anne Bøkestad Andreassen (Sp) [13:31:01] (ordfører for saken): Først må jeg få lov til å takke komiteen for effektivt arbeid og godt samarbeid. Tilrådingen til Stortinget om å vedta offisielle samiske og offisielt kvensk navn på Kongeriket Norge fremmes av en samlet komité.

I proposisjonen som komiteen har behandlet, er det uttrykt et ønske om å gi navnene bred forankring. Innføring av offisielle samiske og offisielt kvensk navn vil være med på å følge opp Norges forpliktelse etter Den europeiske minoritetsspråkpakten. Overordnet kan vi se dette som en bekreftelse på statens anerkjennelse av både samers og kveners lange tilhørighet til landet.

Det er gjort et grundig forarbeid i saken. Forslag fra KMD ble sendt ut på høring sist oktober, etter utredninger i 2019 og 2020 i tett dialog med Sametinget, Språkrådet og sentrale kvenske organisasjoner og språkmiljøer. Endelig tilråding fra Sametinget kom i november, og det er denne som er foreslått.

Sentrale kvenske organisasjoner og språkmiljøer møtte departementet i februar. Kvensk stedsnavntjeneste støttet Kvensk språktings navneforslag. Det er igjen det Språkrådet anbefalte i sin tilråding i etterkant av møtet og som ligger i vår innstilling

Til nå har vi ikke hatt offisielle samiske eller offisielt kvensk navn på Norge. Det har bl.a. gjort at Statens vegvesen ikke kan skilte på samisk langs riksgrensen vår, noe det har kommet mange innspill på over mange år.

I konsultasjonsmøte med Sametinget i februar ble det konkludert med at KMD foreslår overordnede retningslinjer for bruk av navnene. Det ble oppnådd enighet om at selv om departementet ikke finner det hensiktsmessig å ta inn detaljer om skilting i retningslinjene, vil KMD, i samråd med Samferdselsdepartementet, initiere en prosess overfor Statens vegvesen for å sikre at det blir skiltet i tråd med Sametingets ønsker.

Jeg vil derfor avslutningsvis si at jeg er veldig fornøyd med at Stortinget nå får muligheten til å vedta nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk og kvensk navn på Kongeriket Norge. Jeg håper offentlige organer tar i bruk navnene der det er mulig, og med det bidrar til å løfte bevisstheten rundt det at vi er en flerspråklig stat, og stimulerer til økt interesse for disse truede og alvorlig truede språkene våre.

Statsråd Linda Hofstad Helleland [13:34:10]: Norge er en mangfoldig og flerspråklig stat. De samiske språkene og kvensk har en lang historie i Norge, og regjeringen er derfor spesielt opptatt av å verne, fremme og synliggjøre disse språkene.

Nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk og kvensk navn på Norge er navn som er i levende bruk i dag. Å vedta disse som offisielle navn synliggjør språkene i det offentlige rom og stadfester navnene som viktige, nasjonale kulturminner.

Nye navn på landet er også en anerkjennelse av samenes og kvenenes lange tilhørighet til Norge. Jeg mener det er på høy tid at denne bekreftelsen blir synlig gjennom offisielle vedtak av navn på Norge og Kongeriket Norge på nordsamisk, lulesamisk, sørsamisk og kvensk.

Som samisk minister er jeg veldig takknemlig i dag fordi en enstemmig komité står bak denne anerkjennelsen, og forhåpentligvis vil resten av Stortinget slutte seg til det gledelige vedtaket i dag.

Både samene og kvenene har vært opptatt av at offisielle samiske og kvensk navn på landet skal bli synlig på riksgrensen. Vi har derfor startet et arbeid for å sikre at det blir skiltet på samiske og kvensk språk langs riksgrensen. Å vedta offisielle navn gjør flerspråklig skilting på riksgrensen mulig.

Jeg vet mange i Norge gleder seg til å igjen kunne krysse grensene, og selv gjør jeg også det. Jeg gleder meg til å kjøre fra Sverige og inn i Meråker kommune i Trøndelag og se skiltet på sørsamisk langs grensen, og jeg gleder meg fordi det er et sterkt symbol på at samisk og norsk er likeverdige språk.

For dem av oss som har norsk som morsmål, kan det kanskje være vanskelig å forstå hvorfor det er så viktig å synliggjøre samisk og kvensk. Men når vi tar inn over oss at det har vært forbudt å snakke og skrive samisk og kvensk i skolen i Norge, skjønner vi hvor viktig det er at samiske og kvenske ord nå kan høres og synes i samfunnet, på radio, på TV, på bygninger og veiskilt.

Det er en glede for meg, på vegne av regjeringen, å foreslå for Stortinget at Stortinget vedtar:

- Norga som offisielt nordsamisk navn på Norge.
- Vuodna som offisielt lulesamisk navn på Norge.
- Nöörje som offisielt sørsamisk navn på Norge.
- Og Norja som offisielt kvensk navn på Norge.

Jeg syns det er fint at nye offisielle navn på landet kan bli synlige og høres, også fra landets viktigste talerstol.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 6.

Sak nr. 7 [13:37:12]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i kostnadsrammer for samlokaliseringsprosjektet ved Campus Ås (Innst. 368 S (2020–2021), jf. Prop. 125 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Norunn Tveiten Benestad (H) [13:38:05] (ordfører for saken): Først av alt en takk til komiteen for godt samarbeid og effektiv behandling i saken.

Kostnadsoverskridelser og kostnadsøkninger i byggeprosjektet er både uheldig og uønsket, og det kommenterer også komiteen i innstillingen. I proposisjonen foreslås det at kostnadsrammen for prosjektet blir økt med 150 mill. kr til 8 500 mill. kr. i prisnivå per 1. juli 2021, og det vurderes da som nødvendig for å ferdigstille Campus Ås. Samtidig foreslås det å øke kostnadsrammen for brukerutstyrsprosjektet med 25 mill. kr til totalt 1 245 mill. kr.

I proposisjonen vises det til at den pågående pandemien har gjort framdriften i prosjektet vanskelig, og at regler for innreisebegrensninger, økte avstandsregler osv. har ført til forsinkelser og mer kostnader og gjort arbeidet krevende i den avsluttende delen av byggeprosessen.

Pandemien har hatt store konsekvenser for mange sektorer i samfunnet vårt. Det må vi erkjenne, men likevel vil komiteen påpeke at det i dette prosjektet har vært flere økninger i kostnadsrammen også før pandemien. Hele komiteen er opptatt av at offentlige byggeprosjekter skal styres kostnadseffektivt, så når vi nå gir vår tilslutning til denne økningen i kostnadsrammen for å få slutført prosjektet, gjør vi det med en klar forventning om en stram økonomisk oppfølging i de avsluttende arbeidene.

Men når det er sagt, vil Campus Ås, når det er samlet, innebære et stort løft for veterinærmedisinen, med Veterinærhøgskolen og Veterinærinstituttet samlet under ett tak, og ifølge Statsbygg er det nye bygget på campus trolig et av de mest avanserte som noen gang er bygd i Norge.

Campus Ås er et prosjekt med mange unike løsninger, avansert brukerutstyr og teknikk som er utviklet og prosjektert for å møte et spesifikt behov hos brukerne

av akkurat dette bygget. Mange av løsningene og mye av brukerutstyret har ikke vært tilgjengelig i Norge, og det har gjort det nødvendig å bruke et internasjonalt leverandørmarked. Den pågående pandemien har gjort det krevende å være avhengig av utenlandske leverandører uten at det har vært noe tilgang på gode alternativer.

Så jeg vil presisere, som det også sto i statsrådens brev til komiteen som følger denne saken, at vi ser på dette som en kostnadsramme der det ikke bør være gitt at hele rammen skal benyttes, men at rammen skal sikre slutføringen av prosjektet og de forpliktelser som må foretas i slutfasen.

Det er en enstemmig innstilling fra komiteen.

Stein Erik Lauvås (A) [13:41:02]: Takk til saksordføreren, som redegjorde grundig for komiteens innstilling.

Jeg vil bare rette oppmerksomheten mot den merknaden som ligger ifra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og SV, hvor vi viser til svarbrevet fra statsråden, at pandemien har gjort dette til en ekstraordinær situasjon. I merknaden beskriver vi at det er en risiko ved å være helt avhengig av utenlandsk og innleid arbeidskraft, at det kan gi kostnadsøkninger, slik man nå ser, og at det er behov for å gjøre vurderinger knyttet til utformingen og oppdelingen av anbud, slik at også mindre norske bedrifter kan delta i konkurransen.

Det kan hende vi kan spare tid ved å slippe lange replikkordskifter om statsråden i sitt innlegg kunne avklare hvordan han ser på et slikt mer oppdelt anbudssystem. Det ville komme det lokale og regionale arbeidslivet til gode om man hadde en anbudsstørrelse som gjorde det mulig å håndtere også for små og mellomstore bedrifter – dem er det mange av rundt i hele landet – som kunne gjøre seg nytte av å få delta i den type anbud. Men blir det for store og for tunge anbud, begrenser vi egentlig muligheten for å inngi anbud til kanskje en håndfull eller to veldig store og tunge firmaer, og det er ikke sikkert at det til slutt er det som er mest samfunnsøkonomisk nyttig. Det kan være at prislappen der og da kan bli noe billigere, i bunnen, men når man ser på det store bildet, kan det hende at man, ved å la lokale og regionale bedrifter få delta i anbudene og kanskje til og med vinne dem, ville se at en større del av verdiskapningen kunne være igjen lokalt og regionalt, og ikke tilfalle bare en håndfull eller to store selskaper.

Det ville vært interessant om statsråden kunne si noe om hvordan regjeringen tenker rundt den type oppdeling av anbud. Det kan også hende at vi kan få en kortere replikkrunde etterpå.

Kari Anne Bøkestad Andreassen (Sp) [13:43:49]: Senterpartiet var en del av regjeringen som i 2008 vedtok at Veterinærhøgskolen og Veterinærinstituttet

skulle samlokaliseres på Ås i lag med universitetet, NM-BU. Vi var også en del av flertallet som gjorde vedtaket om nybygg i 2013. I likhet med de mange studenter som nå for tiden arbeider hjemmefra, gleder vi oss til den nye veterinærhøgskolen åpner for fullt, og vi støtter komiteens tilrådning til Stortinget.

Likevel ønsker jeg å knytte noen kommentarer til merkostnadene i prosjektet. Vi har alle stor forståelse for at koronapandemien forsinker framdriften og gir økte kostnader, også her. Det vises til at utstyr produsert i utlandet er forsinket, at utenlandske leverandører rammes av karantene og innreiseforbud, at det blir merkostnader i forbindelse med innleie av norske leverandører, og at det blir lengre byggetid grunnet avstandskrav på byggeplassen. Økningen på til sammen 175 mill. kr er en betydelig sum. I svar på spørsmål redegjør statsråden for dette, og bekrefter at det er en kostnadsramme. I svaret listes de samme momenter opp som i proposisjonen, med noen flere detaljer rundt hva de faktiske utgiftene er. De løpende månedskostnadene for byggeprosjektet estimeres til 50 mill. kr, mens konsekvensene for brukerutstyrprosjektet anslås til 3,5 mill. kr i måneden. Vi håper, som statsråden også antyder, at kostnadsrammen ses på som nettopp ei ramme, og at utgiftene i beste fall kan bli noe mindre.

Jeg vil også løfte det som komiteens flertall, inkludert Senterpartiet, viser til i sin merknad, og som representanten Lauvås var grundig innom. Vi ser her et godt eksempel på risikoen ved å være helt avhengig av utenlandsk arbeidskraft i et stort norsk byggeprosjekt. Vi ønsker at man i større grad deler opp og utformer anbud i slike prosjekt på en måte som gjør at mindre norske bedrifter blir konkurransedyktige. Kortreisthet bør i langt større grad kunne vektlegges i byggeanbud.

Til slutt: Jeg ser veldig fram til ferdigstillelsen, og sender kollegiale lykkeønskninger til alle studenter og ansatte som får glede av det nye veterinærbygget.

Statsråd Nikolai Astrup [13:46:30]: Samlokaliseringssprosjektet på Campus Ås er med sine 63 000 m² den største utbyggingen i universitets- og forskningssektoren i Norge noensinne. Prosjektet gir Veterinærhøgskolen og Veterinærinstituttet nye lokaler til undervisning, forskning og behandling av dyr. Ansatte og studenter får tilgang til forsknings-, laboratorie- og undervisningsfasiliteter i verdensklasse.

Så er det selvsagt svært uheldig med den økte tidsbruken og de økte kostnadene i prosjektet. Det er åpenbart et behov for en grundig gjennomgang av prosjektet i etterkant, og vi har derfor allerede lyst ut et anbud om ekstern evaluering av årsakene til forsinkelsene og kostnadsøkningene i prosjektet. Det tas sikte på å tildele

kontrakt nå i begynnelsen av mai, slik at evalueringen kan starte opp i løpet av måneden.

Så har flertallet i komiteen en merknad om at denne saken viser at det er en risiko ved å være helt avhengig av utenlandsk arbeidskraft, og at slik avhengighet kan gi store kostnadsøkninger, som vi nå ser. Flertallet viser til at det derfor er behov for å få gjort vurderinger knyttet til utformingen og oppdelingen av anbud, slik at også norske bedrifter kan delta i konkurransen.

Samlokaliseringssprosjektet på Campus Ås er et prosjekt med en mengde unike løsninger med avansert brukerutstyr og teknikk som skal oppfylle spesifikke behov hos brukerne av byggene. Mange av disse tekniske løsningene og nødvendig utstyr er ikke tilgjengelig i det norske markedet. For enkelte anlegg er det bare noen få leverandører på verdensbasis som kan tilby det ønskede utstyret. Det har derfor vært helt nødvendig for prosjektet å benytte seg av utenlandske leverandører. Pandemien har dessverre gjort det svært krevende å være avhengig av leverandører fra utlandet, uten at Statsbygg som byggherre har hatt gode alternativer.

Det har selvsagt vært mange norske leverandører inne i dette prosjektet. Prosjektet har over 30 entrepriser og 140 utstyrskontrakter med mange hundre underleverandører. Men det er også en rekke utenlandske leverandører som leverer utstyr som ikke er tilgjengelig fra norske firmaer. Da må vi til Sveits, Tyskland, USA og Danmark – for å nevnte noen – for å finne det utstyret som de spesialiserte innretningene på Campus Ås krever.

Jeg håper det var svar på spørsmålet som ble direkte stilt fra representanten Lauvås.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Stein Erik Lauvås (A) [13:49:15]: Nei, det var nok ikke svar på spørsmålet. Jeg forstår at det i akkurat dette prosjektet, som kanskje også i andre, kan være helt spesialdesignede ting som vi kanskje ikke kan produsere eller montere med fagekspertise i Norge.

Spørsmålet var egentlig stilt på mer generelt grunnlag om hva statsråden tenker om å ha mer oppsplitting, ha mindre anbud, slik at lokale og regionale bedrifter faktisk kan delta i anbudene. For blir de for store og tunge, sier det seg selv at mange av de små og mellomstore bedriftene som har dyktige fagfolk, dyktige håndverkere, ikke har ryggrad til å bære store og tunge prosjekter i mangehundremillionersklassen. Delte man dem opp, kunne de også få være med i konkurransen og til og med kanskje vinne noen, og verdiskapingen kunne blitt større lokalt og regionalt. Det var det som var spørsmålet.

Statsråd Nikolai Astrup [13:50:20]: Representanten må ha meg unnskyldt for at jeg antok at det med henvisningen til merknaden som gjaldt akkurat denne

saken, faktisk handlet om denne saken. Jeg oppfatter at representanten da mener at dette handler om noe helt annet, nemlig bruken av anbud i sin alminnelighet. Hvis det er det spørsmålet handler om – vel, så svarer jeg gjerne også på det, selv om det ikke bare angår mitt konstitusjonelle ansvarsområde, men også andres.

Men la meg si at regjeringen har vært veldig opptatt av at vi skal ha anbud som gjør det mulig for norske entreprenører og leverandører å konkurrere, og vi ser at det har vi også lyktes med. For eksempel på veisiden bygges det nå enormt mye vei og bane i dette landet under denne regjeringen, og norske bedrifter vinner heldigvis frem i konkurransen om store og viktige kontrakter – for å nevne ett eksempel.

Men akkurat i dette prosjektet, på Campus Ås, er det altså stykket opp i mange ulike entrepriser og utstyrskontrakter, og noen er også spesialkontrakter som bare utlendinger kan levere på.

Stein Erik Lauvås (A) [13:51:25]: Jeg forstår som sagt at det kan være spesialprodukter og spesialisering som vi kanskje ikke har utstyr og kompetanse til å kunne håndtere i det norske bygg- og anleggsnæringslivet – for å kalle det det. Men det er jo unntakene, vil jeg tro. Så jeg har lyst til bare å stille et oppfølgingsspørsmål, da kommunalministeren, Kommunaldepartementet, staten, jo er en stor byggherre, Norges kanskje største byggherre. Hvis jeg forsto det riktig, er ikke statsråden imot å drive med oppsplitting og legge ut mindre anbud, slik at det er mulig å konkurrere. Han nevnte veier, men her snakker vi mer om bygg, og da kunne jeg tenke meg å spørre statsråden: Er det noen anbudseksempler ute nå, eller noen som kommer i nær framtid som statsråden kunne liste opp?

Statsråd Nikolai Astrup [13:52:26]: Det er helt riktig at Statsbygg er en stor byggherre, og hvilken kontraktstrategi man skal velge, vil jo variere fra tilfelle til tilfelle og må vurderes fra sak til sak, men på generell basis er det klart at vi er opptatt av at også norske firmaer skal kunne hevde seg i konkurransen om anbud som vi legger ut, og det ser vi også at de gjør.

Så er det som sagt noen spesialtilfeller som det ikke er mulig å levere på fra Norge. En av de tingene som de f.eks. skal ha på Ås, er roboter som analyserer prøver, og de leveres av et firma i Sveits. Det er noe som norske leverandører ikke kan levere, og det må vi jo ta høyde for.

Jeg oppfatter at den saken vi behandler nå, handler om forsinkelser og overskridelser på Campus Ås, mens representanten Lauvås forsøker å gjøre dette til en debatt om anbud i sin alminnelighet. Men det er vel egentlig litt utenfor denne saken.

Presidenten: Men Lauvås skal få en replikk til.

Stein Erik Lauvås (A) [13:53:36]: Ja takk. Det var ikke meningen å forstyrre bildet her, men statsråden er jo ansvarlig for Statsbygg, så jeg synes ikke det er helt unaturlig å stille noen spørsmål rundt dette når vi har den merknaden vi har.

Forsto jeg statsråden riktig nå – at han vil gi det styringssignalet til Statsbygg at de skal splitte opp og gjøre anbudene mindre, slik at det blir enklere for lokalt og regionalt næringsliv å delta i statlige anbud?

Statsråd Nikolai Astrup [13:54:06]: Som sagt er regjeringen opptatt av at vi skal ha anbud som også gjør det mulig for norske leverandører å hevde seg i konkurransen, og det ser vi at de gjør. Når det gjelder størrelsen på anbudet, har vi jo sett at i forbindelse med byggingen av nye veistrekninger, f.eks., så har norske firmaer kunnet ta eller vunnet mye større kontrakter enn det opposisjonen så for seg før vi la dem ut, og det er vel også et tegn på at norske aktører er i ferd med å tilpasse seg disse store byggeprosjektene, og det er bra.

Men, som sagt, på Campus Ås er det delt opp i mange ulike entrepriser, og det gjør det også enklere for mindre selskaper å konkurrere om anbud. Og så er det jo mange underleverandører i tillegg, hvorav mange er lokale og veldig mange selvfølgelig norske, og sånn skal det fortsatt være.

Karin Andersen (SV) [13:55:10](komiteens leder). Grunnen til at jeg stilte spørsmål til statsråden i denne saken, var nettopp at vi nå kunne se et eksempel på en type sårbarhet som er knyttet til en situasjon som den vi har nå, og kanskje noen læringspunkter som vi snakker om. I svaret til komiteen skriver statsråden:

«Norske entreprenører må leies inn for å utføre arbeid uteblitte utenlandske entreprenører skulle gjort.»

Det betyr at det er en del av dette arbeidet som ikke handler om den typen ekspertise som Norge ikke har. Det handler om «anleggsbrakker, anleggsutstyr, gjerder, vakthold, samt driftskostnader for lokalene», som statsråden skriver i svaret. Så helt irrelevant i forhold til denne saken er det vel ikke.

Ingjerd Schou hadde her overtatt presidentplassen.

Statsråd Nikolai Astrup [13:56:00]: Som sagt er dette den største utbyggingen i universitets- og forskningssektoren i Norge noensinne, og med 63 000 m² er det et enormt prosjekt. Det betyr at det er nødvendig å spille på både norske og utenlandske entreprenører. Det er også slik at veldig mange norske entreprenører bruker utenlandske arbeidstakere fra tid til annen, slik at de har en sårbarhet også der. Det er ikke

noen garanti for at man kun får lokal arbeidskraft selv om det er et norsk firma som vinner kontrakten. Men ja, det er en sårbarhet, og dette er ikke det eneste området det er sårbarhet på når det kommer til avhengighet av utlandet. Vi er ikke selvforsynt på alt i dette landet. Jeg tror heller ikke det er en klok strategi at vi skal være selvforsynt på absolutt alt, for til det er vi litt for få mennesker og har litt for liten sjanse til å spesialisere oss, så jeg tror resultatet av det vil være svakere for samfunnet for øvrig, som helhet.

Karin Andersen (SV) [13:57:05]: SV har aldri tatt til orde for at vi ikke skal samhandle med utlandet, handle med dem og samarbeide om ekspertise, men dette handler også om hvordan vi skal kunne bygge opp og forsterke det norske næringslivet. Den andre sårbarheten, som statsråden er inne på, er den økte bruken av innleie i norske bedrifter av utenlandsk arbeidskraft kontra det å ansette folk fast og bygge opp kompetansen. Da handler det ikke om statsborgerskapet ditt er polsk eller norsk, men at vi faktisk har et arbeidsliv i Norge slik vi ønsker at det skal være, med trygghet i det, men også at vi har norske bedrifter som opparbeider seg en kompetanse som de igjen kan konkurrere med. Ser statsråden at det også er en viktig side av disse sakene?

Statsråd Nikolai Astrup [13:58:08]: Staten er en stor byggherre, og det er klart at alle de ressursene vi bruker på å bygge og utvikle, bidrar også til å bygge og utvikle norsk næringsliv og norske bedrifter. Det er vi opptatt av at det skal. Så er jeg veldig glad for å høre at også representanten Andersen er opptatt av norske bedrifter. Vi fikk nylig høre om SVs nye forslag til arveavgift, som jo virkelig ville være kroken på døren for mellomstore bedrifter kysten rundt. Representanten rister på hodet, men 70 pst. arveavgift – det er klart at da må man selge bedriftene. Hvem er det som kommer til å kjøpe dem? Jo, det er utlendinger. Hvis man virkelig ønsker å bygge opp under norsk næringsliv, er det litt underlig at representanten Andersen går til valg på en arveavgift som virkelig kommer til å sette kroken på døren for norske bedrifter, lokaleide bedrifter kysten rundt i det ganske land.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.
Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [13:59:17]

Interpellasjon fra representanten Carl-Erik Grimstad til kommunal- og moderniseringsministeren:

«Covid-19-pandemien har utfordret nasjonale og lokale myndigheter. På lokalt nivå har vi sett at smittevernlovens krav om å bringe formannskap og kommune-

styres inn i sentrale beslutningsprosesser har blitt erstattet av en ikke-hjemlet kriseledelse med omfattende fullmakter. Stortingets virke har også endret seg. Politikk har for alvor inntatt digitale møteflater. Det har skapt nye muligheter til å delta politisk – i en tid da tradisjonelt politisk engasjement generelt er svekket. Samtidig har smittevern hensyn begrenset tilgangen til tradisjonelle diskusjonsarenaer, som legger premissene for demokratiet vårt. I en krisesituasjon har vi opplevd utfordringer med å gjennomføre demokratiske prosesser, spesielt på lokalt nivå.

Vil regjeringen ta initiativ til en samlet og forskningsbasert rapport med erfaringer fra de demokratiske utfordringene og mulighetene som pandemien har utløst?»

Carl-Erik Grimstad (V) [14:00:41]: Vi har i dag nettopp vært gjennom en inngående debatt om koronakommisjonens rapport og regjeringens reaksjoner på denne. Det er et godt bakteppe for de problemstillingene jeg tar opp i denne interpellasjonen, men samtidig mener jeg det er grunn til å se situasjonen de siste fjorten månedene i et annet og mer grunnleggende demokratisk perspektiv. Det kommer her og nå til å dreie seg om forholdet mellom representant og velger, makt og legitimitet, altså det man for så vidt kan kalle et statsvitenskapelig kjerneområde – studiet av politiske institusjoners virkemåte, politisk atferd og offentlig politikk under de ekstreme betingelsene som en pandemi kan skape.

Jeg har med vilje unnlatt å ikle denne interpellasjonen en skarp partipolitisk brodd, i håp om at den kan mane til en refleksjon på tvers av ideologiske skillelinjer.

Koronakommisjonens rapport har vært grundig på en del rettsvitenskapelige problemstillinger, noe som åpenbart er av stor betydning når vår juridiske spisskompetanse skal analysere siste års erfaringer og anbefale nye forvaltningsreguleringer. Et av mine ankepunkter mot selve rapporten er at den hopper bukk over den atferdspolitiske analysen som legger grunnlaget for at f.eks. en del kommuner har valgt å se bort fra smittevernloven og nærmest har improvisert på plass nye beslutningsprosesser – sikkert i beste mening, men like fullt ikke i samsvar med lovverket. Som rapporten beskriver det: «Kommunelegene har fattet hastedtak [...] i noe større utstrekning enn det er rettslig adgang til.» Jeg har flere eksempler på slik praksis, men verken opposisjonen i kommunene eller pressen ser ut til å ha fattet særlig interesse for det.

Alle partiene på Stortinget er nå i gang med å gjennomføre digitale landsmøter der stortingsvalgprogram skal vedtas under helt nye betingelser. I slike prosesser blir forholdet mellom partiledelse og grasrot ofte satt på

prøve, og jeg synes vi alle kunne ha godt av gode refleksjoner over hvordan mangelen på den fysiske kontakten mellom delegatene kan ha påvirket beslutningsutfallet. Er det slik at enkelte partier har valgt bedre løsninger enn andre, og i så fall: etter hvilke kriterier?

Forholdet mellom storting og regjering har vært inngående problematisert både i den foreliggende rapporten og, ikke minst, i det offentlige ordsiftet. Likevel har få tatt for seg den enkelte representantens politiske virke under pandemien. Ombudsrollen er i beste fall endret, i verste fall er den blitt minimalisert. Jeg synes ikke vi skal være blinde for at dette i noen grad kan ha hatt en langsiktig betydning for forholdet mellom elite og velger, altså selve kjernen i vårt representative demokrati.

Det er all mulig grunn til å gi honnør til presidentskapet for måten arbeidet på Stortinget har vært organisert på, med pleksiglass, 87 representanter i salen, digitale høringer, tause maskevandringer i tomme korridorer og lunsj på kontoret eller på enkeltmannsbord som minner om eksamensavviklinger. Poenget mitt er det totale fraværet av normal politisk, sosial kontakt – ofte på tvers av partigrensene. Med et til dels nedsettende ord går dette gjerne under betegnelsen korridorpolitikk, men man skal ikke ha vært lenge på Stortinget før man ser den demokratiske betydningen av uformelle dialogarenaer i kompliserte beslutningsprosesser.

I midten av mars kunne vi lese en kunngjøring fra Statsministerens kontor om utenriksministeren som skulle på reise til Brussel og deretter gå i karantene ved hjemkomst. Som det het: «Utenriksminister Ine Eriksen Søreide vil delta fysisk på Natos utenriksministtermøte i Brussel 23. og 24. mars. [...] Deltagelse på Natos utenriksministtermøte er viktig for å ivareta norske utenrikspolitiske interesser.» Det var altså et ikke-digitalt møte.

Jeg har ikke registrert noen negativ reaksjon på nødvendigheten av utenriksministerens fysiske deltakelse – det skulle bare mangle – men det samme behovet kan vel også, riktignok i mindre målestokk, tenke seg å bli gjort gjeldende for den enkelte representant her i salen når det gjelder ivaretagelsen av våre velgeres interesser? For ikke å snakke om Stortingets internasjonale virksomhet, som heller ikke er uvesentlig i utviklingen av Norges relasjoner med utlandet, og som også åpenbart lider av mangelen på fysisk kontakt med kolleger utenfor landets grenser. Jeg kan ikke si at jeg har lagt merke til at noen har problematisert dette nevneverdig.

Mye har vært sagt og skrevet om den parlamentariske situasjonen vi har hatt det siste halvannet året, ikke minst knyttet til de finanspolitiske prosessene ved kompensasjons- og stimuleringsordninger. Hvis man ser isolert på forholdet mellom regjering og storting – altså isolert – er det åpenbart for de fleste at maktbalansen her i huset har tippet i favør av denne salen siden tiden med

en flertallsregjering. Så mye som enkelte av representantene her i salen godt kunne tenke seg en flertallregjering, er det opplagt at som institusjon har Stortinget hatt godt av et omdømmeløft i forhold til noe av det som preget inntrykket de første par årene av denne perioden.

Det er blitt etablert som et munnehell at koronaen har vært som et forstørrelsesglass på enkelte samfunnstrekk. Det blir selvsagt en spekulasjon, men kan det tenkes at gamle forslag om endret parlamentarisk praksis, herunder for eksempel investitur, som gjentatte ganger har vært fremmet her i salen, kan få fornyet tyngde under denne pandemien?

Og nå står vi foran et stortingsvalg, et valg der det ennå ikke er gitt noen å vite noe om på hvilken måte partiene skal møte sine velgere. I hvilken grad kommer den finansielle styrken til å være avgjørende – vil de store partiene med solidest økonomi være i stand til å overdøve alle de små i kampen om desibel og oppmerksomhet, gjennom kjøpt spalteplass i sosiale medier? Vil tilgangen til digitale analyseverktøy få betydning? Noen av oss husker vel fortsatt Cambridge Analytica. Får vi en valgkamp preget av politikere mot politikere, der velgerne forsvinner bak sine tv-skjermer og digitale plattformer? Hvilken betydning kommer forhåndsvalget til å få dersom våre helsemyndigheter anbefaler velgerne å spre sin stemmegivning over en lengre periode, så de i så liten grad som mulig står i kø foran urnene på selve valgdagen? Og ikke minst: Hvordan vil pandemien, regjeringens krisehåndtering og f.eks. debatten vi har hatt her i salen tidligere i dag, slå ut på selve valgresultatet?

De spørsmålene jeg har reist under dette innlegget, kan sikkert fylle mange forskningsrapporter. Likevel er jeg mest opptatt av de problemstillingene knyttet til pandemien som ingen av oss har oppdaget betydningen av. Hvilke problemstillinger er det vi har oversett, og som er av betydning for vårt demokratiske framtid? Det forbauser meg ikke så lite at koronakommisjonens rapport, som er så full av dyp juridisk innsikt – til tider temmelig spissfindig – ikke har ofret de langsiktige demokratiske konsekvensene større plass. Jeg kan neppe tenke meg et annet forskningstema som er så duket for et komparativt internasjonalt perspektiv.

Sikkert er det i alle fall at de kommende månedene kommer til å bli en stresstest for vårt demokrati, som en har uttrykt det. Derfor tillater jeg meg å antyde overfor statsråden at tiden nå bør være inne for et selvstendig, departementalt egeninitiert forskningsprosjekt på pandemi og demokrati.

Statsråd Nikolai Astrup [14:08:24]: Representanten Grimstad spør om regjeringen vil ta initiativ til en samlet og forskningsbasert rapport med erfaringer fra

de demokratiske utfordringene og mulighetene som pandemien har utløst.

Jeg vil takke representanten for et viktig spørsmål. Det korte svaret er at vi ikke bare vil, men at vi har allerede satt i gang et større forskningsprosjekt som skal undersøke tilstanden til det norske demokratiet. Arbeidet startet opp i november 2020 og er ledet av demokrati-forskere ved Universitetet i Oslo. De leverer sin første rapport høsten 2022.

Fremover planlegger vi å måle tilstanden til det norske demokratiet hvert fjerde år, slik at vi kan følge utviklingen over tid. Prosjektet skal sammenligne det norske demokratiet med andre demokratier, særlig i de nordiske landene. Forskerne skal lage mål som kan brukes til å se på om, og eventuelt hvordan, koronapandemien påvirker demokratiet og hvordan andre viktige forhold, som f.eks. digitalisering av samfunnet, terrortrusler, klimaendringer og migrasjon, slår ut på ulike sider av demokratiet vårt. Vi kan kalle det en gjennomgang av demokratiets helsetilstand. De analyseverktøyene som er utviklet for å måle denne helsetilstanden til demokratiet, er utviklet slik at de skal gi oss omfattende og nyanisert informasjon om demokratiet – uavhengig av om vi er i en pandemi eller ikke. Analyseverktøyene hjelper oss med å avdekke hvor det er potensial til å utvikle demokratiet videre, både hva vi må ta vare på, og hva som kan forbedres.

Jeg vil benytte anledningen til å berømme kommunene for deres vilje og evne til omstilling under koronapandemien – ikke minst gjelder det hvordan kommunene har ivaretatt demokratiske institusjoner og prinsipper i en tid hvor vi ikke har kunnet møtes rent fysisk. Inntrykket mitt er at bruken av digitale møter i kommunene har skutt fart under pandemien. En ordfører sa at hun ikke tidligere har opplevd at så mange innbyggere har fulgt kommunestyremøtene på nett. I lokalaviser kan vi også lese at både formannskapsmøter, utvalgsmøter og høringer har blitt lettere tilgjengelig for innbyggerne. Mange møter har blitt strømmet direkte på kommunenes nettsider og sosiale medier til glede for seere som kanskje ellers ikke ville funnet veien til tilhørerbenken.

Den nye kommuneloven, som trådte i kraft høsten 2019, inneholdt en utvidelse av muligheten for fjernmøter. Nå kan alle organene i kommunene og fylkeskommunene, inkludert kommunestyret og fylkestinget, ha fjernmøter. Det er ikke lenger krav om at en sak må haste. Denne endringen var på plass før pandemien, og den har det siste året fått testet seg og blitt bedre kjent.

Regjeringen har også fremmet forslag om at representantskap og styre i et interkommunalt selskap skal kunne ha fjernmøter. Mange av oss, både i kommuner og fylkeskommuner, i regjeringen og på Stortinget, har

gjort oss mange erfaringer med fjernmøter under pandemien. De fleste savner nok å møte kollegaer ansikt til ansikt, og flere enn meg har kanskje også erfart at ikke alt politisk arbeid er så enkelt å få gjennomført digitalt, slik også representanten var inne på. For eksempel kan kroppsspråk si mye som er vanskelig å fange opp i et fjernmøte. Mye av samspillet som er viktig for å finne frem til gode løsninger og kompromisser, er vanskelige å få til i digitale møter. Korridorpolitikken forsvinner.

Den økte digitaliseringen har likevel gitt oss erfaringer og lærdom som gjør at vi kan bruke teknologien på en enda bedre måte fremover. Det tror jeg ikke hadde skjedd like raskt uten pandemien, og mange av oss har nok gjennomført flere møter og møtt flere mennesker digitalt enn vi hadde rukket å gjøre fysisk. Resultatet er at flere får mulighet til å delta på ulike former for folkemøter og innspillmøter med politikere og folkevalgte. I løpet av de siste månedene har jeg f.eks. hatt fylkesvise møter med ordførerne i samtlige av landets kommuner. Dette ville vært vanskeligere å få til hvis vi skulle hatt fysiske møter.

Vi har nylig fått overlevert koronakommisjonens første rapport, som representanten også var inne på. Den inneholder interessante vurderinger om hvordan nasjonale og lokale myndigheter har ivaretatt demokratiske prinsipper under pandemien. Selve rapporten, men også de innhentede rapportene fra bl.a. Norges institusjon for menneskerettigheter, drøfter hvordan demokratiske spilleregler, som bl.a. involvering av innbyggerne, åpenhet om vurderinger og innsyn i folkevalgte organer og andre prinsipper, er fulgt under pandemien. Rapporten peker bl.a. på noen demokratiske utfordringer som oppsto da landet plutselig sto i en kritesituasjon og vedtak måtte treffes raskt, til dels på usikkert grunnlag. Kommisjonen kommer også med flere anbefalinger om hvordan demokratiet kan ivaretas på en bedre måte under liknende kriser. Rapporten ble levert for noen uker siden, men ettersom pandemien fortsatt pågår, skal kommisjonen arbeide videre og komme med ytterligere rapporter og anbefalinger.

Koronapandemien har slått ut på de globale demokratiindeksene, som f.eks. V-Dem Institute, Varieties of Democracy, som måler demokratiet tilstand i land verden over. Den siste rapporten viser at pandemien har ført til demokratiske utfordringer av mer alvorlig karakter i flere land. Når det gjelder landene med de best utviklede demokratiene, viser indeksen at de har stått seg bra gjennom pandemien, selv om det også i enkelte av disse landene er ting å ta tak i, og som vi bør forbedre fremover.

Demokratiet står sterkt i Norge og gjør det godt i internasjonale sammenligninger som måler demokratiutviklingen. Et levende og desentralisert demokrati er en

av grunnene til det. Demokratiet må hele tiden utvikles. Vi må derfor skaffe oss god kunnskap om tilstanden til det norske demokratiet for å se om vi bør gjøre noe annerledes. Vi møter også nye utfordringer, som f.eks. uønsket påvirkning ved valg, spredning av desinformasjon, hatytringer, trusler mot politikere og journalister og beslutningsprosesser som i en krisesituasjon og unntakstilstand ikke blir godt nok demokratisk forankret.

Tilstandsanalysen som jeg nevnte innledningsvis, vil se på ulike sider ved demokratiet, både knyttet til valg, deltakelse mellom valg, kvaliteten på den offentlige debatten, i hvilken grad ulike grupper i samfunnet i praksis har de samme mulighetene til politisk deltakelse, og konstitusjonell beskyttelse av individuelle rettigheter som f.eks. ytringsfrihet, bevegelsesfrihet og forsamlingsfrihet. Analysen vil omfatte alle deler av demokratiet, på både nasjonalt, regionalt og lokalt nivå.

Dette uavhengige forskningsprosjektet vil gi ny og oppdatert kunnskap om tilstanden til det norske demokratiet – etter hvert også i lys av koronapandemien, slik interpellanten har tatt til orde for.

Carl-Erik Grimstad (V) [14:15:01]: Jeg takker statsråden for et godt svar og veldig gode refleksjoner. Jeg øyner en kronikk her i et eller annet passende medium.

Jeg er selvsagt svært glad for dette utredningsarbeidet som nå er i gang, og sett fra et statsvitenskapelig synspunkt er det klart at det kommer til å sette spor etter seg. Men det er altså ikke spesielt rettet mot selve pandemisituasjonen. Det kommer til å følge demokratiutviklingen i lang tid framover, og det halvannet året vi har vært igjennom nå, har jo til de grader vært et unntakstilfelle, slik at i et komparativt perspektiv blir det nok et veldig rart resultat de første 14, 15, 16 månedene av analysetiden som dette utredningsarbeidet tar for seg.

Men så er det selvfølgelig helt riktig det statsråden sier – jeg var nok litt kritisk i min inngang til denne interpellasjonen – at det er selvfølgelig en rekke positive trekk som har utviklet seg når det gjelder demokrati forståelsen vår i løpet av denne tiden. Som jeg har sagt, er tellekorps i ferd med å gå ut av det norske språket – det blir ikke savnet – og vi har fått mer effektive måter å utvikle møter på, og digitale høringer her på Stortinget burde egentlig ha vært gjennomført for lenge siden. For det trekker altfor mye reisekapasitet for å sitte i tre minutter og snakke for f.eks. helse- og omsorgskomiteen, som jeg representerer, etter en lang reise fra Finnmark. Det kan sikkert være hyggelig det, men det er helt unødvendig både av klimahensyn og av tidsmessige hensyn for de viktige representantene som kommer fra lokalsamfunnene og inn til Stortinget. Vi kan med fordel fortsette med de digitale høringene selv etter at pandemien er over, etter mitt skjønn.

Så har jeg en bønn, som jeg forstår at statsråden bare er sånn passe interessert i å følge opp, og det dreier seg om: Hvordan skal vi klare å fange opp de problemstillingene jeg har berørt i mitt innledende innlegg? Jeg har tatt det opp i et tidligere innlegg her, i koronakommisjonsdebatten, at spørsmålet om kommunikasjon er spesielt dårlig berørt i den rapporten – 10 av 455 sider, om et spørsmål som er spesielt viktig for regjeringens håndtering av pandemisituasjonen. Det komparative perspektivet er etter mitt skjønn helt manglende også når det gjelder den politiske atferden knyttet til håndteringen. Det vil si: Den danske koronarapporten er mye grundigere og tar forholdene til nabolandene i betraktning.

Presidenten: Presidenten kan minne interpellanten om at vi hadde tellekorps for å fatte de nødvendige vedtak så sent som i mars 2020 her i Stortinget. Da var det nødvendig.

Statsråd Nikolai Astrup [14:18:21]: Det er mye som har skjedd siden mars 2020.

La meg starte med å si at jeg er enig i at dette er et tema som egner seg for en kronikk, og kanskje representanten og jeg skulle ta initiativet til å skrive en felles kronikk i et egnet medium. Det er jo ikke så ofte vi har både pressen og to potensielle kronikører samlet i salen, og hvor vi stort sett er de eneste her – med unntak av statsråd Raja, selvfølgelig, og han vil også være med, sier han. Så da blir han også med, statsråden altså – jeg skal passe på å omtale ham som det, president.

Men la meg også si: Ja, dette med demokratiprojektet kommer ikke til å fokusere helt spesifikt på pandemien isolert sett, men fordi man skal måle demokratistanden over tid og fortrinnsvis hvert fjerde år, vil jo dette prosjektet fange opp ulike variabler som påvirker tilstanden til det norske demokratiet. Nå er det pandemi. Om fire år kan det være noe helt annet, og mellom der – hvem vet hva som kan skje? Så jeg tror, i seg selv, at selv om prosjektet ikke er innrettet på pandemien isolert sett, vil det likevel fange opp i seg pandemiens effekter. Og kanskje er det sånn at noen av de konsekvensene, både positive og negative, som representanten drøfter, vil avtegne seg mye tydeligere når vi har pandemien noe mer på avstand, enn nå når vi står midt oppe i den. Så dette blir en interessant diskusjon ikke bare å ta nå, men også å følge og se på de langsiktige effektene for demokratiet i tiden fremover.

I dag tidlig startet jeg møtedagen med et møte med 90 mennesker fra hele Innlandet. Vanligvis, hvis jeg skulle gjort dette fysisk, ville jeg kanskje møtt tre-syv av gangen, per stopp i Innlandet, men på en time var vi faktisk 90 mennesker som snakket om generalistkommuneprinsippet. Det tenker jeg er veldig verdifullt også, at vi

nå virkelig har tatt i bruk de mulighetene som digitalisering gir.

Så skal vi være klar over de utfordringene som det også skaper, ved at man fjerner de uformelle arenaene, som jo ofte er de arenaene som genererer flest ideer. For en god del år siden, før jeg kom inn på Stortinget, ble jeg invitert til Møre og Romsdal Høyre, til årsmøte, for å innlede om EU. Jeg skjønnte om kvelden at det var jo slett ikke EU de var interessert i. De var interessert i å fortelle denne mulige nye Oslo-representanten om behovet for å bygge veier i Møre og Romsdal fylke, for, som de sa: I Oslo har dere fire felt, og her mangler vi gul stripe – og dette var det viktig at jeg forsto. Så jeg tror ikke vi skal undervurdere viktigheten av også de uformelle kanalene som de fysiske møtene legger til rette for.

Jeg gleder meg til å fortsette denne viktige debatten fremover og takker interpellanten for at han tok opp temaet.

Presidenten: Da er debatten i sak nr. 8 ferdig.

Sak nr. 9 [14:21:26]

Redegjørelse av kultur- og likestillingsministeren om ytringsfrihet og pressefrihet og om nåsituasjonen og måloppnåelsen i mediepolitikken i Norge

Statsråd Abid Q. Raja [14:21:46]: Ytringsfrihet er både grunnlaget og målet for mediepolitikken.

Ytringsfrihet er en fundamental individuell rettighet og avgjørende for samfunnsutviklingen, rettsstaten og demokratiet. Ytringsfrihet bidrar til et mer opplyst samfunn gjennom fri tilgang til et mangfold av informasjon og synspunkter. Det er selve grunnlaget for fri meningsdannelse og gjør at befolkningen kan være aktivt deltakende og kritisk tenkende medborgere i samfunnet.

Grunnloven pålegger myndighetene å legge til rette for fri meningsutveksling gjennom en åpen og opplyst offentlig samtale. Dette er det såkalte infrastrukturkravet i Grunnloven § 100.

Mediene fyller en uunnværlig rolle i infrastrukturen for offentlig utveksling av informasjon og meninger. Et mangfold av uavhengige, redaktørstyrte medier med samfunnsviktig journalistikk fra ulike samfunnsområder er av avgjørende betydning for ytringsfriheten og et velfungerende demokrati. Et slikt mediemangfold bidrar også til å styrke det norske og de samiske språkene.

I går var den internasjonale dagen for pressefrihet. Dagen er en markering av de fundamentale prinsippene om pressefrihet og forsvar av media. Det er også en dag for å minnes journalister som har mistet livet i utøvelsen av sitt yrke, for det er det mange av rundt om i verden.

Norge har en ambisjon om være en ledende nasjon i arbeidet med å fremme ytringsfrihet og uavhengige medier. Det er vi. Men det er en posisjon vi hver eneste dag må jobbe for å beholde og forbedre.

Ytringsfrihet og pressefrihet står sterkt i Norge. Vi toppe den internasjonale pressefrihetsindeksen til Reportere uten grenser for femte år på rad. Indeksen er basert på kriterier knyttet til åpenhet i samfunnet, mediernes uavhengighet, statlige rammebetingelser, journalisters sikkerhet og mediemangfold. Toppllasseringene viser at vi i stor grad lykkes på svært mange av disse områdene, og det er bra.

Mediemangfold er et sentralt mål for regjeringen. Medietilsynet dokumenterer utvikling og status for mediemangfoldet i Norge gjennom sitt årlige mediemangfoldregnskap, som første gang ble lagt fram i 2020. Regnskapet viser at vi har et mangfold av redaktørstyrte medier over hele landet, som står sterkt som nyhetskilder og fellesarena. Vi har også et godt bruksmangfold. Det vil si at store deler av befolkningen bruker mange ulike redaktørstyrte medier.

Det er viktig at vi alle eksponeres for flere kilder for å kunne se komplekse forhold i samfunnet fra forskjellige perspektiver. Staten og mediepolitikken skal ikke regulere hvilke medier folk bruker, men vi skal legge til rette for at befolkningen har tilgang til et mangfold av medier som dekker ulike sider av samfunnslivet. Mediemangfoldregnskapet viser at vi ligger godt an.

Covid-19-pandemien har styrket de redaktørstyrte mediernes rolle i det norske samfunnet. Bruken av både tv, nettaviser og strømmetjenester økte betraktelig under første del av pandemien. I en tid med et betydelig informasjonsbehov i befolkningen har mediene fungert som en nasjonal fellesarena og formidlet løpende nyhetsdekning, pressekonferanser, analyser og debatt. Også lokalmediene har spilt en viktig rolle som formidlere av løpende nyheter, ikke minst når det gjelder den lokale smittesituasjonen og smitteverntiltak.

Den samfunnsviktige journalistikken skal opplyse borgerne og granske kritikkverdige forhold. Mediene skal være en arena for et åpent og opplyst offentlig ordskifte. Mediene har spilt en uvurderlig rolle under covid-19 og fortjener hele samfunnets takk. De har holdt oss løpende oppdatert om både internasjonale og nasjonale forhold og situasjonen der vi bor. Mediene har formidlet konsekvenser av pandemiens utvikling og gitt oss informasjon om nødvendig smittevern. Mediene har – heldigvis – også stilt kritiske spørsmål til oss politikere og fagmyndigheter. Betydningen av dette kan ikke undervurderes. Kritiske spørsmål gir bedre politiske beslutninger. I tillegg har de redaktørstyrte mediene fungert som en viktig motvekt til spredning av desinformasjon om covid-19, som har foregått i sosiale medier. Un-

der covid-19-pandemien har den samfunnsviktige journalistikken virkelig demonstrert sin demokratiske funksjon, både nasjonalt og lokalt.

Det er nå godt over ett år siden det første covid-19-tilfellet i Norge. Næringslivet har stått, og står fortsatt, i en utrolig krevende situasjon. For regjeringen har det vært viktig å sikre at mediene har kunnet opprettholde sin samfunnsfunksjon i denne situasjonen. Noe av det første vi gjorde, var formelt å definere mediene som en viktig samfunnsfunksjon. Dette har sikret at nøkkelpersonell i mediene har kunnet stå i jobb, f.eks. ved at de har fått prioritert tilgang til barnehager. Vi etablerte i tillegg en midlertidig kompensasjonsordning for redaktørstyrte medier som har hatt inntektsbortfall som følge av covid-19. Denne ordningen var enda bedre enn de generelle ordningene for næringslivet ved at grensen ble satt allerede ved 15 pst. inntektssvikt. Vi satte grensen så lavt fordi vi ville sikre at mediene kunne opprettholde sin virksomhet under pandemien.

Kompensasjonsordningen var et resultat av god dialog med bransjen og vår evne til å sette inn tiltak når situasjonen krever det. 132 medier fikk utbetalt til sammen 92 mill. kr i kompensasjon for inntektsbortfall som følge av covid-19. Totalrammen for ordningen var på 300 mill. kr. Vi brukte altså ikke hele rammen. Det skyldes ikke at ordningen bommet på målet, det skyldes ganske enkelt at det har gått bedre for mediebransjen enn situasjonen i starten av pandemien ga grunn til å frykte. Enkelte medier har til og med valgt å betale tilbake kompensasjonen fordi de oppnådde gode økonomiske resultater til tross for pandemien. Det står det respekt av.

Men rapportene viser også at de små lokale mediene er mest sårbare i en slik krise, og de har vært hardest rammet av covid-19-pandemien. Som varslet i mediestøttemeldingen omfordeler vi mediestøtte til små lokale medier. Det gjør vi både fordi lokalmediene er viktige for lokaldemokratiet, og fordi mange av disse mediene har en liten og sårbar økonomi og trenger bistand til helt nødvendig innovasjon og digital omstilling.

Det står rett og slett bra til på ytrings- og mediefeltet i Norge. Sett i et internasjonalt perspektiv er Norge et åpent samfunn, med statlige rammevilkår som sikrer høy grad av ytringsfrihet og medienes uavhengighet. Vi har et mangfold av medier og en godt tilrettelagt infrastruktur for medieproduksjon og en mangfoldig mediebruk. Men det betyr ikke at vi kan slappe av og tenke at jobben er gjort.

Det er lett å ta ytringsfriheten som en selvfølge i et land som Norge og tenke at den både er solid forankret og på mange måter litt ukontroversiell. Men ytringsfrihet er allikevel ikke et enkelt tema. Ytringsfriheten er både et mål i seg selv og et virkemiddel – et virkemiddel for å fremme «sannhetssøken, demokrati og individets

frie meningsdannelse», slik det formuleres i Grunnloven. Det er derfor ikke de ytringene alle er enige om, som trenger vern. Likegyldigheter og selvfølgeligheter klarer seg fint uten. De ytringene som trenger vern, er de kontroversielle, de provoserende, de ytringene som bryter med etablerte sannheter. Det er disse ytringene som kan bringe oss framover, til bedre innsikt og forståelse. Samtidig er det også slike ytringer som nettopp gjør ytringsfriheten så vanskelig, og noen ganger så vond.

Hver dag ser vi nye eksempler på at ytringsfriheten enten blir satt under press, eller at den brytes mot andre hensyn og interesser. Ofte dreier det seg om dilemmaer som ikke har åpenbare svar. Ytringsfriheten kommer f.eks. opp når vi diskuterer

- koranbrenning opp mot voldelige demonstrasjoner mot SIAN
- retten til å kritisere myndighetenes pandemihåndtering opp mot framveksten av konspirasjonsmiljøer og vaksineskepsis
- den kunstneriske ytringsfriheten til Black Box opp mot hensynet til politikernes personvern
- retten til å argumentere kraftig for sine meninger i sosiale medier samtidig som en del – særlig i utsatte grupper – velger å trekke seg ut fordi kostnaden ved å stå i stormen blir for høy

Alle disse debattene, og flere, viser behovet for å ta et skritt tilbake og tenke litt overordnet og prinsipielt om den kanskje aller viktigste demokratiske rettigheten vi har. Derfor nedsatte regjeringen i fjor en ny ytringsfrihetskommisjon. Mandatet til kommisjonen tar for seg mange av de mest aktuelle, men samtidig vanskeligste, spørsmålene og dilemmaene i vår samtid.

Mandatet anerkjenner de redaktørstyrte journalistiske mediene som en helt sentral del av ytringsfrihetens infrastruktur. Kommisjonen er bedt om å vurdere de redaktørstyrte medienes rolle, og hvordan distribusjon i digitale kanaler i konkurranse med andre typer innhold påvirker rammebetingelsene for produksjon og formidling av kvalitetsjournalistikk. Kommisjonen skal også vurdere tiltak mot manipulering av offentligheten gjennom desinformasjon eller påvirkningskampanjer, og tiltak for å ivareta journalisters sikkerhet.

Digitalisering har endret strukturene og forutsetningene for ytrings- og mediefeltet. Digitalisering og innovasjon har gitt oss fantastiske nye verktøy å kommunisere med. Vi har alle telefoner som vi kan bruke til å ta bilder, filme og tekste med, og vi kan legge øyenviteneskildringene eller meningene våre ut på sosiale nettverk som når store deler av klodens befolkning. Verktøyene gjør det mulig å organisere seg og bli hørt på nye måter. Metoo, Black Lives Matter og videoopptakene av politimannen Derek Chauvin med kneet på nakken til George Floyd er noen få eksempler. Videre har plattfor-

mene skapt en infrastruktur som andre virksomheter, bl.a. mediene, benytter for å tilby innhold og tjenester til et bredt publikum.

Lenge var vi mest opptatt av de positive sidene ved de nye plattformene og verktøyene. De siste årene har vi sett mer av medaljens bakside. Plattformsselskapene, som Google og Facebook, har blitt svært store og spiller en viktig rolle i formidlingen av redaksjonelt stoff. Vi har sett flere eksempler på at plattformene griper inn overfor norske virksomheter og norske borgere på en måte vi ikke ønsker. For noen år siden sensurerte Facebook det historiske bildet av napalm-jenta fra Vietnamkrigen som Aftenposten publiserte. Nylig ble Holocaustsenteret utestengt i dagevis uten noen forklaring. Det viste seg at grunnen var en QAnon-illustrasjon som senteret hadde brukt i forbindelse med et arrangement om konspirasjonsteorier i det amerikanske presidentvalget. Vi har sett at Google ikke ville godkjenne NRK Super-appen på grunn av nakenhet i nettserien Superkroppen og Fantorangen som promptet.

Det er dypt problematisk når plattformene opptrer som sensurinstans overfor norske redaktører, basert på interne retningslinjer med utgangspunkt i amerikanske kulturelle normer og regler. Dersom et norsk redaktørstyrt medium publiserer innenfor rammene av norsk straffelov, medieansvarsloven og norske mediers presseetiske regelverk, bør ikke plattformen kunne overprøve dette. Dersom en plattform fjerner noe den ikke burde ha fjernet, bør norske organisasjoner, borgere og medievirksomheter ha et norsk kontaktpunkt de kan henvende seg til for å få en forklaring. Ideelt sett bør disse plattformene ha talspersoner som kan forsvare avgjørelser på direkten i Dagsnytt 18. Slik er det ikke i dag. Da NRK forsøkte å ta opp sperringen av Superkroppen i NRK Super-appen med Google, var de usikre på om de kommuniserte med en automatisert tjeneste eller en person. Eksempelet er kanskje litt komisk, men først og fremst skremmende. Vi kan ikke overlate ansvaret for den norske offentligheten til ansiktsløse teknologianter.

Plattformene har potensielt enorm innflytelse på hva du og jeg – ja, alle – får se på nettet. Med hemmelige oppskrifter – algoritmer – avgjør de hvilket innhold som løftes opp og promoterer i Facebook-feeden, hvilken filmsnutt som er den neste som starter på YouTube, hvilken filterboble du roter deg inn i på Instagram, og hvilket innhold som begravnes på andre eller tredje side av søkeresultatene på Google. Vi mener det er helt nødvendig med en offentlig debatt om hvilke prioriteringer som ligger bak når plattformene velger ut innhold for oss.

Derfor går vi inn for økt transparens, bl.a. rundt plattformenes anbefalingsalgoritmer. Det ligger i ytringsfrihetskommisjonens mandat å vurdere disse problemstillingene. Kommisjonen skal drøfte hvordan

myndighetene kan bidra til at nye portvokterfunksjoner blir praktisert i tråd med prinsippene om ytringsfrihet, etterrettelighet og uavhengighet, og drøfte behovet for å avklare plattformenes rolle og rettslige ansvar og vurdere internasjonalt samarbeid og eventuell regulering.

Det sier seg selv at mange av disse utfordringene ikke kan løses på nasjonalt nivå. Her er det behov for internasjonale kjøreregler. EU har fremmet forslag om en ny forordning kalt Digital Services Act, som bl.a. inneholder et rammeverk for hvordan teknologiselskaper skal forholde seg til ulovlig innhold på sine plattformer, mer åpenhet om plattformenes bruk av algoritmer samt å styrke forbrukernes rettigheter ved å legge til rette for sikker bruk av digitale tjenester og ved at brukere skal kunne anmelde ulovlig innhold og bestride at plattformer fjerner innholdet deres. Vi tar sikte på å utarbeide en EFTA-posisjon for å ivareta våre interesser.

Som en del av den digitale strategien har EU videre foreslått en Digital Markets Act der store plattformsselskaper vil bli utpekt som portvoktere og ilagt plikter som bidrar til balanserte og åpne konkurransevilkår. Det innebærer bl.a. å forby de store plattformene å diskriminere til fordel for egne tjenester, og å sikre tredjeparter tilgang til data som deres egne tjenester genererer på plattformen. Også her vil Norge arbeide for å ivareta norske virksomheters og forbrukeres interesser i utarbeidelsen av den endelige forordningen.

Endringsdirektivet til direktivet om audiovisuelle medietjenester, også kalt AMT-direktivet, ble vedtatt i 2018. Endringsdirektivet oppdaterer AMT-direktivet fra 2010 og inneholder mange nye og oppdaterte regler som vil prege den norske reguleringen av fjernsyn og audiovisuelle bestillingstjenester de kommende årene.

I tillegg stiller direktivet krav til videodelingsplattformtjenester, dvs. tjenester som brukes til å dele brukergenerert innhold. YouTube er kanskje det mest kjente eksemplet. Dette er tjenester som ikke har vært underlagt detaljert regulering på EØS-nivå tidligere. Medlemsstatene må pålegge tilbydere av YouTube og andre slike tjenester å gjennomføre tiltak for bl.a. å beskytte mindreårige mot skadelig innhold. Slik sett kan vi si at dette er EUs første skritt på veien mot en mer detaljert regulering av de store teknologiske plattformene.

Endringsdirektivet inneholder videre bl.a. to tiltak for å fremme europeisk audiovisuelt innhold. Det ene er et krav om at strømmetjenester, som f.eks. Netflix, skal ha minst 30 pst. europeisk innhold i sine kataloger, og at dette innholdet gis en framtrædende plassering. Det andre er at medlemsstatene kan pålegge slike aktører en plikt til å bidra til finansiering av audiovisuelle produksjoner. Som varslet i statsbudsjettet for 2020, vil vi legge fram et forslag om at de må investere en andel av sin omsetning i norske audiovisuelle produksjoner.

Endringsdirektivet inneholder også en rekke andre bestemmelser, bl.a. skjerpede krav til tilrettelegging for personer med funksjonsnedsettelse, økte krav til uavhengighet for tilsynsmyndighetene på feltet og økt fleksibilitet for visning av reklame i fjernsyn.

Direktivet er EØS-relevant, men er ikke enda innlemmet i EØS-avtalen. Direktivet krever omfattende endringer i kringkastingsregelverket, og departementet tar sikte på å fremme et høringsnotat med forslag til gjennomføring av endringsdirektivet til høsten.

Digitaliseringen av økonomien innebærer at selskap i dag kan ha betydelig verdiskaping i et land uten å være fysisk til stede. Samtidig er hovedregelen i internasjonale skatteregler at et selskaps inntekter bare kan skattlegges om de er fysisk til stede i landet. Dette reiser problemstillinger som berører mange land og krever internasjonale løsninger.

Et samarbeidsorgan i OECD/G20 arbeider med en samordnet løsning for internasjonal beskatning, som er delt opp i to pilarer. Pilar 1 dreier seg om ny fordeling av beskatningsrett uavhengig av selskapenes fysiske tilstedeværelse, med økt beskatningsrett til markedslandene. Pilar 2 handler om å sikre en minimumsbeskatning av store multinasjonale selskap. Norge deltar aktivt i dette arbeidet.

Målet er å oppnå enighet innen midten av 2021. Bidragsadministrasjonen har uttrykt støtte til dette arbeidet og foreslått endringer i sitt skattesystem som vil innebære en minimumssats for beskatning av flernasjonale selskap. Dette øker sannsynligheten for at vi kan oppnå internasjonal enighet om felles løsninger.

Digitaliseringen gir økte ytringsmuligheter og en styrket informasjonsfrihet, men også økt tilfang av hets, hatefulle ytringer, falske nyheter og desinformasjon.

Journalister opplever hets og trusler, både fysisk og digitalt. Det samme gjør en del av dem som velger å delta aktivt i det offentlige ordskiftet. En ny undersøkelse fra Medietilsynet som ble presentert sist uke, viser at omtrent én av ti har opplevd en eller annen form for sjikane på nett. Det betyr at de fleste heldigvis ikke har vært utsatt for slike opplevelser, men andelen er dobbelt så høy blant de yngste aldersgruppene. Og for dem som opplever hets og hatefulle ytringer, er dette selvfølgelig veldig alvorlig.

Dette har jeg dessverre personlige erfaringer med. I mitt tilfelle endte det med en fellende dom mot den truede personen, men jeg kan skrive under på – og det tror jeg mange politikere kan – at hets kan være belastende både som politiker og som privatperson. Men det er også et faresignal for demokratiet når fire av ti som har vært utsatt for nettsjikane, sier at de er blitt mer forsiktige med å si sin mening. Videre er desinformasjon og fal-

ske nyheter en stadig større trussel mot demokratiske prosesser.

Åpenhet og tillit er grunnleggende i demokratiet vårt. Vi vil opprettholde den høye tilliten folk har til gjennomføringen av demokratiske valg i Norge. I juni 2019 lanserte regjeringen derfor en tiltaksplan med formål å styrke motstandsdyktigheten mot påvirkning og hybride trusler i gjennomføringen av kommunestyre- og fylkestingsvalg det året. Fram mot årets stortingsvalg og sametingsvalg utarbeides det nye konkrete tiltak.

De redaktørstyrte journalistiske mediens demokratiske rolle hviler særlig på to forutsetninger: For det første at de er redaksjonelt uavhengige, fra både myndigheter, eiere og andre aktører. For det andre at de drives etter publisistiske prinsipper om etterrettelighet og kildekritikk, slik at vi alle kan bruke den informasjonen vi får, som grunnlag for egen meningsdannelse.

Vi ser i dag en del utviklingstrekk som kan true den åpne og frie samfunnsdebatten som demokratiet vårt bygger på og er avhengig av – slik som desinformasjon og påvirkningsoperasjoner, framveksten av konspirasjonsteorier, hat og hets i sosiale medier eller frykten for overvåking eller for å legge igjen elektroniske spor i kommunikasjonsnettene. Redaktørstyrte journalistiske medier som vi kan ha tillit til, er en viktig del av forsvarssverket. Derfor er det nødvendig å verne om redaktørinstituttet for å sikre den frie og uavhengige journalistikken.

I 2020 fikk regjeringen vedtatt den nye medieansvarsloven. Det er en lov som mediene selv også har vært veldig positive til. Et hovedmål med loven er å skape insentiver for god ledelse og kontroll av redaksjonelle medier basert på journalistiske normer og prinsipper. Det gjøres ved at redaktøren får en særlig uavhengig stilling og samtidig tar et utvidet rettslig ansvar for innholdet. Loven inneholder også regler om ansvar for ytringer i kommentarfelt og debattfora tilknyttet redaktørstyrte journalistiske medier og en avklaring av ansvaret til eiere, utgivere og tekniske medvirkere.

Jeg mener at klare og forutsigbare ansvarsregler forankret i redaktørens uavhengige stilling bidrar til at vi også i framtiden kan ha tilgang til journalistikk av høy kvalitet.

Ulike undersøkelser viser at befolkningen generelt har høy tillit til norske redaktørstyrte journalistiske medier. Og dette må det vernes om. Tillit er en forutsetning for at de redaktørstyrte mediene skal kunne fungere som en helt nødvendig motvekt til spredning av desinformasjon. Betydningen av dette har vi ikke minst sett nå under pandemien. Over halvparten av oss har kommet over falske nyheter om covid-19. Det er på ikke-redaksjonelle nettsteder, som bl.a. Facebook, at de fleste tilfeller av falske nyheter forekommer. Desinformasjon

og falske nyheter er et av våre mest alvorlige samfunnsproblem. Vi har sett hvor ille det kan gå dersom denne typen informasjon får fotfeste. Fornektelse av covid-19 kan i ytterste konsekvens føre til dødsfall. Et annet eksempel er desinformasjon og falske nyheter i forbindelse med presidentvalget i USA i fjor, som medvirket til at QAnon-tilhengere stormet Kongressen. Det viste oss at desinformasjon og falske nyheter kan være en trussel mot selve demokratiet.

Den nye ytringsfrihetskommisjonen skal drøfte tiltak mot manipulering av og svekkelse av tilliten til det offentlige rom gjennom desinformasjon, påvirkningskampanjer og falske nyheter. I denne sammenheng skal kommisjonen også drøfte tiltak for å fremme motstandsdyktighet og kritisk medieforståelse i befolkningen.

Et stadig mer komplekst medielandskap stiller større krav til oss som mediebrukere. God kritisk medieforståelse er en forutsetning for å skaffe seg tilgang til informasjon og på en ansvarlig og trygg måte bruke og kritisk vurdere medieinnhold. Et viktig mål for mediepolitikken må derfor være at alle skal kunne tilegne seg denne kompetansen – slik at vi kan utvise digital dømmekraft, slik at vi kan forstå en kompleks virkelighet, slik at vi kan skille mellom meninger og fakta og mellom redaksjonelt og kommersielt innhold, slik at vi kan avsløre falske nyheter. Utvikling av kritisk medieforståelse er blitt stadig viktigere de siste årene i lys av det enorme tilfanget av innhold og kilder vi alle eksponeres for hver eneste dag.

Regjeringen ønsker å utvikle den kompetansen vi alle trenger for å kunne håndtere den komplekse medievirkeligheten, som er en så stor del av hverdagen vår. En viktig del av dette arbeidet er å skaffe kunnskap om den kritiske medieforståelsen i befolkningen. Medietilsynet er godt i gang med dette arbeidet og har de siste årene gjennomført to store undersøkelser for å kartlegge befolkningens kritiske medieforståelse. Undersøkelsene viser bl.a. at evne til kritisk medieforståelse henger sammen med alder og utdanning. For eksempel vet de yngre mer om å ivareta personvern på nett og hvordan algoritmer fungerer, mens de eldre vet mer om eierskap i og finansiering av tradisjonelle medier. Dette er innsikt vi bruker for å utvikle treffsikre tiltak rettet mot prioriterte grupper. Med Kunnskapsløftet 2020 har regjeringen styrket arbeidet med god mediekompetanse i grunnskolen og den videregående skolen. Det bidrar til å styrke barn og unges digitale dømmekraft.

Medietilsynet driver aktiv kunnskapsformidling, rådgiving og kommunikasjon rettet mot ulike grupper i befolkningen. Gjennom arrangementer, undervisningsopplegg, utvikling av verktøy og kampanjer blir barn og unge, foreldre og besteforeldre bedre rustet til å møte den nye mediehverdagen.

I dag er det digitale en integrert del av barn og unges hverdag. Pandemien har bidratt til å skyve enda flere aktiviteter og mer av den sosiale kontakten over på digitale arenaer.

Utgangspunktet for regjeringens arbeid på dette området er at nettet først og fremst gir enorme positive muligheter – for både sosial kontakt, læring, underholdning og kreativ utfoldelse. Samtidig vet vi at digitale aktiviteter og arenaer også kan utsette barn og unge for ulike former for risiko. Det kan dreie seg om eksponering for pornografi og voldelig innhold, innhold om selvska- ding eller selvmord, kroppspress, hatytringer, desinformasjon og fare for nettovergrep.

I barne- og ungdomskulturmeldingen, som ble lagt fram 19. mars, varslet regjeringen derfor at det skal utarbeides en nasjonal strategi for trygg digital oppvekst. Barne- og familieministeren og Medietilsynet skal ha koordinerende roller på henholdsvis regjeringensnivå og det mer praktiske publikumsrettede nivået. Formålet er å legge til rette for en samordnet, målrettet og effektiv offentlig innsats for å trygge barn og unges digitale liv.

Medieskadelighetsutvalgets utredning, som ble lagt fram 15. mars i år, danner et viktig grunnlag for det videre arbeidet. Utvalget har bl.a. hatt i oppgave å kartlegge eksisterende kunnskap om skadevirkningene av eksponering for ulike typer medieinnhold og å skissere alternative muligheter for å sikre barn bedre beskyttelse mot skadelig innhold i digitale medier. Utvalget anbefaler bl.a. en styrking og utvidelse av kritisk mediekompetanse i skole og barnehage og å utvikle tiltak for å øke foresattes kompetanse til å veilede barna sine i møte med den digitale medievirkeligheten, gjerne i samarbeid med skoleverket. Utredningen gir også en oppdatert oversikt over tilgjengelig forskning på skadevirkninger av eksponering for ulike typer medieinnhold. Dette blir til stor hjelp når vi nå skal legge grunnlaget for en mer effektiv og faktabasert innsats gjennom en nasjonal strategi.

Demografiske og sosiale skillelinjer knyttet til hvilke medier folk bruker, kan føre til informasjonskløfter, f.eks. ved at enkeltgrupper ikke tar i bruk de redaktørstyrte mediene som har en fellesarenafunksjon i samfunnet. Dette kan medføre en mer fragmentert offentlighet, økt risiko for polarisering og ekkokamre. Det kan også medføre at enkelte grupper ikke får tilstrekkelig informasjon til å ta kvalifiserte valg.

Mediemangfoldsregnskapet som Medietilsynet utarbeider, peker på tendenser til slike informasjonskløfter mellom ulike grupper i befolkningen. Denne utviklingen må vi følge nøye framover. Mediemangfoldsregnskapet viser i tillegg at vi ikke vet nok om ulike innvandringsgruppers mediebruk. Dette ble også tydelig i forbindelse med behovet for å nå ut med informasjon om

covid-19 til alle deler av befolkningen. Vi har derfor nå satt i gang flere undersøkelser for å øke kunnskapen på dette området. Vi skal bl.a. undersøke hvordan ulike innvandrergupper har fått tilgang til informasjon om covid-19. Vi skal også gjennomføre en større undersøkelse av medievanene til ulike innvandrergupper generelt. Det er mange år siden dette sist ble gjort. Og vi trenger kunnskap om dette for å vite om vi har en mediepolitikk som er relevant for ulike grupper av innvandrere.

Digitaliseringen og globaliseringen gir endrede strukturer på mediefeltet som påvirker de økonomiske rammevilkårene for medievirksomhet i Norge. Som jeg har vært inne på tidligere, møter de norske mediene stadig sterkere konkurranse fra de store globale aktørene, som Facebook, HBO, Netflix og Spotify. Det setter store krav til digitalisering og produktutvikling i de norske redaktørstyrte mediene i kampen om det norske mediekonsumet, annonsemarkedet og brukernes betalingsvilje. Den stadig økende globale konkurransen og overgangen til digitalt mediekonsum utfordrer norske mediers driftsgrunnlag.

Medietilsynet utarbeider hvert år rapporter om den norske medieøkonomien, som gir informasjon om utviklingen i konkurransesituasjonen, økonomien og mangfoldet i mediemarkedet. Det overordnede bildet er at tv-virksomhetene økte driftsinntektene, mens inntektene til radiovirksomhetene og avisene gikk ned i 2019. Men mediebransjen er en bransje med svært ulike aktører, og variasjonen mellom medievirksomhetenes økonomi er derfor stor.

Covid-19-pandemien har forsterket de økonomiske utviklingstrekkene vi har sett hos norske medier de siste årene: Annonseinntektene går ned, mens brukerinntektene øker, og de blir dermed stadig viktigere for medieøkonomien. De norske mediene har gjort en god jobb med å utvikle sine forretningsmodeller i tråd med den nye markedssituasjonen. En nylig publisert rapport, bestilt av Nordisk ministerråd om covid-19s effekter på de nordiske nyhetsmediene, viser at nedgangen i digitale reklameinvesteringer har vært lavest i Norge. Dette skyldes bl.a. at mediene her i landet hadde en sterk posisjon i det digitale reklamemarkedet også forut for pandemien. De norske mediene har også den mest positive utviklingen når det gjelder brukerbetaling: Nær dobbelt så mange nordmenn som innbyggere i våre naboland, betaler for digitalt redaksjonelt innhold, og i Norge betaler tre ganger så mange som gjennomsnittet i Europa.

Det er gledelig at mediene har hatt vekst i brukerinntekter de siste årene, men jeg er klar over at dette ikke kompenserer fullt ut for fallet i annonseinntekter. Mange medievirksomheter opplever svekket lønnsomhet, særlig som følge av økende global konkurranse og digitalisering, men også som følge av at vi har et omfat-

tende mediemangfold i Norge. Dette er en styrke sett fra et demokratiperspektiv, men i et markedsperspektiv innebærer det en tøff konkurranse om annonsekroner og brukernes penger.

I en slik markedssituasjon må mediepolitikken bidra med forutsigbare rammer som kan gjøre mediene i stand til å tilpasse seg markedet og nye mediebruksvaner, og utvikle produkter, løsninger og strategier for å fylle sin demokratiske funksjon. (Presidenten klubber.)

Presidenten: Da tror presidenten at vi dessverre må ta en pause i redegjørelsen. Det er et godt tema, som krever at man får tid til en skikkelig fullføring og gjennomgang. Det blir pause i redegjørelsen, så tar vi votering, og så kommer vi tilbake til redegjørelsen etter voteringen.

Votering

Etter at det var ringt til votering, uttalte

presidenten: Da er Stortinget klar til å gå til votering. Vi starter med resterende saker fra torsdag 27. april, dagsorden nr. 73.

Votering i sak nr. 16, debattert 27. april 2021

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Silje Hjemdal, Solveig Horne, Kari Kjønås Kjos og Himanshu Gulati om voksen stebarnsadsopsjon (Innst. 347 S (2020–2021), jf. Dokument 8:107 S (2020–2021))

Presidenten: Under debatten har Silje Hjemdal satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en lovendring slik at det blir det voksne barnet selv som vurderer hva som er til beste for vedkommande i saker om stebarnsadsopsjon av voksne barn.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 70 mot 15 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.40)

Presidenten: Under debatten ble forslaget i tilråningen endret.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringen sikre at det myndige barnets mening vektes tyngre i saker om voksen stebarnsadsopsjon.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling med den nevnte endring ble enstemmig bifalt.

Presidenten: Stortinget fortsetter med votering over sakene fra mandag 3. mai, dagsorden nr. 75.

Votering i sak nr. 1, debattert 3. mai 2021

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Siv Jensen, Jon Georg Dale, Silje Hjemdal og Bengt Rune Strifeldt om å avvikle den urettferdige avkortningen i pensjon for gifte og samboende pensjonister (Innst. 361 S (2020–2021), jf. Dokument 8:122 S (2020–2021))

Presidenten: Under debatten har Erlend Wiborg satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til nødvendige lovendringer som avvikler avkortningen i pensjoner med bakgrunn i sivilstatus.»

Det voteses alternativt mellom dette forslaget og komiteens innstilling.

Rødt har varslet støtte til forslaget.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Dokument 8:122 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Siv Jensen, Jon Georg Dale, Silje Hjemdal og Bengt Rune Strifeldt om å avvikle den urettferdige avkortningen i pensjon for gifte og samboende pensjonister – vedtas ikke.

V o t e r i n g:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet ble innstillingen bifalt med 71 mot 17 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.44)

Votering i sak nr. 2, debattert 3. mai 2021

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Erlend Wiborg, Sivert Bjørnstad, Jon Georg Dale og Himanshu Gulati om å nedsette et forenklings- og moderniseringsutvalg (Innst. 362 S (2020–2021), jf. Dokument 8:123 S (2020–2021))

Presidenten: Under debatten har Erlend Wiborg satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen nedsette et forenklings- og moderniseringsutvalg som skal gjennomgå og fremme forslag til endringer i arbeidervernlovgivningen. Målet med endringene er å gjøre lovverket mer brukervennlig for bedrifter, tillitsvalgte og ansatte. I tillegg bes regjeringen innarbeide i utvalgets mandat at det skal se på forenklinger og endringer som bedre legger til rette for et mer fleksibelt arbeidsliv.»

V o t e r i n g:

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 72 mot 16 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.45)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

Stortinget ber regjeringen nedsette et forenklings- og moderniseringsutvalg der partene i arbeidslivet er med, som skal gjennomgå og fremme forslag til språklige endringer i arbeidervernlovgivningen. Målet med endringene er å gjøre lovverket mer brukervennlig for bedrifter, tillitsvalgte og ansatte.

Presidenten: Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble bifalt med 44 mot 43 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.17)

Votering i sak nr. 3, debattert 3. mai 2021

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes, Lars Haltbrekken, Nicholas Wilkinson, Mona Fagerås, Arne Nævra og Eirik Faret Sakariassen om å gi mennesker med funksjonsnedsettelse mulighet til å velge nullutslippsbiler i Nav (Innst. 365 S (2020–2021), jf. Dokument 8:132 S (2020–2021))

Presidenten: Under debatten har Arne Nævra satt fram to forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at det stilles miljøkrav i alle behov- og kravspesifikasjoner for

anbudskonkurranser i Nav om at leverandører må tilby nullutslippsbiler for gruppe 2-bil.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at tilskudd til kjøp av gruppe 1-bil gjennom Nav dobles ved innkjøp av nullutslippsbiler, og fremme eventuelle nødvendige forslag for å sikre dette.»

Det voteres alternativt mellom disse forslagene og komiteens innstilling.

Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslagene.

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:132 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torgeir Knag Fylkesnes, Lars Haltbrekken, Nicholas Wilkinson, Mona Fagerås, Arne Nævra og Eirik Faret Sakariassen om å gi mennesker med funksjonsnedsettelse mulighet til å velge nullutslippsbiler i Nav – vedtas ikke.

Votering:

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble innstillingen bifalt med 78 mot 7 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.21)

Votering i sak nr. 4, debattert 3. mai 2021

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås, Eirik Faret Sakariassen, Kari Elisabeth Kaski, Karin Andersen og Freddy André Øvstegård om å tydeliggjøre forbud mot seksuell trakassering i arbeidsmiljøloven (Innst. 364 S (2020–2021), jf. Dokument 8:137 S (2020–2021))

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, fra Arild Grande på vegne av Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti
 - forslag nr. 2, fra Per Olaf Lundteigen på vegne av Senterpartiet
 - forslag nr. 3, fra Bjørnar Moxnes på vegne av Rødt
- Det voteres over forslag nr. 3, fra Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede lovfesting av erstatningsansvar for arbeidsgivere ved brudd på vernebestemmelsen i likestillings- og diskrimineringsloven § 13 sjetten ledd.»

Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Rødt ble med 71 mot 17 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.08)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 2, fra Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen om at § 13 i lov om likestilling og forbud mot diskriminering tas inn i arbeidsmiljøloven § 13-1, som omhandler vern mot diskriminering.»

Rødt har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Senterpartiet ble med 77 mot 11 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.55)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreslå endringer i arbeidsmiljøloven slik at arbeidsgivers ansvar for å forebygge og forhindre seksuell trakassering på arbeidsplassen fremgår tydelig av arbeidsmiljøloven § 4-3, samt sørge for at det henvises til trakasseringsbestemmelsene i likestillings- og diskrimineringsloven i samme paragraf.»

Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslaget.

Senterpartiet har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti ble med 45 mot 43 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.22)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:137 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås, Eirik Faret Sakariassen, Kari Elisabeth Kaski, Karin Andersen og Freddy André Øvstegård om å tydeliggjøre forbud mot seksuell trakassering i arbeidsmiljøloven – vedtas ikke.

Presidenten: Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 53 mot 34 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.04)

Votering i sak nr. 5, debattert 3. mai 2021

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i folketrygdloven (sykepenger og pleiepenger) (Innst. 359 L (2020–2021), jf. Prop. 104 L (2020–2021))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

l o v

om endringer i folketrygdloven (sykepenger og pleiepenger)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 8-4 andre ledd oppheves. Nåværende tredje og fjerde ledd blir andre og tredje ledd.

§ 8-8 andre og nytt tredje ledd skal lyde:

Medlemmet har plikt til å være i arbeidsrelatert aktivitet, jf. § 8-7 a første ledd og arbeidsmiljøloven § 4-6 første ledd, så tidlig som mulig, og senest innen 8 uker. Dette gjelder ikke når medisinske grunner klart er til hinder for slik aktivitet, eller arbeidsrelaterte aktiviteter ikke kan gjennomføres på arbeidsplassen.

Retten til sykepenger faller bort dersom medlemmet uten rimelig grunn nekter å gi opplysninger eller medvirke til utredning, eller uten rimelig grunn nekter å ta imot tilbud om behandling, rehabilitering, tilrettelegging av arbeid og arbeidsutprøving eller arbeidsrettede tiltak, se også § 21-8. Det samme gjelder dersom medlemmet uten rimelig grunn unnlater å medvirke ved utarbeiding og gjennomføring av oppfølgingsplaner, unnlater å delta i dialogmøter som nevnt i første ledd, eller unnlater å være i arbeidsrelatert aktivitet som nevnt i andre ledd.

§ 8-9 tredje ledd skal lyde:

Etter søknad kan et medlem også ellers få sykepenger under opphold i utlandet i inntil fire uker i løpet av en tolv månedersperiode. Det kan bare gis sykepenger under opphold i utlandet når det er avklart med arbeidsgiver og

sykmelder at utenlandsoppholdet ikke vil være til hinder for planlagt aktivitet og behandling. Det er også et vilkår at utenlandsoppholdet ikke vil hindre Arbeids- og velferdsetatens kontroll og oppfølging.

§ 8-12 første ledd tredje punktum skal lyde:
Dersom trygden yter sykepenger i de første 16 kalenderdagene, ytes det sykepenger i opptil 260 dager.

§ 8-44 overskriften skal lyde:

Arbeidstaker på skip

§ 8-48 andre ledd skal lyde:

Et medlem som samtidig fyller vilkårene for sykepenger og for arbeidsavklaringspenger, skal først benytte retten til sykepenger fullt ut. Dersom sykepengegrunnlaget er mindre enn to ganger grunnbeløpet, kan medlemmet likevel velge ytelse.

§ 8-55 første ledd bokstav c oppheves. Nåværende bokstav d til f blir bokstav c til e.

§ 9-4 skal lyde:

§ 9-4 Opphold i Norge eller i utlandet

Det er et vilkår for rett til ytelser etter dette kapitlet at medlemmet oppholder seg i Norge.

Det gis likevel ytelser etter dette kapitlet ved opphold i utlandet til

- a) *en person som er medlem etter §§ 2-5, 2-6 eller 2-8*
- b) *et medlem som har omsorgen for et barn som er innlagt i helseinstitusjon for norsk offentlig regning, eller der barnet får oppholdet dekket etter avtale med et annet land om trygd.*

Et medlem kan også ellers få ytelser etter dette kapitlet i inntil åtte uker i løpet av en tolv månedersperiode. Medlemmet skal informere Arbeids- og velferdsetaten om utenlandsoppholdet.

Når et medlem som arbeider i utlandet, har rett til ytelser etter kapittel 9, utbetaler arbeidsgiveren ytelsen og får refusjon fra trygden.

§ 9-11 andre ledd tredje punktum oppheves.

§ 9-11 tredje ledd skal lyde:

Det gjøres unntak fra andre ledd første punktum når barnets sykdom, jf. § 9-10, medfører at omsorgspersonen ikke kan være i arbeid fordi barnet må ha tilsyn og pleie om natten, eller omsorgspersonen må være i beredskap.

§ 9-16 første ledd skal lyde:

For å få rett til pleiepenger etter § 9-10 må det legges fram en legeerklæring fra lege i spesialisthelsetjenesten. Det samme gjelder ved forlengelse av pleiepengeperioden.

§ 9-16 tredje ledd oppheves. Nåværende fjerde til sjette ledd blir tredje til femte ledd.

§ 11-27 første ledd skal lyde:

Et medlem som har rett til arbeidsavklaringspenger og samtidig fyller vilkårene for å få en annen folketrygd-ytelse som skal dekke det samme inntektstapet i det samme tidsrommet, kan velge ytelse. Dette gjelder ikke i tilfeller som nevnt i § 8-48 andre ledd første punktum.

II

Loven trer i kraft fra den tiden Kongen bestemmer.

Endringene i folketrygdloven §§ 8-48, 8-55 og 11-27 skal gjelde for saker der første fraværsdag inntreffer etter ikrafttreddelsen.

Endringene i folketrygdloven § 8-9 skal gjelde for utenlandsopphold som starter etter ikrafttreddelsen.

Endringene i folketrygdloven §§ 8-4, 8-8, 8-12, 9-4, 9-11 og 9-16 skal gjelde fra ikrafttreddelsen for både nye tilfeller og saker der arbeidsuførheten eller sykdommen har oppstått før ikrafttreddelsestidspunktet og vedvarer etter dette tidspunktet.

Presidenten: Det votes over I § 9-4.

Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 70 mot 18 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.42)

Presidenten: Det votes over I, § 8-9 tredje ledd første punktum, § 8-48 andre ledd og § 8-55 første ledd c.

Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 44 mot 43 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.11.16)

Presidenten: Det votes over resten av I samt II.

Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 83 mot 2 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.11.41)

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble bifalt med 84 mot 2 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.12.06)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 6, debattert 3. mai 2021

Innstilling fra transport- og kommunikasjonskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Arne Nævra, Eirik Faret Sakariassen, Geir Pollestad og Siv Mossleth om stans av planer om flytting av kontrollsentralen på Sola (Innst. 366 S (2020–2021), jf. Dokument 8:140 S (2020–2021))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

Stortinget ber regjeringen gjøre det klart overfor Avinor at et brudd med samlokalisering av Hovedredningssentralen og kontrollsentralen på Sola ikke kan aksepteres, og at flytting av kontrollsentral og flygeledere til Røyken ikke må skje.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7, debattert 3. mai 2021

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Midlertidig lov om forvaltning av personell i Forsvaret for å avhjelpe konsekvenser av covid-19 (Innst. 352 L (2020–2021), jf. Prop. 91 L (2020–2021))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende vedtak til

midlertidig lov

om forvaltning av personell i Forsvaret for å avhjelpe konsekvenser av covid-19

§ 1 Formål og virkeområde

Lovens formål er å sikre at Forsvarets operative evne, beredskap og styrkeproduksjon opprettholdes gjennom covid-19-pandemien.

Loven gjelder på norsk territorium og på norske skip og luftfartøy.

§ 2 Myndighet til å endre arbeidsoppgaver, ansvar og arbeidssted for sivilt tilsatte

Forsvaret kan endre arbeidsoppgavene, ansvaret og arbeidsstedet for sine sivilt tilsatte dersom det kan dokumenteres at dette på grunn av utbruddet av covid-19 er strengt nødvendig for å opprettholde Forsvarets operative evne, beredskap og styrkeproduksjon.

I vurderingen av om sivilt tilsatte skal pålegges endringer i arbeidsoppgaver, ansvar eller arbeidssted, skal den enkeltes personlige forhold vektlegges.

Myndigheten til å pålegge endringer etter første ledd kan ikke delegeres lenger ned enn nivå to i Forsvarets organisasjon.

§ 3 Tiltak for å forebygge smittsomme sykdommer

Forsvaret kan overfor sivilt tilsatte, militært tilsatte og andre tjenestepliktige som er innkalt til tjeneste, gjennomføre tiltak som er strengt nødvendige for å forebygge smittsomme sykdommer i den hensikt å opprettholde Forsvarets operative evne, beredskap og styrkeproduksjon. Slike tiltak kan omfatte å innføre restriksjoner i reise- og bevegelsesfriheten, og de kan gjelde både i og utenfor arbeidstid.

Myndigheten til å gjennomføre tiltak etter første ledd kan ikke delegeres lenger ned enn nivå to i Forsvarets organisasjon.

§ 4 Ikrafttredelse og opphevelse

Loven trer i kraft straks og oppheves 10. november 2021.

Presidenten: Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble bifalt med 80 mot 6 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.17)

Presidenten: Det votes over lovens overskrift og loven i sin helhet.

Sosialistisk Venstreparti og Rødt har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g :

Lovens overskrift og loven i sin helhet ble bifalt med 80 mot 6 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.41)

Presidenten: Lovvedtaket vil bli satt opp til andre gangs behandling i et senere møte i Stortinget.

Sakene nr. 8–11 var interpellasjoner.

Stortinget går da til votering over sakene nr. 1–7 på dagens kart.

Sakene nr. 1–4 er andre gangs behandling av lovsaker og gjelder lovvedtakene 99 til og med 102.

Det foreligger ingen forslag til anmerkning. Stortingets lovvedtak er dermed bifalt ved andre gangs behandling og blir å sende Kongen i overensstemmelse med Grunnloven.

Votering i sak nr. 5, debattert 4. mai 2021

Debatt om statsministerens redegjørelse om Koronakommisjonens rapport og regjeringens videre oppfølging av denne (Redegjørelsen holdt i Stortingets møte 26. april 2021)

Presidenten: Under debatten er det satt fram i alt 17 forslag. Det

- forslagene nr. 1–4, fra Marit Arnstad på vegne av Arbeiderpartiet og Senterpartiet
- forslagene nr. 5–11, fra Audun Lysbakken på vegne av Sosialistisk Venstreparti
- forslagene nr. 12–17, fra Sylvi Listhaug på vegne av Fremskrittspartiet

Forslag nr. 17 ble innlevert etter fristen jf. forretningsordenens § 40 og vil således ikke tas til votering.

Representanten Trond Helleland har bedt om ordet.

Trond Helleland (H): Jeg vil gi en stemmeforklaring på vegne av de tre regjeringspartiene. Hvis vi begynner med forslagene fra Fremskrittspartiet, vil de tre partiene stemme for forslagene nr. 12 og 13, men under forutsetning av at den uavhengige granskningen som det vises til, er koronakommisjonen. Dette er avklart med Fremskrittspartiets påtroppende leder, så jeg regner med at det da er greit.

Når det gjelder forslagene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet, vil vi stemme for forslag nr. 2, og vi vil også stemme for forslag nr. 4.

I den grad denne voteringen om hvor denne saken skal behandles, kommer opp her, eller om den kommer under referat, signaliserer jeg at regjeringspartiene mener at når det gjelder denne foreløpige rapporten – der det skal komme en ny del og det skal kunne ut i en stortingsmelding – er det den riktige behandlingsformen. Så vi ønsker ikke å sende den saken til kontrollkomiteen.

Presidenten: Da har representanten Helleland tydeliggjort regjeringspartienes posisjon.

Det votes over forslagene nr. 14 og 16, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forbindelse med den videre evaluering av pandemihåndteringen undersøke ulike årsaker til overrepresentasjon i smittetrykk blant innvandrerbefolkningen. Det spesielt vurderes sammenhengen mellom reisevirksomhet og smitte.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere å oppheve innreiserestriksjoner for personer som kan dokumentere med bevis fra sitt lands myndigheter at de er fullvaksinert.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 72 mot 16 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.16.47)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 15, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere ytterligere innstrammende tiltak for å redusere reisevirksomhet inn og ut av Norge til områder med vedvarende høy smitterisiko.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 72 mot 16 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.17.07)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 5 og 6, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi koronakommisjonen i oppdrag å undersøke kapasitetsutfordringene i helsevesenet herunder etterslep og konsekvenser som må løses i helsevesenet etter pandemien.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi koronakommisjonen i oppdrag å undersøke sammenhengene mellom finansieringsløsninger, som stykkprisfinansiering, og beredskapsevnen i helseforetakene.»

Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 72 mot 16 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.17.31)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 7–11, fra Sosialistisk Venstreparti.

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi koronakommisjonen i oppdrag å undersøke hvilke konsekvenser bruk av deltid, innleie og utstrakt bruk av vikarer i helsevesenet har hatt på beredskap og evne til å håndtere pandemien.»

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi koronakommisjonen i oppdrag å undersøke hvilke langsiktige negative konsekvenser regjeringens pandemihåndtering kan få i de delene av arbeidslivet som har vært hardest rammet.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi koronakommisjonen i oppdrag å undersøke pandemiens påvirkning på tjenester i kommunene, med særlig blikk på hvilke som er prioritert bort eller ned, og konsekvensene for de som trenger tjenestene.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi koronakommisjonen i oppdrag å undersøke om kontrollen med arbeidsgiveres håndtering av importsmitte har vært god nok.»

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi koronakommisjonen i oppdrag å undersøke om de sosiale ordningene knyttet til koronapandemien har sikret god nok hjelp, og hvilke alvorlige mangler ordningene har hatt som må fanges opp ved en lignende krise senere.»

Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti ble med 44 mot 43 stemmer ikke bifalt.

(Voteringsutskrift kl. 15.17.57)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 3, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Stortingets presidentskap om legge fram forslag til mandat og sammensetning for en egen kommisjon som skal gjennomgå den norske vaksinestrategien knyttet til koronaepidemien.»

Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble med 48 mot 39 stemmer ikke bifalt.
(Voteringsutskrift kl. 15.18.23)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 12 og 13, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen igangsette en uavhengig gransking av regjeringens arbeid for å sikre Norges befolkning vaksiner og sammenligne denne med sammenlignbare land utenfor EU som Israel og Storbritannia.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen igangsette en uavhengig gransking av strategien for utrulling av vaksiner, herunder prioriteringer og tempo.»

Høyre, Venstre, Kristelig Folkeparti og Rødt har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble bifalt med 46 mot 42 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 15.18.50)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 1, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at Koronakommisjonen gjør en grundig vurdering av behovet for sengekapasitet og intensivberedskap i helseforetakene og på den bakgrunn fremme anbefalinger om hvor mye kapasitet og bemanning bør økes for å gjøre sykehusene rustet til å møte eventuelle kommende pandemier.»

Fremskrittspartiet, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble bifalt med 53 mot 34 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 15.19.17)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 2 og 4, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at Koronakommisjonen gjør en grundig vurdering av situasjonen for kommuneoverleger og kommunale smittevernleger under pandemien og fremme forslag til nødvendige tiltak for tilstrekkelig rekruttering og stabilisering i denne delen av tjenesten.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sette ned en ekspertgruppe for å gå gjennom konsekvensene av koronapandemien og smitteverntiltakene for eldre og personer med nedsatt funksjonsevne og fremme konkrete forslag om hvordan innsatsen framover bør styrkes.»

Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre, Kristelig Folkeparti, Miljøpartiet De Grønne og Rødt har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g :

Forslagene fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet ble bifalt med 82 mot 3 stemmer.
(Voteringsutskrift kl. 15.19.45)

Presidenten: Presidenten vil foreslå at redegjørelsen vedlegges protokollen. Under debatten har Sosialistisk Venstreparti og Rødt foreslått at redegjørelsen sendes til kontroll- og konstitusjonskomiteen. Det foreligger da to forslag til videre behandlingsmåte, og Stortinget går til votering over behandlingsmåten.

Ber noen om ordet til en stemmeforklaring? Representanten Helleland har bedt om ordet.

Trond Helleland (H): Det var så mye å holde orden på i stad, så jeg beklager, men det gjelder forslag nr. 17, fra Fremskrittspartiet, som var kommet inn for sent til behandling. For regjeringens partienes del er det ikke noe problem om vi får votert over det. Vi ønsker å stemme imot, men i og med at Fremskrittspartiet ønsker å få det votert over, synes vi at det hadde vært rimelig.

Presidenten: Oppfatter presidenten Trond Helleland rett i at han fremmer et forslag om at forslag nr. 17 tas til votering? Det naturlige hadde jo vært at Fremskrittspartiet gjorde det.

Erlend Wiborg (FrP) (fra salen): Fremskrittspartiet fremmer forslag om at forslag nr. 17 tas til votering.

Presidenten: Dette gjelder forslag nr. 17, som er levert nesten tre kvarter etter tiden.
Rigmor Aasrud har bedt om ordet.

Rigmor Aasrud (A): Jeg vil anbefale Arbeiderpartiets representanter å stemme imot å votere over et forslag som har kommet for seint inn. Jeg vil også anbefale dem å stemme imot når det kommer til realitetene, hvis forslaget om å ta det opp til votering skulle få flertall.

Presidenten: Vi voterer over forslaget fra Fremskrittspartiet om at forslag nr. 17 skal tas til votering.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble bifalt med 46 mot 42 stemmer.

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 17, fra Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen stoppe den økonomiske kompensasjonen til EØS-borgere bosatt i andre EØS-land frem til det er etablert kontrollregimer for å sikre at ingen mottar full kompensasjon fra norske skattebetalere og samtidig har inntekt fra arbeid eller andre støtteordninger i landet de oppholder seg. Dette for å sikre mer likt kontrollregime som det er for norske mottakere av sykepengen og dagpenger.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet ble med 73 mot 15 stemmer ikke bifalt.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at redegjørelsen vedlegges protokollen. Under debatten har Sosialistisk Venstreparti og Rødt foreslått at redegjørelsen sendes til kontroll- og konstitusjonskomiteen.

Det foreligger da to forslag til videre behandlingsmåte, og Stortinget går da til votering over behandlingsmåten.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom presidentens forslag og forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble presidentens forslag bifalt med 82 mot 6 stemmer.

Presidenten: Dermed er presidentens forslag til behandlingsmåte vedtatt.

Votering i sak nr. 6, debattert 4. mai 2021

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Offisielle samiske og offisielt kvensk navn på Kongeriket Norge (Innst. 367 S (2020–2021), jf. Prop. 118 S (2020–2021))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Som offisielle samiske navn på Norge fastsettes *Norga* (nordsamisk), *Vuodna* (lulesamisk) og *Nöörje* (sørsamisk).

Som offisielle samiske navn på Kongeriket Norge fastsettes *Norgga gonagasriika* (nordsamisk), *Vuona*

gånågisriikka (lulesamisk) og *Nöörjen gånkarijhke* (sørsamisk).

II

Som offisielt kvensk navn på Norge fastsettes *Norja*.

Som offisielt kvensk navn på Kongeriket Norge fastsettes *Norjan kuninkhaanvaltakunta*.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Votering i sak nr. 7, debattert 4. mai 2021

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Endringer i kostnadsrammer for samlokaliseringssprosjektet ved Campus Ås (Innst. 368 S (2020–2021), jf. Prop. 125 S (2020–2021))

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k :

I

Kostnadsramma for byggjeprojektet ved Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet og Veterinærinstituttet

Stortinget samtykkjer i at kostnadsramma for byggjeprojektet ved Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet og Veterinærinstituttet vert auka til 8 500 mill. kroner, i prisnivå per 1. juli 2021.

II

Kostnadsramma for brukarutstyr til byggjeprojektet ved Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet og Veterinærinstituttet

Stortinget samtykkjer i at kostnadsramma for brukarutstyr for Noregs miljø- og biovitenskaplege universitet og Veterinærinstituttet vert auka til 1 245 mill. kroner, i prisnivå per 1. juli 2021.

V o t e r i n g :

Komiteens innstilling ble enstemmig bifalt.

Sak nr. 15 [15:31:13]

Referat

1. (579) Statsministerens kontor melder at

1. lov om endringer i verdipapirhandelloven og regnskapsloven mv. (periodisk rapportering og direktivgjennomføring) (Lovvedtak 87 (2020–2021))

2. lov om endringer i skadeserstatningsloven (kapitaliseringsrente ved utmåling av personskadeerstatning) (Lovvedtak 84 (2020–2021))
3. lov om endringer i konkursloven og panteloven mv. (registrering av konkursåpning og legalpant for boomkostninger) (Lovvedtak 85 (2020–2021))
– er sanksjonert under 30. april 2021
Enst.: Vedlegges protokollen.
2. (580) Endringer i lov om endring i lov om Statens pensjonskasse og enkelte andre lover (forlengelse av midlertidig unntak fra avkortingsreglene for alderspensjon som følge av covid-19) (Prop. 186 L (2020–2021))
Enst.: Sendes arbeids- og sosialkomiteen.
3. (581) Statsrekneskapen 2020 (Meld. St. 3 (2020–2021))
Enst.: Sendes finanskomiteen.
4. (582) Midlertidige endringer i helseberedskapsloven (forlengelse av midlertidige endringer for å avhjelpe negative konsekvenser av utbrudd av covid-19) (Prop. 187 L (2020–2021))
Enst.: Sendes helse- og omsorgskomiteen.
5. (583) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Olemic Thommessen, Stein Erik Lauvås, Heidi Greni og Torhild Bransdal om å gi kommunene en klar lovhjemmel for å kunne regulere utleie og bruk av elsparkesykler og små elkjøretøy (Dokument 8:293 L (2020–2021))
Enst.: Sendes kommunal- og forvaltningskomiteen.
6. (584) Riksrevisjonens undersøkelse av årsaker til lang saksbehandlingstid i klage- og ankesaksbehandlingen i NAV og Trygderetten (Dokument 3:8 (2020–2021))
7. (585) Riksrevisjonens undersøkelse av kliniske behandlingsstudier i helseforetakene (Dokument 3:9 (2020–2021))
Enst.: Nr. 6 og 7 sendes kontroll- og konstitusjonskomiteen.
8. (586) Meddelelse fra stortingsrepresentant Arne Nævra i Stortingets møte 3. mai 2021 om at han trekker tilbake forslag fra Torgeir Knag Fylkesnes, Per-Willy Amundsen, Bjørnar Moxnes, Per Espen Stoknes og seg selv om å igangsette arbeidet med å realisere Nord-Norgebanen, jf. Dokument 8:289 S (2020–2021)
Enst.: Sendes transport- og kommunikasjonskomiteen.
9. (587) Lov om Norges kontinentalsokkel (Prop. 185 L (2020–2021))
Enst.: Sendes utenriks- og forsvarskomiteen.

Man fortsatte behandlingen av

Sak nr. 9 [15:31:57]

Redegjørelse av kultur- og likestillingsministeren om ytringsfrihet og pressefrihet og om nåsituasjonen måloppnåelsen i mediepolitikken i Norge

Presidenten: Statsråd Abid Q. Raja får ordet til å fortsette redegjørelsen.

Statsråd Abid Q. Raja [15:32:33]: Det er fristende å starte på nytt, men jeg skal fortsette der jeg var. Jeg hadde akkurat snakket om markedssituasjonen, og at i en slik markedssituasjon må mediepolitikken bidra med forutsigbare rammer. Og redegjørelsen fortsetter slik:

Vi skal legge til rette for en bærekraftig mediebransje, bl.a. gjennom et framtidsrettet, forutsigbart og treffsikkert statlig virkemiddelapparat.

Denne regjeringen har tatt en rekke grep for å sikre norsk journalistisk innhold av høy kvalitet og et mangfold av utgivelser over hele landet på ulike plattformer i takt med digitaliseringen og utviklingen i mediemarkedet. Jeg vil nevne noen:

Vi innførte, som første land i Europa, momsfratak for elektroniske nyhets- og aktualitetsmedier i 2016. Dette la til rette for at mediebransjen kunne sette inn det nødvendige digitale transformasjonsstøtet og er en medvirkende faktor til nordmenns vilje til å betale for digital nyhetsjournalistikk. I 2019 ble fritaket utvidet til også å gjelde elektroniske tidsskrifter og bøker, og med virkning fra 1. juli 2020 ble merverdiavgiftsfritaket for aviser utvidet til også å omfatte dybdejournalistikk.

Vi gjorde produksjonstilskuddet, som er den største direkte mediestøtteordningen, plattformnøytralt i 2014. Dette var en helt nødvendig modernisering i tråd med den tiltakende digitaliseringen av nyhetsproduksjonen.

Vi opprettet tilskuddsordningen for innovasjon og utvikling, som skal stimulere til redaksjonell, innholdsrettet innovasjon og utvikling hos nyhets- og aktualitetsmedier, i 2018.

Vi har sikret kommersiell allmennkringkasting gjennom avtalen med TV 2. Avtalen er i internasjonal sammenheng unik. Avtalen forplikter TV 2 til å investere årlige beløp i nyheter, program for barn og unge samt norsk film- og tv-drama. Jeg er veldig glad i NRK, men avtalen sørger for at NRK møter sunn konkurranse. Og det er fint for oss alle at TV 2 har et sterkt nyhetsmiljø i Bergen med folk som kan se verden med litt andre øyne enn de som sitter plassert i Oslo-gryta.

Regjeringen står for en betydelig økning i offentlig ressursbruk på mediefeltet. For budsjettåret 2021 er det bevilget i overkant av 7 mrd. kr til ulike medieformål.

Dette inkluderer 6,35 mrd. kr til NRK og inntil 135 mill. kr til TV 2. Tar vi med verdien av momsfrirket for aviser og elektroniske nyhetstjenester, som er beregnet til 2,3 mrd. kr i 2021, viser det at Norge bruker store ressurser på å opprettholde og utvikle det norske mediemangfoldet. Jeg har ikke regnet på hvor mye staten i gjennomsnitt betaler av lønnen til norske journalister. Det er heller ikke interessant. Mediestøtten må betraktes som en helt nødvendig investering i demokratiets infrastruktur.

I 2019 la vi fram mediestøttemeldingen, Mangfold og armlengds avstand – Mediepolitikk for ei ny tid. Den inneholdt en rekke anbefalinger som Stortinget i hovedsak sluttet seg til. Regjeringen har gjort et omfattende arbeid med mediestøtten, i tråd med anbefalingene i mediestøttemeldingen. Mange av de anbefalte tiltakene er nå gjennomført eller i ferd med å gjennomføres. La meg nevne noen:

Stortinget vedtok i fjor mediestøtteleven, som trådte i kraft 1. januar 2021. Mediestøtteleven skal legge til rette for et mangfold av redaktørstyrte journalistiske medier over hele landet ved å bidra til forutsigbare økonomiske rammer for mediens virksomhet og en styrket uavhengighet i forvaltningen av mediestøtten. Mediestøtteleven lovfester en modell med fireårig styringssignal for mediestøtten, herunder også de økonomiske rammene for NRK. Grepet med fireårige styringssignaler gjør at alle medier som er avhengige av offentlig støtte, vet hvor mye staten vil bidra med de neste fire årene. Dette gir forutsigbarhet for mediene og gjør det mulig å planlegge.

En tilleggsdimensjon er at regjeringen gjennom dette systemet hvert fjerde år vil legge fram en samlet vurdering av bruken av økonomiske virkemidler på mediefeltet. Dette gjør det mulig å se ulike tiltak i sammenheng og utforme en helhetlig mediepolitikk.

Vi har lagt om finansieringsmodellen for NRK fra lisensfinansiering til finansiering over statsbudsjettet. Dette er en modernisering av Norge. Ved å finansiere over budsjettet har vi kunnet utvikle et omfattende administrativt apparat. NRK er en av landets viktigste institusjoner. De fireårige styringssignalene for NRKs økonomiske rammer gir selskapet økonomisk forutsigbarhet. I tillegg var vi opptatt av å unngå at NRK blir kateball i de årlige budsjettforhandlingene på Stortinget. Dette er viktig for NRKs uavhengighet. Og jeg er glad for at finansieringen av NRK nå har en mer rettferdig sosial profil. Tidligere måtte hver husstand betale samme lisens, uavhengig av inntektsnivå og hvor mange som bodde i husstanden. Når betalingen for NRK skjer over skatteseddelen, er den gjenstand for omfordelingsmekanismene som ligger innebygget i skattesystemet.

Vi styrker de lokale mediene gjennom omfordeling av pressestøtten. Covid-19 har som nevnt vært særlig krevende for lokalmediene. Da kommer det godt med at vi i fjor samtidig økte tilskuddet til lokalmedier. I 2020 økte vi bevilgningen til produksjonstilskuddet med 40 mill. kr og bevilget nær 358 mill. kr til ordningen. Av økningen på 40 mill. kr gikk 30 mill. kr til lokalavisene. I statsbudsjettet for 2021 videreføres bevilgningen til produksjonstilskuddet, og det bevilges i år nær 370 mill. kr fordelt på rundt 150 medier. Kulturdepartementet arbeider nå med å revidere produksjonstilskuddsordningen. Formålet er å sikre ytterligere treffsikkerhet i henhold til målene om mangfold og kvalitet i medier over hele landet. Vi ønsker også å se over regelverket slik at det blir enda bedre tilpasset digital publisering. Revisjonen av forskrift om produksjonstilskudd til nyhets- og aktualitetsmedier skal etter planen på høring i løpet av høsten 2021 og være virksom fra og med budsjettåret 2022.

Den digitale transformasjonen er spesielt krevende for de minste mediene. Bevilgningen til tilskuddsordning for innovasjon og utvikling ble i 2020 økt fra 10 mill. kr til 20 mill. kr. Økningen blir videreført i 2021, og i år bevilges 21 mill. kr i innovasjonsstøtte, der over 40 pst. går til små, lokale medier.

Vi fått vedtatt endringer i støtteordningen for lokale lyd- og bildemedier som innebærer at lokalradioer kan søke om driftsstøtte til digitalisering. Vi har også hevet støttetaket for å sikre at digitaliseringsprosjekter kan gjennomføres.

Vi har lagt til rette for overgangen fra FM til digital radio. Det har medført at hele befolkningen har tilgang til et bredere tilbud av radiokanaler enn noen gang før. Vi har samtidig forlenget FM-konsesjonene for lokalradio med fem år, til og med 2026. Lokalradio er en viktig del av mediemangfoldet i Norge, og vi ser verdien av at de får nok tid til å gjennomføre teknologiskiftet. Her er det også viktig å ha i mente at lokalradioene er blant de medier som har blitt hardest rammet økonomisk under covid-19.

Systemet med fireårige styringssignaler for de økonomiske virkemidlene på mediefeltet legger altså til rette for helhetlige løsninger. Vi ønsker å se bevilgningene til direkte mediestøtte, NRK og kommersiell allmennkringkasting i sammenheng fordi vi mener dette gir best mulig avkastning i form av mediemangfold.

Regjeringen vil i budsjettproposisjonen for 2023 legge fram en samlet gjennomgang av de mediepolitiske målene og virkemidlene i lys av utviklingen i mediesektoren. Vi vil samtidig fremme forslag om størrelsen på de langsiktige, økonomiske rammene for mediestøtte i den kommende fireårsperioden fra 2023 til 2026, for både NRK og den øvrige mediestøtten. Til grunn for for-

slaget om fireårig styringssignal skal det ligge en bred omtale av de økonomiske forutsetningene for medievirksomhet i Norge. Covid-19-pandemien viste at vi er i stand til å håndtere det uforutsette, selv om vi bygger mer forutsigbarhet inn i systemet.

Arbeidet med den mediepolitiske gjennomgangen er godt i gang. Vi vil vurdere NRKs bidrag til mediemangfoldet og virkning på konkurransen i mediemarkedet. Vi vil gjennomgå støtteordningene og vurdere om pengene bør fordeles annerledes, eller om det er behov for nye ordninger. Vi vil også vurdere om staten skal videreføre en avtale med en kommersiell allmennkringkaster når den nåværende avtalen utløper i 2023. Vi er i dialog med medienes organisasjoner om hvordan de tror økonomi og brukertall vil utvikle seg. Vi har bedt NRK beskrive hvordan teknologiske endringer, nye mediebruksvaner og ikke minst den globale kampen om nordmenns tid og oppmerksomhet påvirker NRKs konkurransesituasjon. Dette gjør vi for å ha best mulig beslutningsgrunnlag for de økonomiske rammene for NRK i den nye perioden. Til høsten vil vi dessuten legge NRK-plakaten, som beskriver NRKs allmennkringkastingsoppdrag, ut på åpen høring.

Dette er et omfattende arbeid, men på denne måten sikrer vi et best mulig grunnlag for en faktabasert debatt om den framtidige mediepolitikken.

Denne redegjørelsen viser at regjeringen tar mediepolitikken på det dypeste alvor. Vi ønsker å sikre at vi også i framtiden har et mangfold av nyhetsproduksjon over hele landet, levert av sterke, uavhengige medievirksomheter. Og vi ønsker en levende offentlig samtale mellom informerte borgere som engasjerer seg i demokratiet.

Gjennom det mediepolitiske arbeidet vi har gjort, gjør og skal gjøre videre framover, og gjennom arbeidet mediesektoren selv utrettelig legger ned hver dag, er vi tross alt godt rustet til å møte framtiden.

Vi viser vei i arbeidet med å fremme ytringsfrihet, pressefrihet og mediemangfoldet. Det må vi fortsette å gjøre.

Med dette vil jeg takke for oppmerksomheten og ser fram til en god debatt om to dager.

Tone Wilhelmsen Trøen hadde her gjeninntatt presidentplassen.

Presidenten: Presidenten foreslår at kultur- og likestillingsministerens redegjørelse om ytringsfrihet og pressefrihet og om nåsituasjonen og måloppnåelsen i mediepolitikken i Norge legges ut for behandling i et senere møte i Stortinget. – Det anses vedtatt.

Sak nr. 10 [15:44:24]

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Jenny Klinge, Sandra Borch og Emilie Enger Mehl om kompensasjon på grunn av lovforbud med tilbakevirkende kraft (Innst. 346 S (2020–2021), jf. Dokument 8:103 S (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen. Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil fem replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Martin Henriksen (A) [15:45:07] (ordfører for saken): Jeg var mildt overrasket over at kulturministeren ikke brukte opp hele taletiden sin, men jeg er takknemlig.

Under behandlingen av ny våpenlov i Stortinget, Innst. 146 L for 2017–2018, ble det flertall for følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan våpeneiere som rammes av forbudet mot enkelte typer halvautomatiske rifler, kan kompenseres.»

Da vi behandlet dette forslaget i forbindelse med ny våpenlov, påpekte komiteen at jegere som rammes av forbudet, og som må avhende lovlig ervervet våpen, i praksis uten muligheter til å få solgt disse våpnene, har forventet at det vil komme en kompensasjonsordning. Regjeringa viser i saken til at de har vurdert det og konkludert med at man ikke vil innføre en slik ordning. Jeg overlater til regjeringspartiene selv å redegjøre for det.

La meg bare understreke at Arbeiderpartiet mener forbudet Stortinget vedtok i forbindelse med behandlingen av ny våpenlov, var riktig. Tematikken rundt forbudet mot halvautomatiske våpen med stort skadepotensial har vært aktuell i mange år, og det er tunge samfunnsmessige hensyn som ligger bak forbudet Stortinget vedtok. Arbeiderpartiet mener også det var fornuftig av regjeringa å legge forslaget om en overgangsperiode på ett år i skuffen, og at den for kort tid siden sørget for at overgangsperioden ble beholdt slik den var tenkt, til tre år.

Likevel mener Arbeiderpartiet at det er noe stivt og unødvendig å si nei til en kompensasjon for dem som rammes av forbudet. Selv om våpenet med rette forbys i ny våpenlov, ble det kjøpt da det var lovlig. Dette er for det meste er snakk om jegere som har hatt lovlig våpen til jakt, og som vil ha store vansker med å få solgt våpenet.

Jeg må også si at det framstår som noe umusikalsk å skulle mene at jegere bør selge våpen som vi har vedtatt et forbud mot i vårt eget land, til utlandet. Slik andre partier peker på, har også vi fått innspill om at det i realiteten kun er snakk om destruksjon av våpenet som eneste alternativ – et våpen man i sin tid, helt i tråd med loven, har brukt mye penger på å kjøpe. Arbeiderpartiet støtter derfor forslaget om at det utarbeides et forslag til en kompensasjonsordning, og at regjeringa kommer tilbake til Stortinget med det.

Presidenten: Presidenten kan berolige representanten Henriksen med at statsråd Raja brukte omtrent hele sin taletid, men mesteparten var før voteringen.

Peter Frølich (H) [15:47:46]: Jeg har full forståelse for at et forbud mot semiautomatiske våpen medfører store ulemper for de eierne som blir rammet. Men dette temaet har altså vært aktuelt siden terrorangrepet i 2011. Det er tunge samfunnsmessige hensyn som ligger bak forbudet, og som begrunner det.

Så er det viktig å huske at det er gitt helt ekstremt romslige frister for å kvitte seg med eller avhende våpen som blir rammet. Tidligere i år vedtok vi ekstra frister for å kunne avhende våpen. De aller, aller fleste jurister som kan denne tematikken, vil være helt klar på at det ikke er noe behov for å gi en erstatning i tilfeller som dette. Men så er likevel det å politisk love erstatninger og kompensasjoner i øst og vest sikkert både behagelig og komfortabelt, særlig når man sitter i opposisjon. Det er spesielt enkelt å gjøre det når man også er fritatt for alle økonomiske tyngdekrefter og budsjettprosesser som vanligvis følger med slik pengebruk.

Som regjeringsparti kunne vi sikkert blitt med på denne runddans og lovet kompensasjon, men noen ganger påhviler det oss som stortingsrepresentanter en plikt til å også innta standpunkt som er prinsipielt riktig selv om det er upopulært. Vi har et ansvaret for også å vekte andre hensyn enn kun det som er politisk opportunt og kortsiktig. En ting er de økonomiske hensynene, det er ikke sånn at en kompensasjon her ville knekt statens økonomiske ryggrad på noen måte, men det er noe med at vi også må vurdere hensynet til rettferdighet og likebehandling. Det vi foretar oss i dag, skaper presedens, og det gjør kanskje framtidige forbud vanskeligere og dyrere hvis man hver gang skal gå inn og kompensere. Det er altså en presedens som har uoversiktlige konsekvenser. Det er ofte tendensen med disse representantforslagene, de virker ofte ubegrunnede, litt forhastede og i alle fall under enhver omstendighet ikke finansiert.

I dag åpner man for en potensiell forskjellsbehandling i framtiden. Det er iallfall Høyre, og jeg tror også de andre regjeringspartiene, veldig skeptisk til. Når det er

sagt: Når flertallet nå bestemmer seg for å ville gi bort penger uten at det er noen saklig grunn til det fra statens side, må man i det minste huske på dette ved budsjettbehandlingene: Putt inn midler til dette i deres alternative budsjetter, det må være oppfordringen, for nå skapes det forventninger, og de må innfris.

Per-Willy Amundsen (FrP) [15:51:01]: Våpenloven kan man ha mange meninger om. Fremskrittspartiet satt i regjering da loven ble fremmet. Det betyr ikke nødvendigvis at det er en del av vår primærpolitikk.

Men det som er alminnelig anstendighet, er at når vi innfører lover som får tilbakevirkende kraft og rammer mennesker økonomisk, er det et ansvar vi faktisk også må følge opp. Så kan man drøfte frem og tilbake juridisk hvorvidt det er inngripende nok, i dette tilfellet med tanke på de pengene som dette koster dem som satt med de våpnene som blir ulovlige. Faktum er at uskyldige blir rammet, og da er det en del av det at staten skal være tilbakeholden med at lovendringer vi gjør med tilbakevirkende kraft, skal få økonomiske virkninger for mennesker der ute.

Jeg registrerer at representanten Frølich velger å være litt martyr for Finansdepartementet, og det må man gjerne være. Det har en økonomisk kostnad ved seg når man innfører lovforbud – det skal ha det – som har tilbakevirkende kraft, og som rammer mennesker der ute.

Derfor er Fremskrittspartiet med på å danne flertall for dette forslaget. Det er også sånn at i den grad det danner presedens, danner det presedens for at man i fremtiden er forsiktig når man innfører lovgivning som har tilbakevirkende kraft, og som rammer uskyldige i så måte. Så Fremskrittspartiet kan utmerket godt stå og forsvare det vi er med på å vedta i dag, for det er et viktig prinsipp som jeg mener burde være en selvfølge. Man kan mene hva man vil om våpenloven. Vi registrerer at det vedtaket som er fattet, er fattet, men da må man i det minste gjøre opp for seg overfor dem som helt uskyldig havner i en økonomisk vanskelig situasjon på grunn av de vedtak Stortinget fattet.

Jenny Klinge (Sp) [15:53:37]: Egedomsretten står sterkt her til lands. Det er bra, for tryggleiken for det vi eig, er vesentleg for å unngå urettferdigheit og konflikstar. Då våpenlova vart endra i 2018, var det som om respekten for egedomsretten brått hadde vorte oppheva hos alle andre parti enn Senterpartiet.

Plutseleg skulle visse våpen bli forbodne utan god grunngeving. Det var snakk om halvautomatiske jakt-rifler som eignar seg til nettopp jakt, men ikkje til sportsskyting. Dette forbodet skulle til alt overmål få tilbakeverkande kraft utan nokon som helst form for kompensasjon. Det inneber at folk som heilt lovlydig

har kjøpt dyre våpen til lovlege formål, skulle levere inn disse til staten for destruksjon dersom dei ikkje fekk selt dei.

Innvendinga frå oss i Senterpartiet var klar: Dette er urimeleg og respektlaust. Dessutan, viss stortingsfleirtalet her til lands meiner at akkurat dei jaktvåpena det var snakk om, var uforsvarlege å ha i norske heimar, kvifor var det greitt for det same stortingsfleirtalet om våpena vart selde til andre føremål enn jakt her til lands eller til utlandet? Det var slik dei meinte situasjonen skulle bli løyst.

Høgre skryt av at jegerane har fått god tid til å selje våpena sine, men det hjelper ikkje å få god tid til å selje noko som i praksis er ekstremt vanskeleg å få selt. Dette er til opplysning snakk om halvautomatiske jaktvåpen som ingen sportsskyttar vil vere interessert i, og å selje til utlandet er langt frå enkelt.

I praksis ville flesteparten av våpeneigarane miste eigedom utan kompensasjon. Derfor la Senterpartiet allereie under lovbehandlinga i Stortinget i 2018 fram eit forslag om å opprette ei kompensasjonsordning, men vi vart ståande aleine om det.

Arbeidarpartiet og Framstegspartiet stemte altså mot den gongen, men la samtidig fram ei uforpliktande formulering om ei mogleg kompensasjonsordning som Framstegspartiet sjølv, med sine mange justisministrar, ikkje har brydd seg med å følgje opp. No er dei i opposisjon, og som ved eit mirakel er dei med på forslaget vårt om å sørge for kompensasjon til dei som blir ramma av forbudet med tilbakeverkande kraft. Også Arbeidarpartiet har støtta dette i justiskomiteen denne gongen. Det set vi pris på.

Mesta for seint er sjølv sagt betre enn aldri, så vi set pris på at forslaget vårt no endeleg får fleirtal i Stortinget. Men kvifor i all verda var det nødvendig å skape så mykje usikkerheit, så lenge, for ei gruppe med jegerar og våpeneigarar?

Forbudet trer snart i kraft. Derfor forventar eg at regjeringa arbeider svært raskt når marsjorden frå Stortinget endeleg kjem. Det må lagast ei kompensasjonsordning som sikrar at folk får tilstrekkeleg betalt for våpena dei må levere inn, og denne ordninga må vere ubyråkratisk og enkel å bruke. Det fortener folk som blir fråtekne eigedom i eit land der respekten for eigedomsretten må fortsetje å vere stor.

Statsråd Monica Mæland [15:56:49]: Med den nye våpenloven innføres forbud mot halvautomatiske rifler som opprinnelig er konstruert for helautomatisk funksjon eller for militæret eller politiet. Dette er skytevåpen som har svært stort skadepotensial, og som ikke bør være i omlop lenger enn det som er strengt nødvendig. Siden skytevåpen har lang levetid, ville et forbud

som bare skulle gjelde for framtidige tillatelser, ha begrenset effekt. Forbudet gjelder derfor også for allerede ervervede våpen.

I anmodningsvedtak nr. 529 den 8. mars 2018 ble regjeringen bedt om å vurdere hvordan eierne av slike våpen kan kompenseres. Regjeringen kom til at det ikke bør innføres en kompensasjonsordning.

Jeg viser til at forbudet er en type inngrep som ikke utløser erstatningsplikt for staten. En kompensasjonsordning vil derfor kunne gi presedens for å etablere lignende ordninger ved andre forbud, noe som er uheldig.

Det er også gitt overgangsregler som reduserer ulempen ved forbudet. Forbudet har vært kjent siden mars 2018 og vil først tre i kraft 1. juni 2024. Det er også verdt å merke seg at våpnene som omfattes av forbudet, har ulik verdi. En individuell vurdering av kompensasjon vil derfor være svært ressurskrevende å administrere for politiet.

Jeg viser til at spørsmålet om kompensasjon også ble behandlet av Stortinget så sent som i desember 2020. Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2021 opphevet Stortinget anmodningsvedtak nr. 529 fra 2018. Jeg mener at ingenting har endret seg siden stortingsflertallet vedtok det.

Jeg kan, i likhet med justiskomiteens medlemmer fra Høyre, ha forståelse for at forbudet kan medføre en ulempe for noen av dem som eier slike våpen i dag. Siden forbudet mot halvautomatiske rifler ikke utløser erstatningsplikt, mener jeg at vi skal være varsomme med å innføre en kompensasjonsordning. Jeg tilrår derfor at representantforslaget ikke vedtas.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Jenny Klinge (Sp) [15:59:05]: I denne saka er det forskjellige meiningar om om det skulle ha vore eit forbod eller ikkje. Vi treng ikkje å ta den diskusjonen. Men når vi i dag har framfor oss den aktuelle problemstillinga, om det skal innførast kompensasjon for dei som kjem til å måtte levere våpen dei kanskje har skaffa seg for 15 000 kr, pluss/minus, det er snakk om store summer, koker det ned til kva som er rett og rimeleg. Og det er sjølv sagt rett og rimeleg å kompensere for økonomisk tap som blir påført folk som har skaffa seg noko lovleg, og som har brukt det til lovlege føremål, slik det her er snakk om.

Det eg lurar på – for det ligg jo an til at det blir fleirtal i denne saka på Stortinget, og regjeringa strittar imot – er: Vil regjeringa følgje opp stortingsvedtaket raskt og godt for rett og slett å sørge for at denne gruppa får den kompensasjonen dei har rett til?

Statsråd Monica Mæland [16:59:59]: Med referanse til en debatt tidligere i dag om oppfølging av Gjørv-

kommisjonen, er jeg veldig overrasket over at noen i dag argumenterer for at disse våpnene bør være i om-løp og tillatt i Norge, men la nå det ligge.

Det er slik at en regjering selvsagt må følge opp de vedtak Stortinget treffer, så dette handler om å vurdere hvordan en ordning skal være, gitt at ingen våpen er like. Det Senterpartiet legger opp til her, er en byråkratisk ordning som tar fra politiet ressurser som burde vært brukt på å bekjempe og forebygge kriminalitet. Man må gå gjennom dette, finne en ordning og også finne penger på budsjettet. Vi har litt tid, for ikrafttreden er i 2024.

Jenny Klinge (Sp) [16:00:45]: Med den store evna regjeringa har hatt til å tilsetje byråkratar og bruke konsulentar under regjeringsperioden deira, ser eg det ikkje som eit stort problem at politiet må bruke nokre ressursar på å lage ei kompensasjonsordning til folk som fortener å få økonomisk kompensasjon for eignedelar dei faktisk har skaffa seg lovleg.

Når det gjeld gjennomføringa, må det vere mogleg å finne rimeleg ubyråkratiske måtar å gjere dette på. Når alternativet var at denne gruppa ikkje fekk noko som helst, som det låg an til fram til i dag og før stortingsvedtaket, er det utruleg viktig at regjeringa går inn i saka og ser på kva slags moglegheiter som finst for faktisk å leggje til rette for ei ubyråkratisk og enkel ordning som flest mogleg kan nytte seg av.

Eg spør statsråden igjen: Er det vilje hos regjeringa til å sørge for ei slik ubyråkratisk ordning?

Statsråd Monica Mæland [16:01:40]: I min verden handler politikk om å prioritere og ikke minst om å prioritere det viktigste først – dette er ikke det viktigste først. Her gir man god anledning til dem som har anskaffet seg denne typen våpen lovlig, man har lenge varslet at de blir forbudt, og det er veldig gode grunner til det.

Når Senterpartiet og antageligvis et flertall i denne salen likevel velger å stemme for dette forslaget, og representanten sier det sikkert finnes ubyråkratiske og enkle måter å gjøre dette på, og kanskje til og med billigere måter å gjøre det på, tar jeg gjerne imot forslag til det.

Vårt arbeid er selvfølgelig å følge opp Stortingets vedtak. Hvordan dette skal gjøres, har jeg ikke noen mening om.

Jenny Klinge (Sp) [16:02:20]: Eg reknar med at m.a. Norges Jeger- og Fiskerforbund kan kome med innspel til korleis dette kan gjerast på ein fornuftig måte. No er det utruleg mange forskjellige meiningar om om dette forbodet var fornuftig, men når det først vart vedteke, kan ikkje regjeringa etter mi meining skryte av at det vart gjeve så god tid at alt skulle ordne seg på grunn av det.

Dette handlar jo om ein type jaktrifler som ikkje eignar seg til sportsskyting. Eg har sjølv drive med sportsskyting, og eg veit godt at det er ei anna type rifle det er snakk om, så ein får ikkje seld dei til den typen miljø, sjølv om dei kan kjøpe dei. Dei kan kjøpe dei lovleg. Så det er greitt at den typen miljø har tilgang til desse våpena, men lovlydige jegerar skal ikkje ha det. Det er jo der det skurrar for oss i Senterpartiet, for vi veit at den aller, aller største delen av norske våpeneigarar er lovlydige, dyktige folk som handterer våpena sine på gode måtar. Men at ein kriminell galning går amok med ei rifle som han har gjort ulovlege ting med, er ei sak for seg sjølv. Det skal ikkje gå ut over alle lovlege våpeneigarar at somme få er kriminelle.

Statsråd Monica Mæland [16:03:24]: Jeg er veldig, veldig glad for at et stort flertall i denne sal ikke er enig med Senterpartiet i dette spørsmålet. Denne typen våpen er veldig skadelige, og kommer de i hendene på uvedkommende, gjør de stor skade. Det vet vi alt om. Så kan man velge å se bort fra det og de rådene man har fått i den anledning – det har ikke stortingsflertallet gjort.

Jeg er helt sikker på at Jeger- og Fiskerforbundet kan gi gode råd. Jeg er litt mer usikker på hvor billige de rådene blir, men vi må jo innhente råd fra dem som mener noe om det, når det skal lages en ordning. Som sagt har vi litt tid, gitt at Stortinget har besluttet at det ikke skal iverksettes før 2024.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.
Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [16:04:07]

Interpellasjon fra representanten Emilie Enger Mehl til justis- og beredskapsministeren:

«Regjeringen har sentralisert politiet over hele Norge med den såkalte nærpolitireformen. Sentraliseringen er gjennomgripende i distrikt og bydeler der folk bor. Lokale politifolk er flyttet til sentrale funksjoner og store systemer. 120 lensmannskontor er lagt ned. Rundt 1 800 politiansatte er fjernet fra ca. 230 politistasjoner. Politiet er mer sentral- og toppstyrt, ifølge forskning fra Politihøgskolen. Lokalt politi har mistet myndighet til å prioritere ressurser og saker i sine nærmiljø. Gudbrandsdalstinget varsler om at beredskap og forebyggende arbeid er svekket. En politisjef i Bergen viser til at nærpolitireformen har gjort politiet for lite synlig i bydelene og svekket kontakten med ungdom. Målet med reformen var tilstedeværelse av et kompetent og effektivt lokalt nærpoliti, der befolkningen bor.

Hvilke negative konsekvenser ser regjeringen av at politiet i stedet er blitt mer sentralisert?»

Emilie Enger Mehl (Sp) [16:05:34]: Regjeringen, med Høyre og Fremskrittspartiet, innførte med støtte fra Arbeiderpartiet den såkalte nærpolitireformen i 2016. På regjeringen.no kan vi lese at «Målet med nærpolitireformen er å sikre tilstedeværelse av et kompetent og effektivt lokalt nærpoliti, der befolkningen bor».

Etter fem år er dette målet ikke nådd. I stedet peker forskning, statistikk og undersøkelser fra politiansatte selv mot at politiet har blitt fjernere fra folk og mindre til stede. Det som skulle bli en nærpolitireform, har i stedet blitt en fjernpolitireform.

Senterpartiet mener det er på tide at Høyre-regjeringen tar de negative konsekvensene av denne sentraliseringen på alvor. Hvis regjeringen skal klare å løse de utfordringene man har skapt for det lokale politiet, må det begynne med en erkjennelse av problemet. Jeg er derfor interessert i å høre hvilke negative konsekvenser regjeringen ser at reformen har ført med seg.

Forskning fra bl.a. Politihøgskolen viser at politiet har blitt betydelig sentralisert, noe også en rekke aktører knyttet til politiet bekrefter. Forskere fra Arbeidsforskningsinstituttet ved OsloMet skrev i fjor sommer: «Vi lurer på hvordan politiet kan sentraliseres og spesialiseres og samtidig være i tråd med de ti grunnprinsippene og et lokalt forankret politi?»

Sentraliseringen er gjennomgripende i distrikt og bydeler der folk bor. Den følger flere spor. Det er sentralisering av folk, av makt og av midler. Det har ført til svekket beredskap, mindre kapasitet for politiet til å jobbe forebyggende, og etterforskningsmiljøer som er ødelagt.

Lokale politifolk er flyttet vekk fra lokalsamfunnet og inn i sentrale funksjoner og store systemer. Over 120 lensmannskontor er lagt ned. Rundt 1 800 politiansatte er fjernet fra ca. 230 politistasjoner. Flere lensmannskontor skal dele på knappe ressurser over store vaktområder. Store geografiske områder står i realiteten uten politivakt store deler av uken.

Lokale politistasjoner som før var selvstendige og kunne bestemme over egne politiressurser og gjøre nødvendige lokale prioriteringer, er nå underlagt en rekke mellomledere og har havnet nederst på rangstigen i en toppstyrt organisasjon. Viktige beslutninger om lokale forhold tas ikke lenger av en lokal lensmann som kjenner sitt lokalsamfunn, men sentralstyres av noen som er lenger unna hverdagen til folk. Det er sentralisering av makt, og det fører til sentralisering av økonomiske ressurser.

Danmark og Sverige har også forsøkt samme metoder som regjeringen, og har gjort mye for å sentralisere politiet tidligere. Etter folketingsvalget i 2019 kom det til en ny regjering som har et uttalt ønske om et politi nær

folk i hele landet. Nå skal danskene bygge 20 nye politistasjoner og ansette hundrevis av politifolk i lokalsamfunn over hele landet. Sentralt politibyråkrati skal slankes kraftig.

På NRK.no 22. april 2021 stod det:

«Flere lensmenn mener polititjenesten har blitt dårligere i sitt område etter nærpolitireformen. De mener innbyggerne i distriktene blir nedprioritert.» Og videre:

«Lensmennene ønsker imidlertid ikke å stå frem og si det, siden de da vil føle seg illojale, og frykter det kan føre til reaksjoner høyere opp i systemet.»

Her må NRK bruke anonyme kilder for å få fram bekymringer fra politifolkene som sitter tettest på hverdagen til folk, og som ser at sentraliseringen går utover polititjenesten lokalt. Til og med kommunikasjonen om hvordan politiet fungerer lokalt, skal sentralstyres av PR-folk i en sentral funksjon som ikke kjenner til hvordan hverdagen er.

I samme NRK-sak sier lederen i Politiets Fellesforbund at tilbakemeldingene fra disse lensmennene er langt fra unike. Han sier:

«Den klare tilbakemeldingen fra samtlige 12 lokallagsledere er at politiet ikke har kommet tettere på befolkningen i det distriktet de er i. Og det må tas på alvor.»

Senterpartiet er ikke alene i vår kritikk av utviklingen. I påsken sluttet mangeårig regionlensmann Andreas Nilsen som leder i Midt-Troms lensmannsdistrikt. I Folkebladet kunne vi lese:

«Det hadde han neppe gjort om det ikke var for sentraliseringspresset og ei polititutvikling han slett ikke er enig i.»

Tidligere politibetjent i Porsgrunn, Andreas Cleve, skrev i gårsdagens utgave av Telemarksavisa:

«Utkantkommuner og grisgrendte strøk er helt ribbet for alt som heter lensmannskontor og polititjenestemenn med lokalkunnskap som ingen andre har!»

Politioverbetjent Eirik Djupnes ved Finnsnes lensmannsdistrikt i Troms skrev i Nye Troms i januar:

«Litt etter litt flyttes makt og ressurser mot sentrale strøk. Igjen sitter befolkningen i distriktene med et dårligere tilbud. Ledere med beslutningsmyndighet og fagmiljøer vil bli fjernere fra befolkningen. Nærheten til publikum blir mindre.»

De som taper på denne sentraliseringen, er innbyggerne i lokalsamfunn over hele Norge, som får en dårligere polititjeneste, hvor det forebyggende arbeidet ikke kan prioriteres, hvor etterforskningen er svekket, og hvor politiet er lenger unna når det skjer noe. Det er innbyggere i lokalsamfunn som i Gudbrandsdalen, der

mange frykter for beredskapen og det forebyggende arbeidet. Der ser man at brannvesenet i f.eks. Skjåk og Lom blir stilt overfor et stadig større ansvar når politiet ikke dukker opp. Tidligere Gudbrandsdal politidistrikt har færre ansatte i april 2020 sammenlignet med 2015, med en total nedgang på omtrent 30 ansatte.

Gudbrandsdalstinget, som består av folkevalgte representanter fra 13 kommuner i Gudbrandsdalen og Innlandet fylkeskommune, er svært bekymret for politiberedskapen. I en uttalelse fra april 2021 sier de at de

«støtter endringene med å lage større fagmiljøer på enkelte område. Men vi kan ikke akseptere en sentralisering av politiets ressurser som går på bekostning av beredskapen i distriktene.»

Og videre:

«Gudbrandsdalstinget er svært bekymra over situasjonen (...) Det er spesielt bekymringsfullt å høre at ansatte i politiet mener de har mista verdifull tid til å drive forebyggende arbeid.»

De som taper, bor også i lokalsamfunn i de største byene våre, som Oslo, Bergen og Trondheim. Politistasjonssjef og GDE-leder i Bergen, Morten Ørn, sa til NRK i august at «Nærpoltireforma fører til mindre kontakt med ungdomar».

I Bergen har Åsane, Fana og Fyllingsdalen mistet 33 ansatte siden 2015. I Oslo politidistrikt har Majorstua og Bærum mistet 177 ansatte. Rundt Stavanger har Sola, Randaberg og Rennesøy mistet 23 ansatte. Rundt Trondheim har Klæbu, Malvik og Melhus mista 39. I mange gamle politidistrikt er det nå færre ansatte i politiet enn før reformen.

I den såkalte nærpoltireformen står det også at man skulle få bedre kapasitet til å etterforske kriminelle handlinger, men i Riksadvokatens merknader til straffesaksbehandling i politiet for 2020 pekes det på bekymring fordi oppklaringsprosenten går ned. Fra 2016 til 2020 gikk den ned fra 53 til 49 pst., noe Riksadvokaten vurderer som ikke akseptabelt.

5. april 2018 vedtok Stortinget følgende:

«Stortinget ber regjeringen sørge for en reell styrking av de lensmannskontorene som står igjen etter gjennomføringen av politireformen.»

Likevel har regjeringen systematisk tappet gjenværende lensmannskontor for folk, ressurser og myndighet. Det er ikke mulig å se at den praksisen er i tråd med Stortingets vedtak fra 2018.

Dette tok jeg også opp i 2020 med justisministeren i en annen interpellasjon. Lier ble da brukt som eksempel, en sentral kommune på Østlandet med 25 000 innbyggere der lensmannskontoret er bygget ned. Det var redusert fra 24 stillinger på fulltid til to stillinger med åpningstid to dager i uken fra kl. 9–14. Nå, litt over et år se-

nere, har åpningstiden blitt redusert fra to dager til én dag i uken fra kl. 9–14.

I juni 2009 hadde VG en artikkel om at Nord-Odal lensmannskontor bare hadde åpent åtte timer i løpet av en uke. Det var tre timer mer enn det nå er i Lier. Partilederen i Høyre, Erna Solberg, kommenterte saken slik:

«Noe av den grunnleggende servicen fra politiet forsvinner. Dette er tragikomisk».

Noen år senere har altså Høyre endret mening om hva som er tragikomisk. Lensmannskontoret i Nord-Odal – og for så vidt Sør-Odal, i nærheten – er nå lagt ned, og fem timers åpningstid i Lier er helt greit.

Det er ikke en reell styrking av f.eks. lensmannskontoret i Stange når kontoret nå har gått fra 15 ansatte til én ansatt og er flyttet fra fullt mannskap i eget bygg til én politiperson som skal sitte på kontor i rådhuset. Det er heller ikke en reell styrking når politiet på Koppang har blitt halvert fra seks til tre politifolk, eller det på Rena er redusert fra seks til to politifolk.

Dessverre har sentraliseringen også ført til få patruljer på vakt over store regioner, og at responstiden har gått opp. Ni av tolv politidistrikt når nå ikke egne responstidskrav i en eller flere kategorier, altså per 2020.

Jeg vil avslutte der jeg begynte: Målet med den såkalte nærpoltireformen var tilstedeværelse av et kompetent og effektivt lokalt nærpolti der befolkningen bor. Hvilke negative konsekvenser ser regjeringen av at politiet i stedet har blitt mer sentralisert?

Statsråd Monica Mæland [16:16:13]: Representanten løfter fram flere viktige problemstillinger som berører politiets framtidige utvikling og organisering, hvordan ressurser skal fordeles og prioriteres i politidistriktet, og ikke minst hvem som påvirker og gjennomfører tiltak som berører folks trygghet og tjenestetilbudet i nærmiljøet.

Samtidig må jeg nok si at jeg med en viss undring noterer meg at flere av disse temaene og også andre temaer knyttet til politireformen helt nylig ble debattert veldig grundig i forbindelse med Stortingets behandling av politimeldingen nå i slutten av februar. Regjeringen arbeider nå med å følge opp de vedtak Stortinget har fattet. Jeg har også den siste tiden besvart veldig mange skriftlige spørsmål om samme tema.

Jeg opplever at vi har et felles mål om å ha et godt lokalt politi, og det viktigste er at vi har en befolkning som føler seg trygg. Jeg er glad for å registrere at det er tilfellet. Politiets innbyggerundersøkelse for 2020 viser at hele 94 pst. av innbyggerne føler seg trygge. I tillegg er tilliten til politiet høyere enn den har vært på tolv år.

Et viktig læringspunkt fra undersøkelsen er at folk har høyere tillit til politiet i byene enn de har i mindre kommuner. Det tar regjeringen på alvor, og i 2021 er

derfor politidistriktene prioritert med 400 politifolk som vil bli ansatt permanent i det ytterste leddet, nærmest folk, når politiets ekstrainsats i koronapandemien er ferdig.

Politidistrikt etter politidistrikt får fornyet bilparken sin. Flere kriminalitetstyper kan nå anmeldes digitalt. Vi har fått på plass bedre løsninger for passbestillinger og mobile kontorer i form av mobilt passkontor for å gjennomføre passbestillingene. Politiet kan også ha kontor i kommunale lokaler dersom politiet og kommunen blir enige om at det er hensiktsmessig for å sikre lokal tilstedeværelse.

Det er riktig at man gjennom politireformen har bygget opp spesialiserte fagmiljøer, og at det kan ha gått på bekostning av lokal tilstedeværelse. Det arbeider vi som nevnt med. Ifølge Politidirektoratet har de geografiske driftsenhetene i løpet av 2020 fått en betydelig høyere andel av økningen i politiårsverkene enn de funksjonelle enhetene. 76 pst. av økningen i politiårsverkene i 2020 har gått til styrking av geografiske driftsenheter, mens 24 pst. har gått til styrking av funksjonelle enheter og lederstøttestaber.

Oppbyggingen av sterkere fagmiljøer sentralt og etablering av fellesfunksjoner som øker politiets kapasitet, har også ført til at mange av oppgavene som tidligere ble løst lokalt, nå kan løses sentralt i distriktet og av fagmiljøer som er større, og som kan levere kvalitetsmessig bedre tjenester.

Kriminaliteten stopper ikke ved kommunegrensen. Hendelser håndteres i liten grad ved at man rykker ut fra et kontor, og vakt og beredskap ivaretas over hele landet i hovedsak av patruljer som inngår i tjenesteplaner som skal dekke hele døgnet og uken. Moderne politiarbeid forutsetter et annet samspill mellom ulike ressurser i politidistriktet enn tidligere. Dette gjør at det spesielt ved alvorlige hendelser kan settes inn langt større ressurser i håndteringen av en sak enn det den lokale lensmannen kunne før reformen.

For å styrke samarbeidet mellom politiet og kommunene om felles innsats innen forebygging og beredskap er målet å etablere et politirådssamarbeid med alle landets kommuner. Politiet er forpliktet til å ta initiativ til et slikt samarbeid. Ordningen er frivillig for kommunene, men jeg vil oppfordre alle ordførere som har valgt ikke å inngå en slik avtale, mange av dem representerer interpellantens parti, til å gjøre det. Videre har politiet som en del av reformen etablert egne politikontakter for alle landets kommuner. Alle kommuner skal også tilbys en avtale med politiet om tjenestetilbud i kommunen.

Politidistriktene er med andre ord betydelig bedre rustet til å håndtere store og alvorlige saker, også på små steder. Nå har det lokale lensmannskontoret tilgang til

spesialtjenester som enten bidrar i eller overtar arbeidet. Det ville ikke vært mulig med gammel organisering.

Gjennom å dra veksler på de samlede kapasitetene i politidistriktet, og gjennom å avlastes for andre ressurskrevende oppgaver, kan det lokale politiet i små kommuner i stedet prioritere ressursene i sine nærmiljø til å arbeide kriminalitetsforebyggende og ivareta lokalt samarbeid med kommunene.

Jeg vil avslutningsvis si at jeg er litt overrasket over formen på interpellasjonen. Det er slik at vi fra regjeringens side har vært tydelig på at vi har ønsket en politireform, og vi er veldig fornøyd med å ha gjennomført politireformen. Det er Senterpartiet som til stadighet og flere ganger hver uke kritiserer politiet – måten politiet arbeider på og måten politiet er organisert på. Da ville det være mye bedre om Senterpartiet fremmet et forslag om hvordan de vil organisere norsk politi. Det fortjener i hvert fall velgerne å få vite før valget.

Emilie Enger Mehl (Sp) [16:21:40]: Det er fint at statsråden svarer Stortinget når spørsmål blir stilt, og som statsråden også godt vet, har Senterpartiet fremmet en rekke forslag om politiet i løpet av denne stortingsperioden.

Mitt spørsmål var hvilke negative konsekvenser regjeringen ser, og jeg kan ikke si at jeg hørte et veldig tydelig svar på det. Vi i Senterpartiet prøver å lytte til de tilbakemeldingene som kommer fra lokalt hold, fra politiet, fra kommuner, fra ordførere som opplever at deres polititjeneste har blitt svakere. Når Gudbrandsdalstinget, som representerer nær sagt alle kommunene i Gudbrandsdalen – til og med Lillehammer, som er en bykommune – og Innlandet fylkeskommune, kommer med en kraftfull uttalelse om at de er reelt sett bekymret for beredskapen og for det forebyggende arbeidet i sin region, så er det noe som Senterpartiet mener man må lytte til, i stedet for, som justisministeren nettopp gjorde, å be ordførere som har nektet å skrive under på politikontaktavtaler som er for dårligere, om å gjøre det. I stedet burde hun lytte til hva som er årsaken til at det er for dårlig.

Politiets Fellestjenester, Politidirektoratet og Politiets IKT-tjenester har f.eks. blitt styrket med 720 årsverk i løpet av nærpolitireformen, men ifølge politiets egen kapasitetsundersøkelse har man ikke fått en eneste ekstra patrulje på veiene, selv om poenget med politireformen nettopp var at man – angivelig – skulle få et politi som var mer tilstedeværende i lokalsamfunnene, på hjul. Vi har fått et politi som ikke er et nærpoliti, men som i stedet har blitt et utrykningspoliti.

Regjeringen kan gjerne fortsette å skjønne dette og pumpe penger inn i systemet, men problemet er at systemet er rigget for sentralisering; man har fjernet

makt, man har flyttet myndighet fra lokale lensmannskontor inn i de største byene, inn i hovedsetene i politidistriktene, inn i fellesfunksjoner. Justisministeren har fortsatt ikke gitt noe svar i det hele tatt på om det er en type struktur som man vil se på for å forbedre denne situasjonen, den umyndiggjøringen av lokale lensmenn som det varsles om, bl.a. til NRK, den nedprioriteringen av mindre steder som vi hører om gang på gang. Det kommer ikke til å løse seg ved at regjeringen fortsetter å pumpe det systemet de har bygd, for det er hele systemet som er problemet, at man har bygd et toppstyrt politi, et politi hvor midlene forsvinner i byråkrati i stedet for å komme lokal forebygging, lokal etterforskning, beredskapsarbeid i distriktene våre til gode.

Statsråd Monica Mæland [16:24:59]: Interpellanten hørte ikke at jeg kunne redegjøre for alle svakhetene ved reformen. Da har nok interpellanten gått glipp av det helt grunnleggende i denne saken, nemlig at jeg er for reformen. Jeg mener at reformen er veldig bra, og at reformen har gitt veldig gode resultater. Jeg kjenner meg overhodet ikke igjen i det politiet som beskrives.

Jeg håper i og for seg koronaen også av den grunn snart er over, slik at også Senterpartiet kan reise rundt og få møte politidistriktene, møte fellesenheter som de er imot, folk som jobber med etterretning, analyse og etterforskning i nettpatruljer, folk som jobber med å ta overgrep mot barn på nett, og som sier at de avdekker saker i dag som de aldri ville gjort for ett, to eller tre år siden, og fortelle dem at de skal ha et helt annet politi. Jeg håper man også forteller hvem som skal overta oppgavene til Politidirektoratet, hvem som skal gi politiet ordre, hvem som skal ha oppfølging av politidistriktene, hvordan de skulle håndtert grensepatruljering og korona nå hvis de ikke nettopp kunne gjøre det gjennom Politidirektoratet, et direktorat som ble anbefalt styrket av Gjörv-kommisjonen. Jeg kommer tilbake til det, for Senterpartiet var aktiv i en debatt tidligere i dag, men i flere tilfeller viser det seg at de er imot deler av oppfølgingen for å lage en kultur som kan ta ansvar, en kultur som gjør at vi har fått sterkere operasjonssentraler f.eks., som når ut til hele politidistriktet.

Jeg redegjorde også for hvordan de geografiske enhetene er blitt styrket – de har fått 76 pst. av økningen i fjor – og hvordan jeg mener totalt sett at reformen er helt riktig for å både forebygge og avdekke kriminalitet slik vi ser den i dag, og ikke minst slik vi ser den i tiden som kommer. Svaret er altså ikke å skru klokka tilbake. Svaret er ikke en total omorganisering av politiet. Svaret er å jobbe videre med å styrke alle deler av politiet.

Kari Anne Bøkestad Andreassen (Sp) [16:27:24]: Justis- og beredskapsministeren hevdet nylig i et innlegg i Aftenposten at beredskapen aldri har vært bedre

her i landet. Da spør det nok hvor i landet hun er. Det tragiske skredet i Gjerdrum viste hvor viktig det er med ressurser nær der ulykker eller hendelser skjer. Skredet inntraff i et område der både redningshelikopter, politihelikopter, legehelikopter, sykehus, ambulanser, politipatruljer og brannvesen med ekstraordinære kapasiteter kun var få minutter unna. Hva om en tilsvarende alvorlig hendelse hadde skjedd i Vesterålen eller på Vævelstad. Da skal en politipatrulje fra Sortland eller Brønnøysund rykke ut, og de befinner seg ofte én til to timer unna. Dessuten behøver politiet en egnet båt for å komme seg ut til øyene langs Helgeland, Salten, Ofoten, Lofoten og Vesterålen.

En politipatrulje i Nord-Norge dekker gjerne et areal større enn mange fylker i sør. Politiet fra Alta skal f.eks. rykke ut til Kautokeino hvis det skjer noe alvorlig. Det er 130 km å kjøre. Det er som om en patrulje fra Oslo skulle rykke ut til Gjøvik, Halden eller Larvik.

Politiet har fått nye politihelikopter, og det er veldig bra, men alle står på Taraldrud sør for Oslo, og helikoptrene vil behøve flere mellomlandinger for å fylle drivstoff før de er framme i Nordland, Troms og i alle fall Finnmark.

Det er dette som er det store paradokset med sentraliseringspolitikken til regjeringen og Fremskrittspartiet. Beredskap og sentralisering passer ikke sammen. Regjeringen og Fremskrittspartiet har sentralisert politi, ambulanse og Forsvarets kapasiteter bort fra store deler av landet, og når ressursene ikke eksisterer, kan de selvsagt ikke finne hverandre. De legger ned over 120 lensmannskontor, fjerner 350 politiårverk og sentraliserer bort ansatte fra omtrent halvparten av de gjenværende politistasjonene og lensmannskontorene. Det er ikke å bygge opp ressurser og beredskap i hele landet. Det er det motsatte.

Når politiet ikke har nødvendig utstyr som båter, helikopter eller egnet kjøretøy, må det lånes av private, av frivillige eller av andre offentlige etater. I Finnmark er nå alle snøscootere og ATV-er i politiet sentralisert på ett sted. Det fører til at politiet må basere seg på frivillige når noe skjer utenfor allfarvei. Politiets båttjenester er systematisk blitt bygd ned de siste årene. Det er nå to politibåter som dekker hele kysten fra Trøndelag til russergrensen. Til sammenligning, eller kanskje uten sammenligning for øvrig, har Østerrike, et land uten kystlinje, 50 politibåter. Vi ser at politiets utrykninger langs kysten blir forsinket fordi politiet må rekvirere ferje for å komme fram til øyer eller komme seg over fjorder. Er det god beredskap dersom det er en akutt, livstruende hendelse, og selv om den finner sted på en øy der det ikke er veldig mange fastboende?

Statsråden antydte at det var mange Senterpartiordførere som motsatte seg å gå inn i politiråd. Det er

mulig, og det gjøres kanskje med god grunn, men jeg kjenner opptil flere som faktisk har gått inn i lokale/regionale politiråd. Undertegnede var en av dem i forrige periode.

Men tilbake til begynnelsen. Lærdommen av alvorlige hendelser bør være at det må finnes ressurser nær nok til at de skal kunne finne hverandre. Ved brann, pågående vold, alvorlige ulykker eller lignende hjelper det ikke folk i Nord-Norge at det er veldig mye ressurser på Østlandet. Beredskap må være desentralisert og tilgjengelig i hele landet. Ressursene må eksistere for å finne hverandre nær folk i hele Norge.

Morten Wold hadde her overtatt presidentplassen.

Siv Mossleth (Sp) [16:32:04]: Senest i dag fikk jeg en bekymringsmelding fra folkevalgte om at politiets responstid har økt, og at den øker mest i områder med få innbyggere. Det har ført til at det lokale brannvesenet i langt større grad enn tidligere nå opererer som førstelinjeberedskap for de fleste utrykningsoppdrag – alt fra brann til bilulykker og voldsepisoder. Det lokale brannvesenet står ofte alene på ulykkessteder i svært lang tid før både ambulanse og politi rekker fram, og de må håndtere bl.a. sikring av skadested, evakuering, alvorlige personskader og trafikkdirigering. Mange lokale brannvesen er ikke rustet for disse oppgavene, verken på utstyrssida eller når det kommer til kapasitet og kompetanse. Statlig finansiert beredskap er redusert med det resultat at allerede anstrengte kommunebudsjett belastes med oppjustering av brannberedskap for å kompensere for bortfall av lokalt politi. Sånn er situasjonen i stadig flere kommuner, i folks nærmiljø.

Vi har hatt åtte år med et stadig mer sentralisert politi i Nordland. Nylig kom statistikk fra Brønnøysundregistrene som viser hvor de politiansatte har hatt sitt arbeidssted. Tallenes tale er klar. I Nordland har 16 av 27 politistasjoner og lensmannskontor samme antall eller færre ansatte i 2020 som da nærpelitireformen ble innført. Når vi i tillegg vet at ti lensmannskontor ble lagt ned på grunn av en reform vedtatt av regjeringspartiene, Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet, ser vi en enorm sentralisering internt i Nordland politidistrikt de siste årene.

Politiets Fellesforbund i Nordland svarte følgende på spørsmålet om politiet har kommet tettere på innbyggerne etter reformen:

«Nei. Det er flere tjenestesteder det kun er ansatt en person for å kunne ha lensmannskontoret på organisasjonskartet. I realiteten jobber disse vel så mye i de større tjenesteenhetene for å få turnusen til å gå rundt. Vi opplever til stadighet å få meldinger om oppdrag som er 10 mil fra nærmeste patrulje.

Oppfølging av politikontaktene har vært til dels fraværende.»

Selvfølgelig er det også steder i Nordland hvor det har blitt flere politifolk, og hvor det går bedre nå enn tidligere. De politiansatte og lederne gjør en svært god og viktig jobb i vårt fylke, uansett hvor de jobber. Nordlands politimester, Tone Vangen, ble nylig politiets beredskapsdirektør, og kompetansemiljøet knyttet til beredskap i Bodø er landets beste. Spørsmålet er bare om det er verdt å ofre lokalt tilstedeværende politi i 26 kommuner i Nordland for å bedre bemanningen på ni steder.

Det er fint at det har blitt flere politiansatte i de største byene, men det er ikke tvil om at det går ut over både beredskap, lokalkunnskap, tilstedeværelse og forebygging i mindre byer og tettsteder. Sandnessjøen, Evenes, Grane og Hattfjelldal, Herøy og Dønna, Lurøy og Træna, Mosjøen, Svolvær, Tysfjord, Vega, Værøy og Øksnes har alle, ifølge Brønnøysundregistrene, hatt en nedgang i antall ansatte på til sammen 58 fra 2016 til 2020. Når vi i tillegg vet at det forsvant 37 ansatte fra Hadsel, Bø, Lødingen, Ballangen, Saltdal og Beiarn, Steigen, Gildeskål, Rødøy, Hemnes og Sømna da disse lensmannskontorene ble lagt ned på grunn av nærpelitireformen, ser vi effekten av tidenes sentralisering av norsk politi.

Regjeringa mener at man måtte legge ned alle disse lensmannskontorene for å få mer politi ut på patrulje. Har det skjedd? Nei. Ifølge politiets egen kapasitetsundersøkelse, som ble offentliggjort i februar, ble det to – 2 – ekstra årsverk på patrulje fra 2015 til 2019 i hele landet. Dette fører til at lovnaden som ble gitt til befolkningen, ikke er overholdt.

Jenny Klinge (Sp) [16:37:25]: Det framstår som om statsråden blir fornærma omtrent kvar gong vi i Senterpartiet tek opp sentraliseringa i politietaten. Eg takkar interpellanten, Emilie Enger Mehl, for at ho tek opp dette temaet i dag, for det er eit tema vi ikkje blir ferdige med å diskutere, av svært gode grunnar. Dette er ikkje berre ein kamp om ulike politiske retningar – der den eine retninga er sentralisering, som regjeringa står for, med Framstegspartiets velsigning no når ein er i opposisjon, og den andre retninga, som er eit ønske om politi nær folk i heile landet – det er ein kamp om sanninga, om kva som faktisk er situasjonen no etter ei reform som vi var ueinige om. Det kan vere greitt at vi var ueinige om reforma, men vi må kunne bli einige om kva som faktisk er resultatet. Det er jo det vi håpar på, derfor masar vi om dette gong på gong.

Det som var lovnaden frå regjeringa, var at det skulle kome mykje godt ut av å leggje ned over 120 lensmannskontor. Ikkje berre skulle det bli meir politi på hjul, patruljar som skulle reise rundt omkring og vere meir syn-

lege enn det tidlegare politiet, som vart framstilt som ganske daft, ein skulle i tillegg få sterkare attverande lensmannskontor fordi dei ressursane som ein spara på desse nedleggingane, ville gå til dei andre, både til dei som var på kontora til dagleg, og til dette politiet på hjul. Så skulle ein ikkje minst få betre opningstider, for dei opningstidene som var tidlegare, var jo så tragiske, som Enger Mehl også viste til i innlegget sitt.

Og når vi ser på resultatene av desse lovnadene – kva var det som vart sagt, og kva er det som har skjedd – det er då det blir interessant. Og det er då vi skulle ønske at statsråden og dei andre frå regjeringsspartia faktisk lytta meir til kva som blir sagt – ikkje berre frå oss i Senterpartiet, dei treng ikkje å lytte til oss i det heile, dei kan lytte til det som blir sagt av politifolk rundt om i heile landet. For det er jo ingen tvil om at ting har skjedd her, og det er at det ikkje har vorte betre opningstider, det har ikkje vorte sterkare attverande lensmannskontor – tvert imot, mange har vorte tappa og har knapt nok tilsette igjen. Når det gjeld politi på hjul, var det vel seks eller åtte årsverk i heile landet det skulle bli ekstra. Det var ikkje nok til ein einaste ekstra patrulje i heile det langstrakte landet vårt, som et resultat av desse nedleggingane. Det er då det blir interessant å diskutere kva som er situasjonen no, kva som er sanninga, oppimot kva som var lovnaden. Sjølv om ein kunne vere ueinige om retninga den gongen vedtaket om politireforma vart gjort, må det gå an å bli einige om kva som skjer no. Men det er tydeleg at det ikkje er enkelt.

Mæland sa ein del interessante ting i stad, eg meiner statsråden sa at ho håpar at koronaen snart er over, slik at vi i Senterpartiet får begynne å reise rundt i landet og bli kjende med kva som føregår i politiet – det var noko sånt. Men det er ikkje mangel på bakkekontakt hos oss som er problemet her. Vi har god kontakt med politifolk rundt om i heile landet, og innspela kjem frå heile landet, ikkje berre frå distrikta, det er også frå byane. Det er endringar der som har vore i negativ retning.

Så sa statsråden også i stad at Senterpartiet kritiserer politiet og arbeidet til politiet. Nei, vi gjer ikkje det. Vi kritiserer ikkje politiet. Vi kritiserer ikkje arbeidet til politiet. Vi kritiserer regjeringas politikk som gjer at dyktige og ikkje minst samvitsfulle politifolk får problem med å drive godt førebyggjande arbeid fordi avstandane har vorte for store, og ikkje minst lovnaden om at det vil vere nærleik til folk. Den har svikta, og folk har ikkje lenger eit ansikt på politiet. Det veks opp ungar og ungdommar som ikkje kjem til å ha eit ansikt på kven politiet er, slik dei kunne tidlegare. Det er eit problem, særleg når det gjeld førebygging, og vi må ikkje gløyme oppi det heile at førebygging er ekstremt viktig som ein del av politiarbeidet.

Når det gjeld lengre avstandar og sentralisering, som eg snakka om, er det eit openbert problem at brann- og redningstenesta rykkjer ut først meir og meir. Mange plassar er det slik at det har vorte ein veldig auke i dei økonomiske kostnadene til kommunane, fordi dei er nøydd til å betale for det som tidlegare var politiutrykkingar. No er det brann- og redningstenesta som rykkjer ut, og så er det kommunane som må ta kostnaden for staten fordi politietaten har vorte ramma av ei sokalla nærpolitireform, som ikkje vart så særleg nær.

Eg vil avslutte med berre å vise til Møre og Romsdal, som er mitt fylke, mitt politidistrikt. Der har det vore ei enorm indre sentralisering i politidistriktet. All netto vekst har gått til Ålesund, der det nye hovudsetet ligg. Eg unner jo Ålesund og Sunnmøre alt mogleg godt når det gjeld ressursar, men det er jo ikkje rett at tilførselen av ressursar blir så skeiv at det i praksis er ei enorm indre sentralisering av politidistriktet.

Sigbjørn Gjelsvik (Sp) [16:42:43]: Den grunnleggende oppgaven som politiet skal bidra til, er å sikre trygghet i folks hverdag, uansett hvor en bor i Norge, i bygd og i by. Det er å sørge for at folk opplever trygghet i hverdagen, det er å bidra til å avverge både små og store hendelser, og det er å sørge for at en får hjelp innen rimelig tid når en har behov for det.

Det som blir tatt opp i denne interpellasjonen, en svært viktig interpellasjon, er om en har en erkjennelse av hvordan situasjonen er rundt omkring i Norge, og at en er villig til å se negative konsekvenser av den gigantiske sentraliseringen av norsk politi som har skjedd, som folk rundt omkring – i både små og store kommuner, i både spredtbygde og tettbygde strøk – kritiserer, og som også dyktige folk i politiet, med lang erfaring, advarer kraftig mot. De ber om at en får en utvikling som går i en annen retning.

Jeg hører gjentatte ganger statsråden vise til at istedenfor å ha et lensmannskontor, skal en få et mer tilstedeværende politi gjennom at lensmannskontoret har blitt lagt ned. Gjennom reformen er over 120 lensmannskontor i Norge lagt ned. Selv bor jeg på et av tettstedene i Norge, Sørumsand, som tidligere hadde et lensmannskontor. Det var selvsagt et lensmannskontor som ikke var åpnet hele døgnet, det hadde begrenset åpningstid. Vi hadde politi i bygda som var tilstedeværende, og som folk kjente til.

Hva har skjedd i etterkant? Folk opplever ikke større trygghet i hverdagen og et mer tilstedeværende politi etter reformen – tvert imot. En ser hvordan politiet har blitt mindre tilstedeværende, og hvordan bekymringen hos både voksne og unge brer om seg som følge av at politiet er mindre tilstedeværende enn før. Lokalbefolkning må organisere natteravn som et alternativ til den

tilstedeværelse som politiet i større grad hadde før – ikke fordi politiet ikke ønsker å være tilstede, ikke ønsker å jobbe forebyggende, ikke ønsker å stille opp når det er noe, nei, det er fordi prioriteringene innenfor politiet, det ansvaret som regjeringen sitter med, innebærer at de ikke har ressursene til å jobbe på den måten som de gjorde før.

På Romerike snakker en om tilstedeværende politi og politi på hjul. Vel, fram til for to år siden hadde politiet på Romerike en beredskapsinstruks som sa det skulle være minimum fem patruljer på Romerike til enhver tid. Den beredskapsinstruksen som en hadde hatt i en tiårperiode, fram til 2019, måtte avvikles fordi Øst politidistrikt sa de ikke hadde ressurser til fortsatt å ha en slik beredskapsinstruks.

Dette er situasjonen også andre plasser på Romerike, men også i Asker og Bærum, der en ser hva som skjedde med sentraliseringen da Asker og Bærum politidistrikt ble en del av Oslo politidistrikt. Legevakten i Bærum måtte hyre inn private vekterselskap fordi de ikke lenger kunne stole på at politiet hadde samme beredskap som før. Eller på Hurumlandet, der en ser at i den grad politipatruljer kommer når det skjer noe, kommer ofte patruljer enten fra Sandvika, eller for den saks skyld fra Stovner, som mangler den lokale kunnskapen og tilstedeværelsen i det daglige.

Det er en alvorlig situasjon rundt omkring i Norge. Tillitsvalgte i politiet i samtlige politidistrikt advarer mot utviklingen. Det er grunn for regjeringen til å lytte, men dessverre må det nok en ny regjering til. Heldigvis får vi håpe det blir en ny regjering, et nytt flertall, som sørger for en ny retning for norsk politi.

Emilie Enger Mehl (Sp) [16:48:15]: Mitt spørsmål til regjeringen via justisministeren i denne interpellasjonen var jo hvilke negative konsekvenser regjeringen ser etter nærpolitireformen, fordi det er vanskelig å gjøre noe med negative problemer som man ikke vil anerkjenne. Det er jo ikke et spørsmål som utelukker noen positive konsekvenser, men det var altså ikke det som var temaet nå. Justisministeren avviser hele problemstillingen og interpellasjonen med harselering og ved å vise til at hun ikke deler det hun kaller for Senterpartiets virkelighetsbeskrivelse.

I mitt innlegg har jeg ikke kommet med en selvstendig virkelighetsbeskrivelse på vegne av Senterpartiet, men jeg har vist til forskning ved Politihøgskolen, uttalelser fra politietaten og representanter for politietaten. Jeg har vist til politiets egne tall. Jeg har bl.a. vist til forskningen fra Politihøgskolen som sier at politiet har blitt betydelig sentralisert med nærpolitireformen. Jeg har vist til politiets egne tall, som viser at det ikke har blitt en eneste ekstra patrulje på veiene, men at det der-

imot har blitt 720 nye stillinger i sentralt politibyråkrati. Jeg har vist til bekymringer fra lensmenn som opplever å ha blitt umyndiggjort i et toppstyrt system, og som opplever at mindre steder blir nedprioritert. Jeg har vist til en politisjef i Bergen, som sier at nærpolitireformen har gjort politiet for lite synlig i bydelene. Og jeg har vist til bekymringer fra en hel region i Gudbrandsdalen som frykter for beredskapen i sin region, som er stor, det er lange avstander. De frykter også for det forebyggende arbeidet. Dette kan gå ut over tilliten til politiet og folks opplevelse av å være trygge. Jeg har vist til at responstiden ikke har blitt redusert sånn som var målet, og at ni av tolv politidistrikter ikke når egne responstidkrav i en eller flere kategorier per 2020.

Jeg fikk en utfordring fra statsråden, som var at vi burde fremme et forslag. I mitt hovedinnlegg refererte jeg nettopp til et forslag som Stortinget har vedtatt, nemlig at gjenværende lensmannskontorer skal styrkes, men det har regjeringen altså ikke valgt å følge opp. Det er ikke en styrking av gjenværende lensmannskontorer med den nedbyggingen og tappingen av ressurser som vi ser av det lokale politiet over hele Norge.

Jeg synes det er veldig synd at regjeringen ikke kan være med på en saklig drøfting av de negative konsekvensene, men velger å ikke lytte til folk og de bekymringene som kommer nedenfra.

Statsråd Monica Mæland [16:51:40]: Bare for å gjøre det helt klart, tar jo jeg selvfølgelig både spørsmål og interpellasjoner fra Stortinget med godt humør, og jeg har merket meg at Senterpartiet er veldig interessert i å diskutere politireformen, som de også var veldig imot. Men så tror jeg nok Senterpartiet må ta inn over seg at når det bare er Senterpartiet som er interessert i å diskutere dette i Stortinget, er det ikke fordi ingen andre interesserer seg for politiet og politireform. Det er rett og slett fordi vi andre hadde en grunnleggende og god og bred debatt knyttet til stortingsmeldingen i slutten av februar. Da blir det veldig rart å gjenta den samme debatten i form av en interpellasjon i dag. Men la nå det ligge.

Senterpartiet er opptatt av kritikk. Jeg har mottatt kritikk for manglende bemanning lokalt, kritikk for fellesenheter, kritikk for politidistriktene – kritikk i alle ledd. Da skulle jeg gjerne se politikk: Hva er det politiske svaret til Senterpartiet på dette? Vi er for reformen, vi har nå gjort en historisk styrking av nettopp GDE-ene, vi har nettopp gjort det Stortinget har bedt oss om, med en historisk satsing på 400 årsverk, vi har gjort en styrking med 3 600 flere ansatte i politiet, med nye biler, nye båter, med et nasjonalt beredskapssenter, med en kraftig styrking av beredskapstroppen, med en kraftig satsing på nye politihelikoptre – vi har altså gjort en kraftig styr-

king i alle ledd. Jeg innestår for den styrkingen, og den skal fortsette. Men Senterpartiets svar er kritikk. Og da lurer jeg på: Hvordan ser det politiet ut som Senterpartiet ønsker seg? Det greier ikke jeg å se når man er uenig i alle deler av reformen.

Og så framhever man at det er noen bekymrede røster. Gjelsvik sa vel at det var en massiv bekymring. Vel, jeg har vært i absolutt alle politidistrikter, jeg har ikke møtt en eneste – ikke en tillitsvalgt, ikke en patrulje, ikke en politimellomleder, ikke en leder – som er imot politireformen, og som mener vi skal skru klokka tilbake. Alle er for, og så vil noen si at den har noen svakheter. Vi fikk sågar kake av Politiets Fellesforbund til jul. Det tror jeg ikke mange regjeringer har opplevd å få.

Så som sagt: Vi innestår for reformen, vi mener den er riktig, men ser framover. Og jeg ser altså ikke hva alternativet skulle være.

Presidenten: Dermed er interpellasjonsdebatten i sak nr. 11 avsluttet.

Sak nr. 12 [16:53:58]

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens undersøkelse av politiets innsats mot kriminalitet ved bruk av IKT (Innst. 360 S (2020–2021), jf. Dokument 3:5 (2020–2021))

Presidenten: Etter ønske fra kontroll- og konstitusjonskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutter til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil seks replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Solveig Horne (FrP) [16:54:50] (ordfører for saken): Jeg har først lyst til å takke komiteen for samarbeidet og et godt arbeid med innstillingen. Jeg er glad for at det er en samlet komité som tar denne undersøkelsen på alvor og stiller seg bak Riksrevisjonens konklusjoner. Jeg har også lyst til å takke Riksrevisjonen for et grundig arbeid og for at de har tatt tak i denne viktige saken.

Politiet skal forebygge og forhindre straffbare handlinger og avdekke, stanse og forfølge lovbrudd og straffbare forhold. Målet med undersøkelsen har vært å vurdere om politiet og påtalemyndighetene har oversikt over, etterforsker og oppklarer IKT-kriminalitet i samsvar med føringer gitt av Stortinget, og om politiet ivaretar sin primæroppgave på det området i samsvar med politiloven.

Med økende digitalisering av samfunnet øker også kriminaliteten som skjer på digitale flater. Mye av kriminaliteten, som bedragerier og seksuelle overgrep, utføres nå som IKT-kriminalitet. Politiets straffesaksstatistikk viser at den tradisjonelle kriminaliteten som skjer i det fysiske rom, har vært i nedgang i flere år. IKT-kriminalitet forekommer både som alvorlig og mindre alvorlig kriminalitet.

Alvorlig kriminalitet treffer barn og unge i form av seksuelle overgrep via internett. Det rammer private virksomheter og medfører store verdimessige tap. IKT-kriminalitet rammer også i form av ID-tyveri, nettbankbedrageri og andre svindelformer på internett. I tråd med digitaliseringen av økonomien og samfunnslivet øker insentivene for potensielle lovbrutere til å vri vinningskriminaliteten over til digitale plattformer. Nesten all kriminalitet i dag har et digitalt element i seg.

Mange av sakene er også mer omfattende og kompliserte enn før. En gjerningsperson kan være ansvarlig for mange hundre ofre for nettovergrep, svindel og andre former for digital kriminalitet. Videre befinner ofrene og gjerningspersonene seg gjerne på ulike steder i landet, også i ulike land. Det gjør etterforskningen mer arbeidskrevende enn før, og vi må sikre oss at vi har et politi som har kapasitet og kompetanse til å håndtere denne utviklingen.

Riksrevisjonens rapport avdekker klare svakheter, som samlet sett er alvorlig. Jeg har lyst til å trekke fram noen funn.

- Politiet mangler kompetanse innenfor etterforskning av IKT-kriminalitet.
- Det er manglende samordning mellom politidistriktene.
- Det er utfordringer med internasjonalt samarbeid.
- Politiet mangler oversikt over IKT-kriminalitet.

Riksrevisjonens undersøkelse viser at politiets evne til å avdekke og oppklare datakriminalitet har klare svakheter, som samlet sett er alvorlig. Politiet mangler for det første kompetanse på etterforskning av datakriminalitet. I tillegg holder ikke politiet tritt med utfordringen. En stadig større andel av kriminaliteten utføres på nett uten at politiet har klart å følge med utviklingen. Dette er til tross for at politiet har vært budsjettvinnere de siste årene. For det andre fører svakheter ved støtte-systemene til ineffektiv ressursbruk og manglende samordning mellom politidistriktene. I tillegg er det utfordrende med internasjonalt samarbeid. Samlet sett bidrar dette til lav oppklaring av datakriminalitet.

Det har vært og er heldigvis bred politisk enighet om at vold og overgrep i nære relasjoner og seksuelle overgrep mot barn skal ha høy prioritet. Det er også en prioritering som Riksadvokaten har gitt klar beskjed om til politidistriktene.

Selv om politiet over flere år har prioritert etterforskning og oppklaring av internettrelaterte seksuelle overgrep, ser vi at politiets etterforskningskapasitet utfordres av store og omfattende nettovergrepssaker med mange fornærmede. Det er svært urovekkende at politiet får en økende mengde tips som det ikke finnes kapasitet til å gå gjennom. Det er også bekymringsfullt at digitale beslag gjennomgås i hvert enkelt distrikt uten særlig samordning, og at politiet mangler en nasjonal løsning som kan bidra til å samordne etterforskningen på tvers av politidistriktene.

Rapporten framholder at politiet ifølge statsbudsjettene har fått ekstra ressurser. Det har i liten grad styrket politiets evne til å håndtere IKT-kriminalitet. Konsekvensene av den manglende prioriteringen er at alvorlig kriminalitet ikke etterforskes og oppklares, og at norske borgere og virksomheter mister tillit til politiet og lar være å anmelde lovbrudd.

Rapporten er alvorlig. Vi vet likevel at det skjer mye positivt innen IKT. Vi vet også at det er et krevende arbeid, og at utviklingen av teknologien går raskt. Likevel er jeg glad for at det er en samlet komité som støtter anbefalingene til Riksrevisjonen. Komiteen forventer at politiets innsats mot datakriminalitet blir betydelig styrket i årene framover.

Nils T. Bjørke (Sp) [17:00:16]: Representanten Trygve Slagsvold Vedum spurde statsministeren i spørjetimen den 14. april om kvifor brannfolka i Salangen må gjera arbeidet til politiet når politiet ikkje er til stades. Då svara statsministeren at politireforma gjev oss betre kvalitet, betre system og meir rettstryggleik, og ikkje minst at ho gjer at politiet er til stades der overgrep og kriminalitet skjer i dag – på nettet.

Rapporten me no handsamar, syner at politiet ikkje er til stades når kriminaliteten skjer på nett. Politidirektoratet og Justis- og beredskapsdepartementet har over mange år vore klar over at politiet sin kompetanse, kapasitet, støttesystem, samordning og internasjonale samarbeid ikkje evnar å halda tritt med den digitale kriminalitetsutviklinga. Riksrevisjonen er særleg kritisk til at departementet ikkje har teke høgd for utviklinga i IKT-kriminaliteten då politireforma vart gjennomført. Oppbemanninga som har skjedd for å nå målet om to politiårsverk per tusen innbyggjarar, og budsjettauken til dette, er i liten grad nytta til å styrkja evna politiet har til å handtera IKT-kriminalitet.

Eg er glad for at ein samla komité i innstillinga støttar Riksrevisjonens kritikk av at utviklinga i IKT-kriminalitet ikkje er handtert i gjennomføringa av politireforma. Eg er uroa over at statsråden i svaret sitt til Riksrevisjonen legg vekt på at politiet har gjennomført ei omfattande reform i den perioden Riksrevisjonen har un-

dersøkt. Når kriminalitetsutviklinga på nett er ei grunngeving for å gjennomføra politireforma, kan ikkje statsråden nytta den same reforma som orsaking når politiet ikkje evnar å handtera kriminalitetsutviklinga på nett.

Statsministeren sa i spørjetimen den 14. april at sentralisering av politiet er ein ynskt politikk. Men om ein vil noko, bør ein gjera det ein vil. Det som forundrar meg mest i denne rapporten, er at Justis- og beredskapsdepartementet meiner at andre prioriteringar har vore viktigare enn IKT-kriminalitet. Kva for prioriteringar som har vore viktigare enn formålet med politireforma, får me ikkje svar på i rapporten. Men det er på sin plass å minna statsråden om at om ho kjem til Stortinget med framlegg om ei reform, då er det oppgåva til statsråden å gjennomføra det som ho har lagt fram. Det er oppgåva til statsråden å vurdere korleis reforma kan gjennomførast, og kva som må til for at politiet skal kunna gjera arbeidet sitt, både i Salangen og på nett.

Freddy André Øvstegård (SV) [17:03:07]: Dette er ein alvorlig sak. Riksrevisjonen sier selv at svakhetene de finner i politiets evne til både å avdekke og oppklare datakriminalitet, har klare svakheter som samlet sett er alvorlige. Riksrevisjonen mener det også er kritikkverdigg at Justisdepartementet ikke har tatt tak i utfordringene med effektiv bekjempelse av kriminalitet med internasjonale forgreininger, som jo ofte datakriminalitet har, på et tidligere tidspunkt. Dette slutter SV seg til. At det fortsatt ikke jobbes godt nok med å forhindre, avdekke og oppklare internettrelaterte overgrepssaker på tross av den store oppmerksomheten det området har fått – bl.a. fra Stortinget, og det er også et tverrpolitisk engasjement – er urovekkende.

Vi merker oss at det er akkurat de områdene Riksrevisjonen her kritiserer politiets arbeid med, som regjeringen bruker som begrunnelse for sin politireform. Det er et tankekors at regjeringens budskap har vært så klart på at politiets innsats mot IKT-kriminalitet har blitt styrket gjennom politireformen, mens det finnes få spor av det her. Tvert imot har arbeidet med reformen, ifølge regjeringen selv, tatt vekk ressurser fra andre områder, noe som er bekymringsverdig i seg selv.

Videre støtter vi Riksrevisjonens vurdering av at når departementet har vært kjent med utfordringene og Politidirektoratet ikke har prioritert området, burde Justis- og beredskapsdepartementet hatt en tettere og tydeligere styring.

Statsråd Monica Mæland [17:05:21]: La meg innledningsvis gjøre det helt klart at jeg tar Riksrevisjonens funn på stort alvor.

Som vist til i politimeldingen skal IKT-kriminalitet bekjempes gjennom bl.a. relevant etterretning, forebygging, metode- og regelverksutvikling og etterforskning.

Politireformen har gitt sterkere fagmiljøer. Politimesteren i Finnmark, Ellen Katrine Hætta, sier det slik:

«I hele kjeden fra politipatruljen til de spesialiserte fagmiljøene bygger vi opp kompetanse, kvalitet og en profesjonalitet i polititjeneste som vi ikke hadde i Finnmark før politireformen.»

I tillegg til politireformen har det skjedd mye på området de to siste årene, altså i tidsrommet etter Riksrevisjonens undersøkelse.

Justis- og beredskapsdepartementet og Politidirektoratet er i gang med å følge opp Riksrevisjonens forslag til forbedringer. I år har Politidirektoratet tildelt Kripos 40 mill. kr for å styrke politiets nasjonale cyberkrimsenter, NC3, som ble etablert i 2019. Det har også skjedd en betydelig utvikling av politiets forebyggende arbeid. Nettpatruljer og tilstedeværelse i sosiale medier legger grunnlaget for en god dialog med barn og unge. Alle politidistrikter har fått på plass egne forebyggende enheter.

Den 9. april i år fremmet regjeringen en proposisjon om endring av ekomloven med forslag om pliktig lagring av IP-adresser i tolv måneder. Tolv måneders lagringstid er nødvendig for at politiet og påtalemyndigheten skal kunne bruke opplysningene på en tilstrekkelig effektiv måte. Lovforslaget er et viktig og riktig steg i retning mot et tryggere samfunn for barn og unge og alle andre som ferdes på nettet.

Nasjonal strategi for digital sikkerhet ble lansert i 2019. I strategien er bekjempelse av IKT-kriminalitet et av fem prioriterte områder.

Justis- og beredskapsdepartementet er også i sluttfasen med en egen strategi mot nettovergrep, som vil legges fram i løpet av våren.

I Riksrevisjonens rapport påpekes det at manglende kompetanse hindrer avdekking og oppklaring av IKT-kriminalitet. Kripos og NC3 utvikles som nasjonalt kunnskaps- og kompetansesenter i norsk politi innen forebygging, avdekking og bekjempelse av trusler og kriminalitet i det digitale rom, bl.a. bekjempelse av internettrelaterte seksuelle overgrep.

Ulike kompetansemiljøer forventes å bidra positivt framover. Spisskompetansen på Kripos støtter politidistriktenes arbeid, og det er etablert egne enheter med kompetanse innen digitalt politiarbeid i alle politidistrikt.

Politiet er i ferd med å slutføre en kompetanse- og kunnskapsstrategi med planlagt ferdigstilling før sommeren i år. Digitalt politiarbeid og bekjempelse av IKT-kriminalitet er et av de foreslåtte prioriterte områdene.

Komiteen peker på manglende samordning av digitale beslag. Det er politiet i gang med å følge opp.

Jeg registrerer også at komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet antyder at mer overordnet og strategisk styring av Politidirektoratet er riktig vei å gå. Det er jeg enig i. Det er krevende fordi mer handlefrihet, mer tillit også betyr mindre rapportering og mindre detaljering. Det er krevende for både regjering og storting.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Nils T. Bjørke (Sp) [17:09:01]: Kva for prioriteringar har vore viktigare enn IKT-kriminaliteten i perioden 2016–2019, og kvifor har departementet ikkje prioritert formålet med politireforma då ressursane til reforma vart disponerte?

Statsråd Monica Mæland [17:09:19]: IKT-kriminalitet er ikke et ensartet begrep. Som representanten vet, favner det alt fra svindel på nett til nettovergrep mot barn.

Jeg mener at vi har prioritert denne typen kriminalitet, og at det har skjedd veldig mye de siste to årene, og det har jeg redegjort for. Samtlige politidistrikt har nå fått enheter for digitalt politiarbeid. Vi har fått nettpatruljer i samtlige distrikt, og vi har de siste årene i veldig mange distrikt sett at det har vært avdekket store overgrepssaker mot barn. Flere hundre ofre er avdekket.

Det er veldig bra. Det betyr at vi fortsatt har en jobb å gjøre, men jeg mener at dette arbeidet har vært kraftig prioritert.

Så har vi sagt at det aller viktigste selvfølgelig er drap, voldtekt og overgrep mot barn. Og når det gjelder det, bruker vi altså 30 pst. av ressursene på 3 pst. av sakene.

Nils T. Bjørke (Sp) [17:10:18]: Statsråden var litt innom det i innlegget, men områdegjennomgangen av politi- og lensmannsetaten for desember 2020 syner at departementet si styring er prega av detaljorientering, mangel på føreseielege rammer og langsiktige planar. Den politiske styringa burde jo handla meir om dei prioriterte kriminalitetsområda. Kva for endringar i denne styringa ser statsråden føre seg at ein kan gjera når ein skal få gjennomført forslaga i rapporten?

Statsråd Monica Mæland [17:10:50]: Ja, det var dette jeg var inne på i slutten av mitt innlegg, for jeg tror vi alle er for handlefrihet, vi er alle for handlingsrom og mindre prioritering. Men når det kommer til stykket, er det vanskelig. Jeg har jo stått her i denne sal og til og med svart på alt fra adresser på kontorlokalene til politiet i Oslo til hvordan man koder ulike forbrytelser. Så det å greie å gi handlefrihet, det å greie å ikke detaljere,

blir en krevende jobb, men vi jobber nå med å gå igjen-
nom områdegjennomgangen. Vi gjør det sammen med
de tillitsvalgte, og jeg er sikker på at vi skal få på plass
bedre systemer. Men det krever veldig mye av en sektor
som er av stor politisk interesse, og som avstedkommer
mange ulike debatter. Men vi jobber nå med å få på
plass systemer som i større grad tar inn over seg de funn
som denne områdegjennomgangen gjorde.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [17:11:52]: Denne saken
gjelder jo undersøkelse av politiets innsats mot datakri-
minalitet. Både Riksrevisjonen og en samlet komité sier
at det er sterkt kritikkverdig at det ikke er tatt høyde for
denne utviklingen i gjennomføringen av reformen.

Samtidig har det vært en prioritering av de funksjo-
nelle enhetene i politiet etter reformen – en klar priori-
tering av de funksjonelle enhetene – på bekostning av
de geografiske driftsenhetene, nettopp for å løse de ut-
fordringer som nå får sånn kritikk. Hva er det som har
gått galt når noe av det som skal løses, får sånn kritikk,
ikke bare fra Riksrevisjonen, men også fra en samlet ko-
mité? Innenfor de rammene som er stilt til disposisjon
fra regjeringa, skulle det da vært sentralisert ytterligere,
sånn at de funksjonelle enhetene ble enda sterkere? Er
det det som er regjeringas svar på kritikken?

Statsråd Monica Mæland [17:12:53]: Jeg tror ikke
helt jeg følger spørsmålet. Representanten virker å
mene at det er oppbyggingen av fellesenheter som for-
klarer kritikken fra Riksrevisjonen. Den forutsetningen
er jeg overhodet ikke enig i. Det at vi får på plass nettpa-
truljer, analyseenheter, laboratorier og etterretning er
veldig, veldig viktig. Det er ikke sånn at hvis vi bare had-
de bygd opp de geografiske enhetene mer og gjort felles-
enhetene mindre, ville vi gjort en bedre jobb – tvert
imot. For å sitere politimesteren i Sør-Vest: Det er ikke
en patrulje i Sauda som avdekker et pågående overgrep
mot en baby. Det er det faktum at vi har nye metoder og
nye fellesenheter som gjør at vi greier det – i tillegg til
nye mer samarbeid mellom politidistriktene.

Men når det er sagt, prøver jeg å si at vi har tatt på al-
vor kritikken, og det har skjedd veldig mye de to siste
årene. Det skal skje veldig mye mer, men da må man
ikke prioritere gjenåpning av lensmannskontorer. Da
må man faktisk prioritere metode og kvalitet på den
jobben som skal gjøres.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [17:14:02]: Jeg trodde jeg
snakket ganske sakte, sånn at budskapet var lett å for-
stå. Jeg sa at regjeringa har prioritert de funksjonelle en-
hetene, og så har vi fått dette resultatet. Jeg har forstått
det sånn at analyse, laboratorier og etterretning pri-
mært er en del av de funksjonelle enhetene. Det er de
som skal sitte bak og analysere. Så har vi fått dette resul-

tatet, som er meget kritikkverdig. Hva i all verden er det
som har gått galt? Mitt spørsmål var om det ikke hadde
blitt brukt nok ressurser på det. Det ville betydd –
innenfor den samme ressursrammen – at man måtte ta
enda mer fra de geografiske enhetene. Det må da være
klar logikk.

Statsråd Monica Mæland [17:14:53]: Med all re-
spekt er det ikke farten på innlegget som er problemet,
det er nok at vi er helt uenige i grunnlaget for spørsmå-
let.

Det blir en spekulasjon, selvfølgelig: Hvis man had-
de latt være å gjennomføre politireformen, ville politiet
da vært rustet til å møte den kriminaliteten vi ser i dag
på nett? Jeg tror svaret på det er nei – det vil si jeg er helt
sikker på at svaret er nei. Men det er en ren spekulasjon,
og det er ikke det som er interessant. Det interessante er:
Hvilket politi har vi bygd opp for å møte kriminalitet
som vi ser utvikle seg i stadig større tempo? Jeg mener vi
er på rett vei. Jeg mener vi fortsatt har en jobb å gjøre.
Derfor har jeg også vært tydelig på at vi tar denne kritik-
ken på alvor.

Jan Böhler (Sp) [17:15:42]: Jeg har et spørsmål til
statsråden angående det mange av oss opplever, nye
former for hverdagskriminalitet, at vi får forsøk på svin-
del, bedragerier og ID-tyverier, f.eks. inne på datamas-
kinene våre, og noen av dem blir vanskeligere og van-
skeligere å forstå at er bedrageriforsøk. Jeg har tatt meg
selv i nesten å trykke på noen lenker som jeg har trodd
var fra dem som jeg får tjenester fra. Jeg prøvde for noen
år siden å anmelde det, etter å ha samlet opp tre–fire sli-
ke tilfeller, og her var det i hvert fall ingen forskjellsbe-
handling, for jeg fikk henleggelse i løpet av to–tre dager
med automatisk svar fra politiet.

Jeg vil spørre statsråden: Vil hun anbefale at folk, når
de utsettes for dette, og når det er avanserte forsøk – de
som driver med det, gjør det sikkert fordi det er noen
som går på limpinnen, og at de tjener på det – anmelder
dette til politiet, så vi får en oversikt over omfanget?

Statsråd Monica Mæland [17:16:41]: Ja, min anbe-
faling til alle som opplever seg utsatt for kriminalitet,
eller mulig kriminalitet, er å anmelde det. Selvsagt gjør
jeg det. Jeg mener også at det er veldig viktig at politiet
tar på alvor det som er den nye formen for hverdagskri-
minalitet, for det er egentlig det representanten her be-
skriver – det er ikke så mye sykkeltyveri og innbrudd
hjemme, men det er svindel på nett, det at man lokkes
til å oppgi koder og lokkes til å oppgi personalia, som
gjør at noen kan misbruke navn og konto. Det er veldig
viktig at politiet også tar denne typen kriminalitet på
alvor, slik at det følges opp.

Så vil jeg nok erkjenne at gitt at vi også i politiet skal prioritere, og gitt at vi alle også må ta et ansvar for ikke å trykke på den knappen, for å gjøre oss kjent med hvordan vi kan beskytte oss – på samme måte som at mange nå har alarm hjemme for å beskytte seg – er dette en vanskelig balansegang. Men ja, anmeld, og ja, politiet skal ta det på alvor. Dette er det viktig at folk føler trygghet for, at også denne typen kriminalitet blir tatt på alvor.

Freddy André Øvstegård (SV) [17:17:55]: Det er interessant å høre statsråden si at dette området er prioritert, når Riksrevisjonen sier rett ut – og jeg siterer – at det framstår som at det «i liten grad er prioritert». Så får vi velge hvem vi skal lytte til. Uansett: Regjeringens budskap har alltid vært klart på at politiets innsats mot IKT-kriminalitet har blitt styrket gjennom politireformen, men Riksrevisjonen finner – og jeg oppsummerer:

«Politiets evne til å avdekke og oppklare IKT-kriminalitet har klare svakheter som samlet sett er alvorlige».

Det er en høy terskel for å bruke det ordet for Riksrevisjonen. Blant annet mangler politiet kompetanse, tiltakene holder ikke tritt med utviklingen, det er ineffektiv ressursbruk, manglende samordning, manglende oversikt, manglende prioritering, for dårlig kapasitet – og ikke minst at datakriminalitet som sagt i liten grad har vært prioritert av direktorat og departement.

Så mitt spørsmål er vel egentlig om statsråden vil anbefale en endring av regjeringens talepunkter om politireformen etter denne undersøkelsen.

Statsråd Monica Mæland [17:19:00]: Nei, det vil jeg jo ikke, fordi det jeg i dag har brukt tid på å fortelle, er hva som har skjedd. Denne undersøkelsen går altså tilbake til 2018, og vi kan godt diskutere situasjonen da, men jeg tror det er mer relevant og viktigere at jeg redegjør for hva som har skjedd etter 2018: det at vi har fått Nasjonalt cybersikkerhetssenter i NSM, det at vi har fått Nasjonalt cyberkriminalitetscenter i Kripos, det at vi har fått felles cyberkoordineringssenter knyttet til Kripos, E-tjenesten og NSM, det at vi har fått enheter for digitalt politiarbeid i samtlige politidistrikt, det at vi har fått nettpatruljer i samtlige distrikt. Det har altså skjedd veldig mye, og det bygger nettopp på at vi har gjennomført en reform som gjør oss i stand til å sette inn ressursene der vi bør gjøre det.

Så hører jeg at noen mener at dette ville gått enda bedre uten politireformen. Det er jeg helt uenig i. Men det har altså skjedd veldig mye, og så må det hele tiden skje nye investeringer, ny kompetansebygging, fordi denne typen kriminalitet blir stadig mer sofistikert.

Presidenten: Replikordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har en taletid på inntil 3 minutter.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [17:20:27]: Politiet har en krevende oppgave. Kriminaliteten endrer seg stadig, og det er ikke noen enkel jobb. Det er noe alle må erkjenne.

Likevel er det etter den sterke kritikken klart at datakriminalitet er ikke løst på en tilfredsstillende måte. Det var noe som virkelig skulle løses ved reformen. Statsråden har sagt at arbeidet med reformen har vært svært ressurskrevende, slik at det er en begrunnelse for at en ikke har fått gjort en skikkelig jobb. Det henger jo nøye sammen med at den store sentraliseringsreformen var uten tilstrekkelig finansiering. Ja, min vurdering er langt verre: Den var bevisst underfinansiert. Hvis det hadde kommet fram da reformen ble presentert, at reformen kostet så mye ekstra, hadde det vært mye vanskeligere å få det gjennomført. Denne informasjonen har jeg fra sentrale personer i politiet, som sa at regjeringa satt med den informasjonen, men den tok det ikke på alvor. Det har skapt problemer i ettertid, og nå ser vi hvordan det tyter ut i forbindelse med det som skulle være en prioritert oppgave.

Vi fikk en sentraliseringsreform istedenfor en ledelsesreform av politiet. Basisen for det hele var 22. juli-kommisjonen og behandlingen i kontrollkomiteen. Jeg må nok en gang henvise til hva som ble sagt av flertallet i kontrollkomiteen den gangen. En gikk inn på ledelsesutfordringer i politiet. En presiserte der fra flertallet at det var virkelig det å skjerpe opp ledelsen som var den store utfordringen. Og det ble sagt, avslutningsvis, i merknaden fra Senterpartiet, Arbeiderpartiet og SV at en

«vil understreke viktigheten av at ledelsen for disse etater» – altså politiet, bl.a. – «ser behovet for å slippe til og ta i bruk erfaringer og vurderinger fra sine medarbeidere. Førstelinja i oppdrag må gis myndighet, tillit og oppfordring til å ta i bruk sin kompetanse. Samtidig må førstelinjas folk gis utdanning som gir trygghet i utøvelsen av krevende oppdrag, utstyr som er moderne til å løse oppgavene og sikre at den enkelte har kommunikasjon med sin arbeidsgruppe slik at oppdraget kan løses mest mulig effektivt. Det gjelder for alle disse beredskapsorganisasjonene at de trenger en desentralisert ledelse som kan realisere det overordnede nivået sin intensjon.»

Det er en rimelig presis beskrivelse av hva vi virkelig trenger i det offentlige, hva vi trenger ikke minst i politiet, at en her går inn på en ledelsesreform som gir tillit, ansvar, myndighet, utdanning og utstyr, slik at en kan være på høyde med situasjonen. Det ble ikke prioritert

av regjeringa. En prioriterte sentralisering, og her ser vi et av resultatene.

Jan Böhler (Sp) [17:23:51]: Som det ble sagt i Riksrevisjonens gode merknader, som er referert i saken, er det politidistriktene som skal etterforske de fleste av sakene som gjelder IKT-kriminalitet, beslag osv., og NC3-enheten, datakrimenheten hos Kripos, tar kun to-tre saker i året. Det vil si at veldig mye ligger på politidistriktenes evne til å kunne avlese og avdekke den informasjonen som ligger i de beslagene de gjør, altså i telefoner, iPad-er, alle slags PC-er og all slags datautstyr.

Når jeg snakker med politidistriktene, er problemet at selv kriminelle som, jeg holdt på å si, er på gata i dag, har lært seg til å bruke krypterte løsninger, en svært avansert form for kommunikasjon. Politidistriktene sier jo åpent og direkte til meg at de greier ikke å knekke, dvs. avdekke, hva slags informasjon som ligger i et beslag f.eks. på en mobiltelefon, en iPad eller en pc. Det er noe som heter dataavlesning, som de fikk lovhjemmel til å drive med av oss på Stortinget i alvorlige kriminelle saker med en viss strafferamme, men det er knapt nok noe politidistrikt som har evne til å gjennomføre dataavlesning i dag. Så det er en stor problemstilling nå, at bruk av det mørke nettet og bruk av kryptert teknologi gjør at politiet ikke greier å komme gjennom, og da er vi avhengig av at Kripos har den kapasiteten som skal til. Og Kripos' mulighet i dag til å bistå politiet er dessverre for begrenset. Vi har fremmet noen forslag om det tidligere, om bl.a. en gjengenhhet som skulle bistå politiet akkurat på dette feltet.

Men en problemstilling jeg vil ta opp med statsråden nå, som jeg har tatt opp i Stortinget ved flere anledninger, går på det nye direktivet som innebærer at politiet når de gjør beslag ute i politidistriktene, ikke har lov til å gå gjennom det hvis de som har fått beslaglagt sin telefon eller sitt datautstyr, sier: Dette er kommunikasjon med min advokat, med min prest, med min psykolog. Det er nå kjent i de kriminelle miljøene. Det vil si at da må det sendes til tingretten, og tingretten har jo ikke utstyr til å analysere kryptert kommunikasjon osv., så de må leie det inn. For eksempel i Oslo har jeg snakket med politifolk som i store saker – dette er snakk om saker med store strafferammer som gjelder organisert kriminalitet – ikke får svar fordi det tar ukesvis for tingretten å leie inn spesialister til å trenge gjennom den kommunikasjonen. Jeg har tatt det opp med statsråden i Stortinget før, men jeg vil spørre igjen: Hvor langt har man nå kommet med en ny løsning på hvordan politidistriktene skal håndtere beslag, for å slippe å sende dem til tingretten og vente i ukesvis?

Svein Harberg (H) [17:27:12]: Først har jeg lyst til å takke saksordføreren for å ha gjort en god jobb med denne saken og oppsummert den godt også her i salen.

Dette er en særdeles viktig riksrevisjonsrapport. Dette er med og synliggjør hvorfor vi har Riksrevisjonen. Jo, de skal følge med på de tingene vi gjør, for å se om vi greier å oppnå de resultatene vi vil, og så har de gjort viktige funn og kommet med gode anbefalinger. Men jeg synes nok at noen av representantene i salen her drar konklusjonene merkelig langt når det blir sagt at ja, denne rapporten viser at politiet ikke er til stede på internett, og at de ikke har prioritert. Det høres ut som om de er totalt fraværende på alt som har med håndtering av datakriminalitet å gjøre. Det er jo ikke tilfellet.

Ja, statsråden har sagt at vi har mye vi fortsatt må rette på, og mye er gjort. Det er bra, det er slik vi skal bruke Riksrevisjonens rapporter, til å jobbe videre. Men at det i denne debatten nå har blitt koplet opp mot alt annet som skjer i politiet, og at det ikke er noen aktivitet, synes jeg er ganske alvorlig.

Jeg også besøker politiet mye og har mye dialog med politiet. De er like fortvilet som mange av oss her i salen når de ikke greier å følge opp IKT-kriminalitet skikkelig. Men de jobber og de jobber. De er til stede, de bygger erfaring, de bygger kompetanse, men det tar tid.

Jeg har lyst til å minne om at i 2007 kom den første smarttelefonen. Det var begynnelsen på mulighetene til den slags kriminalitet som vi snakker om her nå. Det er ikke så mange år siden. Og dette skal en da finne ut, se hva som skjer, en skal utdanne folk til det. Det tar litt tid, og vi kan godt si: Det tar for lang tid. Men det gjøres virkelig mye, og politiet gjør virkelig en stor innsats for å prøve å ta det.

Så er det noen som tror at å splitte opp miljøene er måten å gjøre det på. Noen mener at på dette feltet er det viktig å samle miljøene, samle kompetansen. Jeg er blant dem som tror det siste. Men undersøkelsen viser at vi må få mer samordning med den informasjonen en har, slik at en kan hjelpe, slik at en kan lære av hverandre for å gripe fatt i datakriminalitet. Disse kjeltringene ligger i forkant. Vi må bare henge på og prøve alt vi kan å ta dem igjen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 12.

Sak nr. 13 [17:30:17]

Interpellasjon fra representanten Emilie Enger Mehl til klima- og miljøministeren:

«Stortinget har fastsatt bestandsmål for ulv på 4-6 ynglinger. I flere år har vi ligget over dette. I 2018 gikk Verdens naturfond (WWF) til sak mot staten om felling

av ulv. Klima- og miljøminister Ola Elvestuen (Venstre) uttalte: «Venstre er glade for at WWF har saksøkt staten og krever ny norsk ulveforvaltning. Dette er viktig fordi vi er mange som mener at stortingsflertallet har lagt seg på et bestandsmål som er for lavt for å innfri våre forpliktelser etter Bernkonvensjonen.» 26. mars 2021 ble staten frifunnet i Høyesterett. Retten gir uttrykk for at det norske bestandsmålet ikke er i strid med Bernkonvensjonen. Det er sist registrert 8,5 ynglinger i Norge. For 2021 ga rovvilt-nemndene lisensfellingsskvote på fem revir i ulvesonen. Regjeringen reduserte den til to. Dermed forvaltes ulv fortsatt over bestandsmålet.

I lys av dommen – hvordan vil regjeringen redusere ulvebestanden og sørge for at Stortingets vilje følges?»

Emilie Enger Mehl (Sp) [17:31:42]: Stortinget har bestemt at den norske ulvestammen skal forvaltes etter et bestandsmål. En viktig hensikt med å ha et bestandsmål er å sikre at belastningen ikke blir for stor i områder der det oppholder seg rovdyr. Vi har bestandsmål også for andre store rovdyr. Det handler om å sikre muligheten til å leve i distriktene, ha et levebrød, drive beitenæring og ivareta tradisjoner knyttet til forvaltning av jord og skog som har eksistert gjennom generasjoner. Det handler om folks følelse av trygghet og frihet og muligheten til å kunne bruke naturen til jakt, friluftsliv, rekreasjon og matproduksjon i og utenfor ulvesonen på steder som Rendalen, Tynset, Tolga, Kongsvinger, Åsnes, Våler, Aurskog-Høland, Rakkestad, Degernes eller Halden.

Det handler også om rettferdighet. Dagens forvaltning av ulv, som er basert på en ulvesone hvor noen områder i Norge må ta all belastning med at storsamfunnet vil ha ulv i norsk natur, er grunnleggende urettferdig. Da må folk i Hedmark, Akershus og Østfold, som har fått denne belastningen, i det minste kunne forvente at bestanden reguleres i tråd med det vedtatte bestandsmålet.

De siste årene har dette ikke vært tilfellet. Regjeringen, med Høyre, Kristelig Folkeparti, Venstre, og med støtte fra Fremskrittspartiet har i stedet tillatt at ulvebestanden i flere år har ligget langt over det vedtatte bestandsmålet, og har brukt tiden på å trenere lisensfelling og uttak av ulv så langt det lar seg gjøre – med Venstre i Klima- og miljødepartementet i spissen.

Bestandsmålet for ulv i Norge er fire–seks ynglinger per år, fastsatt av Stortinget, hvorav tre skal være helnorske ynglinger. Også ynglinger utenfor ulvesonen teller med. Ynglinger i grenserevir, altså revir som delvis er i Norge og delvis er i Sverige, skal telle med med en faktor på 0,5.

I Innst. 330 S for 2015–2016 sier flertallet på Stortinget, bestående av Senterpartiet, Høyre, Arbeiderpartiet,

Fremskrittspartiet og Kristelig Folkeparti, følgende i merknadene:

«Komiteens flertall vil understreke at bestandsmålet skal oppfattes slik at det er et minimums- og maksimumsmål og at dette er nådd når man har passert 4 og det skal ikke overstige 6. Da skal det iverksettes uttak.»

Det er sist registrert 8,5 ynglinger i Norge. Det var registrert valpekull i seks helnorske revir og fem grenserevir ved siste opptelling. For å komme under bestandsmålet på seks ynglinger, som skal anses som et maksimumsmål, måtte man derfor tatt ut enten minst tre helnorske revir, fem grenserevir eller en kombinasjon av disse for å oppfylle Stortingets vedtak om bestandsmål.

Høsten 2020 vedtok rovvilt-nemndene i region 4 og 5, som forvalter ulvesonen, at 32 ulver i fem revir innenfor ulvesonen skulle kunne felles på lisensfelling vinteren 2021. Den 21. desember 2021, bare få dager før jakten skulle starte, besluttet regjeringen å overstyre de lokale rovvilt-nemndene og reduserte fellingstillatelsen til bare to revir i stedet for fem. Man trakk tillatelsen til å felle Rømskog-reviret, Hernes-reviret og Hornmoen-reviret. Det innebærer at ulv fortsatt forvaltes over bestandsmålet av regjeringen, i strid med Stortingets vedtak.

Denne overkjøringen har folk i ulvesonen, og som lever med rovdyr, opplevd før. Det har vært store demonstrasjoner utenfor Stortinget ved flere anledninger for å be regjeringen innstendig om at Stortingets vedtak om bestandsmål må følges, og at ulvebestanden må reduseres. På grunn av koronapandemien var ikke det mulig å gjennomføre i år, men Naturbruksalliansen, som består av en rekke organisasjoner, arrangerte en bålaksjon som fikk stor oppslutning. Målet var å formidle til regjeringen at nok er nok, man må følge Stortingets vedtak, ulvebestanden må reduseres.

I tiden etter at regjeringen avsto felling av de tre revirene, har det skjedd en utvikling i rettsapparatet. Vi må først tilbake til 2017. I 2017 gikk Verdens naturfond, WWF, til sak mot staten for å få kjent fellingstillatelse av tre revir ugyldig, og de påsto i søksmålet at den norske rovdyrforvaltningen strider mot Grunnloven, naturmangfoldloven og Bernkonvensjonen.

Den 1. januar 2018 publiserte Venstre.no, som er klima- og miljøministerens parti, en artikkel med tittelen «Viktig med rettsavklaring om ulv». Ola Elvestuen, som var klima- og miljøminister før nåværende statsråd Sveinung Rotevatn, sier følgende i den artikkelen:

«Venstre er glade for at WWF har saksøkt staten og krever ny norsk ulveforvaltning. Dette er viktig fordi vi er mange som mener at stortingsflertallet har lagt seg på et bestandsmål som er for lavt for å innfri våre forpliktelser etter Bernkonvensjonen.»

Videre står det i artikkelen:

«Flertallet endret rovviltforskriften. Selv om Sentepartiet, Arbeiderpartiet, KrF, Høyre og Frp ikke fikk endret Naturmangfoldloven, vedtok imidlertid et flertall av partiene i Stortinget å be regjeringen endre rovviltforskriften, slik at hjemmelsgrunnlaget for lisensfelling av ulv skulle utvides. Det er bakgrunnen for den ulvejakten som det nå er åpnet for. Venstre gikk mot endring av rovviltforskriften i Stortinget, men ble dessverre nedstemt.»

Til dette er tidligere statsråd Elvestuen sitert på følgende:

«Utfordringen er at et flertall i Stortinget ønsker å ta ut flere ulver, til tross for at det neppe er i tråd med Naturmangfoldloven og Bernkonvensjonen. Det beklager vi sterkt, fordi ulv er en del av norsk natur. Vi skal fortsette vår kamp for ulven, og nå er det viktig med en tydelig rettsavklaring.»

Og videre:

«Det er vanskelig å se for seg at vedtaket om å åpne for den ulvejakten som nå pågår kan bli stående etter behandling i domstolen.»

Den 26. mars 2020 kom den avklaringen som Venstre har ventet på, i Høyesterett. En enstemmig rett konkluderte med at WWF taper søksmålet, og vedtaket om ulvejakten det var snakk om, blir stående. I tillegg avklarer retten at WWF og Venstres antakelse om at bestandsmålet er i strid med Bernkonvensjonen, er feil. Jeg siterer fra domspremissene:

«Det nasjonale bestandsmålet er i § 3 fastsatt til fire til seks årlige ynglinger, hvorav tre er helnorske. Det samme bestandsmålet er satt i de aktuelle regionene 4 og 5, jf. § 4 bokstav d og e.

(71) Jeg finner det klart at Norge ikke bryter Bernkonvensjonen artikkel 2 så lenge den norske delbestanden er så stor at dette bestandsmålet nås.»

I artikkelen på Venstre.no hevder også Venstre følgende:

«Venstre sørget i forrige stortingsperiode, gjennom samarbeidsavtalen med regjeringspartiene og KrF, for at naturmangfoldloven ikke skulle endres. Dette var årsaken til at et forslag om endringer i loven ikke fikk flertall da saken ble behandlet i Stortinget i fjor.»

Venstre må også her legge bort sin egen tolkning, for i dommen fra Høyesterett går det fram at Stortinget ikke vedtok forslaget, fordi flertallet mente at den eksisterende § 18 første ledd bokstav c allerede åpnet for lisensfelling i tilstrekkelig omfang, og da i større utstrekning enn hva regjeringen mente. Stortinget ba i stedet regjeringen endre rovviltforskriften. Og videre:

«Når loven ikke ble endret, må Stortingets uttalelser i utgangspunktet anses som etterarbeider,

som vanligvis bare tillegges begrenset vekt ved lovtolkningen. Men det spesielle her er at Stortingets syn fremkommer i en lovsak, og da som begrunnelse for å la være å endre loven. Når dette er situasjonen, mener jeg at uttalelsene må gis større vekt enn etterarbeider vanligvis gis. Vekten bør da mer være på linje med den som legges på lovforarbeider. Det kan i situasjoner som dette ikke kreves at Stortinget vedtar loven på nytt.»

Mens vi har ventet på disse avklaringene, har Høyre og Kristelig Folkeparti i regjeringen latt Venstre styre norsk rovviltforvaltning etter egen overbevisning, ikke etter det Stortingets flertall har lagt til grunn. Selv om bestandsmålet har vært overoppfylt i flere år, har det ikke blitt gitt nødvendige fellingstillatelser for å komme ned på bestandsmålet. Den praksisen må ta slutt. Høyesterett har nå lagt til grunn at bestandsmålet ikke er i strid med Bernkonvensjonen. I lys av dommen: Hvordan vil regjeringen redusere ulvebestanden og sørge for at Stortingets vilje følges?

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Statsråd Sveinung Rotevatn [17:42:18]: Forvaltning av ulv er eit mykje debattert forvaltingsområde – meir enn dei fleste i denne salen, trur eg – og slik har det vore i fleire år. Særleg har spørsmåla rundt lisensfelling og vedtaka der fått stor merksemd i Stortinget og i offentlegheita elles.

Etter fleire rundar i rettssystemet fekk vi no ved inngangen til påska ein konklusjon frå den høgste rettsinstansen vår om eit vedtak om lisensfelling av ulv utanfor ulvesona, tilbake frå vinteren 2017/2018. Eg meiner at den dommen er avklarande og vil gjere den vidare forvaltninga av ulv enklare. Sjølv om han ikkje gjev svar på alle rettslege spørsmål rundt rovviltforvaltning, er det likevel nyttige avklaringar som her har vorte gjevne.

Høgsterett har samrøystes funne at praksisen som forvaltninga har ført utanfor ulvesona, er i samsvar med nasjonalt lovverk og med dei internasjonale forpliktingane våre, slik Klima- og miljødepartementet og regjeringa har argumentert for. Praksisen har vore at terskelen for å tillate felling av ulv utanfor ulvesona er låg, og både streifindivid, ulvepar og flokkar har vorte felte. Det einaste unntaket har vore genetisk verdifulle ulvar, der flytting har vorte gjennomført som eit alternativ til felling. Det har vi også diskutert inngåande i denne salen.

Eg meiner også at vi kan seie at Høgsterett gjennom denne dommen har anerkjent dei meir grunnleggjande elementa i rovviltforvaltninga, som desse ulike vedtaka våre byggjer på. Eg tenkjer då både på bestandsmåla og på soneforvaltninga.

Det har vore mykje debatt rundt bestandsmåla, både om storleiken på dei og om kva rettslege verknader dei har. I dommen slår Høgsterett fast at vi er forplikta til å halde oppe ein delbestand av ulv i Noreg. Høgsterett meiner at forpliktinga vil vere oppfylt dersom bestandsmålet som Stortinget har vedteke, er oppfylt, og det er ei viktig avklaring.

Samtidig er bestandsmålet berre ein del av biletet når det gjeld forvaltning av ulv, og dommen frå Høgsterett gjev ikkje noko grønt lys for felling av ulv berre ut frå ei vurdering av om ein har oppnådd bestandsmåletleine, eller at felling må nektast dersom ein ligg under bestandsmålet. Då er det fleire reglar som slår inn.

Hovudregelen etter Bernkonvensjonen er framleis at det er forbode å felle ulv. Ved felling av ulv må difor unntaksvilkåra som konvensjonen set opp, vere oppfylte. Det gjeld sjølv om Høgsterett har funne at forpliktinga til å sikre eit minstenivå av ulv i Noreg er vareteken dersom bestandsmålet i seg sjølv er nådd, fordi lova stiller opp fleire vilkår som må vere oppfylte ved felling av ulv, og som Høgsterett har vurdert i dei konkrete vedtakssakene.

Stortinget har også gjeve ei rekkje føringar for tolking av vilkår i lova, som viser at det skal gjerast ei breiare vurdering. Stortinget har bl.a. lagt til grunn at omsynet til distriktpolitiske interesser kan grunngje felling av ulv, og at det må verte vurdert konkret korleis slike interesser gjer seg gjeldande i den enkelte saka. Høgsterett har funne at desse føringane rundt lovtolkingar skal vege tungt.

Eg kan nok ikkje sjå at ei forvaltning av ulvebestanden som berre baserer seg på bestandsmålet, er i tråd med viljen til Stortinget. Vedtaka og føringane frå Stortinget inneber at det skal verte gjort ei breiare vurdering, og både Stortinget og Høgsterett har understreka at vilkåra i lova må verte vurderte konkret i den enkelte saka.

Representanten Enger Mehl viser i bakgrunnen for interpellasjonen til klagevedtak om kvoter for lisensfelling av ulv innanfor ulvesona denne vinteren. Eg vil difor minne om at vedtaket Høgsterett har prøvd, gjeld lisensfelling utanfor ulvesona. Terskelen for å felle ulv skal vere låg utanfor ulvesona, og han skal vere tilsvarende høg innanfor ulvesona.

Eg trur at både staten og motparten nok hadde håpa at Høgsterett ville bruke moglegheita til også å seie noko om felling innanfor ulvesona, når ein hadde denne konkrete saka oppe til behandling – altså korleis lova er å forstå i lys av den høgare terskelen som gjeld i dette området. Det valde Høgsterett å ikkje uttale seg om direkte, og det må vi berre ta til etterretning.

Eg meiner vi har lagt oss på ei riktig linje, også når det gjeld lisensfelling av ulv innanfor sona. Men det er først når vi har fått ein rettskraftig dom om lisensfelling

innanfor sona, at vi vil ha eit meir endeleg svar rundt dei rettslege rammene for det totale uttaket av ulv i Noreg. Eg ser fram til å få avklaringar om det i ein komande rettsprosess knytt til vedtaket frå 2019 om felling av Letjenna-flokken, som då var innanfor ulvesona.

Gjennom denne saka har vi fått viktige avklaringar frå Høgsterett om forvaltninga av ulv i Noreg. At Høgsterett har godkjent praksisen som vi har ført utanfor ulvesona, gjev ei viktig rettesnor, sjølv om dommen ikkje inneber ei endeleg avklaring om bruk av lova innanfor ulvesona.

Men eg er sjølvstilt tilfreds med at det synet som regjeringa har gjort gjeldande for retten, har fått gjennomslag. Og i lys av dommen vil eg fortsetje å forvalte ulvebestanden i tråd med bestandsmålet, innanfor rammene som følgjer av naturmangfaldlova, Bernkonvensjonen og dei vedtaka som Stortinget har gjort, som regulerer forvaltninga av rovviltstammene i Noreg, inkludert ulv.

Emilie Enger Mehl (Sp) [17:48:57]: Jeg opplever å ha fått én viktig ting ut av statsråden, og det er at han anerkjenner at de avklaringene Høyesterett kom med, var viktige, og at de gir legitimitet til bestandsmålet og rydder tvil av veien knyttet til om bestandsmålet er lovlig. Det er jo da i strid med det Venstre har hevdet fram til dommen forelå. Jeg er glad for at vi nå kan være enige om det.

Samtidig savner jeg at statsråden og regjeringen tar folk på alvor, for rovviltforvaltning er egentlig en øvelse i å gjøre ting mest mulig komplisert og vanskelig, vikle ganske enkle problemstillinger til med henvisninger hit og dit som gjør det komplett umulig for folk å forstå hvordan man skal forholde seg til den politikken som føres.

Her har vi altså et bestandsmål som er konkretisert. Det var noe Stortinget gjorde helt bevisst – å konkretisere bestandsmålet, tallfeste det – nettopp for at det skulle være mulig å måle om bestandsmålet er oppfylt eller ikke, og om det er overoppfylt eller ikke. Man har en helt klar uttalelse fra flertallet i Stortinget som sier at det skal være et minimums- og et maksimumsmål. Likevel er ikke det nok for regjeringen til å innrømme at vi er nødt til å iverksette flere større uttak av ulv for å komme ned på bestandsmålet. Nå har vi et system med rovviltneemner som skal anbefale og vedta kvoter for lisensfelling både i og utenfor ulvesonen, men det fungerer dårlig når regjeringen ikke lytter til de vedtakene som er gjort på bakgrunn av lover og regler, og heller velger å overkjøre folk hver eneste gang.

Jeg opplever ikke at vi kan forvente en endret kurs fra regjeringen etter denne interpellasjonen, og det synes jeg er veldig synd, for folk har levd med ulvebelastningen, så stor som den er, altfor lenge, og jeg vet ikke helt hva som skal til for å nå inn til regjeringen hvis ikke en dom i Høyesterett er nok.

Jeg håper i hvert fall at vi får et nytt flertall i Norge etter valget, slik at vi kan få redusert ulvebestanden. Senterpartiet mener at det er helt nødvendig for å ivareta folks trygghet, frihet og mulighet til å bo og leve i hele Norge, inkludert ulvesonen.

Statsråd Sveinung Rotevatn [17:52:18]: Representanten spør kvifor det er så vanskeleg å forstå, kvifor det er så kompliserte forklaringar, kvifor dette ikkje er veldig enkelt.

Eg trur mykje av grunnen til det ligg i korleis representanten sjølv, hennar parti og ein del andre bidreg til å skape aktiv forvirring rundt kva som er å forstå her. For når det vert snakka om eit minimumsmål og eit maksimumsmål, høyrer det ut som om det då etter føresetnadene ikkje er mogleg å felle rovdyr viss ein er under minimumsmålet, eller at en må gjere det uansett, uavhengig av andre vilkår, viss ein er over bestandsmålet.

Men eg trur ikkje at det eigentleg er det representanten meiner, for eg trur representanten veit veldig godt at det er mogleg å felle rovdyr i Noreg sjølv om ein ligg under bestandsmålet. Vi har f.eks. felt opptil fleire bjørn, bl.a. i fjor – det var partiet til representanten svært oppteke av å gjere – sjølv om vi ligg godt under bestandsmålet for bjørn i Noreg. Men ein gjer det likevel fordi dette er ei heilskapleg vurdering der ein bl.a. ser på skadesituasjonen.

Eg trur ikkje nødvendigvis representanten eigentleg meiner at dersom vi låg under bestandsmålet for ulv, f.eks. viss vi hadde 3,5 årlege ynglingar, skulle det vere umogleg å fatte vedtak om å gjere skadefelling av ulv dersom det var ein konkret og alvorleg skadesituasjon. Eg trur ikkje representanten eigentleg meiner det.

Difor meiner eg at dersom nokon føler at dette er litt forvirrande, er det kanskje ein grunn til det, og det er at den forvirringa vert skapt av nokon som ønskjer å gje inntrykk av at regelverket er noko anna enn det dei eigentleg meiner sjølve.

Det synest eg er problematisk. For når vi skal forvalte ulv i Noreg, er bestandsmåla viktige, vi styrer etter dei, men det er også andre vilkår Stortinget har bedt oss leggje vekt på, i naturmangfaldlova og i Bernkonvensjonen, bl.a. om det er eit skadepotensial, om det er snakk om ting som går alvorleg ut over distriktsinteresser, m.m.

Den tilsynelatande store ueinigheita her er ganske tilsynelatande. For dette er altså lovvedtak ein har gjort i fellesskap, og som Høyesterett no har slutta seg til regjeringa si forståing av. Eg ser nok ikkje på det som eit nederlag at Høyesterett har sagt at forvaltninga regjeringa fører, er riktig, og det var heller ikkje noko motsett regjeringa argumenterte for i retten.

Dette gjev viktige avklaringar for forvaltninga framover. Det er bra. Så er det som sagt også ein del ting som

ikkje vert avklarte med denne dommen, bl.a. ein del spørsmål som står igjen om forvaltninga innanfor ulvesona. Eg er av den oppfatninga at den praksisen regjeringa ligg på, er lovleg også der, men det er som sagt ei sak som er meldt for tingretten, og som skal starte snart. Vi får halde moglegheita open for at rikets fremste dommarar etter kvart kan meine noko anna, men eg trur ikkje det er grunn for det.

Emilie Enger Mehl (Sp) [17:55:37]: Bestandsmålet er jo et kompromiss mellom ulike hensyn. Det er satt for å balansere hensynet til å bevare de ulike rovdyrbestandene og hensynet til å ivareta beitenæring og distriktsinteresser.

Det har vært konflikt rundt forvaltning av rovdyr – ikke bare ulv, men spesielt ulv – nå i mange år, og det har ikke skyldtes at Senterpartiet har lyttet til folk og talt folks sak. Det har skyldtes at regjeringen har trenert uttak av ulv, at man har ventet til dagen før lisensfelling skal starte, med å trekke tilbake tillatelse til lisensfelling som er gitt av de lokale rovviltnemndene. Det skyldes forslag fra regjeringen om at man skal ha sentrale nemnder i stedet for lokalt forankrede rovviltnemnder, altså fjerne det siste demokratiske alibiet man har i rovviltforvaltningen, fordi regjeringen ønsker seg et ekspertstyre i stedet for et folkestyre, og ønsker at folk skal ha enda mindre å si enn det de allerede har.

Den frustrasjonen mener jeg regjeringen burde lytte til. Den har vart i mange år, og selv om vi, på grunn av korona, ikke kan ha fakkeltog foran Stortinget, er ikke den frustrasjonen borte. For ulveproblemet er der ennå, og regjeringen behandler ulver som noe annet enn ville dyr som skal forvaltes. Vi har jo f.eks. hatt en stor runde her nå, som også har vært veldig konfliktskapende, med én enkelt ulv som regjeringen har valgt å frakte rundt omkring i helikopter for å verne den i stedet for å gi felingstillatelse, som folk lokalt har bedt om.

Det er ikke Senterpartiet som skaper frustrasjonen her. Det er den urettferdige rovdyrpolitikken til regjeringen. Jeg kan forstå at det er vanskelig for en statsråd fra Venstre å se det når det er så i strid med egen overbevisning. Jeg synes det er synd at ikke Kristelig Folkeparti og Høyre, som for så vidt ikke er til stede her – nå er Kristelig Folkeparti kommet inn i salen – tar et større ansvar og lar Venstre styre rovdyrpolitikken, som representerer et så lite mindretall av regjeringen, og som får makt til å overkjøre befolkningen i en stor del av Norge som må leve med en urettferdig rovdyrforvaltning.

Statsråd Sveinung Rotevatn [17:58:37]: Eg registrerer at interpellanten i innlegget sitt ikkje svarer på eller kommenterer nokon av mine grunnleggjande poeng om korleis bestandsmålet er å forstå. Det synest eg eigentleg er talande, og eg legg til grunn, slik eg også gjor-

de før eg gjekk opp, at det betyr at vi eigentleg er einige, og at den ueinigheita det vert forsøkt skapt eit inntrykk av når det gjeld kva eit såkalla minimums- eller maksimumsbestandsmål eigentleg betyr, ikkje er reell. Det er bra, for det betyr at då er det også grunnlag for å ha ei større einigheit rundt korleis vi skal praktisere forvaltinga framover, og det er eg positiv til.

Så er det heilt rett, som interpellanten seier, at det er eit konfliktnivå rundt ulveforvaltinga. Det er det sjølv-sagt ingen tvil om. Det er heller ingen tvil om at for dei som lever med ulv tett på seg, kan det vere ei belastning, og det er i alle fall ingen tvil om at for dei som opplever tap av beitedyr til ulv, kan det vere ei svært tung belastning. Det har eg stor forståing for, og det er også grunnen til at vi i høgste grad, i motsetning til det interpellanten antydgar, behandlar ulven som det han er, nemleg eit rovdyr som må forvaltast. Og det gjer vi. Viss ikkje ville vi vel neppe felt så mange ulv som forvaltinga faktisk gjer kvart einaste år, både gjennom skadefelling og gjennom lisensfelling.

Det er òg positivt – eg opplever det i alle fall slik – at konfliktnivået er på veg ned, og at det ikkje er så høgt som det var før. Det trur eg bl.a. har noko å gjere med at vi no ser betre resultat rundt tap. Faktisk er tapet av sau og lam på beite til rovdyr halvert sidan Senterpartiet hadde ansvar for denne politikken i Noreg. Det er fordi vi målretta går inn med skadefelling når det er behov for det, og gjev betydelege midlar for å hindre tap kvart einaste år. Det gjev effekt, og det er bra.

Vi ser også at når det vert halde meiningsmålingar om kva folk meiner om rovdyrpolitikken, er eit stort fleirtal, over 70 pst., fornøgd med dagens bestandsmål eller ønskjer meir rovdyr i Noreg. Det er også slik, når ein ser på dei målingane, at dei mindretala som enten vil ha veldig mange fleire rovdyr eller veldig mange færre, vert mindre og mindre. Det betyr at ein stadig større andel av folk er einig i den praksisen som regjeringa fører i dag. På nokon annan måte er det ikkje mogleg å lese det. Og det tenkjer eg er positivt.

Når det gjeld betydninga av genetisk verdifulle individ, vil eg oppfordre interpellanten til å lese godt den høgsterettsdommen som vi diskuterer her i dag, der nettopp viktigheita av at ein har innvandring av genetikkk utanfrå til den sør-skandinaviske ulvestammen med jamne mellomrom, går fram, og at det må liggje i botnen når ein skal vurdere om stammen er levedyktig på lang sikt – i motsetning til det Senterpartiet har gjeve uttrykk for i denne salen ved ei rekkje anledningar dei siste åra.

Presidenten: Interpellasjonsdebatten i sak nr. 13 er avslutta.

Sak nr. 14 [18:01:45]

Interpellasjon fra representanten Liv Signe Navarsete til utviklingsministeren:

«I 4 år har partnerskapen Ceres2030 gått gjennom fleire hundre tusen artiklar og rapportar frå dei siste 20 åra for å få svar på korleis verda mest effektivt kan utrydde svolt og ekstrem fattigdom innan 2030, og kva det vil koste. Konklusjonen er at om dei rike landa doblar si støtte til verdas 500 000 småbønder så dei kan doble sin matproduksjon, og landa gjer det same, kan dei langt på veg få slutt på ekstrem fattigdom og svolt og samstundes takle klima- og naturkrisa som råkar dei. Noreg yter 2–3 pst. av bistandsmidlane til landbruk, og er dermed på jumboplass i OECD der gjennomsnittet er på 7 pst. Regjeringa har lagt fram ein handlingsplan, men lite har skjedd etter det.

Korleis vil statsråden sikre at Noreg yter ein langt større del av bistandsmidlane til landbruk og kampen mot svolt og ekstrem fattigdom og slik bidreg til at berekraftsmål 2 kan oppnåast innan 2030?»

Liv Signe Navarsete (Sp) [18:03:02]: Det er ein menneskerett å ha tilgang på mat. Trygg tilgang på mat er grunnleggjande for alt anna.

Etter fleire tiår med gradvis nedgang i svolt blant fattige har det sidan 2014 vore ein auke i talet på menneske som lever med vedvarande matutryggleik og kronisk svolt. I 2019 var det 690 millionar menneske som opplevde dagleg svolt. Senterpartiet vil gå i kampen for dei fattigaste i verda. Me nektar å akseptere denne utviklinga, når me veit at det er mogleg å brødfø heile befolkninga i verda.

Senterpartiet meiner at om mattryggleiken ikkje vert sikra, er det nyttelaust å drive anna bistand. Svolt er det største helseproblemet i verda, og det vil fortsetje å auke. FN varslar at koronapandemien kan doble talet på menneske i akutt svolt og gjere det endå vanskelegare å nå berekraftsmål 2.

Klimaendringane og krig og konflikt bidreg òg til den dystre utviklinga. For at alle skal få ete seg mette, må me fordele ressursane og ta vare på maten som vert produsert, på ein betre måte enn i dag.

Å sikre menneske tilstrekkeleg tilgang til mat vil vere noko av det viktigaste i tida som kjem, både for å nedkjempe svolt, førebyggje krig og konflikt og gjere statar meir motstandsdyktige i møte med nye kriser.

Dei fleste av dei fattigaste i verda og dei som svelt, bur på landsbygda og er avhengig av landbruket for å overleve. Konsortiumet Ceres2030, ei gruppe av forskarar, økonomar og sivilsamfunnsorganisasjonar som arbeider for å nå målet om å utrydde svolt, har i ein rapport vist kva som trengst. Dei har gått gjennom meir enn 500 000 artiklar for å finne svar på nett desse spørsmåla.

Verda kan utrydde svolt om me klarar å mobilisere. Ceres2030 stadfester at dersom det internasjonale samfunnet doblar støtta si til dei 540 millionane småskala-bønder i verda, så dei kan doble matproduksjonen sin, kan me langt på veg få slutt på ekstrem fattigdom og svolt – og me kan redusere klimautslepp frå landbruket i tråd med Parisavtalen. Dette betyr grovt sett ei dobling av dagens totale globale bistand til dette viktige området.

Noreg må langt meir enn doble innsatsen sin på området, fordi ein lenge har satsa aller minst på landbruket av alle OECD-landa – aller minst.

Sjølvs om 60–80 pst. av folkesetnaden og dei fleste fattige i Noregs partnerland lever av landbruket, har berre 2–3 pst. av norsk bistand gått til landbruk – langt under OECD-gjennomsnittet på 7 pst. Dette har skjedd trass i at Stortinget for fleire år sidan bad om ei opptrapping på dette feltet.

Regjeringa hevdar at det er lagt meir vekt på mattryggleik, men budsjettet vert òg blåse opp når humanitær bistand vert teken med. Humanitær bistand bidreg ikkje til langsiktig mattryggleik. Det vert jo som å seie at humanitær bistand og støtte er klimatilpassing. Kan statsråden forsikre at humanitær bistand knytt til konsekvensane av pandemien ikkje vil gå ut over langsiktig bistand for å nå berekraftsmål 2?

Det vert òg hevda frå enkelte at budsjetta til ambasadane vert reduserte med omsyn til landbrukssatsing i både Malawi og Etiopia – begge er land som absolutt treng sterk auke i budsjetta. Kan statsråden stadfeste eller avkrefte det?

Regjeringa legg mykje vekt på FN og globale satsingar, som ikkje kjem frå utviklingslanda sjølve. Me ser ikkje at Noreg står fram som ein tydeleg bilateral partner på landbrukssida i partnerlanda våre.

Regjeringa uttrykkjer i budsjettet for 2021 at dei ynskjer ei auka satsing på klimatilpassing og mattryggleik. Det har jo òg regjeringa forplikta seg til ved å lansere den ambisiøse handlingsplanen «Mat, menneske og miljø – Regjeringens handlingsplan for bærekraftige mat-systemer i norsk utenriks- og utviklingspolitikk 2019–2023». Handlingsplanen vart lansert i 2019. Me ser derimot ikkje at løyvingane fylgjer etter. Me ser heller ikkje at regjeringa fører og løftar klimatilpassa landbruk og mattryggleik internasjonalt. Saman med auka løyvingar til dette viktige arbeidet ville ei slik satsing kunne gitt Noreg ei global leiarrolle i kampen mot svolt – i tråd med handlingsplanen til regjeringa.

Eg vil understreke at støtta til mattryggleik, landbruk og klimatilpassing må aukast kraftig i åra framover, for å sikre at norsk bistand vert meir relevant, effektiv og tru mot sitt hovudmål om å kjempe ned svolt og fattigdom. Svolt er som kjent det største helseproblemet i ver-

da, og det er aukande. Difor må dette verte ei hovudsatsing i norsk bistand og bør utgjere minst 15 pst. av bistandsbudsjettet. Det betyr ei fleirdobling frå dagens nivå. Kan utviklingsministeren dele dei ambisjonane?

Svolt og konflikt har ein direkte samanheng. Konflikt leier til mangel på mat, og motsett kan mangel på mat føre til konflikt. Matmangel kan forverre eksisterande sosiale spenningar, fyre opp under misnøye og frustasjon og gi grobott til ekstremistgrupper. Difor har NATO teke tak i mattryggleik som ein viktig del av tryggleikspolitikken. Eg har sete i NATOs parlamentariskarforsamling dei siste åtte åra, og eg trur det er tre år sidan fyrste gong at mattryggleik kom opp der som eit tema saman med klimaforverringar, som sjølv sagt er ei av utfordringane for dei fattige landa i sør.

Eit av dei viktigaste stega for å byggje opp eit land etter konflikt eller alvorlege naturkatastrofar er å få i gang att matproduksjonen. Det er langt større sjanse for at konflikt blussar opp att om befolkninga manglar tilgang til mat og vatn. I løpet av ein tiårsperiode er det 40 pst. større sjanse for at konflikt oppstår att om mattryggleiken er manglande i landet, dette ifølgje FNs organisasjon for ernæring og landbruk.

Utanriksministeren, som ganske nyleg la fram si utgreiing om Noregs utanrikspolitikk, sa òg at dette er eit område som NATO på høgt nivå no arbeider med.

Me er i starten av FNs tiår for familiejordbruket som starta i 2019 – eit tiår som er lite omtala i norsk bistand. Det er ofte lett å gløyme kor viktig det har vore i vår eiga utvikling. Den norske landbruksforvaltninga baserer seg på gardbrukarfamiljar og lokalsamfunn, at dei brukar jorda og naturressursane på ein berekraftig måte og overleverer desse verdifulle ressursane til komande generasjonar. Familiegardsbruket står for 80 pst. av maten som vert produsert globalt, og delen er høgare i utviklingsland. Familien og lokalsamfunna utgjer den viktigaste sosiale kapitalen i sårbare hushald i krise.

Offentlege sosiale og økonomiske tryggleiksnett er i stor grad fråverande i Noregs partnerland t.d. i Afrika. Familien og lokalsamfunnet er heilt sentrale når det gjeld å styrkje robustheita til sårbare grupper. Dei utgjer den viktigaste fyrstelina med tanke på sårbarheit. Me har sett dette i hiv og aids-situasjonen, der slektningar tek vare på born og foreldre som er smitta, og me ser det når familjar vert råka av klimaendringar. Ikkje minst under covid-19-pandemien har familien og lokalsamfunna vore viktige institusjonar som har redusert effekten av pandemien. Familjar prioriterer å gi born god skulegang, så langt dei har økonomi til dette. Difor er det viktig at bistanden bidreg til å styrkje grunnlaget for ein god familieøkonomi. Dermed kan familiane sjølve investere i t.d. helse og utdanning, som som oftast ikkje er gratis.

Det er likevel vanskeleg å sjå at regjeringa vektlegg familien i norsk bistand, sjølv når Kristeleg Folkeparti løftar fram familien som svært viktig i norsk politikk. Familiejordbruket er heilt sentralt m.a. i arbeidet med mattryggleik og ikkje minst klimatilpassing. Eg vil difor oppmode statsråden til å ta med seg Kristeleg Folkepartis fokus på familien også inn i bistandspolitikken. Er det noko utviklingsministeren er villig til å gjere?

Statsråd Dag-Inge Ulstein [18:13:14]: Det er ikke lett å ta inn over seg at det i denne verden, altså nå i 2021, fortsatt finnes 690 millioner mennesker som sulter, slik interpellanten nettopp har nevnt. Fra Sentral-Asia og tvers over den arabiske halvøya, ned til det sørlige Afrika og over til den andre siden av Atlanteren kan det snart være nærmere én milliard mennesker som ikke vet hvor det neste måltidet skal komme fra.

Allerede før pandemien var antallet som sulter, på vei opp, ikke på vei ned, slik det må for at vi skal nå våre mål. Derfor er det vanskelig å se for seg et mer riktig og viktig spørsmål å snakke om i denne salen her enn nettopp sult og ekstrem fattigdom. Derfor takker jeg representanten Navarsete for at hun gir oss muligheten til nettopp det.

Mat er grunnlaget for alle menneskers eksistens. Når kvinner, menn og barn opplever matusikkerhet, påvirker det helsen, utdanningsmuligheter og jobbmuligheter, selve evnen til å ta seg av sine nærmeste. Det tar bort grunnlaget for et godt og meningsfylt liv. Det tar bort muligheten for utvikling.

Derfor har regjeringen løftet landbruk og matsikkerhet i arbeidet med å bekjempe fattigdom, og derfor brukte Norge nesten 2,3 mrd. kr på matsikkerhet, fisk og landbruk i 2020. Dette var 5,8 pst. av et bistandsbudsjett som var større enn noe bistandsbudsjett noen gang har vært. Vi har økt det langsiktige bidraget med 450 mill. kr de siste årene, og når det gjelder den humanitære innsatsen som det er vist til her, styrket Stortinget støtten til Verdens matvareprogram med en halv milliard så seint som i desember.

Vi måler bistanden først og fremst i resultater, ikke i prosentvis bruk av bistandsbudsjett og på enkelte sektorer og poster. Derfor er innsatsen vår innen matsikkerhet større enn hva som vil framgå hvis en bruker OECDs koder for hva som regnes som matsikkerhet. DAC-kodene gir altså ikke det fullstendige bildet her.

Det viktigste spørsmålet er i hvilken grad bistanden vår treffer på en slik måte at den skaper flest mulig ringvirkninger, eller styrker mottakerens langsiktige evne til å skape sin egen vekst. Regjeringen ønsker å øke både kvaliteten og kvantiteten på arbeidet knyttet til matsikkerhet.

Pandemien har gjort arbeidet med bærekraftsmålene vanskeligere, men også viktigere. Å utrydde sult og ekstrem fattigdom på ni år er ambisiøst, men ikke håpløst. Årsakene til sult er mange og henger nøye sammen. Det ser vi ikke minst på koblingen mellom de tre største hindrene for å bekjempe sult, nemlig konfliktene – som vi hørte om – klimaendringene og koronapandemien.

Heldigvis er det også en sammenheng mellom virkemidlene vi skal bruke for å utrydde sult. De forsterker hverandre og lar oss motarbeide onde sirkler med positive, selvforsterkende ringvirkninger. Jo mer vi kan gjøre for å oppnå mer utdanning, bedre helse, økt tilgang til fornybar energi, økt likestilling, mer matproduksjon og større respekt for menneskerettighetene, desto lettere blir det å skape jobber og bekjempe sult og fattigdom.

På tross av at antallet ekstremt fattige er redusert fra nesten to milliarder til under én milliard på få tiår, har andelen som sulter, økt jevnt siden 2014. Totalt beregner FN at så mange som to milliarder mennesker ikke har regelmessig tilgang til trygg, sunn og nok mat.

Norge er blant de første landene i verden som har utarbeidet en egen handlingsplan knyttet til bærekraftige matsystemer i utenriks- og utviklingspolitikken. Handlingsplanen angir de sentrale prioriteringene, og den brukes aktivt av utenriktjenesten. Den gir også sentrale føringer for vårt arbeid fram mot det svært viktige og avgjørende FN-toppmøtet om matsystemer i september, der vi er veldig aktivt inne i både forberedelsene og utformingen av det møtet.

Malawi er et eksempel på et pilotland for gjennomføring av den planen. Der er det ulike partnere, som Utviklingsfondet, Kirkens Nødhjelp og andre, som nettopp gjennom de lokale partnerne er engasjert i det arbeidet. Ambassaden vår i Tanzania har brukt den samme planen for å lage en egen strategi for arbeidet med matsystem i landet. Det er noen eksempler.

Planen må også ses i sammenheng med vår nylig fremlagte strategi for klimatilpassing, forebygging av klimarelaterte katastrofer og sultbekjempelse. Klimaendringene er blant de fremste årsakene til sult. Det har nå med å nå utslippsmålene i Parisavtalen, men vi kan ikke lukke øynene for at klimaendringene endrer verden allerede.

Millioner av mennesker får avlinger og hjem ødelagt på grunn av flom, tørke og orkaner som nettopp skyldes klimaendringene. De fordrives fra sine hjem og risikerer å måtte inngå i statistikken over dem som sulter. Norge har nettopp derfor gått i bresjen for at også klimatilpassing og sultbekjempelse – som også er et avgjørende krav i Parisavtalen – gis prioritet i utviklingspolitikken.

Beregninger fra FNs utviklingsprogram, UNDP, viser at hver eneste krone som investeres i forebygging av na-

turkatastrofer og konflikt, medfører 7 kroner spart i humanitær bistand. Det grønne klimafondet, investeringer i fornybar energi og havsatsing er andre eksempler på at innsatsen for klima og jobbskaping også handler om bekjempelse av fattigdom og sult.

Det vil kreve økonomisk armslag å redusere sult og feilernæring, og det vil kreve kunnskap. Blant annet har organisasjonen Ceres, som interpellanten viste til i sitt spørsmål, levert en banebrytende rapport om dette. Rapporten gir svar på to av de aller viktigste spørsmålene: Hva er den mest effektive måten å redusere sult og feilernæring på, for å beskytte klimaet og øke inntekten til de mest sårbare? Og hva vil det koste?

Totalt beregnes det at rundt 270 mrd. kr må brukes årlig for å oppnå null sult, doble inntekten til 545 millioner småbønder – altså ikke 500 000 – og begrense utslipp fra landbruket. I dag er den bistanden på 98 mrd. kr.

Vi tar med oss konklusjonen fra Ceres2030 inn i våre forberedelser til FN-toppmøtet i september, særlig når det gjelder forslagene til hvordan privat og offentlig sektor kan få til mer sammen. FNs generalsekretær har bedt om at toppmøtet iverksetter djerpe nye tiltak for å endre måten verden produserer og forbruker mat på. Det er en veldig treffende beskrivelse av behovet.

Norge arbeider på flere fronter for å følge opp de oppfordringene og er bl.a. medarrangør for en egen global dialog om mat fra hav og innlandsvann senere denne måneden, som et av de punktene vi følger opp nå før toppmøtet.

De multilaterale utviklingsbankene er også viktige kanaler, spesielt med tanke på å øke produksjon av mat og lønnsomhet i landbruket, skape flere jobber, forbedre distribusjonen og bygge ut viktig infrastruktur. Her bidrar Norge med betydelig kjernestøtte og er en pådriver for at matsikkerhet og klimatilpasning settes høyt på agendaen. I 2020 bidro Verdensbankens målrettede innsats til at 7,2 millioner bønder mottok innsatsvarer og tjenester, og til at 3 millioner bønder tok i bruk nye arbeidsmetoder og ny teknologi.

Norge bidrar bredt innen matsikkerhet, og vi har spesielle fortrinn vi bør utnytte når det gjelder å øke støtten til mat fra havet. Norsk bistand, bl.a. gjennom kunnskapsprogrammet Fisk for utvikling og Nansen-programmet, er svært viktig i et matsikkerhetsperspektiv.

Vi skal utnytte mulighetene som digitaliseringen byr på, enten det gjelder værvarsel eller bedre verdikjeder. Gir vi småbønder bedre tilgang til fornybar energi, kan de lettere holde både frukt og grønnsaker kjølige til de når markedet, og de kan opprette kornmøller og juiceproduksjon. De kan skape jobber.

I en tid med pandemi og vanskelige budsjettprioriteringer har Norge økt andelen av statsbudsjettet som går til verdens fattige, til 1,11 pst. Vi har økt støtten til global helse, og for å bøte på matkrisen som pågår, har vi også økt budsjettene som går til mat.

Matsikkerhet vil være høyt prioritert også etter pandemien, og sammen med vår innsats for klimatilpasning vil nettopp det øke mulighetene for å nå bærekraftsmålene. Selv om svaret er sammensatt, er ligningen enkel: Uten mat blir det ingen utvikling.

Liv Signe Navarsete (Sp) [18:22:36]: Det er alltid interessant å høyre på statsråden. Eg vart likevel litt skuffa over at han ikkje var innom dei utfordringane eg tok opp i innlegget mitt, men han får nye sjansar til det, så han kan kome tilbake.

Senterpartiet meiner at Noreg må investere i matproduksjon, matsikkerheit og matsystem, som eg sa i hovudinnlegget mitt. Manglande tilgang på kapital er eitt av dei viktigaste hindra for å utvikle bedrifter og nye arbeidsplassar i dei fattigaste landa. For at småbønder i fattige land i dag skal kunne leve av landbruket, trengst det tilgang på kapital, og det trengst system for transport til ein marknad. Ofte trengst det òg investeringar i infrastruktur for å kome til den marknaden. Det er òg viktig å starte i nærområda, med nærmarknaden, og etter kvart bygge vidare.

Utanriks- og forsvarskomiteen har besøkt særdeles vellukka prosjekt, bl.a. i Malawi, der ein frå norsk side, gjennom ulike organisasjonar, har bygd samvirke der ein lærer opp, eg hadde nær sagt, ein «lead-bonde» til å kunne formidle den kunnskapen vidare, kanskje til 15–20 andre. Slik kan ein skape ringar i vatnet og auke kompetansen. Det gir ikkje i seg sjølv pengar i kassa, men òg tilgang til mikrolån og det å kunne investere i teknologi og kunnskap i landbruket i fattige land gjer at bøndene kan tilpasse seg klimaendringane og sjølvstgått få mest mogleg ut av avlingane sine.

Når det gjeld god opplæring, organisering og tilgang på teknologi, som f.eks. værvarslingsstenester, har smarttelefonen eit stort potensial til å bidra med både auka kvalitet og volum på avlingar til småbønder. Yr.no er ein særdeles nyttig reiskap for småbønder som gjer at ein kan verne avlingane sine mot ekstremvær. Det er klart at bønder kan disponere gjødselstø og vatning endå betre med denne kunnskapen tilgjengeleg.

Korleis ser utviklingsministeren på den delen av bistandsarbeidet: å lyfte kunnskap og teknologi og sikre at me får den auken i matproduksjon som eg trur både han og Senterpartiet ynskjer seg?

Statsråd Dag-Inge Ulstein [18:25:54]: Til spørsmålene som kom frå interpellanten nå, tror jeg vi var inne på det i denne salen knyttet til eksempler frå Nepal for

bare noen dager siden. Det er mange gode poenger som blir trukket fram. Her henger det jo sammen, og vi satser på småskala jordbruk. Det er ofte kvinnene som er mottakere av støtten, og som faktisk er med og gjør at en lykkes med prosjektene, og da er det jo i aller høyeste grad viktige familieprosjekt.

Vi var bl.a. innom et ICIMOD-prosjekt i salen her sist, der det handlet om å gi tilgang til både kunnskap om naturbaserte løsninger på den ene siden – altså ut med kjemikalier, bedre helse, øke avlingene, øke inntekten – og til en veldig viktig teknologikomponent, nemlig tilgang gjennom app og den infrastrukturen, både til værvarsling og til markedet. Det har gjort at nettopp de kvinnene har kunnet investere tilbake i landsbyene sine, og det gjør at det er bedre tilrettelegging for skole, og at det kan investeres på en helt annen måte i de landsbyene.

Jeg kunne virkelig ikke vært mer enig, og da kan jeg betrygge interpellanten med at det er nettopp slike prosjekter vi er med på å finansiere gjennom bistandsarbeidet vårt, i land som Nepal, eller gjennom modellbønderne i Malawi, som er et annet godt eksempel.

Så har jeg lyst til å si at Ceres2030s prosjekt på mange måter er banebrytende, både fordi forskningen som ligger der, er så bredt sammenstilt – det trenger vi, mer kunnskap – og fordi det er brukt kunstig intelligens til å trekke dataene sammen og se på hvordan vi på best mulig måte kan utnytte den kunnskapen. Det viser at det er mulig å utrydde sult. Det viser til og med hva det koster, og hvordan vi skal innrette arbeidet på best mulig måte.

Skal vi klare å nå de siste 800 millioner menneskene som lever i fattigdom, og utrydde sult, må vi innrette arbeidet nettopp mot småskalajordbruk. Det er der vi når dem, og dermed er det også noe av det aller viktigste vi kan gjøre.

I et år der vi har hatt en helsekrise, og der mye naturlig nok har måttet bli prioritert til nettopp det, er det dessverre også noen prosjekter som det ikke har vært mulig å gjennomføre. Vi har likevel klart å prioritere nettopp matsikkerhet og klimatilpassing og å øke også de budsjettene.

Jeg kan virkelig bekrefte, og forhåpentligvis berolige interpellanten med, at slik en allerede har sett en sterk økning på dette feltet, skal vi følge det opp også i fortsettelsen. For vi kommer ikke til å nå bærekraftsmålene, og vi kommer ikke til å nå dem det er vanskeligst, men likevel viktigst å nå, om vi ikke satser på klimatilpassing og har en økt satsing på matsikkerhet.

Liv Signe Navarsete (Sp) [18:29:06]: Utviklingsministeren er flink til å ordlegge seg, men det som han og regjeringa har gjort i samband med budsjettet i den seinare tida, har jo gjort det vanskelegare for Stortinget å

følgje pengane. Ein har ført meir midlar over til regionale løyvingar. Ja, det blir sagt at det skal gå til same føremål. Gjer det det? Korleis kan vi eigentleg vite om det gjer det, når det blir større pottar og vanskelegare å følgje?

Grunnen til at ein kan bli litt i tvil, er at Norad, som er ein stor aktør for regjeringa, og som forvaltar mykje midlar, i fjor gav ut eit kompendium som heiter «Bistand i koronapandemiens kjølvann», der fagekspertane deira deler si analyse av covid-19 og kva som skal til for å løfte fattige land etter pandemien. Det er mange gode tema der, men «mattryggleik», «klimasmart landbruk» og alle dei andre fine orda som utviklingsministeren bruker, er ikkje nemnt, ikkje i det heile. Og nyleg vart det lansert ein strategi for klimatilpassing, forebygging av klimarelaterte katastrofar og nedkjemping av svolt frå statsråden og regjeringa, og då skreiv bistandsministeren mykje fint – men det følgjer ikkje friske pengar med.

Så det me kjem tilbake til, er at Noreg er ein bitte liten aktør på dette området, som kanskje er det viktigaste, ikkje minst no når me ser at svoltten aukar så dramatisk. Diverre var han begynt med det før covid-19 kom, men det er klart at pandemien gjer dette mykje, mykje verre.

Eg skulle ønskt at utviklingsministeren kunne forsikra om at regjeringa vil ta eit krafttak på dette området, at ein ville verkeleg doble løyvingane, kanskje tre-doble dei, og seie at dette må på plass fyrst – og så skal vi satse endå meir på utdanning, på helse og alt det andre. For dette heng så tett i hop. Sjølv sagt vil foreldre gje ungane utdanning og skulegang, og sjølv sagt vil dei kjøpe det dei måtte ha bruk for av helsetenester, men dei må ha noko å leve av fyrst, både ungane og dei vaksne. Dei må ha inntekter, og dei må ha mat, og dei må ha vatn.

Så eg inviterer statsråden til å vere med Senterpartiet på ein skikkeleg dugnad for å løfte dette feltet. Det er viktig med energi, det er viktig med digital utvikling, det er veldig mange viktige felt, men dette er det grunnleggjande. Det er «basic».

Statsråd Dag-Inge Ulstein [18:32:29]: Dette er altså ikke bare pene ord, dette er nettopp det krafttaket som gjør at man kan være med og tilrettelegge for bønderne i Malawi, slik at de kan dyrke mer enn bare mais – som bønner og grønnsaker, som nettopp er avgjørende for et så klimarammet og sårbart landbruk, der tørken påvirker så mye – og at en faktisk får den endringen som skal til, eller være med og hjelpe småskalafiskere i Ghana og Sierra Leone, der 40 pst. av fangsten går tapt på grunn av dårlig organisering på land eller mangelfull transport, teknologi og annet.

Det er helt åpenbart at det er noe interpellanten ikke har fått med seg når det gjelder hvor mye vi bidrar – altså til redusert sult og økt matsikkerhet – med nesten 2,3 mrd. kr i 2020. Og ja, vi kommer til å øke det. Men det er ikke tvil om at det er et spesielt år vi har lagt bak oss. Når vi da likevel har prioritert og økt, er det et veldig tydelig signal fra regjeringen om at det er avgjørende å legge til rette og øke satsingen knyttet til matsikkerhet og klimatilpasning.

Jeg har likevel lyst til å takke interpellanten. Jeg skulle veldig gjerne hatt flere stortingsrepresentanter med oss her i dag til et så viktig og avgjørende tema og i en så viktig debatt. Jeg er likevel glad for å kunne ha fått muligheten til å snakke for de mange millionene som daglig har vansker med å få tak i nok, trygg og sunn mat. Men igjen: Opplysninger ikke nok. For å bidra til redusert sult og økt matsikkerhet kreves det umiddelbar handling, og her må vi ha alle med.

2021 er et år der vi virkelig kan vise at det globale samfunnet mener alvor med å oppnå bærekraftsmålene, og spesielt mål nr. 2, om null sult. Da oppnår vi ikke

bare mål nr. 2, det vil spille veldig sterkt inn i alle de 17 målene. FNs toppmøte om matsystem skal nettopp være et sånt krafttak for å få måloppnåelsen på riktig kjøll igjen. Som jeg har nevnt tidligere, er Norge aktivt med i forberedelsene der, og vi vil bidra til at møtet forhåpentligvis blir en suksess med mer handling.

Norge er en viktig utviklingspolitisk aktør innen matsikkerhet og landbruk. Vi har sterke og aktive fagmiljøer, og vi har et sivilsamfunn og organisasjoner med betydelig erfaring og ekspertise. Vi bidrar med økonomiske muskler og med politisk innsats mot et felles mål om null sult innen 2030. Det arbeidet er vi stolt av, og det er noe vi vil fortsette med. Og som jeg tidligere har nevnt i interpellasjonen: Selv om svaret er sammensatt, er likningen enkel – uten mat blir det ingen utvikling.

Presidenten: Interpellasjonsdebatten i sak nr. 14 er nå avslutta.

Dermed er dagens kart ferdig behandla. Ber nokon om ordet før møtet vert heva? – Møtet er heva.

Møtet slutt kl. 18.36.

